

ជីវិត

ភាសាចាស់

សុត្តន្តបិដក

សំយុត្តនិកាយោ

មហាវគ្គជីវិត

។ និមោ តស្ស ភក្កវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សំយុត្តនិកាយ

មហាវគ្គជីកា

១. មគ្គសំយុត្តំ

១. អវិជ្ជាវត្ថោ

១-២. អវិជ្ជាសុត្តានិរុទ្ទាន

១-២. បុព្វង្គមាតិ បុព្វេចរា។ អវិជ្ជា ហិ អញ្ញាលោកុណា សម្មយ្ហនាការេន
អារម្មណេ បវត្តតីតិ សម្មយុត្តធម្មានម្បិ តទាការាទុវិជានតាយ បច្ចយោ
ហោតិ។ តថា ហិ តេ អនិច្ចាសុភទុក្ខានត្ថសភាវេបិ ធម្មេ និច្ចាទិតោ គណ្ណាន្តិ,
អយមស្ស តេសំ សហជាតវសេន បុព្វង្គមតា។ យំ បន មោហោន អភិក្ខតោ
ចាបកិរិយាយ អាទិនំ អបស្សន្តោ ចាលំ ហានតិ, អទិន្នំ អាទិយតិ, កាមេសុ
មិច្ឆា ចរតិ, មុសា ភណាតិ, អញ្ញម្បិ វិវិដំ ទុស្សីល្យំ អាចរតិ, អយមស្ស
សហជាតវសេន ច ឧបនិស្សយវសេន ច បុព្វង្គមតា។ សមាបជ្ឈនាយាតិ
តញ្ញាវាបជ្ឈនាយ អកុសលប្បត្តិយា។ សភាវបដិលាភាយាតិ អត្តលាភាយ។
តេនាហ “ឧប្បត្តិយា” តិ។ សា បនេសា វុត្តាការេន អកុសលានំ បុព្វង្គមតា
អវិជ្ជា ឧប្បជ្ជតីតិ សម្ពន្ធោ។ យទេតន្តិ យំ ឯតំ ចាចាជិគុច្ឆនតាយ ចាបតោ
អលជ្ឈនាការសណ្ឋិតំ អហិរិកំ, ចាចានុត្រាសតាយ ចាបតោ
អភាយនាការសណ្ឋិតញ អនោត្តប្បំ, ឯតំ ទ្វយំ អនុទេវ អន្វាគតមេវ។ អនុ-

សន្តោស ធម្មតា ឯតុន្តិ ឧបយោគវចនំ។ អនុទេវាតិ ឯតស្ស អត្តោ សហវ
ឯកតោតិ។ ឯតុ អវិជ្ជាយ វុត្តនយានុសារេន តប្បជីបក្ខតោ ច អត្តោ
វេទិតញ្ចោ។ អយំ បនវិសេសោ - តត្ថ យថា អកុសលកម្មបថវសេន បវត្តិយំ
បុព្ពង្គមតា អវិជ្ជាយ, ឯវំ កុសលកម្មបថវសេន បុញ្ញកិរិយវត្ថុវសេន ច
បវត្តិយំ វិជ្ជាយ បុព្ពង្គមតា វត្តញ្ចោ។ វិមសាធិបតិវសេន បវត្តិយំ
អាធិបច្ចាការវសេន ច បុព្ពង្គមតា វេទិតញ្ចោ។ ដ្ឋិហោវាតិ ច អវជារណំ
អាធិបច្ចាការស្ស សហជាតេនេវ សង្គិហោតព្ពតោ។

លទ្ធភាពការសណ្ឋិតាតិ ចាបតោ ជិគ្គន្ធភាពការសណ្ឋិតា។
កាយនាការសណ្ឋិតន្តិ ឧត្តសនាការសណ្ឋិតំ។ ឯត្តាតិ ហិរិឌិត្តប្ប្បិ វិទតិ,
វិទុតីតិ វាវិជ្ជាវិទុស្វតិ ច សប្បញ្ញបរិយាយោតិ អាហា “វិទុសុនោតិ
វិទុនោ”តិ។ យាថាវទិដ្ឋិតិ អវិបរីតា ទិដ្ឋិ, សំកិលេសតោ និយ្យានិកទិដ្ឋិ។
សម្មាទិដ្ឋិបហោតិ ឯតុ សាវិជ្ជា សម្មាទិដ្ឋិ វេទិតញ្ចោ។ ន ឯកតោ សព្វានិ
លព្ពន្ធិ សម្មាវាចាកម្មន្តាជីវានំ បុញ្ញភិសន្តារស្ស អនេករូបត្តា។
លោកុត្តរមគ្គកូលោ ឯកតោ លព្ពន្ធិ កិច្ចតោ ភិដ្ឋានម្បិ តាសំ តត្ថ សរូបតោ
អភិទ្គត្តា។ ឯកា ឯវំ ហិរិវតិ មគ្គកូលោ តិស្សន្ធម្បិ វិរតីនំ កិច្ចំ សាធន្តិ
បវត្តតិ, យថា ឯកា ឯវំ សម្មាទិដ្ឋិ បរិជាណាទិវសេន ចតុព្ពិជកិច្ចំ សាធន្តិ
បវត្តតិ។ តានិ ច ខោ សព្វានិ អដ្ឋបិ បឋមជ្ឈានិកេ មគ្គេ លព្ពន្ធិតិ យោជនា។
បឋមជ្ឈានិកេតិ បឋមយានវន្តេ។

តថាភូតស្សាតិ អរិយមគ្គសមន្តីនោ។ យស្មា មហាសធុរាយតនសុត្តេ វុត្តំ
“សម្មាទិដ្ឋិអាទិនំ បញ្ចន្ធិ ឯវំ អដ្ឋានំ វសេនា”តិ, តស្មា បញ្ចន្តិកោ
លោកុត្តរមគ្គោ ហោតិ។ “បុព្ពេវ ខោ បនា”តិ ហិរិវចនំ តនា មគ្គកូលោ វិរតីនំ
អភារំ ញាបេតិ, តស្មា កាមាវចរចិត្តេសុ វិយ លោកុត្តរចិត្តេសុ វិរតិ

អនិយតាតិ អធិប្បាយោ។ បរិសុទ្ធភារៈទស្សនត្ថំ បរិសុទ្ធសីលភារៈទស្សនត្ថំ។
អយមត្ថោ ធិបិតោ, ន អរិយមគ្គេ វិរតីនំ អភារោ។

យទិ ឯវំ កស្មា អភិធម្មេ មគ្គវិភង្គេ បញ្ចន្តិកវារោ អាគតោតិ អាហា “យម្បិ
អភិធម្មេ” តិអាទិ។ តន្តិ “បញ្ចន្តិកោ មគ្គោ ហោតី” តិ វចនំ។ “ឯកំ កិច្ចន្តរំ
ទស្សេតុំ វុត្ត” ត្ថំ វត្ថា តំ ទស្សេតុំ “យស្មិញ្ចិ កាលេ” តិអាទិ វុត្តំ។ យស្មិញ្ចិ
កាលេ តិ លោកិយកាលេ។ តេន “ឯកំ កិច្ចន្តរំ” ត្ថំ វុត្តំ អដ្ឋន្តិកកិច្ចំ ទស្សេតិ។
វិរតិឧប្បាទនេន មិច្ឆាវាចាធិនិ បុគ្គលេន មគ្គសមយេ បជហាបេន្តិ តិ
សម្មាទិដ្ឋិអាទិនិ “បញ្ច ការកដ្ឋានី” តិ វុត្តានិ។ សម្មាវាចាទិកិរិយា ហិ វិរតិ,
តញ្ច ឯតានិ ការាបេន្តិ តិ។ វិរតិវសេនា តិ វិរមណាកិរិយាវសេន
ការាបកភារេន, កត្តភារេន វា តិ អត្ថោ។ “វិរតិត្តយវសេនា” តិ វា ចាថោ។

សម្មាកម្មត្ថោ បូរីតិ តិ ឥមេហិ សម្មាទិដ្ឋិអាទិហិ សម្មាកម្មន្តិកកិច្ចំ បូរីតិ នាម
តេហិ វិរិយាទិកេហិ តទត្ថសិទ្ធិតោ។ តម្បិ សន្ទាយ “ឯកំ កិច្ចន្តរំ ទស្សេតុំ” ត្ថំ
វុត្តំ។ ឥមំ កិច្ចន្តរំ ទស្សេតុំ ត្ថំ លោកុត្តរមគ្គកូលោបិ ឥមា នេវ បញ្ច
សម្មាវាចាទិវិរតិត្តយស្ស ឯកកូលោ ការាបកដ្ឋានី តិ ទស្សេតុំ។ ឯវំ វុត្តន្តិ
“តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកោ មគ្គោ ហោតី” តិ (វិភ. ៤៩៤) ឯវំ វុត្តំ។
លោកិយមគ្គកូលោ បញ្ចេវ ហោន្តិ, វិរតិ បន អនិយតា, តស្មា “ធម្មន្តិកោ” តិ
អវត្ថា “បញ្ចន្តិកោ” ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ តយំ ទំ អភិធម្មេ បញ្ចន្តិកវារទេសនាយ
ការណាកិត្តនមគ្គោ, អរិយមគ្គោ បន អដ្ឋន្តិកោវា តិ ទស្សេតុំ, “យា ច,
ភិក្ខុវេ” តិអាទិមាហា, តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទិកា ទស, តប្បច្ចយា
អកុសលា ច ទសាតិ វីសតិ អកុសលបក្ខិយា, សម្មាទិដ្ឋិអាទិកា ទស,
តប្បច្ចយា កុសលា ច ទសាតិ វីសតិ កុសលបក្ខិយា មហាចត្តាវីសកសុត្ថេ

វុត្តា។ មហាបត្តាវីសកន្តិ តស្សេតំ នាមំ។ មិស្សកោវ កងិតោ លោកុត្តរស្សបិ
ឥធិលព្ពមានត្តា។

យស្មា កោសលសំយុត្តបិ ឥធិ ច ខេរេន “ឧបឡមិទំ, ភន្តេ,
ព្រហ្មចរិយស្ស” តិអាទិនា វុត្តំ “មា ហេវំ អានន្ទា” តិអាទិនា បដិក្ខិបិត្វា
“សកលមេវិទំ អានន្ទា” តិអាទិនា ភកវតា ទេសិតំ សុត្តំ អាគតំ។ តស្សត្ថោ
កោសលសំយុត្តវណ្ណានាយំ វុត្តោ, តស្មា វុត្តំ “កោសលសំយុត្ត
វុត្តតមេវា” តិ។

អវិជ្ជាសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សាវ័បុត្តសុត្តវណ្ណានា

៣. សាវកពោធិ សាវកចារមិយោ, តប្បវិយាបន្នំ ញ្ញាណំ
សាវកចារមិញ្ញាណំ, តំ បន ទិដ្ឋំ អគ្គសាវកានំ តត្ថបិ ធម្មសេនាបតិនោ ឯវ
សវីសេសំ មត្តកំ បត្តំ, ន ឥតវេសន្តិ អាហា - “សាវក...ខេ... អប្បត្តតាយា” តិ។
តស្មា តស្ស មត្តកប្បត្តិយា មគ្គព្រហ្មចរិយេ ឥដ្ឋន្តេ តស្ស ឯកទេសោ ឥធិ
ឥដ្ឋតិ, ន សកលន្តិ។ ន ហិ អទ្ធព្រហ្មចរិយំ នាម អត្ថិ, តស្មា វុត្តំ, “សកលម្មិ
...ខេ... លព្ពតិ” តិ, តំ បន ភណ្ណាការិកោ នាញ្ញាសិ ញ្ញាណាស្ស
សាវកវិសយេបិ សប្បទេសិកត្តា, ធម្មសេនាបតិ បន ញ្ញាណាស្ស តត្ថ
និប្បទេសិកត្តា អញ្ញាសីតិ។ តេនាហា - “អានន្ទត្ថេវេ...ខេ... អញ្ញាសី” តិ។
ឯវមាហាតិ “សកលមិទំ, ភន្តេ” តិ ឯវំ អវោច។

សាវ័បុត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ជាណុស្សោណិព្រហ្មណសុត្តវណ្ណានា

២. វង្សវាង្ស-សន្តោ វង្សវាង្សយាយោតិ អាហា “ចតុប្បា វង្សវាង្ស
យុត្តរថេនា”តិ។ យោធរថោតិ យោធរថោតិ យុត្តនត្ថំ អាហាតត្តរថោ។
អលង្ការថោ មង្គលទិវសេសុ អលង្កតបដិយត្តេហិ អាហាតត្តរថោ។
យនទុកុលេន បរិវារតោតិ រជតបង្កវណ្ណេន សេតទុកុលេន បដិច្ឆាទិកោ។
បដិច្ឆាទនត្តោ ហិ ឥធម៌ បរិវារសន្តោ។ រជតបនាធិសុបរិក្ខត្តា
សេតការករណត្ថំ។

ធន្នំធន្នំមាសានន្តិ និធារណេ សាមិវចនំ។ ឯកវារំ នគរំ បទក្ខិណំ ករោតីតិ
ឥទំ តស្មី ហ្មនន្តរេ ឋិតេន កាតត្ថំ ចារិត្តំ។ នគរតោ ន បក្កន្តាតិ នគរតោ ពហិ
ន គតា។ មង្គលវចនេ និយុត្តា មង្គលិកា, សុវត្ថិវចនេ និយុត្តា សោវត្ថិកា។
អាទិ-សន្តោ ធុតិមាគធវន្តិកាចរិយកេ សង្កណ្ឌាតិ។ សុកបត្តសទិសានិ
វណ្ណាតោ។

វណ្ណាគីតន្តិ ធុតិគីតំ។ ព្រហ្មភូតំ សេដ្ឋភូតំ យានំ, ព្រហ្មភូតានំ សេដ្ឋភូតានំ
យានន្តិ វា ព្រហ្មយានំ។ វិជិតត្តាវិសេសេន ជិននតោ។ រាគំវិនយមាណ
បរិយោសាបេតីតិ សព្វម្បិ រាគំ សមុប្បធិវិនយវសេនវិនេតិ, អត្តនោ កិច្ចំ
បរិយោសាបេតិ។ កិច្ចបរិយោសាបនេនេវ ហិ សយម្បិ បរិយោសានំ និប្បត្តិ
ឧបកច្ចតិ។ តេនាហា “បរិយោសានំ កច្ចតិ និប្បត្តិ”តិ។

ធុន្តិ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនន្តិ អាហា “តត្រមជ្ឈត្តតាហុកេ យុត្តា”តិ។
ស្មិតិ យុកសន្ធាវិកា ធារុយុកឡា។ យថា វា ពាហិរំ យុកំ ធារេតិ, តស្សា
ឋិតាយ ឯវ កិច្ចសិទ្ធិ, ឯវ កិរិយាវសេន លទ្ធពលេន តត្រមជ្ឈត្តតាហុកេ ធិរំ
ធារេតិ, តេហេវ អរិយមគ្គវេស្ស បវត្តនំ។ ហិវិគ្គហណេន ចេត្ត
តំសហចរណតោ ឌីត្តប្បម្បិ គហិតំយេវ ហោតិ។ តេនាហា “អត្តនា
សទ្ធិ”ន្តិអាទិ។ ធាធិយា មិនមាណោ បុរិសោវិយ អារម្មណំ មិនាតីតិ មនោ។

កត់រំ បន តំ មនោ, កថញ្ញាស្ស យោត្តសទិសតាតិ អាហា
“វិបស្សនាចិត្ត”ន្តិអាទិ។ តេន យោត្តំ វិយាតិ យោត្តន្តិ ធស្សេតិ។
លោកិយវិបស្សនាចិត្តំ អតិវេកបញ្ញាស កុសលធម្មេ ឯកាពន្ធទ្វេ
ឯកសង្កហិតេ ករោតីតិ សម្ពន្ធា។ តេ បន “ធស្សេហោតិ...បេ... អវិក្ខេហោ
ហោតិ”តិ ចិត្តផ្តូវសេន ធម្មសង្កហេ (ធម. ស. ១) អាគតនយេនេវ វេទិតញ្ញា។
លោកុត្តរវិបស្សនាចិត្តន្តិ មគ្គចិត្តំ អាហា។ អតិវេកសង្កតិ តេ វេ
សម្មាកម្មន្តាជីវេហិ អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិព្រិយាធិហិ ច សទ្ធិ អតិវេកសង្ក
កុសលធម្មេ។ ឯកាពន្ធតិ ឯកស្មី វេ អារម្មណោ អាពន្ធទ្វេ។ ឯកសង្កហេតិ
តថេវវិបស្សនាគិច្ចវសេន ឯកសង្កហេ ករោតិ។ បុព្វង្គមភាវេន អារក្ខំ
សារេតីតិ អារក្ខសារថី។ “យថា ហិ វេស្ស...បេ... សារថី”តិ វត្ថា តំ ធស្សេតុ
“យោត្តិយោ”តិ វុត្តំ។ ធុរំ វាហេតិ យោគ្គេ។ យោជេតិ យោគ្គេ សមគតិយញ្ញា។
អក្ខំ អព្ពញ្ញតិ សុខប្បវត្តនត្ថំ។ រថំ បេសេតិ យោគ្គោចាទនេន។ និព្វិសេវនេ
ករោតិ គមនីវិយំ បដិចាទនេន សន្និយោជេតិ។ អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានាតិ អារក្ខំ
បច្ចុបដ្ឋបេតិ អសម្មោសសភាវត្ថា។ គតិយោតិ បវត្តិយោ, និប្បត្តិយោ វា។
សមន្ទេសតីតិ គវេសតិ។

អរិយបុគ្គលស្ស និព្វានំ បដិមុខំ សម្មាបនេ រថោវិយាតិ រថោ។ បរិករោតិ
វិភូសយតីតិ បរិក្ខារោ, វិភូសនំ, សីលញ្ញា អរិយមគ្គស្ស វិភូសនដ្ឋានិយំ។ តេន
វុត្តំ “ចតុចារិសុទ្ធិសីលាលង្ការោ”តិ, សីលភូសនោតិ អត្ថោ។
វិបស្សនាសម្មយុត្តានន្តិ លោកិយាយ លោកុត្តរាយ ច វិបស្សនាយ
សម្មយុត្តានំ។ វិធីនា ព្យាវេតព្ពតោ បវេត្តតព្ពតោ វិវិយំ, សម្មាវាយាមោ។ សមំ
សម្មា ច ធិយតីតិ សមាធិ, ធុរញ្ញា តំ សមាធិ ចាតិ ធុរសមាធិ, ឧបេក្ខា ធុរសមាធិ
ឯតស្សាតិ ឧបេក្ខាធុរសមាធិ, អរិយមគ្គោ ឧបេក្ខាសង្ខាតធុរសមាធិតិ អត្ថោ។
អដ្ឋកថាយំ បន ព្យញ្ញនំ អនាទិយិត្វា ធុរសមាធិសន្នានំ ភិក្ខុធិករណាតា

វុត្តា។ បយោគមជ្ឈត្តតិ វិរិយសមតាយ។ អនិច្ឆាតិ ឥន្ទ្រាបជិបក្ខា។ តេនាហ
“អលោកសម្ពាតា”តិ។ បរិវារណានិ បរិវារោ, បរិច្ឆទោតិ អត្ថោ។

មេត្តាតិ មេត្តាចេតោវិមុត្តិ។ តថា ករុណា។ បុព្វភាគោតិ ឧភិន្នម្បិ
ឧបចារោ។ ទ្វេបិ កាយចិត្តវិវេកាវិយ បុព្វភាគធម្មវសេន វុត្តា។
អរិយមគ្គរថេតិ បរិសុទ្ធមគ្គសម្ពាតេ រថេ។ អរិយមគ្គរថោ ច មគ្គរថោ ចាតិ
អរិយមគ្គរថោ, ឯវំ ឯកសេសនយេន វា អត្ថោ វេទិតញោ។ តេនាហ “ឥមស្មី
លោកិយលោកុត្តរមគ្គរថេ បិតោ”តិ។ សន្នទ្ធចម្មោតិ យោការវចរស្ស
បដិមុក្កចម្មំ។ ន នំតេ វិជ្ជន្តិ វេទនបថា ន នំវិជ្ជន្តិ។ ធម្មភេទនវសេន ន
ភញ្ញតិ, តស្ស អរិយមគ្គស្ស រថស្ស សម្មា យោជិតស្ស អន្តរា ភង្គោ នត្ថិតិ
អត្ថោ។

អត្ថនោ បុរិសការំ និស្សាយ លទ្ធភ្នា អត្ថនោ សន្តានេតិ អធិប្បាយោ។
អនុត្តរន្តិ ឧត្តរហិតំ។ តតោ ឯវំ សេដ្ឋយានំ, នស្ស កេនចិ សទិសន្តិ អសទិសំ។
ធិតិសម្បទ្ធតាយ ធិរា បណ្ឌិតបុរិសា លោកម្ហា និយ្យន្តិ កច្ចន្តិ។ “ជយំ ជយ”ន្តិ
គាថាយំ វេទនវិបល្លាសេន វុត្តន្តិ អាហ “ជិនន្តា ជិនន្តា”តិ។

ជាណុស្សោណិព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៦. កិមត្ថិយសុត្តានិវណ្ណានា

៥-៦. និយមត្តោតិ អវជារណត្ថោ។ តេន និយមេន អវជារណេន - អញ្ចំ
មគ្គំ បដិក្ខិបតិ ឥតោ អញ្ញស្ស និយ្យានិកមគ្គស្ស អភារតោ។ “ទុក្ខស្ស
បរិញ្ញត្ត”ន្តិ វុត្តត្ថា វដ្តទុក្ខំ កថិតំ។ អរិយមគ្គេ គហិតេ តស្ស បុព្វភាគមគ្គោ
វិបស្សនាយ គហិតោ ឯវាតិ “មិស្សកមគ្គោ កថិតោ”តិ វុត្តំ។ ឧត្តានមេវ
អបុព្វស្ស អភារា។ អយំ បទវិសេសោ “រាគក្ខយោ”តិ អាទិហិ យទិបិ និព្វានំ

វុត្តំ។ តថាបិ អរហន្តំវិយ ព្រហ្មចរិយម្បិ។ តេន និព្វានំ ឯវ វុច្ចតិ “ឥទំ
ព្រហ្មចរិយបរិយោសាន”ន្តិ។

កិមត្ថិយសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ទុតិយអញ្ញាតរកិក្ខុសុត្តវណ្ណានា

៧. រាគវិនយាទិបទេហិ និព្វានំ វាបិ វុច្ចយ្យ អរហន្តំ វាបិ។ យស្មា សោ ភិក្ខុ
ឧភយត្ថបិ និវិដ្ឋពុទ្ធិ, តស្មា ភគវា តស្ស អជ្ឈាសយវសេន “និព្វានធាតុយា ខោ
ឯត”ន្តិអាទិនា និព្វានធាតុំ វិស្សន្នេត្វា បុន “អាសវានំ ខយោ តេន វុច្ចតី”តិ
អាហា។ យស្មា អរិយមគ្គោ រាគាទិកេ សមុច្ឆេទវសេន វិនេតិ, អាសវញ្ច
សព្វសោ ខេបេតិ, តេន ច វុត្តំ និព្វានំ អរហន្តញ្ច, តស្មា តទុកយំ
“រាគវិនយោតិអាទិ នាមមេវា”តិ វុត្តំ។ អនុសន្និកុសលតាយ បុច្ឆន្តោ ឯតំ
អវោចាតិ ឥមិនា “បុច្ឆានុសន្និ ឥធ លព្ពតី”តិ ធីបិតំ, អជ្ឈាសយានុសន្និបិ ឯតុ
លព្ពតេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ទុតិយអញ្ញាតរកិក្ខុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. វិកង្កសុត្តវណ្ណានា

៨. ឯកេន បរិយាយេន អជ្ឈន្តិកមគ្គំ វិភជិត្វាតិ “សម្មាទិដ្ឋី”តិអាទិនា ឯកេន
បរិយាយេន អរិយំ អជ្ឈន្តិកំ មគ្គំ វិភាគេន ទស្សេត្វា “កតមា ច, ភិក្ខុវេ,
សម្មាទិដ្ឋី”តិអាទិនា បុន អបរេន បរិយាយេន វិភជិតុកាមោ។
ឧគ្គហធារណាបរិចយញ្ញាណានិបិ សវនញ្ញាណោ ឯវ អវរោធំ គច្ឆន្តីតិ
“សវនសម្មសនបដិវេធបច្ឆវេក្ខណាវសេនា”តិ វុត្តំ។

កម្មជ្ជាធាតុនិវេសោតិ កម្មជ្ជានបដិបត្តិ។ បុរិមានិ ទ្វេ សច្ចានិ ឧត្តរាណិ ត្វាតិ
សម្ពុត្តោ។ ឥដ្ឋំ កន្តំ មនាបន្តិ និរោធមគ្គេសុ និន្នាការំ ទស្សេតិ, ន អភិនន្តំ,
តន្តិន្នាការោ ឯវ ច តត្ថ កម្មករណំ ទដ្ឋព្ភំ។ ឯកេនេវាការេន សច្ចានំ
បដិវេធនិមិត្តតា, សោ ឯវ អភិមុខតារោ តេសំ សមាគមោតិ ឯកាភិសមយោ។

អស្សាតិ ព្រាណស្ស, យោគិនោ វា។ ឯត្ថ ច កេចិ “លោកិយព្រាណាម្បិ
បដិវេធនោ សព្វស្ស យាថាវពោធការតោ”តិ វុទ្ធិន្តិ។ ននុ ឧត្តហានិបដិវេធនោ ច
បដិវេធនោ, ន ច សោ លោកុត្តរោតិ? តំ ន, កេវលេន បដិវេធសទ្កេន
ឧត្តហានិបដិវេធនំ អវចនីយត្ថា, បដិវេធនិមិត្តតា វា ឧត្តហានិវសេន បវត្ថំ
ទុក្ខាទីសុ បុព្វភាគេ ព្រាណំ “បដិវេធនោ”តិ វុទ្ធិតិ, ន បដិវេធត្ថា,
បដិវេធភូតមេវ បន ព្រាណំ ឧដុកំ បដិវេធនោតិ វត្ថព្ភតំ អរហតិ។ កិច្ចតោតិ
បរិញ្ញាទិកិច្ចតោ។ អារម្មណបដិវេធនោតិ សច្ចិកិរិយាបដិវេធមាហា។ កិច្ចតោតិ
អសម្មាហបដិវេធនំ។ ឧត្តហានិបា សច្ចស្ស បរិគ្គណ្ណានំ បរិគ្គហោ។

ទុទ្ធសត្តាតិ អននិកតព្រាណេន យាថាវសរសលក្ខណតោ ទដ្ឋំ
អសក្កុណោយ្យត្ថា ឧប្បត្តិតោ ចាកជានិបិ។ តេនាហ “ទុក្ខសច្ចំ ហិ”តិ អាទិ។
ឧភយន្តិ បុរិមំ សច្ចទ្វយំ។ បយោគោតិ កិរិយា, វាយាមោ វា។ តស្ស
មហាន្តតរស្ស ឥន្ទ្រតព្ភតំ ទុក្ខរតរតព្វា ឧបមាហិ ទស្សេតិ
“កវត្តុត្តហណាត្ថ”ន្តិ អាទិនា។ យថា បុរិមំ សច្ចទ្វយំ វិយ កេនចិ បរិយាយេន
អចាកជតាយ បរមគម្ពីរត្ថា ឧត្តហានិវសេន បុព្វភាគេ បវត្តិភេទំ គហេត្វា
“ទុក្ខេ ព្រាណ”ន្តិ អាទិនា ចតុព្ភិដំ កត្វា វុត្ថំ។ ឯកមេវ តំ ព្រាណំ ហោតិ
ឯកាភិសមយវសេនេវ បវត្តនតោ។

កាមបច្ចនីកដ្ឋេនាតិ កាមានំ ឧដុបច្ចនីកភាវេន។ កាមតោ
និស្សជភាវេនាតិ កាមេហិ វិសំយុត្តភាវេន។ កាមំ សម្មសន្តស្សាតិ ទុរិយម្បិ

កាម អនិច្ចាទិតោ សម្មសន្តស្ស។ បដ្ឋតិ បវត្តតិ ឯតេនាតិ បទំ, កាមស្ស បទន្តិ
កាមបទំ, កាមស្ស ឧប្បត្តិការណស្ស ឃាតោ សមុគ្គាតោ, តំ
កាមបទឃាតំ។ តេនាហ “កាមរូបសម” តិ។ កាមេហិ វិវិត្តំ កាមវិវិត្តំ។ សោ
ឯ ច នេសំ អន្តោ សមុច្ឆេទិវេកេតិ កត្វា តស្មី សាធនេតេ ឧប្បន្នោតិ វុត្តំ
“កាមវិវិត្តន្តេ ឧប្បន្នោ” តិ។ កាមតោ និក្ខមតីតិ និក្ខមោ, សោ ឯវ
នេក្ខម្មសង្គហោ។ ឥមស្មីញា នេក្ខម្មសង្គហស្ស សទ្ធត្ថវិការេន យថាវុត្តោ
កាមបច្ចនិកជ្ជាទិកោ អត្ថនិទ្ធារណវិសេសោ អន្តោគរោ។

ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា ព្យាចាទបច្ចនិកជ្ជេន វិហឹសាយ
បច្ចនិកជ្ជនាតិអាទិកំ អព្យាចាទាវិហឹសាសង្គហានំ អត្ថទ្ធារណវិធី
អតិទិសតិ។ នេក្ខម្មសង្គហនយោតិ អាទិ-សន្នេន អព្យាចាទអវិហឹសាសង្គហេ
ឯវ សង្គណ្ហាតិ។ កាម... បេ... សញ្ញានន្តិ កាមវិតក្កាទិវិតិសម្មយុត្តានំ
នេក្ខម្មាទិសញ្ញានំ។ នានត្ថាតិ នាណាណិកត្ថា។ តិសុ ហានេស្វតិ តិប្បការេសុ
ការណេសុ។ ឧប្បន្នស្សាតិ ឧប្បន្ននាវហស្ស។ ភូមិលទ្ធិឧប្បន្នំ ឥធានិប្បតំ។
ឯស នយោ ឥតោ បរេសុបិ។ បទច្ឆេទតោតិ ការណុបច្ឆេទតោ។ បទន្តិ ហិ
ឧប្បត្តិការណន្តិ វុត្តោវាយមត្តោ។ អនុប្បត្តិសាធនវេសេនាតិ យថា សង្គហោ
អាយតី នុប្បន្នតិ, ឯវ អនុប្បត្តិសាធនវេសេន។ សម្មាទិដ្ឋវិយ ឯការេ
កុសលសង្គហោ ឧប្បន្នតិ។

ចត្វសុ ហានេស្វតិ វិសំវាទនាទីសុ ចត្វសុ វីតិក្កមជ្ជានេសុ។ បព្ពជិតានំ
មិច្ឆាជីវោ នាម អាហារនិមិត្តកោតិ អាហា “ខាទនីយកោជនីយាទីនំ
អត្ថាយា” តិ។ សព្ពសោ អនេសនាយ បហានំ សម្មាអាជីវោតិ អាហា
“ពុទ្ធប្បសត្តេន អាជីវេនា” តិ។ កម្មបថបត្តានំ វេសេន “សត្តសុ ហានេស្វ” តិ វុត្តំ។
អកម្មបថបត្តាយ ហិ អនេសនាយ សោ បទឃាតំ ករោតិយេវ។

តថាវុបេ វា អារម្មណេតិ យស្មី អារម្មណេ ឥមស្ស បុព្វេ កិលេសា ន
ឧប្បន្នា, តស្មី ឯវ។ អនុប្បន្នានន្តិ អនុប្បាទស្សបិ បត្តនាវសេន អនុប្បន្នានំ។
វិរិយច្នន្តន្តិ វិរិយស្ស និព្វត្តតុកាមតាធន្តំ។ “ធន្តសម្បយុត្តវិរិយញ្ចា” តិ វទន្តិ។
វិរិយមេវ បន អនុប្បន្នាកុសលានុប្បាទនេ លព្ពមានធន្តតាយ
ធុរសម្បគ្គហតាយ ធន្តបរិយាយេន វុត្តំ។ តថា ហិ វិរិយំ - “អនិក្ខត្តធន្តតា
អនិក្ខត្តធុរតា” តិ (ធរ. ស. ២៦) និទ្ទិដ្ឋំ។ កោសជ្ជបក្ខេ បតិភុំ អនត្វា ចិត្តំ
បគ្គហិតំ ករោតិ។ បធានន្តិ បធានភូតវិរិយំ។

ឧប្បត្តិបពន្ធវសេនាតិ និវន្តុប្បាទនវសេន។ ចត្វសុ ឋានេសុ
កិច្ចសាធនវសេនាតិ យថាវុត្តេសុ ចត្វសុ ឋានេសុ បធានកិច្ចស្ស
និច្ឆាទនវសេន អនុប្បាទនាទិវសេន។ កិច្ចសាធនវសេនាតិ
កាយវេទនាចិត្តធម្មេសុ សុភសុខនិច្ឆអត្តកាហវិធមនវសេន
អសុភទុក្ខានិច្ឆានត្តសាធនវសេន។

អយន្តិ យថាវុត្តោ សទិសាសទិសតាវិសេសោ។ អស្សាតិ មគ្គស្ស។ ឯត្ថ
កថន្តិ យទិ រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានតោ បដ្ឋាយ យាវ សព្វភវគ្គា
លានផ្គមគ្គផ្គពោជ្ឈផ្គានំ សទិសតា, ឯវំ សន្តេ “អារុហ្មេ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានំ
ឧប្បជ្ឈតិ, តញ្ច លោកុត្តរ” ន្តិ ឯត្ថ កថំ អត្ថោ គហោតញ្ចោតិ អាហ
“ឯត្តាបី” តិ អាទិ។ តំលានិការាតិ បឋមជ្ឈានាទីសុ យំ លានំ មគ្គបដិលាភស្ស
ចាទកក្ខតំ, តំលានិការា អស្ស អរិយស្ស ឧបរិមិ តយោ មគ្គា។ ឯវន្តិ
វុត្តាការេន។ ចាទកជ្ឈានមេវ និយមេតិ អារុហ្មេ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានុប្បត្តិយំ។
វិបស្សនាយ អារម្មណភូតា ខន្ធាតិ សម្មសិតខន្ធវទន្តិ។ បុគ្គលជ្ឈាសយោ
និយមេតិ ចាទកសម្មសិតជ្ឈានានំ ភេទេ។ យស្មា សម្ពាវុបេ ក្ខាញាណមេវ
អរិយមគ្គស្ស ពោជ្ឈផ្គាទិវិសេសំ និយមេតិ, តតោ ទុតិយាទិចាទកជ្ឈានតោ

ឧប្បន្នស្ស សង្ខារុបេក្ខាញាណស្ស ចាទកដ្ឋានាទិក្កន្ធានំ អដ្ឋានំ
អសមាបដ្ឋិតុកាមតារិរាគការវតោ ឥតរស្ស ច អតញ្ញាវតោ ភីសុបិ វាទេសុ
វិបស្សនាវ និយមេតីតិ វេទិតញ្ចោ, តស្មាវិបស្សនានិយមេនេវ ហិ បឋមវាទេបិ
អចាទកដ្ឋានាទិចាទកាបិ មគ្គា បឋមដ្ឋានិកា ហោន្តិ។ ឥតវេហិ ច
ចាទកដ្ឋានេហិ វិបស្សនានិយមេហិ តំតំឈានិការ។ ឯវំ សេសវាទេសុ
វិបស្សនានិយមោ យថាសម្ពុវំ យោជេតញ្ចោ។ ទុតិយវាទេ តំតំឈានិកតា
សម្មសិតសង្ខារវិបស្សនានិយមេហិ ហោតិ។ តត្រ ហិ វិបស្សនា
តំតំវិរាគការវនា ភាវេតញ្ចោ, ន សោមនស្សសហគតា ឧបេក្ខាសហគតា ហុត្វា
ឈានដ្ឋានិយមំ មគ្គស្ស ករោតីតិ ឯវំ វិបស្សនានិយមោ វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ចោ។ ឥមស្មីញ្ចោ វាទេ ចាទកសម្មសិតដ្ឋានុបនិស្សយសញ្ញាវេ
អដ្ឋាសយោ ឯកន្តេន ហោតីតិ “បុគ្គលដ្ឋាសយោ និយមេតីតិ វេទន្តិ” តិ វុត្តំ,
អដ្ឋកថាយំ បន វិសុទ្ធិមគ្គស្ស ឯតិស្សា អដ្ឋកថាយ ឯកសង្កហិតត្ថា “តេសំ
វាទវិនិច្ឆយោ... បេ... វេទិតញ្ចោ” តិ វុត្តំ។ បុព្វភាគេតិ វិបស្សនាក្ខណោ។

វិភង្គសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៩. សូកសុត្តវល្លាណា

៩. សូកន្តិ សាលិយវាទីនំ វាលមាហា។ សោ ហិ និកន្តកសទិសោ បដិមុខគតំ
ហត្ថំ វា ចាទំ វា ភិទ្ធពតិ, តស្មា ភេទំ ឥច្ឆន្តេន ឧទ្ធក្កំ កត្វា ឋបិតំ សម្មាបណិហិតំ
នាម, តថា អដ្ឋបិតំ មិច្ឆាបណិហិតំ នាមាតិ វុត្តំ។ មិច្ឆាបណិហិតាយាតិ
កម្មស្សកតបញ្ញាយ មិច្ឆាឋបនំ នាម - “ឥមេ សត្តា កម្មវសេន សុខទុក្ខំ
បច្ចនុកវន្តិ, តំ បន កម្មំ ឥស្សរស្ស ឥច្ឆាវសេន ព្រាហ្មា និម្មិនាតី” តិ អាទិនា
មិច្ឆាបកប្បនំ។ កេចិ បន “នត្ថិ ទិន្នន្តិអាទិនា នយេន បវត្ថិ, តស្ស វា ញាណស្ស
អប្បវត្ថិ” តិ វេទន្តិ។ មគ្គការវនាយាតិ ឯត្ថាបិ មិច្ឆាមគ្គស្ស បវត្តនំ, អរិយមគ្គស្ស

វា អប្បវត្តនំ មិច្ឆាធម៌បដិ។ តេនាហ “អប្បវត្តិតត្ថា” តិ។ អវិជ្ជំ ភិទ្ធិស្សតិ តិ អវិជ្ជំ
សមុទ្ធិទ្ធិស្សតិ។ មគ្គនិស្សិតំ កត្វា មគ្គេ ឯវ បក្ខិបិទ្វា។ តញ្ញាញាណំ មគ្គស្ស
មូលការណំ មគ្គេ សិទ្ធន្ទេ តស្ស កិច្ចស្ស មត្តកប្បត្តិតោ។ “សម្មាបណិហិតាយ
ទិដ្ឋិយា សម្មាបណិហិតាយ មគ្គការណាយា” តិ វុត្តត្ថា មិស្សកមគ្គោ កថិតោ។
ឆរិកេទសទិសោ ចេត្ត អវិជ្ជាកេនោ, លោហិតុប្បាទសទិសោ
លោកុត្តរមគ្គភារោ ទដ្ឋព្ពោ។

សូកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. នទ្ទិយសុត្តវណ្ណានា

១០. ធន្ទបរិញ្ញាជកោ វុត្តន្ទាទិយា ធន្ទឡ្ហបរិញ្ញាជកោ, ន នគ្គបរិញ្ញាជកោ។

អវិជ្ជាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វិហារវគ្គោ

១. បឋមវិហារសុត្តវណ្ណានា

១១. អឡមាសន្តិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ បដិសល្លិយិតុន្តិ
យថាវុត្តំ កាលំ បដិ ទិវសេ ទិវសេ សមាបត្តិយំ ធម្មចិន្តាយំ ចិត្តំ និលីយិតុំ។
វិនេតញ្ចោតិ សមុច្ឆេទវិនយេនវិនេតញ្ចោ អរិយមគ្គាធិគន្ធព្ពោ។ តន្តិ
ទិដ្ឋានុគតិអាបដ្ឋនំ។ អស្សាតិ ជនតាយ។ អបគច្ឆតិ តិ សត្តុ សន្តិកតោ
អបេតិ។ ស្វតិ និចាតមត្តំ។

បទេសេនាតិ ឯកទេសេន។ សហ បទេសេនាតិ សបទេសោ។ ស្វាយំ
សបទេសោ យស្មា វេទនាវសេនេវ ចាឡិយំ អាគតោ, តស្មា

បរមត្ថធម្មកោដ្ឋានេវេនេនា អនវសេសតោលព្ពតិ, តេ គណ្ណោន្តោ
“ខន្ធបទេសោ”តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពត្ថិ ខន្ធបទេសាទិកំ សព្ពម្បី។ “សម្មសន្តោ”តិ
បទស្ស អត្ថទស្សនវសេន “បច្ចវេក្ខន្តោ”តិ អាហ។ បច្ចវេក្ខណា ឥធ សម្មសនំ
នាម, នវិបស្សនា។ វិបស្សនាសម្មសនំ បទភកវតោវិសាខបុណ្ណមាយំ ឯវ
និប្បន្នំ, តស្មា ភកវតោ អញ្ញាភូមិកាបិ វេនេនា អញ្ញាភូមិកានំ សត្តានំ វិរុទ្ធា
ឧប្បជ្ឈតេវាតិ វុត្ថំ “យាវ ភវត្តា បវត្តា សុខា វេនេនា”តិ។ សព្ពាការេនាតិ
សរូបតោ សមុទយតោ អត្ថផ្គមតោ អស្សាទាទិតោតិ សព្ពាការេន។
បរិគ្គណ្ណោន្តោ ឧបបរិក្ខន្តោ។

និប្បទេសានេវ អនវសេសានេវ។ ឥន្ទ្រិយសតិបដ្ឋានបទេសោ
សុវិញ្ញ័យោតិ អនុទូតោ។ អស្សាតិ ភកវតោ។ ហំនេតិ តស្មី តស្មី
បច្ចវេក្ខិតព្ពសម្ពាតេ ឱកាសេ។ សាសា ច វិហារសមាបត្តិ តិ ខន្ធវសេន
អាយតនាទិវសេន ច បវត្តិត្វា តេសំ ឯកទេសភូតំ វេននំយេវ បរិគ្គហេត្វា តំ
សម្មសិត្វា អនុក្កមេន សមាបន្នា ឈានសមាបត្តិ ជលសមាបត្តិ ច។
ជលសមាបត្តិ ហិ តថា សម្មសិត្វា បុនប្បនំ សមាបន្ននវសេន អត្ថតោ
អភិជ្ជាបិ អធិដ្ឋានភូតធម្មភេទេន ភិជ្ជាវិយ វុច្ចតិ, យតោ
ចតុវិសតិកោដិសតសហស្សភេទា ទេវសិកំ វឌ្ឍញ្ញនសមាបត្តិយោ
អដ្ឋកថាយំ វុត្តា។ កាមំ អញ្ញធម្មវសេនបិ ជាតា ឯវ, វេនេនាវសេន បទេត្ថ
អភិនិវេសោ កតោ វេនេនាទុកាវេន ជាតា។ កស្មា ឯវ ជាតាតិ? ពុទ្ធានំ
ញ្ញាណបទស្ស អន្តរវិភាគត្តា។ តថា ហិ ភកវា សកលម្បី អឌ្ឍមាសំ
វេនេនាវសេនេវ សម្មសនំ បវត្តេតិ, តទទុសារេន ច តាវិហារសមាបត្តិយោ
សមាបន្និ។ តយិទំ អច្ឆរិយំ អនញ្ញាសាធារណំ ភិក្ខុ បវេនេន្តោ សត្តា - “យេន
ស្វាហ”ន្តិអាទិមវោច។

អកុសលវាតិ ចាលាវាតិចាត-អធិន្ទាន-កាមេសុមិច្ឆាចារ-មុសាវាទ-
បិសុណាវាចាសម្ពប្បលាប-អភិជ្ឈា-ព្យាចានវសេន តំតំមិច្ឆាទស្សនវសេន ច
អកុសល វេទនា ឯវ ហោតិ។ ព្រហ្មលោកាទីសុ ឧប្បជ្ឈិត្វា តត្ថ និច្ឆា ធុវា
ភវិស្សមាតិ ឯវំ ទិដ្ឋិ ឧបនិស្សយាតិ យោជេតព្ពំ។ ទេវកុលាទីសុ ទេវបូជត្ថំ,
សព្ពជនបរិភោគត្ថំ វា មាលាវុច្ឆំ រោបេន្តិ។ វេទនាទីនីតិ អាទិ-សន្នេន
អធិន្ទាន-មិច្ឆាចារ-មុសាវាទ-បិសុណាវាចា-សម្ពប្បលាចាទីនំ សង្គហោ
ទដ្ឋព្ពោ។ ទិដ្ឋធម្មវិចាកស្ស អបចុរត្តា អចាកជត្តា ច “ភវន្តរកតាន”ន្តិ វុត្ថំ។

ឥតិ នេសន្តិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នេន អាទិអត្ថោ, បការត្ថោ វា។ តេន យថា
ជរុសវាចាវសេន, ឯវំ តទញ្ញេសម្បិ អកុសលកម្មានំ វសេន សម្មាទិដ្ឋិបច្ចយា
អកុសលវេទនាប្បវត្តិ យថាវហំ នីហិវិត្វា វត្តព្ពោ។ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា
យថា មិច្ឆាទិដ្ឋិបច្ចយា សម្មាទិដ្ឋិបច្ចយា ច កុសលាកុសលវិចាកវេទនា
សហជាតកោដិយា ឧបនិស្សយកោដិយា ច វសេន យថាវហំ យោជេត្វា
ទស្សិតា, ឯវំ មិច្ឆាសង្គប្បបច្ចយាទីសុបិ យថាវហំ យោជេត្វា ទស្សេតព្ពាតិ
ឥមមត្ថំ អតិទិសតិ។ ធន្ទបច្ចយាតិ ឯត្ថ តណ្ហានន្ទសហិតោ កត្តកាមតានន្នោ
អធិប្បតោតិ អាហា “ធន្ទបច្ចយាតិអាទីសុ បន ធន្ទបច្ចយា
អដ្ឋលោភសហគតចិត្តសម្បយុត្តា វេទនា វេទិតព្ពា”តិ។ វិតក្កបច្ចយាតិ ឯត្ថ
អប្បនាប្បត្តោវ វិតក្កោ អធិប្បតោតិ វុត្ថំ “វិតក្កបច្ចយា
បឋមជ្ឈានវេទនាវា”តិ។ វិតក្កបច្ចយា បឋមជ្ឈានវេទនាយ គហិតត្តា
“បេត្វា បឋមជ្ឈាន”ន្តិ។ ឧបរិ តិស្សោ រូចាវចរា, ហេដ្ឋា តិស្សោ អរូចាវចរា ឯវំ
សេសា ន សញ្ញាសមាបត្តិវេទនា។

តិណ្ហាន្តិ ធន្ទវិតក្កសញ្ញានំ។ អរូបសមេតិ បដិបក្ខេន អរូបសមិតេ។
តិណ្ហាញ្ញំ តេសំ សហភាវេន បច្ចយតា អដ្ឋលោភសហគតចិត្តសុ ឯវ។ តត្ថ

យំ វត្តតំ តំ វត្តមេ។ ធន្ទមត្តស្សាតិ តេសុ តីសុ ធន្ទមត្តស្ស។ វ្យបសមេ
 បឋមជ្ឈានវេទនា អប្បនាប្បត្តស្ស អធិប្បតត្តា។ ធន្ទវិតក្កានំ វ្យបសមេ
 ទុតិយជ្ឈានវេទនា អធិប្បតា សញ្ញាយ អវ្យបសន្តត្តា។
 ទុតិយជ្ឈានវេទនាគហលោន ហិ សញ្ញា សញ្ញាសមាបត្តិយោ ច គហិតាវ
 ហោន្តិ។ តិណ្ណាម្មិ វ្យបសមេតិ ធន្ទវិតក្កសញ្ញានំ វ្យបសមេ
 នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនវេទនា អធិប្បតា។ ភវគ្គប្បត្តសញ្ញា ហិ វ្យបសមន្តិ
 ធន្ទសង្កប្បានំ អច្ចន្ទសុខុមការ្យប្បត្តិយា។ ហេជ្ជា “សម្មាទិដ្ឋិបច្ចយា” តិ ឯត្ត
 សម្មាទិដ្ឋិគ្គហលោន ហេជ្ជិមមគ្គសម្មាទិដ្ឋិបិ គហិតាវ ហោតីតិ អាហា -
 “អប្បត្តស្ស បត្តិយាតិ អវហត្តជលស្ស បត្តត្តាយា” តិ។ អថ វា
 ហេជ្ជិមមគ្គាធិគមេនវិនា អគ្គមគ្គោ នត្តិ ហេជ្ជិមមគ្គាធិគមំ អត្តាបន្នំ កត្វា
 “អវហត្តជលស្ស បត្តត្តាយា” តិ វត្ថុ។ អាយមេតិ ជលេន មិស្សិតោ ហោតិ
 ឯតេនាតិ អាយាមោ, សម្មាវាយាមោតិ អាហា “អត្ថិ អាយាមន្តិ អត្ថិ វីរិយ” តិ។
 តស្ស វីរិយាម្ពស្សាតិ អញ្ញាធិគមការណស្ស សម្មាវាយាមស្ស វសេន។
 ចាឡិយំ ហ៊ាន-សន្តោ ការណាបរិយាយោតិ អាហា - “អវហត្តជលស្ស
 ការណេ” តិ។ តប្បច្ចយាតិ ឯត្ត តំ-សន្តេន “ហ៊ានេ” តិ វត្ថុការណាមេវ បច្ឆាមជ្ឈន្តិ
 អាហា - “អវហត្តស្ស ហ៊ានបច្ចយា” តិ។ ចតុមគ្គសហជាតាតិ ឯតេន
 “អវហត្តជលស្ស បត្តត្តាយា” តិ ឯត្ត ហេជ្ជិមមគ្គានំ អត្តាបត្តិវសេន
 គហិតាវមេវ ជោតេតិ។ កេចិ បន “ចតុមគ្គសហជាតាតិ វត្ថា
 និព្ពត្តិតលោកុត្តរវេទនាតិ ភូតកថនំ វិសេសនំ។ និព្ពត្តិតលោកុត្តរវេទនាតិ
 បឋមំ អបេក្ខិតតំ, បច្ឆា ចតុមគ្គសហជាតា” តិ វេទន្តិ។

បឋមវិហារសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវិហារសុត្តវណ្ណាន

១២. មិច្ឆាទិដ្ឋិវ្របសមតិ សព្វសោ បហ័យតិ ឯតេនាតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិវ្របសមា។
 “មិច្ឆាទិដ្ឋិវ្របសមា ឆាម សម្មាទិដ្ឋិ។ ភវន្តរេ ឧប្បជ្ឈន្តោ អតិទូរេតិ មញ្ញមាណោ
 វិចាកវេទនំ ន គណ្ហាតី”តិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ “ឥមិនា នយេនា”តិ
 អតិទិសិក្ខាបិ តមត្ថំ ចាកជតរំ កាតុំ “យស្ស យស្ស”តិ អាទិ វត្ថា ឯវ
 សាមញ្ញវសេន វុត្តមត្ថំ បច្ឆិមេសុ តីសុ បទេសុ សរូបតោវ ទស្សតុំ
 “ធន្ធុវ្របសមបច្ចយា”តិ អាទិមាហា, តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ វុត្តត្តានេវ អនន្តរសុត្តេ។

ទុតិយវិហារសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៧. សេក្ខសុត្តានិវណ្ណនា

១៣-១៧. តិស្សន្នម្បិ សិក្ខានំ សិក្ខនំ សីលំ ឯតស្សាតិ សិក្ខនសីលោ។
 សិក្ខតីតិបិ វា សេក្ខោ។ វុត្តញ្ញេតំ “សិក្ខតីតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តស្មា សេក្ខាតិ
 វុច្ចតិ។ កិញ្ចា សិក្ខតិ? អធិសីលម្បិ សិក្ខតី”តិ អាទិ (អ. និ. ៣.៨៦)។ តីហិ
 ជលេហិ ហេជ្ជា។ សាបិ ចតុត្ថមគ្គេន សន្និ ឧប្បន្នសិក្ខាបិ។ មគ្គក្ខណោ ហិ
 សិក្ខាកិច្ចំ ន និដ្ឋិតំ វិប្បកតតការតោ, ជលក្ខណោ បន និដ្ឋិតំ ឆាម។
 ឧត្តានត្តានេវ ហេជ្ជា វុត្តនយត្តា។

សេក្ខសុត្តានិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

វិហារវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. មិច្ឆត្តវគ្គវណ្ណនា

២១-៣០. មិច្ឆាសភាវន្តិ អយាថាវសភាវំ អនិយ្យានិកសភាវំ។
 សម្មាសភាវន្តិ យាថាវសភាវំ និយ្យានិកសភាវំ។
 មិច្ឆាបដិបត្តាធិករណហេតុតិ ឯត្ថ អធិ-សន្នោ អនត្ថកោតិ អាហា -

“មិច្ឆាបដិបត្តិករណហេតុ” តិ។ ញាយតិ បដិវិទូរសេន និព្វានំ គច្ចតីតិ
 ញាយោ។ សោ ឯវ តំសមដ្ឋិនំ វដ្ឋុក្ខចាតតោ ធារណជ្ជន ធម្មោតិ អាហា -
 “ញាយំ ធម្មន្តិ អរិយមគ្គធម្ម” ន្តិ។ ញាណស្ស មិច្ឆាសកាវោ នាម នត្ថីតិ
 វិញ្ញាណមេវេត្ថ បច្ចវេក្ខណាវសេន បវត្ថំ ញាណ-សន្នេន វុច្ចតីតិ អាហា
 “មិច្ឆាវិញ្ញាណោ” តិ។ មិច្ឆាបច្ចវេក្ខណោតិ កិញ្ចា ចាបំ កត្វា “អហោ មយា
 កតំ សុកត” ន្តិ ឯវ បវត្តោ មិច្ឆាបច្ចវេក្ខណោ។ គោសីលគោរតាធិបូរណំ
 មុត្ថីតិ ឯវ គណ្ណតោ មិច្ឆាវិមុត្តិ នាម។ មិច្ឆាបដិបទាធិហិ វិវដ្តន្តិ ឯវ វដ្តវិវដ្តំ
 កថិតំ។ បុគ្គលោ បុច្ឆតោតិ និគមិតោ ច “អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុវេ,
 អសប្បវិសោ” តិអាធិនា។ កិញ្ចាបិ “មិច្ឆាធិដ្ឋិកោ ហោតី” តិអាធិនា បុគ្គលោវ
 និធិដ្ឋោ, តថាបិ បុគ្គលសីសេនាយំ ធម្មទេសនាតិ អាហា “ធម្មាវិភត្តោ” តិ។
 តេនេវាហ “ធម្មន បុគ្គលោ ទស្សិតោ” តិ។ ធម្មនាតិ មិច្ឆាធិដ្ឋិអាធិកេន ធម្មន។
 កល្យាណបុគ្គលតោ បដ្ឋាយ សត្តសោ សប្បវិសា នាម, ធីណាសវោ
 សប្បវិសតរោ។ សុប្បវត្តនិយោតិ សុខេន បវត្តេតុំ សក្កុណោយ្យោ។ ធាវតីតិ
 គច្ចតិ។ បច្ចយុប្បន្នេន ឧបេច្ច និស្សិតត្ថតោ ឧបនិសា, បច្ចយោ, ឯកស្ស ស-
 ការស្ស លោបំ កត្វា វាតិ អាហា - “សឧបនិសំ សបច្ចយ” ន្តិ។ បរិករណតោ
 បរិក្ខារោ, បរិវារោតិ អាហា - “សបរិក្ខារំ សបរិវារ” ន្តិ។ សហជាតវសេន
 ឧបនិស្សយវសេន ច សបច្ចយតា កិច្ចសាធនេ និច្ឆាទនេ
 សហាយភារូបគមនេ ច សបរិវារតា ទដ្ឋព្វា។

មិច្ឆត្តវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បដិបត្តិវគ្គវណ្ណនា

៣៣-៤០. អយាថាវបដិបត្តិ, ន យថាបដិបត្តិ, ហេតុម្ហិមិ ជលេមិ
 អយាថាវវត្ថុសាធនតោ។ ឯកំ សុត្តំ ធម្មវសេន កថិតំ បដិបត្តិវសេន។ ឯកំ

សុត្តំ បុគ្គលវសេន កថិតំ បដិបន្តកវសេន។ សំសារមហោយស្ស
បរតីរភាវតោ យោ នំ អធិគច្ឆតិ, តំ ចារេតិ គមេតីតិ ចារំ, និព្ពានំ, តព្វិជ្ជតាយ
នត្ថិ ឯត្ថ ចារន្តិ អចារំ, សំសារេតិ វុត្ថំ - “អចារាចារន្តិ វដ្តតោ និព្ពាន”ន្តិ។
ចារដ្ឋតាតិ អសេក្ខេ សន្ធាយ។ យេបិ គច្ឆន្តិតិ សេក្ខេ។ យេបិ គមិស្សន្តិតិ
កល្យាណបុព្វដ្ឋនេ។ ចារតាមិនោតិ ឯត្ថ កិត-សន្នោ តិកាលវាចិតិ ឯវំ វុត្ថំ។

តិរន្តិ ឡឹមតិរមាហា។ តេន វុត្ថំ “វដ្តមេវ អនុធាវតី”តិ។ ឯកន្តកាឡ កត្តា
ចិត្តស្ស អបកស្សរភាវករណតោ កណ្ណាភិជាតិហេតុតោ ច វុត្ថំ “កណ្ណាន្តិ
អកុសលធម្ម”ន្តិ។ វោធានភាវតោ ចិត្តស្ស បកស្សរភាវករណតោ
សុក្កាភិជាតិហេតុតោ ច វុត្ថំ - “សុក្កាន្តិ កុសលធម្ម”ន្តិ។ កិលេសមារ-
អភិសង្ការមារ-មច្ចមារាទំ បវត្តិជ្ជានតាយ ឡឹកំ វុច្ឆតិ វដ្តំ, តព្វិជ្ជតាយ
អនោកន្តិ និព្ពានន្តិ អាហា - “ឡឹកា អនោកន្តិ វដ្តតោ និព្ពាន”ន្តិ។

បរមត្ថតោ សមណា វុច្ឆន្តិ អរិយា, សមណានំ ភាវោ សាមញ្ញំ, អរិយមគ្គោ,
តេន អរណីយតោ ឧបគន្តព្ភតោ សាមញ្ញតោ និព្ពានន្តិ អាហា - “សាមញ្ញត្ថន្តិ
និព្ពានំ, តំ ហី”តិអាទិ។ ព្រហ្មញ្ញត្ថន្តិ ឯត្ថាបិ ឥមិនា នយេន អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។
ព្រហ្មញ្ញេន អរិយមគ្គេន។ រាគក្ខយោតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ អាទិសន្នតោ។ តេន
“នោសក្ខយោ មោហក្ខយោ”តិ បទទ្ធយំ សង្ក្ខន្ធាតិ។ វដ្តតិយេវាតិ វនន្តិ
“រាគក្ខយោ”តិ។ បរិយាយេន ហិ អរហត្ថស្ស វត្តព្ភតាតិ។

បដិបត្តិវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អញ្ញតិភ័យបេយ្យាលវគ្គវណ្ណានា

៤៧-៤៨. អបរាបរំ បរិវត្តមាទេន វត្តសម្មន្នេន សំសារទ្វានបរិញ្ញាវសេនេ
និព្ពានស្ស បត្តព្ភតា វុត្ថំ - “និព្ពានំ បត្វា បរិញ្ញាតំ នាម ហោតិ”តិ។ និព្ពានំ

បត្យាតិ និព្វានប្បត្តិហេតុ។ ហេតុអត្តោ ហិ អយំ ត្វា-សន្តោ យថា - “យតំ
 បិវិត្វា ពលំ ហោតិ, សីហំ ទិស្វា ភយំ ហោតិ” តិ។ តស្មាតិ យស្មា
 អបរិញ្ញេយ្យបរិជាធនកិច្ចេន និព្វានស្ស បត្តិយា អន្ធានបរិញ្ញាសិទ្ធិ ញាយតិ,
 តស្មា ឧបចារវសេន និព្វានំ “អន្ធានបរិញ្ញា” តិ វុច្ចតិ យថា “ហិមសន្តិ ស្វរិយំ
 ឧគ្គមេតី” តិ។ វិជ្ជាវិមុត្តិជលសច្ចិកិរិយត្ថន្តិ ឯត្ថ វិជ្ជាតិ អគ្គមគ្គវិជ្ជាវិមុត្តិ
 អគ្គមគ្គសមាធិ អធិប្បតោ។ តេសំ ជលំ អញ្ញាតិ អាហា - “វិជ្ជាវិមុត្តិជលេន
 អរហន្តំ កថិត” ត្ថិ។ យាថាវតោ ជាធនតោ បច្ចក្ខតោ ទស្សនតោ ច
 ញាណទស្សនត្ថិ ឥធន ជលនិព្វានបច្ចវេក្ខណា អធិប្បតាតិ អាហា -
 “ញាណទស្សនេន បច្ចវេក្ខណា កថិតា” តិ។ សេសេហិតិ រាគវិរាគ-
 សំយោជនប្បហាន-អនុសយសមុគ្គាត-អន្ធានបរិញ្ញា-អាសវក្ខយ-វិជ្ជាវិមុត្តិ-
 ជលសច្ចិកិរិយា-ញាណទស្សន-អនុចាទាបរិនិព្វានបទេហិ។

អញ្ញាតិតិ យថេយ្យាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ស្វរិយថេយ្យាលវគ្គវណ្ណានា

៤៩-៦២. យថា អរុណុត្ថំ ស្វរិយុគ្គមនស្ស ឯកន្តិកំ បុព្វនិមិត្តំ, ឯវំ
 កល្យាណមិត្តតា អរិយមគ្គចាតុភាវស្សាតិ សទិស្វបមា អរុណុត្ថំ
 កល្យាណមិត្តតាយ។ កល្យាណមិត្តាតិ ចេត្ត អរិយោ, អរិយមគ្គោ វា ទដ្ឋញ្ញោ
 ស្វរិយចាតុភាវេវិយ តេន វិជ្ជបនីយន្តការវិធមនតោ។
 កុសលកត្តកម្មតាធន្ទោ ធន្តសម្មទា ឥតរធន្តតោ សម្មន្ទត្ថា។
 កាវាបកម្មមាទស្សាតិ សច្ចបដិវេធស្ស កាវាបកស្ស។ ឯវំ សព្ពត្ថេវ
 សម្មទាសន្ទាវិសេសាធិគមហេតុតាយ វេទិតញ្ញា។ អញ្ញេនបិ អាការេនាតិ
 “វិវេកនិស្សិត” ត្ថិអាទិអាការតោ អញ្ញេន “រាគវិនយបរិយោសាន” ត្ថិអាទិនា
 អាការេន។

សូរិយបេយ្យាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ឯកធម្មបេយ្យាលវគ្គាទិវណ្ណានា

៦៣-១៣៨. តថា តថា វុត្តេ ពុជ្ឈនកានំ អជ្ឈាសយវសេន កថិតោ, តស្មា
“វុត្តោ ឯវ អត្ថោ, កស្មា បុន វុត្តោ” តិ ន ចោទេតព្ពំ។

ឯកធម្មបេយ្យាលវគ្គាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. អប្បមាទបេយ្យាលវគ្គោ

១. តថាគតសុត្តវណ្ណានា

១៣៩. ការាបកអប្បមាទោ នាម “ឥមេ អកុសលា ធម្មា បហាតព្ពា, ឥមេ
កុសលា ធម្មា ឧប្បាទេតព្ពា” តិ វុត្តវុដ្ឋេតព្ពវុដ្ឋនសម្មាទេតព្ពសម្មាទនវសេន
បវត្តោ អប្បមាទោ។ ឯសាតិ អប្បមាទោ។ លោកិយោវ។ ន លោកុត្តរោ។
អយន្តិ ឯសាតិ ច អប្បមាទមេវ វទតិ។ តេសន្តិ ចតុក្កមកធម្មានំ។
បដិលាភកក្កដ្ឋនាតិ បដិលាភាបនដ្ឋេន។

តថាគតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បទសុត្តវណ្ណានា

១៤០. ជង្គលានន្តិ ជង្គលវាសីនំ។ ជង្គល-សន្តោ ចេត្ត ចទ្ទការាសាមញ្ញេន
បថីវិបរិយាយោ, ន អនុបដ្ឋានិទ្ធុរទេសវាចី។ តេនាហ - “បថីវិតលវាសីន” ន្តិ។
បទានំ វុច្ចមានត្ថា “សចាទកថាណាន” ន្តិ វិសេសេត្វា វុត្តំ។ សមោធានន្តិ
អន្តោគធាការំ។ តេនាហ - “ឌីធានំ ឧបក្ខេប” ន្តិ, ឧបនេត្វា បក្ខិបិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

បទសុត្តន្តបិដក វិជ្ជាគ្រឹះ

៣-១០. កូដសុត្តន្តបិដក

១៤១-១៤៨. វិស្សកាយ បុព្វំ វិស្សកំ យថា “អាមលកិយា ជលំ
អាមលក”ន្តិ។ មហាតលស្មិន្តិ ឧបរិចាសានេ។ “យានិ កានិច្ច”តិ បទេហិ
ឥតរាជិ សមាធិករណានិ ភវិតុំ យុត្តានិច្ច “បច្ចុត្ត សាមិវចន”ន្តិ វត្ថា តថា
វិភត្តិវិបរណាមោ កតោ។ “តន្តាវុតាន”ន្តិ បទំ និទ្ធារណេ សាមិវចនន្តិ តត្ថ
“វត្ថានិ”តិ វចនសេសេន អត្ថំ ទស្សេតុំ “អថ វា”តិ អាទិ វុត្ថំ។

កូដសុត្តន្តបិដក វិជ្ជាគ្រឹះ

អប្បមាទវគ្គវិជ្ជាគ្រឹះ

៩. ពលករណីយវគ្គ

១. ពលសុត្តន្តបិដក

១៤៩. កម្មានិយេវ កម្មន្តា យថា សុត្តន្តា។ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គន្តិ ឯត្ថ
នានន្តិយ កតាយ វិបស្សនាបិ គហិតា ឯវ ហោតីតិ វុត្ថំ “សហវិបស្សន”ន្តិ។

២. ពិជសុត្តន្តបិដក

១៥០. បញ្ចវិធម្មិ សមូហដ្ឋេន ពិជគាមោ នាម។ តទេវាតិ មូលពិជានិ ឯវ។
សម្បន្នន្តិ សហជាតមូលវន្តំ។ នីលការតោ បដ្ឋាយាតិ នីលការាបត្តិតោ
បដ្ឋាយ។

៣. នាគសុត្តន្តបិដក

១៥១. ពលំ គាហេន្តីតិ អត្តនោ សរីរពលំ គាហេន្តី។ តំ បន នាគានំ
ពលប្បត្តិ វេទិតិ អាហា - “ពលំ គណ្ណាតិ”តិ។ សម្ពេជ្ជមុខទ្វារន្តិ មហាសមុទ្ទេន
សម្ពេទគតមហានទីនំ មុខទ្វារំ។ នាគា កាយំ វង្សេន្តីតិអាទិ យស្មា ច ភកវតា
ឧបមាវសេន អាកតំ, តស្មា វេរមេវ ទោតិ ឯត្តាតិអាទិនា ឧបមំ សំសន្តតិ។
អាគតេស្វតិអាទិសុ តិសុ បទេសុ ភាវេនភាវលក្ខណេ។

៥. កុម្មសុត្តវណ្ណាន

១៥៣. ន បតិអារមតីតិ ច និកុដ្ឋិតភាវេន ឧទកវមនោ យដោ, ន តំ បុន
មុខេន គណ្ណាតិ។ តេនាហា “ន អន្តោ បវេសេតិ”តិ។

៧. អាគាសសុត្តវណ្ណាន

១៥៥. តេនេតំ វុត្តន្តិ តេន អរិយមគ្គស្ស ឥដ្ឋនេន ឯតេសំ សព្វេសំ
ពោធិបក្ខិយធម្មានំ ឥដ្ឋនំ វុត្តំ។

៨-៩-១០. បឋមមេយសុត្តាទិវណ្ណាន

១៥៦-១៥៨. បំសុរោជេជល្លន្តិ ភូមិវេណុសហជាតមលំ។ វាណិជកោបមេតិ
វាណិជកោបមបឋមសុត្តេ ចាបិ។

១១-១២. អាគន្ធកសុត្តាទិវណ្ណាន

១៥៩-១៦០. សហវិបស្សនស្ស អរិយមគ្គស្ស ភាវនាយ ឥដ្ឋនេន ឯតំ
អភិញ្ញាបរិញ្ញេយ្យាទិធម្មានំ អភិញ្ញាបរិជាធនាទីនំ ឥដ្ឋនំ វុត្តំ ខត្តិយាទីនំ
វិសយអាទិកំ ករោន្តស្ស កថាយ សន្និវត្តា។

ពលករណីយវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

១០. ឯសនាវគ្គោ

១. ឯសនាសុត្តន្តវណ្ណនា

១៦១. កាមាណន្តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមាណំ។ កិលេសកាមាបិ ហិ
កាមិតន្តិ បរិកប្ប្រេតនវិធិនា ច អធិករាគេហិ ឯសនីយោ។ ភវានន្តិ តិណ្ណំ
គតីនំ។ ធិដ្ឋិតតិកបរិកប្ប្រេតស្ស ព្រាហ្មចរិយស្ស និមិត្តភាវតោ មិន្នាធិដ្ឋិ
“ព្រាហ្មចរិយ”ន្តិ អធិប្បតា។

២-១១. វិធាសុត្តាធិវណ្ណនា

១៦២-១៧១. សេយ្យោហមស្មីតិអាធិនា តំតំវិភាគេន ជ័យន្តិ វិជ័យន្តិ តិ វិធា,
មានកោដ្ឋាសា, មានជ្ជបនា វា។ នីហានន្តិ តិ វិពាធន្តិ។

ឯសនាវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. ឱយវគ្គោ

១-២. ឱយសុត្តាធិវណ្ណនា

១៧២-១៧៣. វដ្ឋេ ឱហានន្តិ ឱសីទាបេន្តិ តិ ឱយា។ រូចារូបភវេតិ រូបភវេ ច
អរូបភវេ ច រូចារូបតណ្ហោបនិស្សយា រូចារូចាវចរកម្មនិព្ពត្តា ខន្ធា។
យោជនជ្ជន យោគោ។

៣-៤. ឧបាទានសុត្តាធិវណ្ណនា

១៧៤-១៧៥. កាមនវសេន ឧបាទិយនតោ កាមុបាទានំ។ តេនាហ
“កាមគ្គហណា”ន្តិ។ នាមកាយស្សាតិ វេទនាធិនំ ចតុន្តំ អរូបក្ខន្ធនំ។

យជនបពន្ធនកិលសោតិ ហេតុនា ជលស្ស កម្មវដ្តស្ស វិចាកវដ្តន
ទុក្ខប្បពន្ធសញ្ញាតស្ស យជនស្ស សម្ពជ្ឈនស្ស និព្វត្តកកិលសោ។
អន្តក្កាហិកទិដ្ឋិ សស្សតុច្ឆេទកាហោ។

ឧបាទានសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-១០. អនុសយសុត្តាទិវណ្ណានា

១៧៦-១៨១. ថាមគតដ្ឋេនាតិ សត្តសន្តានេ បិរការ្យបគមនភាវេន។
ថាមគតន្តិ ច អញ្ញេហិ អសាធារណោ កាមរាគាទីនំយេវ អាវេណិកោ
សភារោ ទដ្ឋញ្ញោ។ កាមរាគោវាតិ កាមរាគោ ឯវ អប្បហីនោ។ សោសតិ
បច្ចយលាភេ ឧប្បជ្ឈនាវហតាយ សន្តានេ អនុសេតីតិ អនុសយោ។
សេសេសុបីតិ បដិយានុសយាទីសុ។ ឡិម្ពាគោ វុច្ឆតិ កាមធាតុ រូបារូបការតោ
ហេដ្ឋាភូតត្តា។ តត្ថ បវត្តិយា បច្ចយការតោ ឡិម្ពាភិយានិ យថា “បច្ឆិយោ
គោទុហាកោ”តិ។ សំយោជេន្តិ តិ សំយោជនានិ, ហេដ្ឋាវិយ អត្ថោ វត្តញ្ញោ។
ឧទ្ធអោ មហគ្គតភាកោ, តស្ស ហិតានីតិ សព្វំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ន វុត្តន្តិ
អធិប្បាយោ។

អនុសយសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឡិម្ពវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មគ្គសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ពោជ្ឈដ្ឋសំយុត្តំ

១. បព្ពតវគ្គោ

១. ហិមវន្តសុត្តន្តវណ្ណា

១៨២. ពុជ្ឈតិ ចតុស្កន្ធិ អរិយសាវកោ ឯតាយាតិ ពោធិ៍, ធម្មសាមគ្គី,
អរិយសាវកោ បន ចតុស្កន្ធិ ពុជ្ឈតិ ពោធិ៍។ អង្គាតិ ការណា។ យាយ
ធម្មសាមគ្គីយាតិ សម្ពុទ្ធោ។ តណ្ហាវសេន បតិជ្ជានំ, ទិដ្ឋិវសេន អាយុបាណា។
សស្សតទិដ្ឋិយា បតិជ្ជានំ, ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា អាយុបាណា។ លីនវសេន បតិជ្ជានំ,
ឧទ្ធច្ឆវសេន អាយុបាណា។ កាមសុខានុយោគវសេន បតិជ្ជានំ,
អត្តកិលមថានុយោគវសេន អាយុបាណា។ ឱយតរណសុត្តន្តវណ្ណាយំ (សំ. និ.
១.១) -

“កិលេសវសេន បតិជ្ជានំ, អភិសង្ខារវសេន អាយុបាណា។
តណ្ហាទិដ្ឋិហិ បតិជ្ជានំ, អវសេសកិលេសាភិសង្ខារេហិ អាយុបាណា,
សត្តាកុសលាភិសង្ខារវសេន បតិជ្ជានំ,
សត្តលោកិយកុសលាភិសង្ខារវសេន អាយុបាណា”តិ -

វុត្តេសុ បកាវេសុ ឥធ អវុត្តានំ វសេន វេទិតញ្ចោ។ កិលេសសន្តាននិទ្ទាយ
ឧដ្ឋហតីតិ ឯតេន សិខាបត្តិវិបស្សនាសហគតានម្បិ សតិអាធិនំ ពោជ្ឈង្គការំ
នស្សេតិ។ ចត្តារីតិអាធិនា មគ្គជលេន សហគតានំ។ សត្តហិ ពោជ្ឈង្គេហិ
ភាវិតេហិ សច្ចបដិវេទោ ហោតីតិ កថមិទំ ជានិតព្ពន្ធិ ចោទនំ សន្ធាយាហ
“យថាហា”តិអាធិ។ ឈានង្គមគ្គង្គាធម្មោវិយាតិ ឯតេន ពោធិពោជ្ឈង្គសន្តានំ
សមុទាយាវយវិសយតំ នស្សេតិ។ សេនង្គវចង្គាធម្មោវិយាតិ ឯតេន
បុគ្គលបញ្ញត្តិយា អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិការំ នស្សេតិ។

ពោធាយ សំវត្តន្តិ ពោជ្ឈង្គាតិ វុត្តំ “ការណាត្ថោ អង្គសន្តោ”តិ។ ពុជ្ឈតិ តិ
ពោធិ, ពោធិយា ឯវ អង្គាតិ ពោជ្ឈង្គាតិ វុត្តំ “ពុជ្ឈង្គតិ ពោជ្ឈង្គា”តិ។

វិបស្សនាដ៏ធំ ការណ៍ធំ ពុជ្ឈតញ្ញាធំ សង្ខារធំ អនុរូបំ បច្ចក្ខត្តភាវេន បដិមុខំ
អវិបរីតំ សម្មា ពុជ្ឈន្តីតិ ឯវំ វត្ថុវិសេសធិបកេហិ ឧបរិមគ្គេហិ
អនុពុជ្ឈន្តីតិអាទិនា វុត្តពោធិសទ្ធមហិ និប្បនេសេន វុត្តំ “ពុជ្ឈនតាសាមញ្ញេន
សង្កណ្ហាតី” តិ។ ឯត្ថ ច លីនបតិដ្ឋាន-កាមសុខល្លិកានុយោគ-
ឧច្ឆនាភិនិវេសានំ ធម្មវិចយ-វិរិយបីតិបទាន-ធម្មសាមគ្គី បដិបក្ខោ។
ឧទ្ធច្ចាយូហានអត្តកិលមថានុយោគ-សស្សតាភិនិវេសានំ បស្សន្តិសមាធិ-
ឧបក្ខាបទាន-ធម្មសាមគ្គី បដិបក្ខោ។ សតិ បន ឧភយត្ថាបិ ឥន្ទ្រតញ្ញា។ តថា
ហិ សា សព្ពត្តិកា វុត្តា។

សំ-សន្តោ បសំសាយំ។ បុននេវ សុន្ទរោ ច អត្តោបីតិ អាហា “បសត្តោ
សុន្ទរោ ច ពោជ្ឈង្គោ” តិ។ អភិនិព្វត្តតីតិ អភិវិសិដ្ឋភាវេន និព្វត្តតិ
សិវិសេសការំ វេទតិ។ “ឯកេ វណ្ណាយន្តី” តិ វត្វា តត្ថ យថាវុត្តវិវេកត្ថយតោ
អញ្ញំ វិវេកទ្វយំ ឧទ្ធវិទ្វា ទស្សេតុំ “តេ ហី” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឈានក្ខណោ តាវ
កិច្ចតោ វិក្ខម្ពនិវេកនិស្សិតំ, វិបស្សនាក្ខណោ អដ្ឋាសយតោ
បដិប្បស្សន្តិវិវេកនិស្សិតំ ភាវេតីតិ។ តេនាហា - “អនុត្តរំ វិមោក្ខំ ឧបសម្បជ្ជ
វិហរិស្សមី” តិ។ តត្ថ តត្ថ និច្ចយតាយ កសិណាជ្ឈានគ្គហណោន
អនុប្បាទានម្បិ គហណំ ទដ្ឋព្វំ។

ហិមវន្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. កាយសុត្តវណ្ណានា

១៨៣. តិដ្ឋន្តិ ឯតេនាតិ បីតិ, ការណំ។ កម្មឧតុចិត្តាហារសញ្ញិតោ
ចតុត្ថិជោ បច្ចយោ បីតិ ឯតស្សាតិ បច្ចយដ្ឋិតិកោ។ អាហារបច្ចយសន្តា ហិ
ឯកត្តា។ សុភម្មីតិ កាមច្ឆន្ទោ បច្ចយោ, អសុភេ សុភាការេន បវត្តនតោ

សុភន្តិវុច្ឆតិ។ តេន ការណេន បវត្តនកស្ស អញ្ញាស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស និមិត្តត្តា
សុភនិមិត្តន្តិ។ សុភស្សាតិ យថាវុត្តស្ស សុភស្ស។ អារម្មណាម្បីតិ សុភាការេន,
ឥដ្ឋាការេន វា គយ្ហមាណំ រូបាទិអារម្មណាម្បី សុភនិមិត្តំ វុត្តាការេន។
អនុចាយមនសិកាពោតិ អាកង្ខិតស្ស ហិតសុខស្ស អនុចាយភូតោ
មនសិកាពោ, តតោ ឯវ ឧប្បជមនសិកាពោតិ អយោនិសោមនសិកាពោ។
តស្មិន្តិ យថានិទ្ធាវតេ កាមច្ឆន្ទភូតេ តទារម្មណភូតេ ច ធុរិយេបិ សុភនិមិត្តេ។
អដ្ឋកថាយំ បន “សុភារម្មណេ” ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, សុភនិមិត្តនិអាទិទិ
អាទិ-សន្តេន កាមច្ឆន្ទនីវរណាស្ស អាហារនស្សនចាធិ ឧត្តាធាតិ កត្វា វុត្តំ -
“ឯវំ សត្តនីវរណេសុ យោជនា វេទិតញ្ចា” តិ។

បដិយោបិ បដិយនិមិត្តំ បុរិមុប្បន្នស្ស បច្ឆា ឧប្បជ្ជនកស្ស និមិត្តការតោ។
បដិយារម្មណំ នាម ឯក្ខនីសតិ អាយាតវត្ថុភូតា សត្តសង្ខារា។ អរតីតិ
បន្តសេនាសនាទីសុ អរមណំ។ ឧក្កល្លាតាតិ ឧក្កល្លាភារោ។ បន្តេស្វតិ ទូរេសុ,
វិរិតេសុ វា។ អធិកុសលេស្វតិ សមថវិបស្សនាធម្មេសុ។ អរតិ រតិបដិបក្ខោ។
អរតិតាតិ អរមណាការោ។ អនភិរតីតិ អនភិរតភារោ។ អនភិរមណាតិ
អនភិរមណាការោ។ ឧក្កល្លាតាតិ ឧក្កល្លាតាការោ។ បរិតស្សិតាតិ
ឧក្កល្លានវសេនេវ បរិតស្សនា។

អាគន្ធកំ, ន សភាវសិទ្ធិ។ កាយាលសិយន្តិ នាមកាយេ អលសភារោ។
សម្មាហវិនោទនិយំ បន “តន្តិទិ ជាតិអាលសិយ” ន្តិ វុត្តំ។ វទតីតិ ឯតេន
អតិសីតាទិបច្ចយា សង្កេតាបត្តិ ធស្សេតិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ កិលេសវត្ថុវិកល្លេ
(វិភ. អដ្ឋ. ៨៥៧)។ តន្តិទិ ជាតិអាលសិយំ។ តន្តិយនាតិ តន្តិយនាការោ។
តន្តិមនកតាតិ តន្តិយា អភិភូតចិត្តតា។ អលសស្ស ភារោ អាលស្សំ។
អាលស្សាយនាការោ អាលស្សាយនា។ អាលស្សយិតស្ស ភារោ

អាលស្សយីតត្ថំ។ ឥតិ សព្វេហិបិ ឥមេហិ បទេហិ កិលេសវសេន
កាយាលសិយំ កថិតំ។

កិលេសវសេនាតិ សម្មាហវសេន។ កាយវិនមនាតិ កាយស្សវិរូបតោ
នមនា។ ជម្ពនាតិ ជន្ទនា។ បុនប្បុនំ ជម្ពនាវិជម្ពនា។ អានមនាតិ បុរតោ នមនា។
វិនមនាតិ បច្ឆតោ នមនា។ សន្ទមនាតិ សមន្តតោ នមនា។ បណាមនាតិ យថា
ហិ តន្តតោ ឧដ្ឋិតបេសកាវោ កិត្យិទេវ ឧបវិដ្ឋិតំ គហេត្វា ឧដ្ឋំ កាយំ
ឧស្សាបេតិ, វេ កាយស្ស ឧដ្ឋំ បឋនា។ ព្យាធិយកន្តិ ឧប្បន្នព្យាធិតា។ ឥតិ
សព្វេហិបិ ឥមេហិ បទេហិ កិលេសវសេន កាយជន្ទនមេវ កថិតំ (វិភ. អដ្ឋ.
៨៥៨)។

ភត្តបរិណិហោតិ ភត្តវសេន បរិណិហប្បត្តិ។ ភុត្តាវិស្សាតិ ភុត្តវតោ។
ភត្តមុច្ឆាតិ ភត្តគេលញ្ញំ។ អតិភុត្តបច្ចយា ហិ មុច្ឆាបត្តោវិយ ហោតិ។
ភត្តកិលមថោតិ ភុត្តបច្ចយា កិលន្តភាវោ។ ភត្តបរិណិហោតិ ភត្តទរថោ។
កុដ្ឋិបូរំ ភុត្តវតោ ហិ បរិណិហប្បត្តិយា ឧបហតិទ្រិយោវិយ ហោតិ, កាយោ
វិជ្ជតិ។ កាយឧដ្ឋល្លន្តិ ភុត្តភត្តំ និស្សាយ កាយស្ស អកម្មញ្ញតា។

ចិត្តស្ស លីយនាការោតិ អារម្មណេ ចិត្តស្ស សង្គោចប្បត្តិ។ ចិត្តស្ស
អកល្យតាតិ ចិត្តស្ស គិលានភាវោ។ គិលានោតិ អកល្យកោវុច្ចតិ។ តថា
ចាហា “នាហំ, ភន្តេ, អកល្យកោ”តិ។ អកម្មញ្ញតាតិ ចិត្តគេលញ្ញសង្ខារោ
អកម្មញ្ញនាការោ។ ឱលីយនាតិ ឱលីយនាការោ។ ឥរិយាបចិកម្មិ ចិត្តំ យស្ស
វសេន ឥរិយាបចំ សន្ធាវេតុំ អសក្កោន្តោ ឱលីយតិ, តស្ស តំ អាការំ សន្ធាយ
វុត្តំ “ឱលីយនា”តិ។ ទុតិយបទំ ឧបសគ្គន វឡិតំ។ លីនន្តិ អវិច្ឆារិកតាយ
សង្គោចប្បត្តិ។ ឥតវេ ទេ អាការនិទ្ទេសា។ លីនន្តិ អវិច្ឆារិកតាយ អនុស្សហនា

អសង្គហនសង្គហនំ។ ជិយនាការោ ជិយនា។ ជិយិតត្ថន្តិ ជិយិតស្ស អាការោ,
អវិច្ឆារិកតាតិ អត្ថោ។

ចេតសោ អរូបសមោតិ ចិត្តស្ស អរូបសន្តតា អសន្និសិន្នការោ។ តេនាហ -
“អរូបសន្តាការោ”តិ។ អត្ថតោ បនេតន្តិ ស្វាយំ អរូបសន្តាការោ
វិក្ខេបសភាវត្ថា វិក្ខេបហេតុតាយ ច អត្ថតោ ឯតំ ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចមេវ។

វិចិត្តិក្ខាយ អារម្មណធម្មា នាម “ពុទ្ធេ កង្ខតី”តិអាទិនា
អាគតអដ្ឋកង្ខារត្ថក្ខតា ធម្មា។ យស្មា វិចិត្តិក្ខា ព្យាបាទាទយោ វិយ អនុ អនុ
ឧត្តហណាបច្ចយា ឧប្បជ្ឈតិ, តស្មា កង្ខាជ្ជានីយំ អារម្មណមេវ ទស្សិតំ
“វិចិត្តិក្ខាយ អារម្មណធម្មា”តិ។ យស្មា បុរិមុប្បន្នា វិចិត្តិក្ខា បន្ទា វិចិត្តិក្ខាយ
បច្ចយោ ហោតិ, តស្មា វិចិត្តិក្ខាបិ វិចិត្តិក្ខាជ្ជានីយធម្មា វេទិតញ្ចា។ តត្រាយំ
វេទនត្ថោ - តិជ្ជន្តិ បវត្តន្តិ ឯត្ថាតិ ហ្មនីយា, វិចិត្តិក្ខា ឯវ ហ្មនីយា
វិចិត្តិក្ខាជ្ជានីយា។ អដ្ឋកថាយំ បន អារម្មណស្សបិ តត្ថ វិសេសបច្ចយតំ
ឧបាទាយ “កាមច្ចន្ទោ វិចិត្តិក្ខាតិ ឥមេ ទ្វេ ធម្មា អារម្មណេន កថិតា”តិ វុត្តំ។
សុភនិមិត្តស្ស ហិ បច្ចយភាវមត្តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ, តថាបិ យថា “បដិយម្បិ
បដិយនិមិត្ត”ន្តិ កត្វា “ព្យាបាទោ ឧបនិស្សយេន កថិតោ”តិ វុត្តំ, ឯវំ សុភម្បិ
សុភនិមិត្តន្តិ កត្វា កាមច្ចន្ទោ ឧបនិស្សយេន កថិតោតិ សក្កាវិញ្ញាតុំ។
សេសា ជិនមិទ្ធុឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចានិ។ តត្ថ ជិនមិទ្ធុ អញ្ញមញ្ញំ សហជាតាទិវសេន
បច្ចយោ, តថា ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចន្តិ។ ឧភយេសម្បិ ឧបនិស្សយកោជិយា បច្ចយភាវេ
វត្ថព្ភមេវ នត្ថិតិ អាហា “សហជាតេន ច ឧបនិស្សយេន ចា”តិ។

យស្មា សតិ នាម “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិអាទិនា តេសំ តេសំ ធម្មានំ
អនុស្សវណាវសេន វត្ថតិ, តស្មា តេ ធម្មា សតិសម្ពោជ្ឈន្តជ្ជានីយា នាម។

លោកត្រូវធម្ម ច អនុស្សវាធិវសេន គហេត្វា តថា បវត្តតេវ។ តេន វុត្តំ
“សតិយា”តិអាធិ។

កោសល្យំ វុច្ចតិ បញ្ញា, តតោ ឧប្បន្នា កោសល្យសម្ពុតា។
អនវដ្ឋសុខិចាកាតិ អនវដ្ឋា ហុត្វា សុខិចាការិបច្ចនកា។ បទទ្ធយេន
បច្ចយតោ សភាវតោ កិច្ចតោ ជលតោ កុសលធម្មំ ទស្សតិ។
អកុសលនិទ្ទេសេបិ ឯសេវ នយោ។ សាវដ្ឋាតិ ការយ្ហា។ អនវដ្ឋាតិ អការយ្ហា។
ហីនាលាមកា។ បណីតា សេដ្ឋា។ កណ្ណា កាឡា កា អសុទ្ធា។ សុក្កា ឌីនាតា
សុទ្ធា។ បដិភាគ-សន្តោ បឋមេ វិកហ្មេ សទិសកោដ្ឋាសត្ថោ, ទុតិយេ
បដិបក្ខកោដ្ឋាសត្ថោ, តតិយេ និគ្គហោតព្ពបដិបក្ខកោដ្ឋាសត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

កុសលកិរិយាយ អាធិកម្មភាវេន បវត្តវិរិយំ ធិតិសភាវតាយ ធាតូតិ
វុត្តន្តិ អាហា “អារម្មធាតូតិ បឋមារម្មវិរិយ”ន្តិ។ លទ្ធាសេវនំវិរិយំ ពលប្បត្តំ
ហុត្វា បដិបក្ខវិធមតីតិ អាហា - “និក្ខមធាតូតិ កោសជ្ឈតោ និក្ខន្តត្ថា តតោ
ពលវត្ថរ”ន្តិ។ អធិមត្តាធិមត្តតរាជំ បដិបក្ខធម្មានំវិធមនសមត្ថំ
បដុបដុតរាធិការប្បត្តំ ហោតីតិ អាហា - “បរក្កមធាតូតិ បរំ បរំ ហ្វានំ
អក្កមនតាយ តតោបិ ពលវត្ថរ”ន្តិ។

តិដ្ឋតិ បវត្តតិ ឯត្ថាតិ ហ្វានីយា។ អារម្មណធម្មា, បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត្រ្យស្ស
ហ្វានីយាតិ បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត្រ្យជ្ជានីយាតិ “បីតិយា អារម្មណធម្មា”តិ វុត្តំ។ យស្មា
អបរាបរុប្បត្តិយា បីតិបិ តថា វត្តព្ពតំ លភតីតិ វុត្តំវិសុទ្ធិមគ្គេ “បីតិយា ឯវ តំ
នាម”ន្តិ។ ទរថបស្សន្តិ ទរថោ កិលេសបរិឡាហោ, សោ បស្សម្ពុតិ ឯតាយាតិ
ទរថបស្សន្តិ, កាយបស្សន្តិយា វេទនាធិខន្ធត្ថយស្ស វិយ រូបកាយស្សបិ
បស្សម្ពុនំ ហោតិ, ចិត្តបស្សន្តិយា ចិត្តស្សេវ បស្សម្ពុនំ, តតោ ឯវេត្ត ភកវតា
លហុតាធិនំវិយ ធុរិធ�តា វុត្តា។ តថា សមាហិតាការំ សល្លក្ខេត្វា កយ្ហមាណោ

សមថោវ សមថនិមិត្តំ, តស្ស អារម្មណភូតំ បដិភាគនិមិត្តម្យិ។ វិវិធំ អគ្គំ
ឯតស្សតិ ព្យុត្តោ, វិក្ខេចោ។ តថា ហិ សោ អនវដ្ឋានសោ ភន្តតាបច្ចបដ្ឋានោ
វុត្តោ។ ឯកគ្គការតោ ព្យគ្គបដិបក្ខោតិ អព្យុត្តោ, សមាធិ, សោ ឯវ និមិត្តន្តិ
បុព្វេវិយ វត្តតំ។ តេនាហា “តស្សេវ វេវចន”ន្តិ។

យោ អារម្មណេ ឥដ្ឋានិដ្ឋាការំ អនាទិយិទ្ធា គហេតព្វោ មជ្ឈត្តាការោ, យោ
ច បុព្វេ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត្តស្ស ការនាវសេន ឧប្បន្នោ មជ្ឈត្តាការោ, ធុរិយោបិ
សោ ឧបេក្ខាយ អារម្មណធម្មាតិ អធិប្បតោតិ អាហា - “អត្ថតោ បន
មជ្ឈត្តាការោ ឧបេក្ខាដ្ឋានីយា ធម្មាតិ វេទិតព្វោ”តិ។ អារម្មណេន កថិតា
អារម្មណស្សេវ តេសំ វិសេសបច្ចយការតោ។ សេសាតិ វិរិយាធយោ ចត្តារោ
ធម្មា។ តេសញ្ញា ឧបនិស្សយោវ សាតិសយោ ឥន្ទ្រតព្វោតិ។

កាយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៣. សីលសុត្តវណ្ណាន

១៨៤. ទីណាសវស្ស លោកុត្តរំ សីលំ នាម មគ្គជលបរិយាបន្នា
សម្មាវាចាកម្មន្តាជីវា សីលលក្ខណាប្បត្តា តទព្វោ ចេតនាធយោ។ លោកិយំ
បន កិរិយាព្យាកតចិត្តបរិយាបន្នំ ចារិត្តសីលំ, វាវិត្តសីលស្ស បន សម្ពុរោ ឯវ
នត្ថិ វិរមណាវសេន បវត្តិយា អភារតោ។ “បុព្វភាគសីលំ លោកិយសីល”ន្តិ
កេចិ។

ចក្ខុទស្សនន្តិ ចក្ខុហិ ទស្សនំ។ លក្ខណស្ស ទស្សនន្តិ សភាវធម្មានំ
សម្ពុតានំ បច្ចុត្តលក្ខណស្ស ញាតបរិញ្ញាយ, អនិច្ចាទិសាមញ្ញលក្ខណស្ស
តីរណាបរិញ្ញាយ ទស្សនំ។ បដហន្តោបិ ហិ តេ បហាតព្វាការតោ បស្សតិ
នាម។ និព្វានស្ស តថលក្ខណំ មគ្គជលេហិ ទស្សនំ, តំ បន បដិវិជ្ឈនំ។ ឈានេន

បង្កើតសិលាធម៌នាំ, អភិញ្ញាបិរុទានំ ទស្សនម្បិញ្ញាណទស្សនមេវ។
ចក្ខុទស្សនំ អធិប្បតំ សវនបយិរុទាសនានំ បរតោ គហិតត្តា។
បញ្ចបយិរុទាសនន្តិ បញ្ចបុច្ឆនវសេន បយិរុទាសនំ អញ្ញាកម្មត្ថាយ
ឧបសង្កមនស្ស កេវលំ ឧបសង្កមនេនេវ ជោតិតត្តា។

អរិយានំ អនុស្សតិ នាម គុណវសេន, តត្ថាបិ លទ្ធិឱវាទាវជ្ជនមុខេន
យថាភូតសីលាធិគុណានុស្សរណន្តិ ទស្សតុំ “ឈានវិបស្សនា” តិអាទិ វុត្តំ។
អញ្ញេសំយេវ សន្តិកេតិ អរិយេហិ អញ្ញេសំ សាសនិកានំយេវ សន្តិកេ។
តេនាហ - “អនុបព្ពដ្ឋា នាមា” តិ។ អញ្ញេស្វតិ សាសនិកេហិ អញ្ញេសុ
តាបសបរិញ្ញាជកាធិសុ។ តត្ថ ហិ បព្ពដ្ឋា អរិយានំ អនុបព្ពដ្ឋា នាម ន ហោតីតិ
វុត្តំ។

សតសហស្សមត្តា អហេសុំ សមន្តចាសាធិកត្តា មហាថេរស្ស។
លង្កាធិបេតិ និស្សយសីសេន និស្សិតសល្លក្ខណំ។ ន ហិ បព្ពដ្ឋា ធិបបដិលទ្ធា,
អថ ខោ ធិបនិវាសិអាចរិយបដិលទ្ធា។ មហិន្ទ... ខេ... បព្ពដ្ឋន្តិ នាម តស្ស
បរិវារតាយ បព្ពដ្ឋាយាតិ។

សវតីតិ តំ ឱវាទានុសាសនិធម្មំ ចិន្តេតិ ចិត្តេ កកោតិ។ វិតក្កាហតំ
កកោតីតិ បុនប្ប្បនំ បរិវិតក្កនេន តទត្ថំ វិតក្កនិច្ឆាធិតំ កកោតិ។ អារទ្វោ
ហោតីតិ សម្មាធិតោ ហោតិ។ តំ បន សម្មាទនំ ចារិប្បិ ឯវាតិ អាហ
“បរិបុណ្ណោ ហោតី” តិ។ តត្ថាតិ យថាវុត្តេ ធម្មេ។ ញ្ញាណចារវសេនាតិ
ញ្ញាណស្ស បវត្តនវសេន។ តេសំ តេសំ ធម្មានន្តិ តស្មី តស្មី ឱវាទធម្មេ
អាគតានំ រូទារូបធម្មានំ។ លក្ខណន្តិវិសេសលក្ខណំ សាមញ្ញលក្ខណញ្ច។
បរិចិនតីតិ “ឥទំ រូបំ ឯត្ថកំ រូប” តិអាទិនា វិចយំ អាបជ្ជតិ។ ញ្ញាណញ្ច
រោបេតីតិ “អនិច្ចំ ចលំ បលោកំ បកដ្ឋំ” តិអាទិនា ញ្ញាណំ បវត្តេតិ។

វីមសនំ...បេ... អាបជ្ជតីតិ រូបសត្តការូបសត្តកក្កមេនវីបស្សនំ បច្ចក្ខតោ
វិយ អនិច្ចតាធិនំ ធស្សនំ សម្មសនំ អាបជ្ជតិ។

ឧភយម្បេតន្តិ ជលានិសំសាតិ វុត្តទ្ធវ័យ។ អត្ថតោ ឯកំ បរិយាយសទ្ធាត្ថា។
បដិកក្ខាតិ បកេវ។ មរណកាលេតិ មរណកាលសមីបេ។ សមីបត្ថេ ហិ ឥទំ
ភុម្មន្តិ អាហា “មរណស្ស អាសន្នកាលេ”តិ។

សោ តិវិជោ ហោតិ ញ្ញាណស្ស តិ ក្ខមជ្ឈមុទុកាវេន។ តេនាហា
“កប្បសហស្សរុយុកេស្វ”តិអាធិ។ ឧបហាច្ចបរិនិព្វាយី នាម អាយុវេមជ្ឈំ
អតិក្កមិត្វា បរិនិព្វាយនតោ។ យត្ថ កត្ថចីតិ អវិហាធិសុ យត្ថ កត្ថចី។
សប្បយោគេនាតិ វីបស្សនាញ្ញាណសម្ពាសន្តោតេន បយោគេន, សហ
វីបស្សនាបយោគេនាតិ អត្តោ។ សុទ្ធាវាសក្ខមិយំ ឧទ្ធិយេវ មគ្គសោតោ
ឯតស្សតិ ឧទ្ធិសោតោ។ បដិសន្ធិវសេន អកនិជ្ជករំ គច្ចតីតិ អកនិជ្ជកាមី។

អវិហាធិសុ វុត្តមាធាបិ ឯកំសតោ ឧទ្ធិគមនាវហោ បុគ្គលោ អកនិជ្ជកាមី
ឯវ នាមាតិ វុត្តំ “ឯកោ ឧទ្ធិសោតោ អកនិជ្ជកាមីតិ បញ្ច ហោន្តិ”តិ។ តេសន្តិ
និទ្ធាវណោ សាមិវេនំ។ ឧទ្ធិសោតភាវតោ យធិបិ ហេដ្ឋិមាធិសុបិ អរិយភូមិ
និព្ពត្តតេវ, តថាបិ តត្ថ ភូមិសុ អាយុំ អគ្គហេត្វា អកនិជ្ជកវេ អាយុវសេនេវ
សោឡសកប្បសហស្សរុយុកតា ធន្តញ្ញា។ “សត្ត ជលា សត្តានិសំសា
ចាជិកក្ខា”តិ វុត្តត្ថា “អរហត្តមគ្គស្ស បុព្វភាគវីបស្សនា ពោជ្ឈង្គា កថិតា”តិ
វុត្តំ។ សត្តន្ទម្បិ សហភាវោ លព្ពតីតិ “អបុព្វំ អចរិមំ ឯកចិត្តក្ខណិកា”តិ វុត្តំ។
តយិទំ ចាឡិយំ តត្ថ តត្ថ “តស្មី សមយេ”តិ អាគតវេនេន វិញ្ញាយតិ,
ពោជ្ឈង្គានំ បន នាធាសភាវត្ថា “នាធាលក្ខណា”តិ វុត្តំ។

សីលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. វត្ថុសុត្តន្តបិដក

១៨៥. “សតិសម្មាជ្ឈង្គោ”តិ ឯវំ ចេ មយ្ហំ ហោតីតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ នាម សេដ្ឋោ ឧត្តមោ បរិវេ, តស្មាហំ សតិសម្មាជ្ឈង្គសីសេន ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វាវិហរិស្សមីតិ ឯវំ ចេ មយ្ហំ បុព្វភាគេ ហោតីតិ អត្ថោ។

“អប្បមាណោ”តិ ឯវំ មយ្ហំ ហោតីតិ ស្វាយំ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ, សព្វសោ បមាណករកិលេសាភាវតោ អប្បមាណធម្មាវម្ពណតោ ច អប្បមាណោតិ ឯវំ មយ្ហំ អន្តោសមាបត្តិយំ អសម្មោហាវសេន ហោតិ។ សុបរិបុណ្ណោតិ ភាវនាចារិបូរិយា សុដ្ឋ បរិបុណ្ណោតិ ឯវំ មយ្ហំ អន្តោសមាបត្តិយំ អសម្មោហាវសេន ហោតីតិ។ តិដ្ឋតីតិ យថាកាលបរិច្ឆេទសមាបត្តិយា អវដ្ឋានេន តប្បវិយាបន្នតាយ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ តិដ្ឋតិ បដិពន្ធវសេន។ ឧប្បាទំ អនាវដ្ឋិតត្ថាតិ ឧប្បាទស្ស អនាវដ្ឋិនេន អសមន្មាហារេន។ ឧប្បាទសីសេន ចេត្ត ឧប្បាទវន្តោវ សង្ខារា គហិតា។ អនុប្បាទន្តិ និព្វានំ ឧប្បាទាកាវតោ ឧប្បាទវន្តេហិ ច វិនិស្សជត្តា។ បរត្ថន្តិវិចាកប្បវត្តំ។ អប្បវត្ថន្តិ និព្វានំ តប្បដិក្ខេបតោ។ និមិត្តន្តិ សព្វសង្ខារនិមិត្តំ។ អនិមិត្តន្តិ និព្វានំ។ សង្ខារេតិ ឧប្បាទាធិអនាមសេនេន កេវលមេវ សង្ខារគហណំ។ វិសង្ខារន្តិ និព្វានំ។ អវដ្ឋិតត្ថា អវដ្ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ អារព្វ បរត្ថិយា សតិសម្មាជ្ឈង្គោ តិដ្ឋតិ។ អដ្ឋហាការេហិតិ អដ្ឋហិ ការណេហិ។ ជានាតីតិ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតកាលេ បជានាតិ។ អដ្ឋហាការេហិតិ ឧប្បាទាវដ្ឋនាធិហិ ចេវ អនុប្បាទាវដ្ឋនាធិហិ ច វុត្តាការិបរិតេហិ អដ្ឋហិ អាការេហិ ចវន្តំ សមាបត្តិវសេន អនវដ្ឋានតោបិ គច្ឆន្តំ ចរតីតិ ថេរោ បជានាតីតិ។

ជលពោជ្ឈង្គោតិ ជលសមាបត្តិបរិយាបន្នា ពោជ្ឈង្គោ។ កី បន តេ វិសុំវិសុំ បរត្ថន្តិតិ អាហា “យនា ហិ”តិអាធិ។ សីសំ កត្វាតិ បធានំ សេដ្ឋំ កត្វា។

តទទួយាតិ តទទុកតា សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ អនុគច្ឆនកា។ តញ្ចោ តថា កត្វា
ធម្មំ បច្ឆវេក្ខណាវសេន។ កេចិ បន “តំ បច្ឆវេក្ខណាទិកំ កត្វា” តិ វទន្តិ។

វត្ថុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ភិក្ខុសុត្តវណ្ណានា

១៨៦. ពោធិយាតិ ឯត្ថ ពោធិនាម ពុជ្ឈនំ, តំ បន កិស្ស កេនាតិ បុច្ឆន្តោ
“កី ពុជ្ឈនត្ថាយា” តិ វត្វា តំ ទស្សន្តោ “មគ្គនា” តិ អាទិមាហា។ មគ្គន និព្វានំ
ពុជ្ឈនត្ថាយ សំវត្ថន្តិ, បច្ឆវេក្ខណាយ កតកិច្ចតំ ពុជ្ឈនត្ថាយ សំវត្ថន្តិ,
បឋមវិកេប្ប សច្ចកិរិយាភិសមយោ ឯវ ទស្សតោតិ តេន អតុដ្ឋ “មគ្គន វា” តិ
ទុតិយវិកេប្បមាហា។ វិវេកនិស្សិតំ វិរាគនិស្សិតន្តិ បទេហិ សព្វំ មគ្គកិច្ចំ តស្ស
ជលញ្ច ទស្សិតំ។ និរោធនិស្សិតន្តិ ឥមីនា និព្វានសច្ចកិរិយា។ កាមាសវាបិ ចិត្តំ
វិមុច្ចតី តិ អាទិនា កិលេសប្បហានំ។ វិមុត្តស្មី វិមុត្តមិតិ ញ្ញាណំ
ហោតី តិ អាទិនា បច្ឆវេក្ខណា ទស្សិតា។

ភិក្ខុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦-៧. កុណ្ឌាលិយសុត្តានិវណ្ណានា

១៨៧-១៨៨. និពទ្ធវាសវសេន អារាមេ និស័ទនសីលោតិ អារាមនិសាទី។
បរិសំ ឌុកាឡោ ហុត្វា ចរតីតិ បរិសាវចរោតិ អាហា - “យោ បនា” តិ អាទិ។ ឯវន្តិ
ឥមីនាការេន។ គហណាន្តិ និគ្គហណំ។ តេន បុច្ឆាបទស្ស អត្ថំ វិវរតិ។
និព្ពេបនន្តិ និគ្គហនិព្ពេបនំ។ តេន វិស្សជ្ឈនបទស្ស អត្ថំ វិវរតិ។ ឥមីនា នយេនាតិ
ឯតេន “ឥតិវាទោ” តិ ឯត្ថ ឥតិ-សទ្ធស្ស អត្ថំ ទស្សតិ។ ឧចារម្ពាធិប្បាយោ វទតិ
ឯតេនាតិ វាទោ, ទោសោ។ ឥតិវាទោ ហោតីតិ ឯវំ ឥមស្ស ឧបរិ វាទារោបនំ

ហោតិ។ ឥតិវាធម្មមោក្ខាតិ ឯវំ តតោ បមោក្ខា ហោតិ។ ឯវំ
វាធម្មមោក្ខានិសំសំ បរេហិ អាហេបិតនោសស្ស និព្វេបនវសេន ទស្សេត្វា
ឥនានិ នោសបវេននវសេន ទស្សេត្តំ “អយំ បុទ្ទាយ នោសោ” តិអាទិ វុត្តំ។

ឯត្ថកំ ហ្មនន្តិអាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ “តីណិ សុចរិតានី” តិ ឯត្ថកំ ហ្មនំ។ ឥមំ
ទេសនន្តិ “ឥន្ទ្រិយសំវរោ ខោ” តិអាទិនយប្បវត្តំ ឥមំ ទេសនំ។ នាភិជ្ឈាយតីតិ ន
អភិជ្ឈាយតិ។ នាភិហំសតីតិ ន អភិតុស្សតិ។ គោចរជ្ឈត្តេ បិតំ ហោតីតិ
កម្មជ្ជានាម្ពណោ សមាធានវសេន បិតំ ហោតិ អវដ្ឋិតំ។ តេនាហ
“សុសណ្ឌិត” ន្តិ។ សុសណ្ឌិតន្តិ សម្មា អវិក្ខេបវសេន បិតំ។ កម្មជ្ជានិមុត្តិយាតិ
កម្មជ្ជានាទុយុញ្ញនវសេន បដិបក្ខតោ នីវរណតោ វិមុត្តិយា។ សុដ្ឋវិមុត្តិន្តិ
សុវិមុត្តំ។ តស្មី អមនាបរូបទស្សនេ ន មន្ត្រីវិលក្ខោ ន ហោតិ។ កិលេសវសេន
នោសវសេន។ អដ្ឋិតចិត្តោ អថទ្ធិចិត្តោ។ កោវេសេន ហិ ចិត្តំ ថទ្ធិ ហោតិ, ន
មុទុកំ។ អធិនមានសោតិ នោមនស្សវសេន យោ ធិនភាវោ, តទភាវេន
និធិនាសមានសោ។ អបូតិចិត្តាតិ ព្យាបជ្ជាភាវេន សីតិភូតចិត្តោ។

ឥមេសុ ធនុ ធារេសុ អជ្ឈាវស ទុច្ឆរិតានិ ហោន្តិ បច្ចេកំ
កាយវីរីមនោទុច្ឆរិតភេទេន។ តានិ វិភាគេន ទស្សេត្តំ “កថ” ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត
ឥជ្ឈាវម្ពណោ អាចាជគតេតិ នយទានមត្តមេតំ។ តេន “អនិជ្ឈាវម្ពណោ
អាចាជគតេ នោសំ ឧប្បាទេន្តស្ស” តិអាទិនា តិវិធសុច្ឆរិតំ នីហរិត្វា វុត្តព្ពំ, តថា
“មជ្ឈត្តាវម្ពណោ មោហំ ឧប្បាទេន្តស្ស” តិអាទិនា ច។ មនោទុច្ឆរិតានិសាមញ្ញេន
បន តីណិយេវ ទុច្ឆរិតានិ ហោន្តិ វេទិតព្ពំ។

បញ្ញត្តិវសេនាតិ វុត្តំ អនាមសិទ្ធា បិណ្ឌាគហណាមុខេន កេវលំ
បញ្ញត្តិវសេនេវ។ ការវនាបដិសម្ព័ន្ធនេតិ ការវនាសិទ្ធិ បដិសម្ព័ន្ធនេ, ការវនាយ
បដិសម្ព័ន្ធនេ វាតិ អត្ថោ។ ឥមាធិតិ យថាវុត្តានិ ធម្មារម្មណានិ។ ទុច្ឆរិតានីតិ

ធុន្ទ្រីតការណាង។ អប្បដិសម្ព័ន្ធនេ បិតស្ស ធុន្ទ្រីតានិ សុចរិតានិ កត្វា។
បរិណាមេតីតិ បរិវត្តតិ ធុន្ទ្រីតានិ តត្ថ អនុប្បាទេត្វា សុចរិតានិ ឧប្បាទេន្តោ។
ឯវន្តិ វុត្តប្បការេន។ ឥន្ទ្រិយសំវរេ... បេ... វេទិតព្ពោ
ឥន្ទ្រិយសំវរសម្បាទនវសេន តិណ្ណំ សុចរិតានំ សិជ្ឈនតោ។ តេនាហ
“ឯត្តាវតា” តិអាទិ។ ឯត្តាវតា តិ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ “តិណ្ណំ សុចរិតានិ
បរិបូរេន្តិ” តិ បទំ, ឯត្តាវតា។ សីលានុវត្តកំ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលន្តិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលស្ស អនុវត្តកំ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ កថិកំ។ កថំ បន តនេវ
តស្ស អនុវត្តកំ ហោតីតិ? អបរាបរុប្បត្តិយា ឧបនិស្សយភាវតោ។

តិណ្ណំ សីលានិ ឥន្ទ្រិយសំវរ-អាជីវចារិសុទ្ធិ-បច្ចយសន្និស្សិត-សីលានិ។
លោកុត្តរមិស្សកាតិ លោកិយាបិ លោកុត្តរាបិ ហោន្តិ តិ អត្ថោ។ សត្តន្តំ
ពោជ្ឈន្តានន្តិ លោកុត្តរានំ សត្តន្តំ ពោជ្ឈន្តានំ។ មូលភូតា សតិបដ្ឋានា
បុព្វភាគា, តេ សន្ធាយ វុត្តំ “ចត្តារោ ខោ, កុណ្ឌាលិយ, សតិបដ្ឋានា ភាវិតា
ពហុលីកតា សត្ត ពោជ្ឈន្តេ បរិបូរេន្តិ” តិ។ តេបីតិ យថាវុត្តសតិបដ្ឋានា។
សតិបដ្ឋានមូលកា ពោជ្ឈន្តាតិ លោកិយសតិបដ្ឋានមូលកា ពោជ្ឈន្តាវ។
បុព្វភាគាវាតិ ឯត្ថ កេចិ “បុព្វភាគា ចា” តិ ចាបំ កត្វា “បុព្ពេវ លោកុត្តរា
បុព្វភាគា ចា” តិ អត្ថំ វេទន្តិ។ វិជ្ជាវិមុត្តិមូលកាតិ “សត្ត ខោ, កុណ្ឌាលិយ,
ពោជ្ឈន្តា ភាវិតា ពហុលីកតា វិជ្ជាវិមុត្តិ បរិបូរេន្តិ” តិ ឯវំ វុត្តា ពោជ្ឈន្តា
លោកុត្តរាវ វិជ្ជាវិមុត្តិសហគតភាវតោ។

កុណ្ឌាលិយសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ឧបវាទសុត្តវណ្ណានា

១៨៩. បច្ចុត្តន្តិ ករណិនិទ្ទេសោ អយន្តិ អាហា - “អត្តនាវា”តិ។
កុរុមាណោយេវាតិ ឧប្បាទេន្តោ ឯវ។ កម្មជ្ជានវិមុត្តិយា សុដ្ឋវិមុត្តន្តិ
កម្មជ្ជានមនសិកាវេន នីវរណានំ ទ្វីការតោ តេហិ សុដ្ឋវិមុត្តំ។ អត្តំ ករិត្វាតិ
ការវនាមនសិការំ ឧត្តមំ កត្វា។ “មហា វត មេ អយំ អត្តោ ឧប្បន្នោ”តិ
អត្តិកោ ហុត្វា។

៩. បឋមឧប្បន្នសុត្តវណ្ណានា

១៩០. តថាគតស្ស ចាតុភាវាតិអាទិនា ពុទ្ធប្បាទកាលេ ឯវ
ពោជ្ឈន្ត្រតនបដិលាភោតិ ទស្សេតិ។

បព្ពតវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. គិលានវគ្គោ

១-៣. ចាណសុត្តាទិវណ្ណានា

១៩២-១៩៤. យេសន្តិ យេសំ សត្តានំ។ ចត្តារោ ភិយាបថា អត្តិ លព្ពន្ធិ
តទុបគសីរីរាវយវលាកេន។ ឯតន្តិ “ចត្តារោ ភិយាបថេ កប្បន្តិ”តិ ឯតំ វចនំ។
“វិវេកនិស្សិត”ន្តិអាទិវចនតោ “សហវិបស្សនកេ មគ្គពោជ្ឈន្ត្រេ”ឥច្ឆេវ វុត្តំ។
ទុតិយតតិយានិ ឧត្តានត្តានេវ ហោជ្ជា វុត្តនយត្តា។

៤-១០. បឋមគិលានសុត្តាទិវណ្ណានា

១៩៥-២០១. វិសុទ្ធិំ អហោសិ វិសភាគធាតុក្ខោកំ វ្យាបសមេន្តំ។ តេនាហា -
“ចោក្ខវបត្តេ ...បេ... វិនិវត្តិត្វា គតោ”តិ។ ឯសេវ នយោ ចាឡិកោ អត្តតោ ច
ចតុត្ថេន បញ្ចមនជ្ជានំ សមាទត្តា។ វិសុទ្ធិក្ខវាតសម្មស្សេនាតិ

វិសុទ្ធិសុត្តន្តបិដកសម្ពុទ្ធស្វន។ មនុស្សតជរោតិ មុនុកោ សីតជរោ។ សេសន្តិ
វុត្តារសេសំ។ សព្ពត្តាតិ សត្តមាធិសុ ចតុសុ។

គិលានវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឧទាយវគ្គោ

១-២. ពោធិយសុត្តាទិវណ្ណានា

២០២-២០៣. កិត្តកេន នុ ខោ ការណេន ពុជ្ឈនកអង្គា នាម វុច្ឆន្តិ
ពុជ្ឈនកស្ស បុគ្គលស្ស អង្គាតិ វុត្តព្ពតំ លកន្តិ។ មិស្សកពោជ្ឈង្គា កថិតា
សហវិបស្សនា មគ្គពោជ្ឈង្គា កថិតាតិ កត្វា។ ធម្មបរិច្ឆេទោ កថិតោ
គណនាមត្តេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា វុត្តត្តា ន ភូមន្តរបរិច្ឆេទោ, វិបស្សនាធិបរិច្ឆេទោ វា។

៣-៥. ហនិយសុត្តាទិវណ្ណានា

២០៤-២០៦. កាមរាគេន គងិតព្ពជ្ជានភូតា កាមរាគជ្ជានិយាតិ អាហា
“អារម្មណធម្មាន”ន្តិ។ “មនសិការពហុលីការា”តិ វុត្តត្តា “អារម្មណេន
កថិត”ន្តិ វុត្តំ។ វុត្តបរិច្ឆេទាតិ ឯតេន ន កេវលំ អារម្មណវសេនេវ, អថ ខោ
ឧបនិស្សយវសេនបេត្ត អត្តោ លព្ពតីតិ ទស្សេតិ។ បឋមវគ្គស្ស ហិ ធុតិយេ
សុត្តេ ឧបនិស្សយវសេនេវ អត្តោ ទស្សេតា។ មិស្សកពោជ្ឈង្គា កថិតា
អវិភាគេនេវ កថិតត្តា។ អបរិហានិយេតិ តីហិ សិក្ខាហិ អបរិហានាវហោ។

៦-៧. តណ្ហាក្ខយសុត្តាទិវណ្ណានា

២០៧-២០៨. “សោ មំ បុច្ឆិស្សតី”តិ អធិប្បាយេន ភគវតា ឱសាបិទេសនំ។
បត្តជត្តា ភាវនាចារិយ្ហិយាវិត្តារិតំ គតត្តា។ មហន្តការវុត្តិ ភាវនាវសេនេវ

មហាត្តំ គតត្តា។ តតោ ឯវ វុឡិប្បមាណា។ នីវរណវិគមេ សម្ពុតោ បច្ចយតោ
ព្យាបាទោវិគតោ ហោតីតិ អាហា - “នីវរណានំ ទូរិកាវេន
ព្យាបាទវិហិតត្តា”តិ។ តណ្ហាមូលកន្តិ តណ្ហាបច្ចយំ។ យញ្ញំ តណ្ហាសហគតំ
អសហគតម្បិ តណ្ហំ ឧបនិស្សាយ និច្ចន្នំ, សព្វំ តំ តណ្ហាមូលកំ។ បហីយតិ
អនុប្បាទប្បហានេន។ តណ្ហាទីនំយេវ ខយា, ន តេសំ សង្ខារានំ ខយា។ ឯតេហិ
តណ្ហាក្ខយាទិបទេហិ។

៨. និព្វេជភាគិយសុត្តវណ្ណាន

២០៩. និព្វិជ្ឈន្តីតិ និព្វេជាន, និព្វិជ្ឈនធម្មា ធម្មវិនយាទយោ,
តប្បវិយាបន្នតាយ និព្វេជភាគេ គតោ និព្វេជភាគិយោ, តំ និព្វេជភាគិយំ។
តេនាហា “និព្វិជ្ឈនកោដ្ឋាសិយ”ន្តិ។ ភាវេត្វា ឋិតេន ចិត្តេន។ វិបស្សនាមគ្គម្បិ
គហេត្វា “មគ្គពោជ្ឈង្គា មិស្សកា”តិ វុត្តា។ តេហិតិ ពោជ្ឈង្គេហិ ភាវិតំ ចិត្តំ។
តេ វា ពោជ្ឈង្គេ ភាវេត្វា ឋិតំ ចិត្តំ នាម ជលចិត្តំ, តស្មា និព្វត្តិតលោកុត្តរមេវ។
តម្បីតិ ជលចិត្តម្បិ មគ្គានន្តរតាយ មគ្គនិស្សិតំ កត្វា មិស្សកមេវ កថេតុ
វុត្តតិ “ពោធាយ សំវុត្តន្តិ”តិ វុត្តត្តា។

៩. ឯកធម្មសុត្តវណ្ណាន

២១០. សំយោជនសង្ខាតាវិនិពន្ធាតិ កាមរកាទិសំយោជនសញ្ញតា
ពន្ធនា។ បរិនិដ្ឋបេត្វា គហាណាតិ គិលិត្វាវិយ បរិនិដ្ឋបេត្វា គហាណាការា។

១០. ឧទាយិសុត្តវណ្ណាន

២១១. ពហុកតំ វុច្ចតិ ពហុការោ ពហុមាណោ, នត្តិ ឯតស្ស ពហុកតន្តិ
អពហុកតោ, អកតពហុមាណោ។ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈមាណោ ឧក្កជ្ឈន្តោវិយ

និរុដ្ឋមនោ អវកុដ្ឋន្តោវិយ ហោតីតិ វុត្ថំ “ឧក្កន្ធិវុច្ឆតិ ឧទយោ, អវកុដ្ឋ
វយោ”តិ។ បរិវត្តន្តោតិ អនិច្ចាតិបិ ទុក្ខាតិបិ អនត្តាតិបិ។ “ឯសោ ហិ តេ
ឧទាយិ មគ្គោ បដិលទ្ធោ, យោ តេ... បេ... តថត្ថាយ ឧបនេស្សតី”តិ
បរិយោសានេ ភគវតោ វចនញ្ចេត្ត សាធកំ ទដ្ឋព្ភំ។ តេន តេនាការេន វិហារន្តន្តិ
យេន សម្មសនាការេន វិបស្សនាវិហារេន វិហារន្តំ។ តថាភាវាយាតិ
ជីណាសវភាវបច្ឆវេក្ខណាយ។ តេនាហ - “ជីណា ជាតីតិ... បេ... តំ ទស្សន្តោ
ឯវមាហា”តិ។

ឧទាយិវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. នីវរណាវគ្គោ

ក-៤. ឧបក្កិលេសសុត្តានិវណ្ណានា

២០៤-២០៥. ន ច បភាវន្តន្តិ ន ច បភាសម្បន្នំ។ បភិជ្ជនសភាវន្តិ តាបេត្វា
តាលនេ បកដ្ឋតំ។ អវសេសំ លោហន្តិ វុត្តាវសេសំ ជាតិលោហំ, វិជាតិលោហំ,
កិត្តិមលោហន្តិ បភេទំ សត្តម្យិ លោហំ។ ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បទានេនាតិ ឯត្ថ ននុ
លោកិយកុសលចិត្តស្សបិ សុវិសុទ្ធស្ស ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បទានេន
ឧបក្កិលេសតាតិ? សច្ចមេតំ, យស្មី បនសន្តានេ នីវរណានិ លទ្ធិបតិដ្ឋានិ, តត្ថ
មហាគ្គតកុសលស្សបិ អសម្ពវោ, បតេវ លោកុត្តរកុសលស្ស, បរិត្តកុសលំ
បនយថាបច្ចយំ ឧប្បជ្ជតិ។ នីវរណោ ហិ វូបសន្តេ សន្តានេ ឧប្បត្តិយា អបរិសុទ្ធី
ហោតិ, ឧបក្កិលិដ្ឋំនាម ហោតិ,
អបរិសុទ្ធីបកបល្លិកវដ្ឋិតេលាទិសន្និស្សយោ ធិនោវិយ, អបិច
និប្បវិយាយតោ ឧប្បជ្ជិតុំ អប្បទានេនេវ តេសំ ឧបក្កិលេសតាតិ ទស្សន្តោ
“យទគ្គន ហិ”តិអាទិមាហា។ អារម្មណេវិក្ខិត្តប្បត្តិវសេន ចុណ្ហវិចុណ្ហតា

វេទិតញ្ច។ ន អារវន្តិតិ កុសលធម្មេ ឧប្បន្និតុំ អប្បធានវសេន ន អារវន្តិ, អថ
ខោតេសំ ឧប្បន្តិយា ហោន្តិ។ ន បដិច្ឆាទេន្តិតិ ន វិនន្ទន្តិ។ ចតុក្កមកចិត្តស្សតិ
ចតុត្ថក្កមកកុសលចិត្តស្ស អនុបក្កិលេសា, តេហិ អកិលិស្សនតោ។

៨. អារវណីវរណសុត្តវណ្ណានា

២១៩. បញ្ញា ធុត្តលា ហោតិ, ន ពលវតី បដិបក្កេន ឧបក្កិលិដ្ឋការតោ។
តេនាហ “មន្ទា អវិសទា” តិ។

បញ្ច នីវរណា ទូរេ ហោន្តិ អារវណាការតោ។ តមេវ បីតិន្តិ
សប្បាយធម្មសវនេ ឧប្បន្និ បីតី។ តស្សា តទា ឧប្បន្នាការសល្លក្ខណេន
អវិជហន្តោ បុនប្បុនំ តស្សា និព្ពត្តនេន។ តេនាហ “បញ្ច នីវរណា
វិក្ខមេត្វា” តិ។ ឥទំ សន្ទាយាតិ ឯត្ថកេ ទិវសេបិ ន វិនស្សន្តិ, សា ធម្មបីតិ
លទ្ធិបច្ចយា ហុត្វា វិសេសាវហាតិ ឥមមត្តំ សន្ទាយ ឯតំ “ឥមស្ស បញ្ច
នីវរណា តស្មី សមយេ ន ហោន្តិ” តិអាទិ វុត្តំ។ បីតិចាមោជ្ឈបក្ខិយាតិ
បីតិចាមោជ្ឈបច្ចយា។ នស្សន្តិតិ និរោធបច្ចយវសេន បវត្តនតោ នស្សន្តិ។
សភាគបច្ចយវសេន បុន ឧប្បន្និបិ... បេ... វុច្ចតិ កិច្ចសាធនវសេន
បវត្តនតោ។

៩. វុក្ខសុត្តវណ្ណានា

២២០. អភិវុបាណកាតិ សមីបវុក្ខេ អភិភវិត្វា វុបាណកា។ អដ្ឋិកក្ខកោតិ
អដ្ឋិពហុលកក្ខកោ។ កបិថនសទិសជលត្តា កបិត្តនោតិ លទ្ធិនាមោ។

១០. នីវរណសុត្តវណ្ណានា

២២១. អនុការករណា បញ្ញាចក្ខុស្ស វិពន្ធនតោ។ តថា ហិ តេ
“អចក្ខុករណា បញ្ញានិរោធិកា”តិ វុត្ថា។ វិហនតិ វិពាធិតីតិ វិយាតោ, ទុក្ខន្តិ
អាហា “វិយាតបក្ខិយាតិ ទុក្ខបក្ខិកា”តិ។ និព្វានត្ថាយ ន សំវត្ថន្តិ
អនិព្វានសំវត្ថនិកា។ មិស្សកពោជ្ឈង្គាវ កថិតា បុព្វភាគិកានំ កថិតត្ថា។

និវរណាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ចក្កវត្ថុវគ្គោ

១. វិធាសុត្តវណ្ណានា

២២២. វិធីយន្តិទិ វិធា, មាណនិភាគា កោដ្ឋាសាតិ អាហា “តយោ
មាណកោដ្ឋាសា”តិ។ តថា តថាវិទហនតោតិ “សេយ្យោហមស្មី”តិ អាទិនា តេន
តេនាការេន វិទហនតោ ឋបនតោ, ឋេបេតព្ពតោ វា។

២. ចក្កវត្ថុសុត្តវណ្ណានា

២២៣. សិរិសម្បត្តិយា រាជតិ ទិប្បតិ សោភតីតិ រាជា,
ធានបិយវចនអត្ថចរិយាសមាធិត្ថតាសដ្ឋាតេហិ ចត្វហិ សង្កហវត្ថុហិ។
រញ្ជេតីតិ រមេតិ។ អពុគ្គតាយាតិ ឧទីរតា និព្វត្តិតោ តត្ថ តត្ថ គប្បនតោ។ ចក្កំ
វត្ថេតីតិ ចក្កវតនំ បវត្ថេតិ។ ទេវជ្ជានន្តិ បូជនីយទេវជ្ជានំ។ ចិត្តិកតជ្ជេនាតិ
បូជនីយភារេន។ អក្សោ នត្តិ ចិរកាលសម្បវបុញ្ញានុការសិទ្ធវតនសញ្ញាវតោ។
អញ្ជេហិ ចក្កវត្ថុនោ បរិគ្គហាភូតវតនេហិ។ លោកេតិ មនុស្សលោកេ។ តេន
តទញ្ញលោកំ និវត្ថេតិ។ វិជ្ជមានគ្គហលោន អតីតាធាគតំ និវត្ថេតិ។ ពុទ្ធា ច
កធាចិ ករហាចិ ឧប្បជ្ជន្តិ ចក្កវត្ថុនោបិ យេភុយ្យេន តស្មីយេវ ឧប្បជ្ជនតោតិ
អធិប្បាយោ។ អនោមស្សាតិ អលាមកស្ស ឧក្កជ្ជស្ស។ សេសានិ វតនានិ។

តត្រាតិ វាគ្យាបញ្ញាសនេ និចាតោ, តស្មី ចាតុភាវវចនេ។ “អយុត្ត”ន្តិ
វត្វា តត្ថ អធិប្បាយំ វិវរន្តោ “ឧប្បន្នំ ហិ”តិ អាធិមាហ។ តេហិ រតនេហិ
ចក្កវត្ថុនិយមាបេក្ខតាយ ចក្កវត្ថុវចនស្ស។ និយមេនាតិ ឯកន្តេន។ វត្ថុព្ពតំ
អាបជ្ជតិ ភាវិនិ ភូតេ វិយ ឧបចារោតិ យថា - “អគមា រាជគហំ ពុទ្ធា”តិ (សុ. និ.
៤០០)។ លទ្ធាមស្សតិ ចក្កវត្ថុតិ លោកេ លទ្ធសមញ្ញស្ស បត្ថនីយស្ស
បុរិសវិសេសស្ស។ មូលុប្បត្ថិវចនតោបិ តិ “ចក្កវត្ថុស្ស ចាតុភាវា”តិ ឯតស្ស
បឋមុប្បត្ថិយា វចនតោបិ។ ឥធានិ តមត្ថំ វិវរន្តោ “យោ ហិ”តិ អាធិមាហ។ យោ
ហិ ចក្កវត្ថុរាជា, តស្ស ឧប្បត្ថិយា ចក្កវត្ថុនស្ស ឧប្បជ្ជនតោ ចក្កវត្ថុតិ ឯវំ នាមំ
ឧប្បជ្ជតិ។ “ចក្កំ វត្ថុស្សតី”តិ ឥទំ បន និយាមំ អនបេក្ខិត្វា តស្ស ឧប្បជ្ជតីតិ
រតនានុប្បត្ថិ គហេត្វា វត្ថុនយតោ សញ្ញា ឧប្បជ្ជតិ “ចក្កវត្ថុ”តិ។ ឯកមេវាតិ
ចក្កវត្ថុនមេវ បឋមំ ចាតុភវតិ។ យស្មី ភូតេ រញ្ជេ ចក្កវត្ថុសមញ្ញា, អថ បច្ឆា
រតនានិ ចាតុភវន្តីតិ ពហូនំ ចាតុភាវំ ឧចាធាយ ពហុលវចនតោបិ ឯតំ
“ចក្កវត្ថុស្ស ចាតុភាវា រតនានំ ចាតុភាវា”តិ វុត្ថំ។ អយំ ហេតុកត្តុសញ្ញិតោ
អត្ថភេទោ។ ចាតុភាវាតិ ចាតុភាវតោ។ បុញ្ញសម្ភារោ ភិន្នសន្តានតាយ
រតនានម្បិ បរិយាយេន ឧបនិស្សយហេត្វតិ វុត្ថំ។ យុត្តមេវេតំ
យថាវុត្តយុត្តិយុត្តត្តា។

វត្ថុព្ពត្វតោ អធិប្បាយោ ឯតស្ស អត្ថីតិ អធិប្បាយោ, អត្ថនិទ្ទេសោ,
សន្នេហតោ អធិប្បាយោ សន្នេហាធិប្បាយោ។ ចក្កវត្ថុនានុកាវេន
ចក្កវត្ថុស្សវិយស្ស សិជ្ឈនតោ “ធាតុំ សមត្ថស្ស”តិ វុត្ថំ។ យោជនប្បមាលោ
បទេសេ បវត្តត្តា យោជនប្បមាលំ អន្ធការំ។ អតិដ្ឋិយាតិ វស្សតាធិ នព្វិដំ
ធានំ វិវរន្តោ បិតស្សតិ វចនសេសោ។

សព្វេសំ ចតុក្កមកធម្មានំ បុរេចរំ កុសលានំ ធម្មានំ គតិយោ
សមនោសនវសេន បវត្តនតោ។ ពុទ្ធាធិហិមិ អប្បហានីយតាយ
មហន្តធម្មសភាវត្តា ធម្មកាយេ ច ជេដ្ឋកជ្ជេន ធម្មកាយូបបន្នំ។
បញ្ញាទាសាទតាយ ចស្ស ឧបរិគតជ្ជេន អប្បគ្គតំ។ វិត្តតជ្ជេន វិបុលំ។
មហន្តតាយ មហន្នំ។ អនាធិកាលភាវិតស្ស កិលេសសន្តានស្ស ខណេន
វិទ្ធិសនតោ សីមំ លហុ ជវន្តិ បរិយាយា។ ពោជ្ឈង្គធម្មបរិយាបន្នត្តា ហិ វុត្តំ
“ឯកន្ត-កុសលត្តា”តិ។ សម្បយុត្តវសេន បីតិយា
អាសោកវិទ្ធិសនភាវវសេនាតិ វុត្តំ “សហជាតបច្ចយាធិ”តិអាធិ។
សព្វសង្កាហិកធម្មបរិច្ឆេទាតិ ចតុក្កមកត្តា សព្វសង្កាហកោ
ពោជ្ឈង្គធម្មបរិច្ឆេទា កថិតោ។

៤-១០. ឧប្បញ្ញសុត្តាទិវណ្ណាន

២២៥-២៣១. ឯឡំ វុច្ឆតិ ទោសោ, ឯឡេន មូគោ វិយាតិ ឯឡមូគោតិ
តមមត្ថំ ទស្សនោ “មុខេន វាច”ន្តិអាធិមាហ។

ចក្កវត្តិវត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៦. សាកច្ឆវត្តោ

១. អាហារសុត្តវណ្ណាន

២៣២. បុរិមនយតោតិ “សតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយានំ ធម្មាន”ន្តិអាធិនា
អាគតនយតោ។ ឯវន្តិ ឥនានិ វុច្ឆមានាការេន។ សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច
សតិសម្បជញ្ញំ។ សតិបដានំ វា អភិក្កន្តាធិសុ សត្តកភាវបរិក្កណ្ឌកញ្ញាណំ
សតិសម្បជញ្ញំ។ តំ សព្វត្ថ សតោការីភាវាវហត្តា សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស

ឧប្បាយ សំវត្ថុតិ។ យថា ច បច្ចដិកធម្មប្បហានំ អនុបធម្មទេសនា ច
អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាយ ហោតិ, ឯវំ សតិវហិតបុគ្គលវដ្ឋនា
សតោការីបុគ្គលសេវនា ច តត្ថ ច យុត្តបយុត្តតា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត្រស្ស
ឧប្បាយ ហោតីតិ ឥមមត្តំ ទស្សេតិ “សតិសម្បជញ្ញ”ន្តិអាទិនា។
អរហត្តមគ្គន ការណាទាវិប្បី ហោតិ។ តថា ហិ អរហាវ
“សតិវេបុល្លប្បត្តោ”តិ វុច្ចតិ។

ធម្មានំ, ធម្មេសុ វា វិចយោ, សោ ឯវំ ហោជ្ជា វុត្តនយេន សម្ពោជ្ឈន្ត្រោ, តស្ស
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្ត្រស្ស។ បរិបុច្ឆកតាតិ អាចរិយំ បយិរុចាសិត្វា បញ្ចបិ
និកាយេ សហជ្ជកថាយ បរិយោកាហេត្វា យំ យំ តត្ថ គណ្ឌីដ្ឋានំ, តស្ស តស្ស
“ឥទំ, ភន្តេ, កថំ ឥមស្ស កោ អត្តោ”តិ ឯវំ ខន្ធាទីសុ អត្ថបុច្ឆកកាវោ។ តេនាហ
“ខន្ធ...បេ.... ពហុលតា”តិ។

វត្ថុវិសទកិរិយាតិ ចិត្តចេតសិកានំ បវត្តិជ្ជានការតោ សរីរំ តប្បដិពទ្ធានិ
ច បីវរាទីនិ ឥធម “វត្ថុនី”តិ អធិប្បតានិ, តានិ យថា ចិត្តស្ស សុខាវហានិ ហោន្តិ,
តថា ករណំ តេសំ វិសទការករណំ។ តេន វុត្ថំ “អជ្ឈត្តិកពាហិរាទ”ន្តិអាទិ។
ឧស្សន្ននោសន្តិ វាតាទិឧស្សន្ននោសំ។ សេទមលមក្ខិតន្តិ សេទេន ចេវ
ជល្លិកាសម្ពោតេន សរីរមលេន ច មក្ខិតំ។ ច-សន្នេន អញ្ញម្បី សរីរស្ស ច
ចិត្តស្ស ច បីឡាវហំ សង្កណ្ឌាតិ។ សេនាសនំ វាតិ វា-សន្នេន បត្តាទីនំ សង្កហោ
ទដ្ឋញ្ញោ។ អវិសទេ សតិ, វិសយភូតេ វា។ កថំ ការណមនុយុត្តស្ស តានិ
វិសយោតិ? អន្តរន្តរា បវត្តនកចិត្តប្បាទវសេន ឯវំ វុត្ថំ។ តេ ហិ ចិត្តប្បាទា
ចិត្តកក្កតាយ ឥដ្ឋន្តិយាបិ អបរិសុទ្ធកាវាយ សំវត្ថុន្តិ។ ចិត្តចេតសិកេសុ
និស្សយាទិបច្ចយភូតេសុ។ ញ្ញាណម្បីតិ ចិ-សន្នោ សម្បណ្ឌានេ។ តេន ន កេវលំ
តំ វត្ថុយេវ, អថ ខោ តស្មី អបរិសុទ្ធន្តិ ញ្ញាណម្បី អបរិសុទ្ធន្តិ ហោតីតិ

និស្សយាបរិសុទ្ធិយា និស្សតាបរិសុទ្ធិវិយ វិសយស្ស អបរិសុទ្ធតាយ វិសយំ
អបរិសុទ្ធិ ធស្សេតិ អន្ធយតោ ព្យតិរេកតោ ច។

សមភាវករណំ កិច្ចតោ អន្ធនាធិកភាវករណំ។ យថាបច្ចុយំ
សទ្ធម្យវត្ថុស្មី អធិមោក្ខកិច្ចស្ស បដុតរកាវេន បញ្ញាយ អវិសទតាយ
វិរិយាធិនញ្ច អនុពលប្បធានសិចិលតាធិនា សទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលវំ ហោតិ។ តេនាហ
“ឥតរាជិ មន្ទានី”តិ។ តតោតិ តស្មា សទ្ធិន្ទ្រិយស្ស ពលវភាវតោ ឥតវេសញ្ច
មន្ទត្តា។ កោសជ្ជបក្ខេ បតិភុំ អនត្វា សម្បយុត្តធម្មានំ បគ្គណ្ណានំ
អនុពលប្បធានំ បគ្គហោ, បគ្គហាកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតីតិ សម្ពុទ្ធិតព្វំ។
អារម្មណំ ឧបគន្ធា ហានំ, អនិស្សន្នំ វា ឧបជ្ជានំ, វិក្ខេបបដិបក្ខោ។ យេន វា
សម្បយុត្តា អវិក្ខត្តា ហោតិ, សោ អវិក្ខេហោ។ រូបគតំ វិយ ចក្ខុនា យេន
យាថាវតោ វិសយសភាវំ បស្សតិ, តំ ធស្សនកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតិ ពលវតា
សទ្ធិន្ទ្រិយេន អភិក្ខតត្តា។ សហជាតធម្មេសុ ហិ ឥន្ទជ្ជំ ករោន្តានំ សហ
បវត្តមាធានំ ធម្មានំ ឯករសតាវសេនេវ អត្ថសិទ្ធិ, ន អញ្ញថា។ តស្មាតិ
វុត្តមេវត្ថំ ការណភាវេន បច្ចាមសតិ។ តន្តិ សទ្ធិន្ទ្រិយំ។

ធម្មសភាវបច្ចវេក្ខណោនាតិ យស្ស សទ្ធម្យវត្ថុនោ ឧទ្ធករតាធិគុណោ
អធិមុច្ឆនស្ស សាតិសយប្បវត្តិយា សទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលវំ ជាតំ, តស្ស
បច្ចុយបច្ចុយុប្បន្នតាធិវិភាគតោ យាថាវតោ វិមំសនេន។ ឯវញ្ញ
ឯវធម្មតានយេន សភាវសរសតោ បរិគ្គយ្ហមាទេ សវិច្ឆារោ អធិមោក្ខា ន
ហោតិ - “អយំ ឥមេសំ ធម្មានំ សភាវោ”តិ បញ្ញាព្យាបារស្ស សាតិសយត្តា។
ធុរិយធម្មេសុ ហិ យថា សទ្ធាយ ពលវភាវេ បញ្ញាយ មន្ទភាវោ ហោតិ, ឯវ
បញ្ញាយ ពលវភាវេ សទ្ធាយ មន្ទភាវោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ - “តំ
ធម្មសភាវបច្ចវេក្ខណោន... បេ.... ហាបេតព្ព”ន្តិ។ តថា អមនសិករណោនាតិ

យេនាការេន ការវេនមនុយុញ្ញន្តស្ស សុទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលវំ ជាតំ, តេនាការេន ការវេន
នានុយុញ្ញនេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឥធម៌ ធុរិយេន សុទ្ធិន្ទ្រិយស្ស ពលវភាវោ អត្តនោ
វា បច្ចយវិសេសេន កិច្ចត្រិយតោ វិរិយាធិនំ វា មន្តកិច្ចតាយ។ តត្ថ
បឋមវិកេប្ប ហាបនវិធិ ធស្សតោ, ធុតិយវិកេប្ប បនយថា មនសិករោតោ
វិរិយាធិនំ មន្តកិច្ចតាយ សុទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលវំ ជាតំ, តថា អមនសិការេន វិរិយាធិនំ
បដុតរភាវាវហោន មនសិការេន សុទ្ធិន្ទ្រិយំ តេហិ សមតំ ករោន្តេន
ហាបេតព្ពំ។ ឥមិនា នយេន សេសិន្ទ្រិយេសុបិ ហាបនវិធិ វេទិតព្ពោ។

វគ្គលីត្ថេវវត្ថុតិ សោ ហិ អាយស្មា សទ្ធាធិមុត្តោ តត្ថ ច កតាធិការោ សត្ថុ
រូបកាយធស្សនេ បសុតោ ឯវ ហុត្វាវិហារន្តោ សត្តារា - “កី តេ, វគ្គលី, ឥមិនា
បូតិកាយេន ធិដ្ឋេន, យោ ខោ, វគ្គលី, ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតិ” តិអាធិនា
(សំ. និ. ៣.៨៧) ឱវទិយមាណោ កម្មជ្ជានេ និយោជិតោបិ តំ អនុយុញ្ញន្តោ
បណាមិតោ អត្តានំ វិនិចាតេតុំ បចាតជ្ជានំ អភិរុហិ។ អថ នំ សត្តា
យថានិសិន្នោវ ឱភាសវិស្សជ្ជនេន អត្តានំ ធស្សេត្វា -

“ចាមោជ្ជេពហុលោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
អធិគច្ឆេ បទំ សន្តំ, សម្មារូបសមំ សុខ” ន្តិ។ (ធម. ប. ៣៨០) -

គាថំ វត្វា “ឯហិ, វគ្គលី” តិ អាហា។ សោ តេន វេចនេន អមតេនេវ អភិសិត្តោ
ហជ្ជតុដ្ឋោ ហុត្វាវិបស្សនំ បដ្ឋបេសិ, សទ្ធាយ ពហុលភាវតោ វិបស្សនាវីថី
នារោហតិ។ តំ ញត្វា ភគវា ឥន្ទ្រិយសមត្ថបដិចាធនាយ កម្មជ្ជានំ សោធម្មតា
អនាសិ។ សោ សត្តារា ធិន្ទ្រនយេន វិបស្សនំ ឧស្សក្កាបេត្វា មគ្គបដិចាជិយា
អរហត្តំ ចាបុណិ។ តេន វុត្ថំ - “វគ្គលីត្ថេវវត្ថុ ចេត្ត និធស្សន” ន្តិ។ ឯត្ថាតិ
សុទ្ធិន្ទ្រិយស្ស អធិមត្តភាវេ សេសិន្ទ្រិយានំ សកិច្ចាករណោ។

ឥតរកកិច្ចកេរ្តិ៍ ឧបដ្ឋានាទិកិច្ចវិសេសំ។ បស្សន្ទាទីតិ អាទិ-សន្តោស
សមាធិឧបក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ សង្កហោ ធន្តោ។ ហោបេតព្ពន្តិ យថា
សទ្ធិន្ទ្រិយស្ស ពលវកាវោ ធម្មសភាវបច្ចវេក្ខណោ ហាយតិ, វេ
វិរិយន្ទ្រិយស្ស អធិមត្តតា បស្សន្ទិយាទិការ្យោ ហាយតិ សមាធិបក្ខិកត្តា
តស្ស។ តថា ហិ សមាធិន្ទ្រិយស្ស អធិមត្តតំ កោសជ្ជចាតតោ រក្ខន្តិ
វិរិយាទិការ្យោ វិរិយ វិរិយន្ទ្រិយស្ស អធិមត្តតំ ឧទ្ធច្ចាតតោ រក្ខន្តិ ឯកំសតោ
ហោបេតិ។ តេន វុត្តំ “បស្សន្ទាទិការ្យោ ហោបេតព្ព”ន្តិ។ សោណាត្ថវស្ស
វត្ថុតិ សុកុមារសោណាត្ថវស្ស វត្ថុ។ សោ ហិ អាយស្មាបិ សត្ថុ សន្តិកា
កម្មជ្ជានំ គហេត្វា សីតវនេ វិហារន្តោ - “មម សរីរំ សុខមាលំ, ន ច សក្កា
សុខេនេវ សុខំ អធិគន្ធិ, កាយំ កិលមេត្វាបិ សមណធម្មោ កាតតោ”តិ
ហ្នានចង្គមនមេវ អធិជ្ជាយ បធានមនុយុញ្ញន្តោ ចាទតលេសុ ដោដេសុ
ឧដ្ឋិតេសុបិ វេទនំ អជ្ឈបេក្ខិត្វា ធន្ទវិរិយំ ករោន្តោ អន្ធាន្ទវិរិយតាយ វិសេសំ
បវត្តតុំ នាសក្ខិ។ សត្តា តត្ថ គន្ធា វិណោបមោវាទេន ឡិវទិត្វា
វិរិយសមតាយោជនវិធី ធស្សេន្តោ កម្មជ្ជានំ សោធម្មតា គិដ្ឋក្ខន្ធិ គតោ។
ថេរោបិ សត្តារា ធិន្ទនយេន វិរិយសមតំ យោជេត្វា ការេន្តោ វិបស្សនំ
ឧស្សក្កាបេត្វា អរហត្ថវេ បតិជ្ជាសិ។ តេន វុត្តំ “សោណាត្ថវស្ស វត្ថុ
ធស្សេតព្ព”ន្តិ។ សេសេសុបីតិ សតិសមាធិបញ្ញាទ្រិយេសុបិ។

សមតន្តិ សទ្ធាបញ្ញានំ អញ្ញមញ្ញំ អន្ធានិកការំ, តថា សមាធិវិរិយានញ្ច។
យថា ហិ សទ្ធាបញ្ញានំ វិសុំ វិសុំ ធុរិយធម្មភូតានំ កិច្ចតោ អញ្ញមញ្ញនាទិវត្តនំ
វិសេសតោ ឥន្ទ្រតព្ពំ។ យតោ តេសំ សមធុរតាយ អប្បនា សម្មជ្ជតិ, វេ
សមាធិវិរិយានំ កោសជ្ជន្ទ្របក្ខិកានំ សមតាយ សតិ អញ្ញមញ្ញបត្តម្ពនតោ
សម្មយុត្តធម្មានំ អន្ធទ្វយចាតាការេន សម្មនេវ អប្បនា ឥដ្ឋតីតិ។
ពលវសន្ទោតិអាទិ វុត្តស្សេវ អត្ថស្ស ព្យតិវេកមុខេន សមត្ថនំ។ តស្សត្ថោ -

យោ ពលវតីយា សទ្ធាយ សមន្តាគតោ អវិសទញ្ញាលោ, សោ មុធម្មសន្នោ
ហោតិ, ន អវេច្ចម្មសន្នោ។ តថា ហិ សោ អវត្ថុស្មី បសីទតិ, សេយ្យថាបិ
តិត្តិយសាវកា។ កេវាជិកបក្ខន្តិ សាថេយ្យបក្ខំ ភជតិ។ សទ្ធាហីនាយ
បញ្ញាយ អតិដារន្តោ “ធម្មវត្ថុបរិច្ឆាគេនវិនា ចិត្តប្បាទមត្តេនបិ ធានមយំ
បុញ្ញំ ហោតិ” តិអាជីនិ បរិកប្បេតិ ហេតុបតិរូបកេហិ វញ្ចតោ, ឯវំភូតោ ច
លូខតក្កវិលុត្តចិត្តោ បល្លាតានំ វចនំ នាទិយតិ, សញ្ញត្តិ ន គដ្ឋតិ។ តេនាហ
“កេសជ្ជសមុដ្ឋិតាវិយ រោគោ អតេកិដ្ឋោ ហោតិ” តិ។ យថា ចេត្ត
សទ្ធាបញ្ញានំ អញ្ញមញ្ញំ សមភាវោ អត្តាវហោ, វិសមភាវោ អនត្តាវហោ, ឯវំ
សមាធិវិរយានំ អញ្ញមញ្ញំ សមភាវោ អត្តាវហោ, ឥតរោ អនត្តាវហោ, តថា
សមភាវោ អវិក្ខេចាវហោ, ឥតរោ វិក្ខេចាវហោ។ កោសជ្ជំ អភិកវតី, តេន
អប្បនំ ន ចាបុណាតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯស នយោ ឧទ្ធច្ចំ អភិកវតីតិ ឯត្ថាបិ។
តទុកយន្តិ សទ្ធាបញ្ញាទ្វយំ សមាធិវិរយទ្វយញ្ច។ សមំ កាតព្វន្តិ សមតំ
កាតព្វំ។

សមាធិកម្មិកស្សាតិ សមថកម្មជ្ជានិកស្ស។ ឯវន្តិ ឯវំ សន្តោ, សទ្ធាយ
ថោកំ ពលវតីកាវេ សតីតិ អត្តោ។ សទ្ធិហន្តោតិ “បថវី បថវីតិ
មនសិការមត្តេន កលំ ឈានុប្បត្តិ” តិ អចិន្តេត្វា “អទ្ធា សម្ពុទ្ធន វុត្តវិធិ
ឥជ្ឈតី” តិ សទ្ធិហន្តោ សទ្ធិំ ជនេន្តោ។ ឱកប្បេន្តោតិ អារម្មណំ អនុបវិសិទ្ធាវិយ
អធិមុច្ឆនវសេន អវកប្បេន្តោ បក្ខន្តេន្តោ។ ឯកគ្គតា ពលវតី វដ្ឋតិ
សមាធិបធានត្តា ឈានស្ស។ ឱភិទ្ធន្តិ សមាធិបញ្ញានំ។ សមាធិកម្មិកស្ស
សមាធិនោ អធិមត្តតាយ បញ្ញាយ អធិមត្តតាបិ ឥច្ឆិតញ្ញាតិ អាហ
“សមតាយបី” តិ, សមភាវេនាបីតិ អត្តោ។ អប្បនាតិ លោកិយអប្បនា។ តថា
ហិ “ហោតិយេវា” តិ សាសន្តំ វទតិ, លោកុត្តរប្បនា បន តេសំ សមភាវេនេវ
ឥច្ឆិតា។ យថាហ “សមថវិបស្សនំ យុគនទ្ធិំ ភាវេតី” តិ (អ. និ. ៤.១៧០)។ យទិ

វិសេសតោ សទ្ធាបញ្ញាណំ សមាធិវិរិយានញ្ចា សមាធិតំ ឥច្ឆតិ, កេមំ សតីតិ អាហា
- “សតិ បន សព្ពត្ថ ពលវតី វដ្តតិ” តិ។ សព្ពត្ថាតិ លីនុទ្ធច្ចប ភ្លិកេសុ
បញ្ចាទ្រិយេសុ។ ឧទ្ធច្ចប ភ្លិកេកេនេសេ គណ្ណោ “សទ្ធាវិរិយបញ្ញាណ” តិ អាហា។
អញ្ញថា បីតិ ច គហេតញ្ចា សិយា។ តថា ហិ “កោសជ្ជប ភ្លិកេន
សមាធិនា” ឥច្ឆេវ វុត្ថំ, ន ច “បស្សន្ធិសមាធិឧបេក្ខាហិ” តិ។ សាតិ សតិ។ សព្ពេសុ
រាជកម្មេសុ និយុត្តោតិ សព្ពកម្មិកោ។ តេនាតិ យេន ការណេន សព្ពត្ថ
ឥច្ឆតញ្ចា, តេន អាហា អជ្ជកថាយំ។ សព្ពត្ថ និយុត្តា សព្ពត្ថិកា, សព្ពេន វា
លីនុទ្ធច្ចប ភ្លិកេន ពោជ្ឈន្តេន អត្ថតញ្ចា សព្ពត្ថិយា, សព្ពត្ថិយាវ សព្ពត្ថិកា។
ចិត្តន្តិ កុសលចិត្តំ។ តស្ស ហិ សតិបដិសរណំ បរាយណំ អប្បត្ថស្ស បត្តិយា
អនធិគតស្ស អធិគមាយ។ តេនាហា - “អារក្ខបច្ចបដ្ឋានា” តិអាធិ។

ខន្ធាធិកេនេ អនោគាឡបញ្ញាណន្តិ បរិយត្តិពាហុសច្ឆវសេនបិ
ខន្ធាយតនាធិសុ អប្បតិដ្ឋិតពុទ្ធិនំ។ ពហុស្សតសេវនា ហិ
សុតមយញ្ញាណាវហា។ តរុណាវិបស្សនាសមដ្ឋីបិ ភាវនាមយញ្ញាណោ
បិតត្តា ឯកំសតោ បញ្ញាវា ឯវ នាម ហោតីតិ អាហា - “សមបញ្ញាស...បេ....
បុគ្គលសេវនា” តិ។ ព្រេយ្យធម្មស្ស គម្ពីរភាវវសេន តប្បវិច្ឆេនកញ្ញាណស្ស
គម្ពីរភាវគហណាត្តិ អាហា - “គម្ពីរេសុ ខន្ធាធិសុ បវត្តាយ គម្ពីរបញ្ញាយា” តិ។
តញ្ចា ព្រេយ្យំ តាធិសាយ បញ្ញាយ ចរិតត្ថតោ គម្ពីរញ្ញាណាចរិយំ, តស្ស វា
បញ្ញាយ តត្ថ បកេនតោ បវត្តិ គម្ពីរញ្ញាណាចរិយា, តស្ស បច្ចវេក្ខណាតិ
អាហា “គម្ពីរបញ្ញាយ បកេនបច្ចវេក្ខណា” តិ។ យថា សតិវេបុល្លប្បត្តោ នាម
អរហា ឯវ, ឯវំ សោ ឯវ បញ្ញាវេបុល្លប្បត្តាបីតិ អាហា “អរហត្តមគ្គេន
ភាវនាចារិប្បវិ ហោតី” តិ។ វិរិយាធិសុបិ ឯសេវ នយោតិ។

“តត្ថំ អយោទិលំ ហត្ថេ គមេន្តី” គឺអាទិនា វុត្តបញ្ជីវិធពន្ធនកម្មការណា
និរយេ និព្ពត្តសត្តស្ស សព្ពបឋមំ ករោន្តីតិ នេវទូតសុត្តាទីសុ (ម. និ. ៣.២៥០),
តស្ស អាទិតោ វុត្តត្ថា ច អាហា - “បញ្ជីវិធពន្ធនកម្មការណតោ បដ្ឋាយា” តិ។
សកដវហនាទិកាលេតិ អាទិ-សន្នេន តទញ្ញមនុស្សេហិ តិវច្ឆានេហិ ច
វិពាជនីយកាលំ សន្តុណ្ណាតិ។ ឯកំ ពុទ្ធន្តរន្តី ៩ទំ អបរាបរំ បេតេសុ ឯវ
ឧប្បជ្ឈនកសត្តវសេន វុត្ថំ, ឯកច្ឆានំ វា បេតានំ, ឯកច្ឆតិវច្ឆានានំ វិយ តថា
ទីយាយុកតាបិ សិយាតិ តថា វុត្ថំ។ តថា ហិ កាលោ នាគរាជា ចតុន្នំ ពុទ្ធានំ
រូបទស្សវី។

ឯវ អាទិសំសទស្សវិនោតិ “វីរិយាយត្តោ ឯវ
សកលលោកិយលោកុត្តរវិសេសាទិគមោ” តិ ឯវ អាទិសំសទស្សនសីលស្ស។
គមនីវិចីន្តិ សបុព្ពភាគំ និព្ពានកាមិនី បដិបទំ។ សហា វិបស្សនាយ
អរិយមគ្គបដិចាជិ, សត្តវិសុទ្ធិបរម្បរា វា។ សា ហិ វដ្ឋតោ និយ្យនាយ គន្ធព្ពា
បដិបទាតិ កត្វា គមនីវិចី នាម។

កាយទន្ធិពហុលោតិ កាយស្ស ចោសនបសុតោ។ បិណ្ឌាន្តិ វដ្ឋបិណ្ឌំ។
បច្ចយនាយ កានំ អត្ថនិ ការស្ស អត្ថនោ សម្មាបដិបត្តិយា មហាប្បលភាវស្ស
ករណេន បិណ្ឌាយ ភិក្ខាយ បដិប្បជនា បិណ្ឌាបចាយនា។ នីហរន្តោតិ
បត្តត្តវិកតោ នីហរន្តោ។ តំ សទ្ធិ សុត្វាតិ តំ ឧចាសិកាយ វចនំ
បណ្ឌាសាលទ្វារេ ឋិតោវ បញ្ចកិញ្ញតាយ ទិព្ពសោតេន សុត្វាតិ វទន្តិ។
មនុស្សសម្បត្តិ, ទិព្ពសម្បត្តិ, អន្តេ និព្ពានសម្បត្តិ តិ តិស្សោ សម្បត្តិយោ។ សិទ្ធិ
ករោន្តោវាតិ “អកិច្ឆេនេវ មយា វដ្ឋទុក្ខំ សមតិក្កន្ត” តិ បច្ចវេក្ខណាវសានេ
សញ្ញាតថាមោជ្ឈវសេន សិទ្ធិ ករោន្តោ ឯវ។

អលសានំ ភាវនាយ នាមមត្តម្យំ អជាធន្តានំ កាយស្ស ចោសនពហុលានំ
យាវទត្ថំ បរិភុណ្ណាត្វា សេយ្យសុខាធិ អនុយុញ្ញន្តានំ តិរច្ឆានកថិកានំ ទូរតោរ
វជ្ជនំ កុសីតបុគ្គលបរិវជ្ជនា។ “ធិវសំ ចន្តមេន និសង្ខាយា” តិអាទិនា
ភាវនាម្ហវសេន អារទ្ធវិរិយានំ ទទ្ធិបរក្កមានំ កាលេនកាលំ ឧបសង្កមនា
អារទ្ធវិរិយបុគ្គលសេវនា។ តេនាហ “កុច្ឆី បូរេត្វា” តិអាទិ។

វិសុទ្ធិមគ្គេ បន “ជាតិមហាត្ថបច្ចវេក្ខណា,
សព្វប្បចារិមហាត្ថបច្ចវេក្ខណា” តិ ឥទំ ទ្វយំ ន គហិតំ, “ជិនមិទ្ធិវិនោទនតា,
សម្មប្បធានបច្ចវេក្ខណា” តិ ឥទំ ទ្វយំ គហិតំ។ តត្ថ អានិសំសទស្សវិតាយ ឯវ
សម្មប្បធានបច្ចវេក្ខណា គហិតា លោកិយលោកុត្តរវិសេសាធិគមស្ស
វិរិយាយត្ថតាទស្សនភាវតោ។ ជិនមិទ្ធិវិនោទនំ តទទិមុត្តតាយ គហិតំ,
វិរិយុប្បាទនេ យុត្តបយុត្តស្ស ជិនមិទ្ធិវិនោទនំ អត្ថតោ សិទ្ធមេវ។ តត្ថ
ជិនមិទ្ធិវិនោទនំ កុសីតបុគ្គលបរិវជ្ជន-អារទ្ធវិរិយបុគ្គល-សេវន-
តទទិមុត្តតាបជិបក្ខវិធមន-បច្ចយូបសំហារវសេន,
អចាយភយបច្ចវេក្ខណាទយោ សមុត្តជនវសេន វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
ឧប្បាទកាតិ ទដ្ឋព្ពា។

ពុទ្ធានុស្សតិយា ឧបចារសមាធិនិដ្ឋត្តា វុត្ថំ “យាវ ឧបចារា” តិ។ សកលសរីរំ
ជរមាធាតិ បីតិសមុដ្ឋានេហិ បណ្ឌិតរូបេហិ សកលសរីរំ ជរមាធា។
ធម្មសង្ឃគុណា អនុស្សរន្តស្សបិ យាវ ឧបចារា សកលសរីរំ ជរមាធា
បីតិសម្ពោជ្ឈន្តា ឧប្បជ្ជតីតិ យោជនា។ ឯវ សេសអនុស្សតីសុ
បសាទនីយសុត្តន្តបច្ចវេក្ខណាយ ច យោជេតព្ពំ តស្សបិ វិមុត្តាយតនភាវេន
តគ្គតិកត្តា។ ឯវរូបេ កាលេតិ ទុត្តិក្ខកយាធិស្វតិ វុត្ថកាលេ។
សមាបត្តិយា... បេ.... ន សមុទាចរន្តីតិ ឥទំ ឧបសមាទុស្សតិយា វសេន វុត្ថំ។

សង្ខារានត្តិ សប្បនេស្សបសមេបិ និប្បនេស្សបសមេវិយ តត្ថ សបញ្ញាយ
បរត្តនតោ ភាវនាមនសិការោ កិលេសវិក្ខម្ពនសមត្តោ ហុត្វា ឧបចារសមាធិ
អារហន្តោ តថារូបបីតិសោមនស្សសមន្មាគតោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ័ស្ស
ឧប្បាយ ហោតីតិ។ បសាទនិយេសុ ឋានេសុ បសាទនិលេហាការេន
សំសូចិតហធយតាលូខតា។ សា ច តត្ថ អាធការវាករណេនវិញ្ញាយតីតិ
អាហា “អសក្កច្ចកិរិយាយ សំសូចិតលូខតារេ” តិ។

កាយចិត្តនរជ្រូបសមលក្ខណា បស្សន្ធិ ឯវ យថាវុត្តពោធិអង្គក្ខតោ
បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ, តស្ស បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈង្គ័ស្ស។
បណ្ឌិតភោជនសេវនតាតិ បណ្ឌិតសប្បាយភោជនសេវនតា។
ឧតុភិយាបថសុខគ្គហណេហិ សប្បាយឧតុភិយាបថ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ តញ្ជិ
តិវិធម្មិ សប្បាយំ សេវិយមាណំ កាយស្ស កល្យាណាទានវសេន ចិត្តស្ស
កល្យតំ អារហន្តំ ធុរិយាយបិ បស្សន្ធិយា ការណំ ហោតិ។ សត្តេសុ លព្ពមាណំ
សុខទុក្ខំ អហេតុកន្តិ អយមេកោ អន្តោ, ឥស្សរាទិវិសមហេតុកន្តិ អយំ
ទុតិយោ, ឯតេ ឧភោ អន្តេ អនុបកម្ម យថាសកំ កម្មនា ហោតីតិ អយំ មជ្ឈិមា
បដិបត្តិ។ មជ្ឈត្តោ បយោគោ យស្ស សោ មជ្ឈត្តបយោគោ, តស្ស ភារោ
មជ្ឈត្តបយោគតា។ អយញ្ជិ បហានសារទ្ធកាយតា-
សង្ខាតបស្សន្ធកាយតាយ ការណំ ហោតិ បស្សន្ធិទ្ធិយំ អារហតិ។ ឯតេនេវ
សារទ្ធកាយបុគ្គលបរិវដ្ឋន-បស្សន្ធកាយបុគ្គលសេវនាណំ តទាវហនតា
សំវណ្ណិតាតិ ទដ្ឋព្វំ។

វត្ថុវិសទកិរិយា ឥន្ទ្រិយសមត្ថបដិចាទនា ច “បញ្ញាវហា” តិ វុត្តា។
សមថាវហាបិ តា ហោតិ សមថាវហាការេនេវ បញ្ញាវហត្ថាតិ វុត្តំ
“វត្ថុវិសទ... បេ... វេទិតញ្ញា” តិ។

ករណីកោសល្យការនាកោសល្យនំ នាទន្តិយការតោ
រក្ខណកោសល្យស្ស ច តំមូលកត្តា “និមិត្តកុសលតា នាម
កសិណនិមិត្តស្ស ឧត្តហណកុសលតា” ឥន្ទ្រវរុត្តំ។
អតិសិលីវិយតាធិប្បិតិ អាទិ-សន្នេន បញ្ញាបយោគមន្តតំ
អប្បមាទវេកល្យញ្ច សង្កណ្ហាតិ។ តស្ស បគ្គណ្ហានន្តិ តស្ស លីនស្ស ចិត្តស្ស
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តាទិសមុដ្ឋាបនេន លយាបត្តិតោ សមុដ្ឋាបនំ។ វុត្តញ្ញោតំ
ភក្កតា -

“យស្មីញ្ច ខោ, ភិក្ខុវេ, សមយេ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ តស្មី
សមយេ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ការនាយ, កាលោ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
ការនាយ, កាលោ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ការនាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ? លីនំ,
ភិក្ខុវេ, ចិត្តំ, តំ ឯតេហិ ធម្មេហិ សុសមុដ្ឋាបយំ ហោតិ។ សេយ្យថាបិ,
ភិក្ខុវេ, បុរិសោ បរិត្តំ អគ្គី ឧជ្ឈាលេតុកាមោ អស្ស, សោ តត្ថ សុក្ខានិ ចេវ
តិណានិ បក្ខិបេយ្យ, សុក្ខានិ គោមយានិ បក្ខិបេយ្យ, សុក្ខានិ កដ្ឋានិ
បក្ខិបេយ្យ, មុខវាតញ្ច ទទេយ្យ, ន ច បំសុកេន ឡិកិវេយ្យ, ភព្វោ នុ ខោ
សោ បុរិសោ បរិត្តំ អគ្គី ឧជ្ឈាលេតុន្តិ។ ឯវំ, ភន្តេ” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

ឯត្ថ ច យថាសកំ អាហារវសេន ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តាទីនំ ការនា
សមុដ្ឋាបនាតិ វេទិតញ្ច, សា អនន្តរំ វិការិតា ឯវ។

អន្ធារន្ធវិវិយតាធិប្បិតិ អាទិ-សន្នេន បញ្ញាបយោគពលវតំ
បមោទុប្បិលាវនញ្ច សង្កណ្ហាតិ។ តស្ស និគ្គណ្ហានន្តិ តស្ស ឧទ្ធពតស្ស ចិត្តស្ស
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តាទិសមុដ្ឋាបនេន ឧទ្ធពតាបត្តិតោ និសេធនំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ
ភក្កតា -

“យស្មីញា ខោ, ភិក្ខុវេ, សមយេ ឧទ្ធពំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ តស្មី
សមយេ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស ភាវនាយ, កាលោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស
ភាវនាយ, កាលោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស ភាវនាយ។ តំ កិស្ស ហេតុ?
ឧទ្ធពំ, ភិក្ខុវេ, ចិត្តំ, តំ ឯតេហិ ធម្មេហិ សុវ្រុបសមយំ ហោតិ។
សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, បុរិសោ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធនំ និព្វានេតុកាមោ អស្ស,
សោ តត្ថ អល្លានិ ចេវ តិណានិ... បេ... បំសុកេន ច ឌីកិរេយ្យ, ភព្វោ នុ
ខោ សោ បុរិសោ មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធនំ និព្វានេតុន្តិ។ ឯវំ, ភន្តេ” តិ (សំ. និ.
៥.២៣២)។

ឯត្ថាបិ យថាសកំ អាហារវេសេន បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស ភាវនា
សមុជ្ជាបនាតិ វេទិតញា។ តត្ថ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស ភាវនា វុត្តា ឯវំ,
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស វុច្ចមានា, ឥតវស្ស អនន្តំ វក្ខតិ។
បញ្ញាបយោគមន្តតាយាតិ បញ្ញាព្យាបាស្ស អប្បកាវេន។ យថា ហិ ធានំ
អលោកប្បធានំ, សីលំ អនោសប្បធានំ, ឯវំ ភាវនា អមោហប្បធានា។ តត្ថ
យនា បញ្ញា ន ពលវតី ហោតិ, តនា ភាវនា បុព្វេនាបរំ វិសេសាវហា ន ហោតិ,
អនភិសន្ធិតោវិយ អាហារោ បុរិសស្ស យោគិនោ ចិត្តស្ស អភិវុច្ចី ន ឧប្បាទេតិ,
តេន តំ និវស្សនំ ហោតិ។ តថា ភាវនាយ សម្មនេវ វិចីបជិបត្តិយា អកាវេន
ឧបសមសុខំ នវិន្ទតិ, តេនបិ ចិត្តំ និវស្សនំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ
“បញ្ញាបយោគ... បេ... និវស្សនំ ហោតិ” តិ។

តស្ស សំវេគុប្បាទនព្វោ បសាធិប្បាទនព្វោ តិកិច្ចនន្តិ តំ ទស្សន្តោ “អដ្ឋ
សំវេគវត្ថុនី” តិអាទិមាហ។ តត្ថ ជាតិជរាព្យាធិមរណានិ យថាវហំ សុគតិយំ
នុគ្គតិយញា ហោន្តិ តទញ្ញមេវ
បញ្ជាវិធពានុនាធិឧប្បិចាសាធិអញ្ញមញ្ញាវិពាធនាធិហេតុកំ អចាយនុក្ខំ ទដ្ឋព្ពំ។

តយិទំ សព្វំតេសំ តេសំ សត្តានំ បច្ចុប្បន្នកវនិស្សិតំ គហិតន្តិ អតីតេ
អនាគតេ ច កាលេ វុដ្ឋមូលកទុក្ខានិវិសុំ គហិតានិយេវ។ យេ បន សត្តា
អាហារូបជីវិនោ តត្ថ ច ឧដ្ឋានដលូបជីវិនោ, តេសំ អញ្ញេហិ អសាធារណំ
ជីវិតទុក្ខំ អដ្ឋមំ សំវេគវត្ថុ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយំ វុច្ឆតិ សមយេ
សម្មហំសនាតិ អយំ សម្មហំសិតព្ពសមយេ វុត្តនយេន សំវេគជននវសេន
ចេវ បសាទុប្បាទនវសេន ច សម្មទេវ បហំសនា,
សំវេគជននបុព្វកបសាទុប្បាទនេន ការវនាចិត្តស្ស តោសនាតិអត្ថោ។

សម្មាបដិបត្តិ អាគម្មាតិ លីនុទ្ធច្វិវហោន សមថីវិបដិបត្តិយា ច សម្មទេវ
ការវនាបដិបត្តិ អាគម្ម។

អលីនន្តិអាធិសុ កោសជ្ជបក្ខិកានំ ធម្មានំ អនធិមត្តតាយ អលីនំ,
ឧទ្ធច្ចបក្ខិកានំ អនធិមត្តតាយ អនុទ្ធតំ, បញ្ញាបយោគសម្មត្តិយា
ឧបសមសុខាធិគមេន ច អនិរស្សាទំ, តតោ ឯវ អារម្មណេ សមប្បវត្តំ
សមថីវិបដិបន្នញ្ច។ តត្ថ អលីនតាយ បគ្គហេ, អនុទ្ធតាយ ច និគ្គហេ,
អនិរស្សាទតាយ សម្មហំសនេ ន ព្យាចារំ អាបជ្ជតិ។ អលីនានុទ្ធច្វតាហិ
អារម្មណេ សមប្បវត្តំ, អនិរស្សាទតាយ សមថីវិបដិបន្នំ, សមប្បវត្តិយា វា
អលីនំ អនុទ្ធតំ, សមថីវិបដិបត្តិយា អនិរស្សាទន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយំ វុច្ឆតិ សមយេ
អដ្ឋបេក្ខនតាតិ អយំ អដ្ឋបេក្ខិតព្ពសមយេ ចិត្តស្ស
បគ្គហនិគ្គហសម្មហំសនេសុ ព្យាវជតាសម្ពាតំ បដិបក្ខំ អភិភុយ្យ ឧបេក្ខនា
វុច្ឆតិ។ ឯសាតិ សមាធិពោជ្ឈត្ថោ អនុប្បន្នោ ឧប្បជ្ជតិ។ អរហត្តមគ្គេន
ការវនាចារិប្បវិ ហោតីតិ ឯតេន និប្បិយាយតោ សមាធិវេបុល្លប្បត្តោបិ
អរហា ឯវាតិ ទស្សេតិ។

អនុរោជវិរោធបហានវសេន មជ្ឈត្តភារោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត្ថស្ស ការណំ
តស្មី សតិ សិជ្ឈនតោ, អសតិ ច អសិជ្ឈនតោ, សោ ច មជ្ឈត្តភារោ
វិសយវសេន ធុរិយាតិ អាហា “សត្តមជ្ឈត្តភា សង្ខារមជ្ឈត្តភា”តិ។
តទុកយវសេន ចស្ស វិរុជ្ឈនំ បស្សទិសម្ពោជ្ឈន្ត្ថស្ស ការណាយ ឯវ ធូរិកតន្តិ
អនុរុជ្ឈនស្សវ បហានវិធី នស្សន្តោ “សត្តមជ្ឈត្តភា”តិអាទិមាហា។ តថា
ហិស្ស សត្តសង្ខារកេលាយនបុគ្គលបរិវន្ននំ “ឧប្បត្តិយា ការណា”ន្តិ វុច្ចតិ។
ឧបេក្ខាយ ហិវិសេសតោ រាគោ បដិបក្ខោ, តតោ រាគពហុលស្ស បុគ្គលស្ស
ឧបេក្ខា “វិសុទ្ធិមគ្គោ”តិ វុច្ចតិ។ ធូរិហាការេហិតិ កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណំ
អត្តសុញ្ញតាបច្ចវេក្ខណាន្តិ ឥមេហិ ធូរិហិ ការណេហិ។ ធូរិហាវាតិ អវធារណំ
សង្ខារសហិតាយ សង្ខ្យាសមាទតាយ នស្សនត្ថំ។ សង្ខ្យា ឯវ ហេតុ សមាទំ, ន
សង្ខ្យយ្យំ សព្វថា សមាទន្តិ។ អស្សមិកភារោ អនត្តនិយតា។ សតិ ហិ អត្តនិ
តស្ស កិញ្ចនភារេន ចរិវំ អញ្ញំ វា កិញ្ចិ អត្តនិយំ នាម សិយា, សោ បន កោចិ
នត្ថវាតិ អធិប្បាយោ។ អនទ្ធនិយន្តិ, ន អទ្ធនក្ខមំ, ន ចិវជ្ជាយិ ឥត្តរំ អនិច្ចន្តិ
អត្តោ។ តាវកាលិកន្តិ តស្សវ វេរចនំ។

មមាយតីតិ មមត្តំ ករោតិ។ មមាតិ តណ្ហាយ បរិគ្គយ្ហ តិជ្ជតិ។
ធនាយន្តាតិ ធនំ នត្ថំ ករោន្តា។ អស្សតិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត្ថស្ស អរហត្តមគ្គេន
ការណាវិប្បវិ ហោតិ។ តថា ហិ អរហតោ ឯវ នធម្មន្ត្តបេក្ខានិប្បត្តិ។

អសុភារម្មណា ធម្មាតិ អសុភប្បការា អសុភយានស្ស អារម្មណភូតា
ធម្មា។ កាមំ ឥន្ទ្រិយពទ្ធាបិ កេសាទយោ អសុភប្បការា ឯវ, វិសេសតោ បន
ជិគុច្ឆិតព្ពេ ជិគុច្ឆាវហោ តណ្ហាន្តោ “នសា”តិ អាហា។ យថា មនសិករោតោ
សភាវសរសតោ តត្ថ អសុភសញ្ញា សន្តិជ្ជតិ, តថា បវត្តោ មនសិការោ
ឧបាយមនសិការោ។ អសុភេ អសុភបដិក្ខលាការស្ស ឧត្តណ្ហានំ, យថា វា តត្ថ

ឧត្តហានិមិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តថា មនសិការោ អសុភនិមិត្តស្ស ឧត្តហោ។
ឧបចារប្បនាវហាយ អសុភភាវនាយ អនុយុញ្ញនា អសុភភាវនានុយោគោ។

មនច្ចដ្ឋានំ ឥន្ទ្រិយានំ សុដ្ឋុ សុសំវរណោ សតិ អវសំ អលកន្តោ កាមច្ចន្តោ
បហ័យតេវ, តថា ភោជនេ មត្តញ្ញនោ មិតាហារស្ស ជិនមិទ្ធាភិក្ខវាភាវា ឌីតារំ
អលកមាណោ កាមច្ចន្តោ បហ័យតិ។ យោ បន អាហារេ បដិក្កុលសញ្ញំ
តត្ថិបរិណាមស្ស តទាធារស្ស តស្ស ច ឧទរិយភូតស្ស អតិរិយ ជេតុច្ចតំ,
កាយស្ស ច អាហារតិដ្ឋកតំ សម្មនេវ ជាតាតិ, សោ សព្វសោ ភោជនេ
បមាណស្ស ជាននេន វិសេសតោ ភោជនេ មត្តញ្ញ នាម។ តស្ស កាមច្ចន្តោ
បហ័យតេវ, អដ្ឋកថាយំ បន អប្បហារតំយេវ ទស្សេតុំ “ចតុន្ន” តិអាទិ វុត្តំ។
អសុភកម្មិកតិស្សត្ថេវ ទន្តជិទស្សវី។ បហ័នស្សាតិ វិក្ខម្ពនវសេន
បហ័នស្ស។ អភិធម្មបរិយាយេន សញ្ញេបិ លោកោ កាមច្ចន្តនិវរណាន្តិ
“អរហត្តមគ្គេន អាយតី អនុប្បាទោ” តិ វុត្តំ។

មេដ្ឋតិ ហិតជរណាវសេន សិនិយ្ហតីតិ មិត្តោ, ហិតេសី បុគ្គលោ, តស្មី មិត្ត
ភវា, មិត្តស្ស វា ឯសាតិ មេត្តោ, ហិតេសីតា។ សា ឯវ បដិបក្ខតោ ចេតសោ
វិមុត្តីតិ មេត្តាចតោវិមុត្តិ។ តត្ថ មេត្តាយនស្ស សត្តេសុ ហិតជរណាស្ស
ឧប្បាទនំ បវត្តនំ មេត្តានិមិត្តស្ស ឧត្តហោ។ តេនាហ “ឌីទិស្សកា” តិអាទិ។

តត្ថ អត្ថបិយសហាយមជ្ឈត្តវើវសេន ឌីទិស្សកតា។ សីមាសម្តេនេ កតេ
អនោឌិស្សកតា។ ឯកាទិទិសាជរណាវសេន ទិសាជរណតា មេត្តាយ
ឧត្តល្អានេ វេទិតញ្ញា។ ឧត្តហោ យាវ ឧបចារា ទដ្ឋញ្ញោ។ ឧត្តហិតាយ អាសេវនា
ភាវនា, សព្វា ឥត្តិយោ បុរិសា អរិយា អនិរិយា ទេវា មនុស្សា វិទិចាតិកាតិ
សត្តោធិករណាវសេន បវត្តា សត្តវិទា, អដ្ឋវិសតិវិទា វា, ទសហិ ទិសាហិ
ទិសោធិករណាវសេន បវត្តា ទសវិទា, ឯកេកាយ ទិសាយ

សត្វាធិសត្វាធិអវេរាធិកេធន អសីតាធិកចតុសតប្បកេនា ច
ឌីធិសោដរណាមេត្តា។ សព្វេ សត្វា, ចាណា, ភូតា, បុគ្គលា,
អត្តការបរិយាបន្នាតិ ឯតេសំ វសេន បញ្ចវិជា។ ឯកេកស្មី អវេរា ហោន្តុ,
អព្យាបជ្ជា, អនីយា, សុខី អត្តានំ បរិហារន្ទ្រតិ ចតុត្ថា បរត្តិយា វីសតិវិជា
អនោធិសោដរណាមេត្តា, តំ សន្ធាយាហ - “ឌីធិសោ...បេ... កាវេន្តស្សបី” តិ។ តំ
ឯតស្សាតិអាធិនា កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណំ ទស្សេតិ។ បដិសន្ធានេ បិតស្សាតិ
កោធរេ យថាវុត្តស្ស អាធិនវស្ស តប្បដិបក្ខតោ អកោធរេ មេត្តាយ
អាធិសំសស្ស ច បដិសន្ធានេ សម្មនេវ ជាននេ។ សេវន្តស្សាតិ ភជន្តស្ស
ព្យាបាទោ បហីយតិ។

អតិកោជនេ និមិត្តក្តាហោតិ អាហារស្ស អធិកកោជនេ ជិនមិទ្ធស្ស
និមិត្តក្តាហោ, “ឯត្តកេ ភុត្តេ ជិនមិទ្ធិ ឧប្បជ្ជតិ, ឯត្តកេ នោ” តិ ជិនមិទ្ធស្ស
ការណាការណាក្តាហោតិ អត្តោ។ ធិវា សូរិយាលោកន្តិ ធិវា គហិតនិមិត្តំ
សូរិយាលោកំ, វត្តិយំ មនសិករោន្តស្សបីតិ ឯវមេត្ត អត្តោ វេទិតព្ពោ។ ធុតផ្កានំ
វីរិយនិស្សិតត្តា វុត្តំ “ធុតផ្កនិស្សិតសប្បាយកថាយបី” តិ។

កុក្កច្ចម្បិ កតាកតានុសោចនវសេន បវត្តមាជំ ចេតសោ
អរូបសមាវហតាយ ឧទ្ធច្ឆនេ សមាទលក្ខណាមេវាតិ តទុភយស្ស
បហានការណំ ទស្សេន្តោ ភគវា - “អត្តិ, ភិក្ខុវេ, ចេតសោ
រូបសមោ” តិអាធិមាហា។ តស្មា ពាហុសច្ឆាធិ តស្ស បហានការណាន្តិ ទស្សេតុំ
“អបិច ធន ធម្មា” តិអាធិមាហា។ តត្ថ ពាហុស្សតស្ស គន្ធតោ, អត្តតោ ធម្មំ
វិចារេន្តស្ស អត្តវេទាធិបដិលាភសម្ភវតោ វិក្ខេចោ ន ហោតិ។
យថាវិហិតបដិបត្តិយា យថាធម្មបដិការប្បត្តិយា ច វិប្បដិសារោ
អនវសរោវាតិ “ពាហុសច្ឆនបិ...បេ... ឧទ្ធច្ឆកុក្កច្ចំ បហីយតិ” តិ វុត្តំ។ យទគ្គនេ

ពហុស្សុតស្ស បដិសម្ពាទតោ ឧទ្ធចកុក្កច្ចំ បហ៊ីយតិ, តទគ្គេន
 បរិបុច្ឆកតាវិនយបកតញ្ញតាហិបិ តំ បហ៊ីយតិ ទដ្ឋតំ។ វុទ្ធសេវិតា ច
 វុទ្ធសីលីតំ អាវហតីតិ ចេតសោ វ្យាបសមករត្តា ឧទ្ធចកុក្កច្ចស្ស បហានការី
 វុត្តា, វុទ្ធការំ បន អនបេក្ខិតាវិនយធរា កុក្កច្ចវិនោទកា កល្យាណមិត្តាតិ
 ទដ្ឋតា។ វិក្ខេបោ ច ភិក្ខុនំ យេតុយ្យេន កុក្កច្ចហេតុកោ ហោតីតិ
 “កប្បិយាកប្បិយបរិបុច្ឆាពហុលស្ស” តិអាទិនា វិនយនយេនេវ
 បរិបុច្ឆកតាទយោ និទ្ទិដ្ឋា។ បហ៊ីនេ ឧទ្ធចកុក្កច្ចេតិ និទ្ធវារណោ ភុម្មំ។ កុក្កច្ចស្ស
 ទោមនស្សសហគតត្តា អនាគាមិមគ្គេន អាយតី អនុប្បាទោ វុត្តោ។

កុសលាកុសលា ធម្មាតិអាទិសុ យំ វត្ថុតំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ កាមំ
 ពហុសច្ចបរិបុច្ឆកតាហិ អជ្ឈវត្ថកាបិ វិចិកិច្ឆា បហ៊ីយតិ, តថាបិ
 រតនត្ថយវិចិកិច្ឆាមូលិកា សេសវិចិកិច្ឆាតិ កត្វា វុត្ថំ “តីណី រតនានិ
 អារត្តា” តិអាទិ។ វិនយេ បកតញ្ញតាយ ច សតិ សិក្ខាយ កម្ពិយ អសម្ពុរោ ឯវ,
 តថា រតនត្ថយគុណារពោធនេ សតិ បុព្វន្តាទិសុ សំសយស្សាតិ អាហា -
 “វិនយេ” តិអាទិ។ ឱកប្បន័យសទ្ធា សទ្ធម្យវត្ថំ អនុបរិសិទ្ធាវិយ អធិមុច្ចនំ,
 តញ្ញា តថា អធិមោក្ខប្បាទនមេវ។ សទ្ធាយ និន្ទោណាបញ្ញាតា អធិមុត្តិ។
 អរហត្តេន ក្នុងំ គណ្ហិ សត្តបិ ពោជ្ឈង្គេវិត្តារេត្វា ទេសនាយ ឱសាបិតត្តា។

អាហារសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២. បរិយាយសុត្តវណ្ណាន

២៣៣. សម្ពុហុលាតិ វុច្ឆន្តិ សង្ឃសមញ្ញាយ អភារតោ។ តតោ បរន្តិ តិណ្ហំ
 ជនានំ ឧបរិ សង្ឃោ ចតុវគ្គករណីយាទិសង្ឃកម្មវសេន កម្មប្បត្តត្តា។
 បរិសីស្វតិ ភារិនិ បរិសនេ ភូតេ វិយ កត្វា ឧបចារេន វុត្ថន្តិ អាហា - “បរិដ្ឋា” តិ។

ការវិនិច្ឆ័យ ភូតេវិយ ឧបទាហេ។ តេនាហា - “តេ បនា” តិអាទិ, តេ បន ភិក្ខុតិ
អត្ថោ។ បុន តេ បនាតិ តិត្ថិយា តិត្ថិយសាវកា ច។

ឥមស្មី បញ្ញាបនេតិ “បញ្ចា នីវរណោ បហាយា” តិអាទិនយប្បវត្ត ឥមស្មី
បការេ អត្ថបញ្ញាបនេ។ វិសិស្សតិ អញ្ញមញ្ញតោ បភិជ្ជតិ វិសេសោ, ភេនោ។
ស្វាយំ ឥធម អន្តោគធាធិកភាវោ អធិប្បតោតិ អាហា - “កោវិសេសោតិ កី
អធិក” ត្ថិ។ អធិកំ បយសនំ បយុញ្ញនត្ថិ អធិប្បយាសោ, អធិកប្បយោគោ។
នាណ ករិយតិ ឯតេនាតិ នាណករណំ, ភេនោតិ អាហា - “កី នាណត្ថ” ត្ថិ។
ទុតិយបនេតិ “អនុសាសនិយា វា អនុសាសនិ” ត្ថិ ឯតស្មី បនេ។ ឯសេវ នយោតិ
យថា បឋមស្មី បនេ អត្ថយោជនា, ឯទុតិយបនេបិ យោជេតត្តា។

តីណិ ឋានានិ ទេវមារព្រហ្មជ្ជានានិ តីណិ “សនេវកេ លោកេ” តិអាទិនា
លោកេ បក្ខិបិទ្វា។ “សស្សមណាព្រហ្មណិយា បជាយ សនេវមនុស្សយា” តិ
ទ្វេ ឋានានិ។ “បជាយា” តិ ឯត្ថ បក្ខិបិទ្វា ឥតិ បញ្ចហិ បនេហិ។ ឧទ្ទសត្ថិ
ឧទ្ទិសិតព្ពតំ។ គណនត្ថិ ឯកោ កាមច្ឆន្ទោតិ គហេតព្ពតំ គច្ឆតិ។ អត្ថនោ
ហត្ថចាទានីស្វតិ និទស្សនមត្តំ ទជ្ជត្ថំ សមុទាយំ អារព្ព បដិយស្ស ឧប្បជ្ជនតោ។
អត្ថនោ ខន្ទេសុ វិមតិ “អហំ នុ ខោស្មី” តិអាទិនា។

កិញ្ចាបិ សត្តំ វិរិយំ ចេតសិកមេវ, យំ បន កាយ កម្មាធិជ្ជានាទិវសេន
មនសិ កាយិ កបយោគសមុជ្ជាបនំ វិរិយំ កាយិ កន្តិ លទ្ធិបរិយាយន្តិ តតោ
វិសេសេត្វា ចេតសិកន្តិ យថាធិប្បតទុតិយតាទស្សនត្ថំ។ យធិបិ
យថាកប្បិតតិរិយាបថសន្ធារណាវសេន បវត្តមានំ វិរិយំ កាយស្ស
តថាបវត្តស្ស បច្ចយក្ខតត្ថិ ន សក្កាវត្ថំ, តថាបិ ន តាទិសោ កាយបយោគោ,
តទា បវត្តោ នត្ថិ វុត្ថំ “កាយបយោគំ វិនា ឧប្បន្នវិរិយ” ត្ថិ។

សតិសម្មាជ្ឈង្គសទិសោ វាតិ ឥមិនា អជ្ឈតិកេ សង្ខារេ អជ្ឈបេក្ខនវសេន
បវត្តា អជ្ឈត្តធម្មសុ ឧបេក្ខាតិអាទិនយំ អតិទិសតិ។

“មិស្សកពោជ្ឈង្គា កថិតា”តិ វត្ថា តមត្ថំ វិភាវេតុំ “ឯតេសូ”តិអាទិ វុត្ថំ។
ចង្គមន្តេនបិ អរិយមគ្គំ អធិកន្តំ សក្កាតិ កត្វា វុត្ថំ “មគ្គំ អបត្ថំ
កាយិកវីរិយ”ន្តិ។ ពោជ្ឈង្គា នលព្ពន្ធិតិ និប្បវិយាយពោជ្ឈង្គា នលព្ពន្ធិ។
ពោជ្ឈង្គេ ឧទ្ធពន្ធិ បរិយាយតោតិ អធិប្បាយោ។ សេសាតិ ពហិទ្ធាធម្មសុ សតិ-
ធម្មវិចយ-ឧបេក្ខា-ចេតសិក-វីរិយ-សវិតក្ក-សវិចារ-បីតិ-សមាធិ ទ្វេ
បស្សន្ធិយោ ច។ អយំ បន នយោ បច្ឆវប្បវត្តិវសេន អជ្ឈកថានយេនេវ វុត្តោ។
ថេរវាទវសេន បន អវិតក្កអវិចារមត្តា បីតិសមាធិសម្មាជ្ឈង្គា រូចាវចរាបិ
អត្ថិតិ តេបិ គហេត្វា ទស មិស្សការ ហោន្តិតិ វត្ថុពុំ សិយាតិ។

បរិយាយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អគ្គិសុត្តវណ្ណានា

២៣៤. លោណាធូបនន្តិ លោណាញា ធូបនញា លោណាធូបនំ។ យោធកម្មន្តិ
យោធកម្មន្តិ លេន កត្តពុំ កម្មំ។ មន្តកម្មន្តិ រាជកិច្ចមន្តនំ។ បដិហារកម្មន្តិ រញ្ជោ
សន្តិកំ អាគតានំ វចនំ រញ្ជោ និវេទេត្វា តតោ នេសំ បដិហារណកម្មំ។ តស្មាតិ
សព្ពត្តិកត្តា សតិយា។ ឯវំ “សតិញ ឡាហ”ន្តិអាទិកំ អវោច។ បុព្វភាគវិបស្សនា
ពោជ្ឈង្គាវ កថិតា បគ្គហនិគ្គហវិនោទិតត្តា។

អគ្គិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. មេត្តាសហគតសុត្តវណ្ណានា

២៣៥. កើតិសា គតិ និព្វត្តិ ឯតិស្សាតិ កីគតិកា, កើតិជ្ជាតិ វុត្តំ ហោតិ។
កើតិសំ បរមា ឧត្តមា កោដិ ឯតិស្សាតិ កីបរមា។ កើតិសំ ជលំ អាទិសំសំ
ឧទយោ ឯតិស្សាតិ កីជលា។ សំសង្ខំ សម្មយុត្តន្តិ ឥទំ សហគត-សទ្ធស្ស
អត្តទស្សនមត្តំ, ឥធ បន មេត្តាលាមំ ចាទកំ កត្វា
វិបស្សនាបុព្វភាគពោជ្ឈង្គំ ច “មេត្តាសហគតំ សតិសម្មោជ្ឈង្គំ” ត្ថិអាទិនា
វុត្តាតិ វេទិតតំ។ សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ ពោជ្ឈង្គេសុ សព្វេសុ ច ព្រាហ្មវិហារេសុ។

បដិកូលេតិ វិវដ្ឋតីតិ បដិកូលំ, អនិដ្ឋំ។ ន បដិកូលំ អប្បដិកូលំ, ឥដ្ឋំ។
តេនាហ “ឥដ្ឋេវត្ថុស្មី” ត្ថិ។ ឯត្ថាតិ អប្បដិកូលវត្ថុស្មី។ ឯវត្ថុ បដិកូលសញ្ញា។
សត្តេ អប្បដិកូលេ អសុភជរណំ, សង្ខារេ អប្បដិកូលេ អនិច្ចន្តិ មនសិការំ
ករោន្តោ។ អសុភាយាតិ អសុភសញ្ញាយ។ អនិច្ចតោ វា ឧបសំហារតីតិ អនិច្ចន្តិ
មនសិការំ បរត្ថេតិ។ “ឯសេវ នយោ” តិ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិវត្តំ
“អប្បដិកូលបដិកូលេសូ” តិអាទិ វុត្តំ។ ធម្មង្គុបេក្ខន្តិ ធនុ អារម្មណេសុ
បហំនានុរោធស្ស ឧប្បត្តិយា ធម្មង្គុវត្ថុ ឧបេក្ខំ។

មេត្តាយាតិ មេត្តាការំនាយ។ បដិកូលាទីសុ វត្ថុសុ ឥច្ឆិតវិហារេន វិហារិតុំ
សមត្ថតា អរិយាមំ ឯវ, តត្ថ ច អរហតោ ឯវ ឥដ្ឋនតោ អរិយិទ្ធិ នាម។ តស្សា
អរិយិទ្ធិយា ច ទស្សិតត្តា ទេសនាវិនិវដ្ដេតត្តា បរិយោសានេតត្តា សិយា។
អរហត្តំ ចាបុណ្ហិតុំ ន សក្កោតិ ឥន្ទ្រិយាមំ អបរិបក្កត្តា និកន្តិយា ច
ឧប្បរិយាទានតោ។ អយំ ទេសនាតិ “មេត្តាសហគតំ ពោជ្ឈង្គំ
ភាវេតី” តិអាទិនា អយំ ទេសនា អារទ្ធា។ យោ ហិ មេត្តាលាមំ ចាទកំ កត្វា
សម្មសនំ អារភិត្វា អរហត្តំ ចាបុណ្ហិតុំ អសក្កោន្តោ បរិសុទ្ធសុ
វណ្ណាកសិលោសុ វិមោក្ខសង្ខាតំ រូបាវចរជ្ឈនំ និព្វត្តេតិ, តំ សម្មាយាហ ភគវា
- “សុភំ ខោ បន វិមោក្ខំ ឧបសម្មជ្ឈវិហារតី” តិ។

សុភបរមន្តិ សុភវិមោក្ខបរមំ។ ឥធិ លោកេ ឯវ បញ្ញា អស្ស។ តេនាហ
“លោកិយបញ្ញាស្សាតិ អត្ថោ”តិ។ អរហត្តបរមាវ មេត្តា អរហត្តមគ្គស្ស
ចាទកត្តា។ ករុណាទីសុបិ ឯសេវ នយោតិ ករុណាទីឈានំ ចាទកំ កត្វា
សង្ខារេ សម្មសន្តោ អរហត្តំ បត្តំ សក្កោតិ, តស្ស អរហត្តបរមា ករុណា
ហោតិ, ឯវំ មុទិតាឧបេក្ខាសុបិ វត្តព្ពន្ធិ ឥមមត្តំ អតិទិសតិ។ បុន
ទេសនាវម្ពបយោជនំ បន “ឥមិនា នយេនា”តិ ហេជ្ជា អតិទិដ្ឋមេវ។

សុភបរមាទិតាតិ មេត្តាករុណាមុទិតាឧបេក្ខានំ សុភបរមតា
អាភាសានញ្ញាយតនបរមតា, វិញ្ញាណញ្ញាយតនបរមតា,
អាភិញ្ញញ្ញាយតនបរមតា។ តស្ស តស្សាតិ សុភវិមោក្ខស្ស ហេជ្ជា តិណ្ណំ
អរូបជ្ឈានញ្ញាយថាគ្គមំ ឧបនិស្សយត្តា។ អប្បដិក្ខុលបរិចយាតិ
ឥដ្ឋាវម្ពណោ មនសិការពហុលំ ការា។ អប្បកសិរេនេវាតិ សុខេនេវ។ តត្ថាតិ
វិសុទ្ធតាយ ឥដ្ឋេសុ វណ្ណកសិណេសុ។ ចិត្តន្តិ ភាវនាមយចិត្តំ បក្ខន្ធាតិ
អប្បនាវសេន។ តតោ បរន្តិ តតោ សុភវិមោក្ខតោ បរំ វិមោក្ខានំ
ឧបនិស្សយោ នាម ន ហោតិ, មេត្តាសហគតភារោ ទដ្ឋព្ពោ។

សត្តទុក្ខំ សមនុបស្សន្តស្សាតិ ទណ្ឌាន អភិបាជប្បត្តរូបហេតុំ សត្តេសុ
ឧប្បជ្ឈនកទុក្ខំ ញ្ញាណោន វីមំសន្តស្ស។ តយំទំ រូបនិមិត្តកំ សត្តេសុ ឧប្បជ្ឈនកំ
ទុក្ខំ ញ្ញាណោន ករុណាវិហារិស្ស វិសេសតោ បក្ខន្ធាតិ កត្វា វុត្តំ
“អប្បកសិរេនេវ តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ធាតិ”តិ, ន បន សព្ពសោ អរូបេ
អានិសំសទស្សនតោ។

វិញ្ញាណំ សមនុបស្សន្តស្សាតិ ឥទំ ចាមោជ្ឈកហណាមុខេន
តន្តិស្សយវិញ្ញាណាស្ស គហណំ សម្ពុវតីតិ កត្វា វុត្តំ។
វិញ្ញាណាគ្គហណាបរិចិត្តន្តិ វុត្តនយេន វិញ្ញាណាគ្គហណោ បរិចិត្តំ។

ឧបេក្ខាវិហារិស្សតិ ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារំ វិហារតោ។ អាភោតាភារតោតិ
សុខាទិវសេន អាភុជនាភារតោ។ សុខ...បេ.... សម្ពុតតោតិ សុខទុក្ខាតិ
បរមត្ថកម្មគ្គហណេ វិមុខតាសម្ពុតតោ។ អវិជ្ជមានគ្គហណទុក្ខន្តិ បរមត្ថតោ
អវិជ្ជមានសត្វបញ្ញត្តិគហណាបរិចិត្តំ តស្ស តស្ស អភារមត្ថកស្ស
គហណាម្បិ ទុក្ខំ កុសលម្បិ ហោតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

មេត្តាសហគតសុត្តរណ្ឌនា និដ្ឋិតា។

៥. សង្ការវសុត្តរណ្ឌនា

២៣៦. បឋមញ្ជោវាតិ បុរេតរំយេវ។ អសជ្ឈាយកតានំ មន្តានំ អប្បដិកានំ
បកេវ បឋមំយេវ សិទ្ធិំ, តត្ថ វត្តព្ភមេវ នត្ថិតិ អធិប្បាយោ។ បរិយុដ្ឋានំ នាម
អភិករោ គហណាន្តិ អាហា - “កាមរាគបរិយុដ្ឋិតេនាតិ
កាមរាគគហិតេនា”តិ។ វិក្ខម្ពតិ អបនេតីតិ វិក្ខម្ពនំ, បដិបក្ខតោ និស្សរតិ
ឯតេនាតិ និស្សរណំ, វិក្ខម្ពនព្វា តំ និស្សរណព្វាតិ វិក្ខម្ពននិស្សរណំ។
តេនាហា - “តត្ថា”តិអាទិ។ សេសបទទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។ អត្តនា អរណិយោ
បត្តព្ពោ អត្តត្ថោ, តថា បរត្ថោ វេទិតព្ពោ។

“អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ និច្ចសញ្ញំ បជហតី”តិអាទិសុ ព្យាចាទានីនំ
អនាគតតត្ថា អព្យាចាទវារេ តទទ្ទនិស្សរណំ ន គហិតំ។ កិញ្ចាបិ ន គហិតំ,
បដិសម្ពាទវសេន បន តស្ស វិនោទេតព្ពតាយ តទទ្ទនិស្សរណាម្បិ លព្ពតេវាតិ
សក្កាវិញ្ញាតុំ។ អាលោកសញ្ញា ឧបចារប្បត្ថា, អប្បនាប្បត្ថា វា, យោ កោចិ
កសិណាជ្ឈនាទិកេនោ សមថោ។ ធម្មវត្ថានំ ឧបចារប្បនាប្បត្ថវសេន
គហេតព្ពំ។

កុបិតោតិ តត្ថោ។ ឧស្សុទកជាតោតិ តស្សេវ កុបិតការស្ស ឧស្សុទកតំ
អច្ចុណ្ហតំ បត្ថោ។ តេនាហា “ឧស្សមជាតោ”តិ។ តិលពីជកាធិកេនេនាតិ
តិលពីជកកណ្តិកកេសរាធិកេនេន។ សេវាលេន...បេ... បណាកេនាតិ
ឧទកបិច្ឆិលេន។ អប្បសន្នោ អាគុលតាយ។ អសន្និសិន្នោ កលលុប្បត្តិយា។
អនាលោកដ្ឋានេតិ អាលោកវហិតេ ហានេ។

សង្ការវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អភយសុត្តវណ្ណានា

២៣៧. ឯកំសេន ភគវា នីវរណាតិ ឯកំសតោ ឯវ ភគវា ឯតេ ធម្មា
នីវរណា ចិត្តេ កុសលប្បវត្តិយា នីវរណតោ។ កាយកិលមថោតិ
កាយបរិស្សមោ, សោ បន អដ្ឋប្បត្តិយា បច្ចយត្ថា “នរថោ”តិ វុត្ថោ។
ចិត្តកិលមថោ តប្បច្ចយជាតោ ធម្មញ្ញោ។ តេនាហា - “តស្ស កិរា”តិអាធិ។
ចិត្តនរថោបិ បដិប្បស្សម្ពីតិ អានេត្វា សម្ពុត្តោ។ មគ្គនេវាតិ យថាធិគតេន
អរិយមគ្គនេវ។ អស្សាតិ អភយស្ស រាជកុមារស្ស។ ឯតំ កាយចិត្តនរថទ្ធយំ។

អភយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាកច្ឆវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អាណាថានវគ្គោ

១. អដ្ឋិកមហាបួលសុត្តាធិវណ្ណានា

២៣៨. ឧប្បន្នសញ្ញាតិ សញ្ញាសីសេន ឧបចារជ្ឈានំវទតិ។ តេនាហា “តំ
បនេត”តិអាធិ។ ធើចម្មម្យិ ឧបជ្ជាតិ តិ វទំ សិញ្ញាណកំ អវិញ្ញាណកម្មិ

កាយសាមញ្ញតោ គហេត្វា វុត្តំ។ សតិ វា ឧបាទិសេសេតិ ឯត្ថ ឧបាទិយតិ
អត្ថនោ អារម្មណំ គណ្ណាតីតិ ឧបាទិ, ឧបាទានំ, ឯតស្ស ឯកទេសេ អប្បហំនេ
សតីតិ អត្ថោ។

អាណាចានវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. និរោធវគ្គោ

១-១០. អសុភសុត្តាធិវណ្ណានា

២៤៨-២៥៧. អនភិរតិន្តិ អនភិរមណំ អនបេក្ខិតំ។ អច្ចន្តនិរោធកូតេ
និព្វានេ បវត្តសញ្ញា និរោធសញ្ញា។ តត្ថ សា មគ្គសហគតា លោកុត្តរា, យា បន
និព្វានេ និន្នាការេន បវត្តា, ឧបសមាទុស្សតិសហគតា ច, សា លោកិយាតិ
អាហា - “និរោធសញ្ញា មិស្សកា”តិ។ “តេសំ នវស្វ”តិអាទិ បមាទចាថោ។
“ឯកាទសសុ អប្បនា ហោតិ, នវ ឧបចារជ្ឈានិកា”តិ ចាថោ គហេតព្ពោ។
វិសតិ កម្មជ្ជានានីតិ ឥទម្បិ ឥធាគតនយោ, នវិសុទ្ធិមគ្គាទីសុ អាគតនយោ។
ឯត្ថ ច អារម្មណាទីសុ យថាយោគំ អប្បនំ ឧបចារំ វា ចាបុណ្ហិត្វា
អរហត្តប្បត្តស្ស បុព្វភាគកូតាវិបស្សនាមគ្គពោជ្ឈង្គា កថិតា។

និរោធវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ពោជ្ឈង្គសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សតិបដ្ឋានសំយុត្តំ

១. អម្ពចាលីវគ្គោ

១. អម្ពចាលិសុត្តន្តបិដក

៣៦៧. ឯកាយន្ទាយន្តិសន្ធិវសេន វុត្តំ ឡិ-ការស្ស វ-ការំ អ-ការស្ស ធីយំ
កត្វា។ អយំ កិវ សំយុត្តាភិលាហោ, តត្ថ អយន-សន្នោ មគ្គបរិយាយោ។ ន
កេវលំ អយមេវ, អថ ខោ អញ្ញេបិ មគ្គបរិយាយាតិ បទុទ្ធារំ ករោនោ “មគ្គស្ស
ហី” តិអាទី វត្វា យទិ មគ្គបរិយាយោ អាយន-សន្នោ, កស្មា បុន មគ្គោតិ វុត្តន្តិ
ហោនំ សន្ធាយាហ “តស្មា” តិអាទិ។ តត្ថ ឯកមគ្គោតិ ឯកោវ មគ្គោ។ ន ហិ
និព្ពានគាមិមគ្គោ អញ្ញោ អត្ថិតិ។ ននុ សតិបដ្ឋានំ ឥធម មគ្គោតិ អធិប្បតំ,
តទញ្ញេបិ ពហូ មគ្គធម្មា អត្ថិតិ? សច្ចំ អត្ថិ, តេ បន សតិបដ្ឋានគ្គហណេនេវ
គហិតា តទវិនាភាវតោ។ តថា ហិ ញ្ញាណាវិរិយានយោ និទ្ទេសេ គហិតា,
ឧទ្ទេសេ សតិយា វេ គហណំ វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពំ, សតិយា
មគ្គភាវទស្សនត្ថញ្ញ។ ន ទ្វេធាបថក្ខតោតិ ឥមិនា ឥមស្ស ទ្វយភាវាភាវិយ
អនិព្ពានគាមិភាវាភាវញ្ញ ទស្សេតិ។ និព្ពានគមនដ្ឋេនាតិ និព្ពានំ គច្ឆតិ
ឯតេនាតិ និព្ពានគមនំ, សោ វេ អវិបរីតភាវនាយ អត្តោ, តេន
និព្ពានគមនដ្ឋេន, និព្ពានាធិកម្មចាយតាយាតិ អត្តោ។ មគ្គនិយដ្ឋេនាតិ
គវេសិតព្ពតាយ។

រាគាធិហីតិ “រាគោ មលំ, ទោសោ មលំ, មោហោ មល” ន្តិ (វិភ. ៩២៤) វេ
វុត្តេហិ រាគាធិហិ មលេហិ។ សា បនាយំ សំកិលិដ្ឋចិត្តានំ វិសុទ្ធិ សិដ្ឋមាណ
យស្មា សោកាធិនំ អនុប្បាធាយ សំវត្ថតិ, តស្មា វុត្តំ “សោកបរិទេវានំ
សមតិក្កមាយា” តិអាទិ។ តត្ថ សោចនំ ញាតិព្យសនាធិនិមិត្តំ ចេតសោ
សន្នាហោ អន្តោនិដ្ឋានំ សោកោ។ ញាតិព្យសនាធិនិមិត្តមេវ
សោកាធិកតាជនិតោ “កហំ ឯកបុត្តកា” តិអាទិនា បរិទេវនវសេន
វាចាវិប្បលាហោ បរិទេវនំ បរិទេវោ។ តស្ស អាយតី អនុប្បជ្ឈនំ ឥធម

សមតិក្កមោតិ អាហា “បហាឆាយា” តិ។ ធុត្តនោមនស្សានន្តិ ឯត្ថ
ចេតសិកធុត្តតាយ ទោមនស្សស្សបិ ធុត្តសន្តោនេវ គហាលោ សិទ្ធិ សន្តោន
អនិវត្តនតោ សាមញ្ញោជាតនាយ វិសេសវចនំ សេដ្ឋន្តិ “ទោមនស្សាន” ឆ្លេវ វុត្តំ។
ចេតសិកទោមនស្សស្សាតិ ភូតកថនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ញាយតិ ឯតេន យាថាវតោ
បដិវិជ្ឈិយតិ ចតុសច្ចន្តិ ញាយោ វុច្ចតិ អរិយមគ្គោ។ ននុ អយម្បិ មគ្គោ, កី
មគ្គោ ឯវ មគ្គស្ស អធិគមាយ ហោតីតិ ចោទនំ សន្ធាយាហា - “អយំ
ហី” តិអាទិ។ តណ្ហាវ កម្មកិលេសវិចារកានំ វិននដ្ឋេន សំសិព្ពនដ្ឋេន វានំ។ តេន
តណ្ហាវានេន វិហិតត្តា តស្ស អភាវាតិ អត្តោ។ អត្ថបច្ចក្ខាយាតិ
អត្ថបច្ចក្ខតាយ។

វណ្ណភាសនន្តិ បសំសាវចនំ។ វិសុទ្ធិន្តិ វិសុដ្ឋនំ កិលេសប្បហានំ។
ឧត្តហេតព្ពន្តិ ឯត្ថ វាចុត្តតករណំ ឧត្តហោ។ បរិចយករណំ បរិបុច្ឆាមូលកត្តា
តត្ថហាលោនេវ គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ន តតោ ហេដ្ឋាតិ ឥធម អធិប្បេតកាយាទីនំ វេទនាទិសភាវត្តាភាវា
កាយវេទនាចិត្តវិមុត្តស្ស តេភូមកធម្មស្ស វិសុំ វិបល្លាសវត្ថុន្តរភាវេន
គហិតត្តា ច ហេដ្ឋា គហាលោសុ វិបល្លាសវត្ថុនំ អធិដ្ឋានំ សន្ធាយ វុត្តំ។
បញ្ចមស្ស បនវិបល្លាសវត្ថុនោ អភាវេន “ន ឧទ្ធ” ន្តិ អាហា។ អារម្មណវិភាគេន
ហេតុ សតិបដ្ឋានវិភាគោតិ។ តយោ សតិបដ្ឋានាតិ សតិបដ្ឋានសទ្ធស្ស
អត្ថទ្វារទស្សនំ, ន ឥធម ចាឡិយំ វុត្តស្ស សតិបដ្ឋានសទ្ធស្ស អត្ថទស្សនំ។
អាទិសុ ហីតិ ឯត្ថ អាទិ-សន្តោ “ជស្សសមុទយា វេទនានំ សមុទយោ,
នាមរូបសមុទយា ចិត្តស្ស សមុទយោ, មនសិការសមុទយា ធម្មានំ
សមុទយោ” តិ (សំ. និ. ៥. ៤០៨) សតិបដ្ឋានាតិ វុត្តានំ សតិគោចរានំ បកាសកេ
សុត្តបទេសេ សង្គណ្ហាតិ។ ឯវំ បដិសម្ពិទាមគ្គចាឡិយម្បិ

អវសេសចាឡិបទេសទស្សនត្ថោ អាទិ-សទ្ធា ទដ្ឋព្វោ។ សតិយា បដ្ឋានន្តិ
សតិយា បតិដ្ឋាតត្ថដ្ឋានំ។

អរិយោតិ អារកត្តាទិនា អរិយំ សម្មាសម្ពុទ្ធមាហា។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី
សឡាយតនិវត្តសុត្ត (ម. និ. ៣.៣១១)។ តត្ថ ហិ -

“តយោ សតិបដ្ឋានា យទិរិយោ...បេ... មហាតីតិ ឥតិ ខោ បនេតំ វុត្តំ,
កិញ្ចេតំ បដិច្ច វុត្តំ។ ឥធ, ភិក្ខុវេ, សត្តា សាវកានំ ធម្មំ នេសេតិ
អនុកម្មកោ ហិតេសី អនុកម្មំ ឧបាទាយ - ‘ឥទំ វោ ហិតាយ ឥទំ វោ
សុខាយា’តិ។ តស្ស សាវកា ន សុស្សសន្តិ, ន សោតំ ឌីទហន្តិ, ន អញ្ញា
ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, វោក្កម្ម ច សត្តសាសនា វុត្តន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ
ន ចេវ អនត្តមនោ ហោតិ, ន ច អនត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ, អនវស្សតោ
ច វិហារតិ សតោ សម្មជាតោ។ ឥទំ, ភិក្ខុវេ, បឋមំ សតិបដ្ឋានំ។
យទិរិយោ សេវតិ...បេ... មហាតិ។ បុន ចបវំ, ភិក្ខុវេ, សត្តា ...បេ... ឥទំ វោ
សុខាយាតិ។ តស្ស ឯកច្ឆេ សាវកា ន សុស្សសន្តិ...បេ... ឯកច្ឆេ សាវកា
សុស្សសន្តិ...បេ... ន ច វោក្កម្ម សត្តសាសនា វុត្តន្តិ។ តត្រ, ភិក្ខុវេ,
តថាគតោ ន ចេវ អនត្តមនោ ហោតិ, ន ច អនត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ, ន
ចេវ អត្តមនោ ហោតិ, ន ច អត្តមនតំ បដិសំវេទេតិ។ អនត្តមនតព្វា
អត្តមនតព្វា តទុកយំ អភិនិវេទ្គត្វា ឧបេក្ខកោ វិហារតិ សតោ
សម្មជាតោ។ ឥទំ, ភិក្ខុវេ, ទុតិយំ សតិបដ្ឋានំ...បេ... មហាតិ។ បុន ចបវំ,
ភិក្ខុវេ,...បេ... សុខាយាតិ, តស្ស សាវកា សុស្សសន្តិ...បេ... វុត្តន្តិ។ តត្រ,
ភិក្ខុវេ, តថាគតោ អត្តមនោ ចេវ ហោតិ, អត្តមនតព្វា បដិសំវេទេតិ,
អនវស្សតោ ច វិហារតិ សតោ សម្មជាតោ។ ឥទំ, ភិក្ខុវេ, តតិយំ
សតិបដ្ឋាន”ន្តិ -

ឯវំ បដិយានុនយេហិ អនុស្សតតា និច្ចំ ឧបជ្ជិតស្សតិតាយ
តទុកយវីតិវត្តតា “សតិបដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តា។ ពុទ្ធានំយេវ ហិ និច្ចំ ឧបជ្ជិតស្សតិតា
ហោតិ អាវេណិកធម្មការតោ, ន បច្ចេកពុទ្ធាធីនំ។ ប-សទ្ធោ អារម្មំ ជាតេតិ,
អារម្មោ ច បវត្តិតិ កត្វា អាហា “បវត្តយិតព្ពតោតិ អត្ថោ”តិ។ សតិយា
ករណភូតាយ បដ្ឋានំ បដ្ឋបេតព្ពំ សតិបដ្ឋានំ។ អន-សទ្ធោ ហិ ពហុលវចនេន
កម្មត្ថោបិ ហោតិតិ។

តថាស្ស កត្តអត្ថោបិ លព្ពតិតិ “បតិដ្ឋាតិតិ បដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ។ ឧបជ្ជាតិតិ ឯត្ថ
ឧប-សទ្ធោ ភុសត្តវិសិដ្ឋំ បក្ខន្ធនំ ធីបេតិតិ “ឌីក្កន្ធិត្វា បក្ខន្ធិត្វា បវត្តតិតិ
អត្ថោ”តិ វុត្តំ។ បុន ភាវត្ថំ សតិសទ្ធិំ បដ្ឋានសទ្ធិញ្ច វណ្ណោត្តោ “អថ
វា”តិអាទិមាហា។ តេន បុរិមវិកហ្មេ សតិ-សទ្ធោ បដ្ឋាន-សទ្ធោ ច កត្តអត្ថោតិ
វិញ្ញាយតិ។ សរណដ្ឋេនាតិ ចិរកតស្ស ចិរភាសិតស្ស ច អនុស្សរណដ្ឋេន។
ឥទ្ធិន្តិ យំ “សតិយេវ សតិបដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ, ឥទ្ធិ ឥធ ឥមស្មី សុត្តបទេសេ
អធិប្បតំ។

យទិ ឯវន្តិ យទិ សតិ ឯវ សតិបដ្ឋានំ, សតិ នាម ឯកោ ធម្មោ, ឯវំ សន្តេ
កស្មា សតិបដ្ឋានាតិ ពហុវចនន្តិ អាហា “សតីនំ ពហុត្តា”តិអាទិ។ យទិ ពហុកា
តា សតិយោ, អថ កស្មា មគ្គោតិ ឯកវចនន្តិ យោជនា។ មគ្គនដ្ឋេនាតិ
និយ្យានដ្ឋេន។ និយ្យានិកោ ហិ មគ្គធម្មោ, តេនេវ និយ្យានិកភាវេន
ឯកត្ថបគតោ ឯកន្តតោ និព្វានំ គច្ឆតិ, អត្ថិកេហិ ច តទត្ថំ មគ្គិយតិតិ អាហា
“វុត្តញ្ញោត”ន្តិអាទិ។ តត្ថ ចតស្សោបិ ចេតាតិ កាយានុបស្សនាទិវសេន
ចតុព្ពិធាបិ ច ឯតា សតិយោ។ អបរភាគេតិ អរិយមគ្គក្ខណោ។ កិច្ចំ
សាធយមាណាតិ បុព្វភាគេ កាយាធិសុ អារម្មណេសុ សុភសញ្ញាទិវិធមនវសេន
វិសុំ វិសុំ បវត្តិត្វា មគ្គក្ខណោ សកីយេវ តត្ថ ចតុព្ពិធស្សបិ វិបល្លាសស្ស

សមុប្បទានសេន បហានកិច្ចំ សាធយមាណា អារម្មណាករណាសេន និព្វានំ
គច្ឆន្តិ, តមេវស្ស ចតុកិច្ចសាធនតំ ឧបាទាយ ពហុវចននិទ្ទេសោ, តថាបិ
អត្ថតោ ភេទាការតោ មគ្គោតិ ឯកវចនេន វុច្ឆតិ។ តេនាហ - “តស្មា
ចតស្សោបិ ឯកោ មគ្គោតិ វុត្តា”តិ។

កថេតុកម្មតាបុច្ឆា ឥតរាសំ បុច្ឆានំ ឥធ អសម្ពុតោ និទ្ទេសាធិវសេន
នេសេតុកាមតាយ ច តថា វុត្តត្តា។ “អយញ្ញោ កាយោ ពហិទ្ធា ច
នាមរូប”ន្តិអាធិសុ (ម. និ. ១.២៧១, ២៨៧, ២៩៧; ចារា. ១១) ខន្ធបញ្ចកំ, “សុខញ្ញា
កាយេន បដិសំវេទេតី”តិអាធិសុ វេទនាធម្មោ តយោ អរូបក្ខន្ធា, “យា តស្មី
សមយេ កាយស្ស បស្សន្ធិ បដិប្បស្សន្ធិ”តិអាធិសុ (ធជ. ស. ៤០) វេទនាធម្មោ
តយោ ចេតសិកា ខន្ធា “កាយោ”តិ វុច្ឆន្តិ, តតោវិសេសនត្ថំ “កាយេតិ
រូបកាយេ”តិ អាហា។ កាយានុបស្សីតិ ឯត្ថ តស្សីលត្ថំ ទស្សន្តោ “កាយំ
អនុបស្សនសីលោ”តិ អាហា។ អនិច្ចតោ អនុបស្សតីតិ ចតុសមុដ្ឋានិកកាយំ
“អនិច្ច”ន្តិ អនុបស្សតិ, ឯវំ បស្សន្តោ ឯវំ ចស្ស អនិច្ចាការម្បិ អនុបស្សតីតិ
វុច្ឆតិ, តថាភូតស្ស ចស្ស និច្ចតាហស្សវិសេសោបិ ន ហោតីតិ វុត្តំ “នោ
និច្ចតោ”តិ។ តថា ហោស “និច្ចសញ្ញំ បដហតី”តិ (បដិ. ម. ១.២៨) វុត្តោ។ ឯត្ថ ច
អនិច្ចតោ ឯវំ អនុបស្សតីតិ ឯវំ កាហេ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោតិ តេន និវត្តិតមត្ថំ ទស្សេតុ
“នោ និច្ចតោ”តិ វុត្តំ។ ន ចេត្ត ទុក្ខានុបស្សនាធិនិវត្តនមាសន្តិតតំ
បដិយោគិនិវត្តនបរត្តា ឯវំ-ការស្ស, ឧបរិ ទេសនាអារុដ្ឋត្តា ច តាសំ។ ទុក្ខតោ
អនុបស្សតីតិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនវិសេសោ - អនិច្ចស្ស ទុក្ខត្តា
តមេវ កាយំ ទុក្ខតោ អនុបស្សតិ, ទុក្ខស្ស អនត្តត្តា អនត្តតោ
អនុបស្សតីតិ។

យស្មា បន យំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា, ន តំ អភិនិច្ឆិតតំ, យញ្ចា ន អភិនិច្ឆិតតំ, ន
តត្ថ រដ្ឋិតតំ, តស្មា វុត្ថំ “អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, នោ និច្ចតោ, ទុក្ខតោ
អនុបស្សតិ, នោ សុខតោ, អនត្តតោ អនុបស្សតិ, នោ អត្តតោ, និព្វិន្ទតិ, នោ
នន្ទតិ, វិរដ្ឋតិ, នោ រដ្ឋតិ” តិ។ សោ ឯវំ អរដ្ឋន្តោ រាគំ និរោធនិ, នោ សមុទេតិ,
សមុទយំ ន ករោតីតិ អត្តោ។ ឯវំ បដិបន្នោ ច បដិនិស្សន្ទតិ, នោ អាទិយតិ។
អយញ្ចា អនិច្ចាធិអនុបស្សនា តទន្តវសេន សទ្ធិ
កាយតន្តិស្សយខន្ធាភិសង្ខារេហិ កិលេសានំ បរិច្ចជនតោ
សង្ខតទោសទស្សនេន តត្ថិបរិតេ និព្វានេ តន្តិន្ទតាយ បក្ខន្ធនតោ
“បរិច្ចាគបដិនិស្សន្តោ ចេវ បក្ខន្ធនបដិនិស្សន្តោ ចា” តិ វុច្ចតិ។ តស្មា តាយ
សមន្នាគតោ ភិក្ខុ វុត្ថនយេន កិលេសេ ច បរិច្ចជតិ, និព្វានេ ច បក្ខន្ធតិ,
តថាភូតោ ច បរិច្ចជនវសេន កិលេសេ ន អាទិយតិ, នាបិ
អនោសទស្សិតាវសេន សង្ខតារម្មណំ។ តេន វុត្ថំ “បដិនិស្សន្ទតិ, នោ
អាទិយតិ” តិ។ ឥទានិ និស្សិតាហិ អនុបស្សនាហិ យេសំ ធម្មានំ បហានំ ហោតិ,
តំ ទស្សេតុំ “អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ និច្ចសញ្ញំ បដហតិ” តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ
និច្ចសញ្ញន្តិ សង្ខារា និច្ចាតិ ឯវំ បរត្ថំ វិបរិតសញ្ញំ។
ធិដ្ឋិចិត្តវិបល្លាសបហានមុខេនេវ សញ្ញាវិបល្លាសប្បហានន្តិ សញ្ញាគហានំ,
សញ្ញាសីសេន វា តេសម្បិ គហានំ ទដ្ឋព្វំ។ នន្ទិន្ទិ សប្បីតិ កតណ្ហំ។ សេសំ
វុត្ថនយមេវ។

វិហរតីតិ ឥមិនា កាយាអនុបស្សនាសមន្តិនោ ភិយាបថវិហារោ វុត្តោតិ
អាហា - “ភិយតិ” តិ, ភិយាបថំ បរត្ថតីតិ អត្តោ។ អារម្មណាករណាវសេន
អភិព្យាបនតោ “ភិសុ ភវេសូ” តិ វុត្ថំ, ឧប្បជ្ឈនវសេន បន កិលេសា
បរិត្តភូមកា ឯវាតិ។ យទិបិ កិលេសានំ បហានំ អាតាបនន្តិ តំ
សម្មាធិដ្ឋិអាធិនម្បិ អត្តេវ, អាតប្ប-សន្នោវិយ បន អាតាប-សន្នោបិ វិរិយេ ឯវ

និរុទ្ទោតិ វុត្ថំ “វិរិយស្សេតំ នាម”ន្តិ។ អថ វា បដិបក្ខប្បហានេ សម្មយុត្តធម្មានំ
អត្តស្សហានវសេន បវត្តមានស្ស វិរិយស្ស សាតិសយំ តទាតាបនន្តិ វិរិយមេវ
តថា វុច្ចតិ, ន អញ្ញោ ធម្មា។

អាតាបីតិ ចាយមីកាពោ បសំសាយ, អតិសយស្ស វា ធិបកោតិ
អាតាបីកហាលោន សម្មប្បធានសមន្តីតំ ទស្សេតិ។ សម្មា សមន្តតោ សាមញ្ញ
បដានន្តោ សម្មជាតោ, អសម្មិស្សតោ វវត្តានេ អញ្ញធម្មានុបស្សិតាការេន
សម្មា អវិបរីតំ, សញ្ញាការបដាននេន សមន្តតោ, ឧបរូបវិ វិសេសាវហាការេន
បវត្តិយា សាមំ បដានន្តាតិ អត្តោ។ យទិ បញ្ញាយ អនុបស្សតិ, កថំ
សតិបដ្ឋានតាតិ អាហា “ន បី”តិអាទិ។ តស្មា សតិយាលទុបកាវាយ ឯវ
បញ្ញាយ ឯត្ថ យថាវុត្ថ កាយេ កម្មដ្ឋានិកោ ភិក្ខុ អនុបស្សកោ, តស្មា
“កាយានុបស្សី”តិ វុច្ចតិ។ អន្តោសង្ខេហោ អន្តោលីនតា, កោសជ្ជន្តិ អត្តោ។
ឧចាយបរិគ្គហោតិ ឯត្ថ សីលវិសោធនាទិ គណនាទិ ឧគ្គហកោសល្លាទិ ច
ឧចាយោ, តត្ថិបរិយាយតោ អនុចាយោ វេទិតញ្ញោ។ យស្មា ច ឧបដ្ឋិតស្សតិ
យថាវុត្ថំ ឧចាយំ ន បរិច្ឆេទតិ, អនុចាយញ្ញោ ន ឧចាទិយតិ, តស្មា វុត្ថំ
“មុដ្ឋស្សតិ... បេ... អសមត្តោ ហោតិ”តិ។ តេនាតិ ឧចាយានុចាយានំ
បរិគ្គហបរិវដ្ឋនេសុ អបរិច្ឆាតាបរិគ្គហេសុ ច អសមត្តាការេន។ អស្ស
យោគិនោ។

យស្មា សតិយេវេត្ថ សតិបដ្ឋានំ វុត្តា, តស្មាស្ស សម្មយុត្តធម្មា វិរិយាទយោ
អង្គន្តិ អាហា - “សម្មយោគង្គញ្ញស្ស ទស្សេត្វា”តិ។ អង្គ-សន្តោ ចេត្ត
ការណបរិយាយោ ទដ្ឋញ្ញោ។ សតិក្កហាលោនេវេត្ថ សម្មាសមាធិស្សបិ កហាលំ
ទដ្ឋញ្ញំ តស្សា សមាធិក្ខន្ធសង្កហិតត្តា។ យស្មា វា សតិសីសេនាយំ ទេសនា។ ន
ហិ កេវលាយ សតិយា កិលេសប្បហានំ សម្ពុវតិ, និព្វានាធិកមោ វា, នាបិ

កេរ្ត៍លាសតិ បវត្តតិ, តស្មាស្ស ឈានទេសនាយំ សវិតក្កាធិវចនស្សវិយ
សម្មយោគផ្ដុំធម្មនតាតិ អង្គ-សទ្ធស្ស អវយវបរិយាយតា ធម្មញ្ញា។
បហានផ្ដុំនិ “វិវិច្ឆេវ កាមេហី” តិ អាទីសុវិយ បហាតព្ពន្ធី ធស្សេតុំ។ យស្មា ឯត្ថ
បុព្វភាគមគ្គោ អធិប្បតោ, ន លោកុត្តរមគ្គោ, តស្មា បុព្វភាគិយមេវវិនយំ
ធស្សេត្តោ “តទង្គិវិនយេន វា វិត្តម្ពនិវិនយេន វា” តិ អាហា។ អស្សាតិ យោគិនោ។
តេសំ ធម្មានន្តិ វេទនាធិធម្មានំ។ តេសញ្ញា តត្ថ អនធិប្បតត្តា
“អត្តទ្វារនយេនេតំ វុត្ត” តិ អាហា។ យំ បនាតិ វិភង្គេ, វិភង្គបករណេតិ
អធិប្បាយោ។ ឯត្ថាតិ “លោកេ” តិ ឯតស្មី បទេ, តា ច លោកិយា ឯវ
អនុបស្សនា នាម សម្មសនន្តិ កត្វា។

ទុក្ខតោតិ វិបរិណាមសម្ព័ន្ធទុក្ខតាហិ ទុក្ខសភាវតោ, ទុក្ខាតិ
អនុបស្សិតញ្ញាតិ អត្តោ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ យោ សុខំ ទុក្ខតោ
អទ្ធាតិ យោ ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ វិបរិណាមទុក្ខតាយ ទុក្ខន្តិ បញ្ញាចក្កនា អទ្ធាតិ។
ទុក្ខមទ្ធាតិ សល្លតោតិ ទុក្ខវេទនំ បីឡាជននតោ អន្តោតុទនតោ
ទុន្ទិហរណតោ ច សល្លន្តិ អទ្ធាតិ បស្សិ។ អទុក្ខមសុខន្តិ ឧបេក្ខាវេទនំ។ សន្តន្តិ
សុខទុក្ខានំវិយ អនោឡាវិកតាយ បច្ចយវសេន វុបសន្តសភាវត្ថា ច សន្តំ។
អនិច្ចតោតិ ហុត្វា អភាវតោ ឧទយព្ពយវន្តតោ តាវកាលិកតោ
និច្ចបដិក្ខេបតោ ច អនិច្ចន្តិ យោ អទ្ធាតិ។ ស វេ សម្មទ្ធសោ ភិក្ខុតិ សោ ភិក្ខុ
ឯកំសេន, បរិព្យត្តំ វា វេទនាយ សម្មា បស្សនកោតិ អត្តោ។

ទុក្ខាតិបីតិ សម្ព័ន្ធទុក្ខតាយ ទុក្ខា ឥតិបិ។ សព្វំ តំ វេទយំ តំ ទុក្ខស្មី
អន្តោគធំ បរិយាបន្នន្តិ វនាមិ សម្ព័ន្ធទុក្ខន្តិ វត្ថព្ពតោ។ សុខទុក្ខតោបិ ចាតិ
សុខាធិនំ បីតិវិបរិណាមញ្ញាណសុខតាយ ច

វិបរិណាមជ្ជិតិអញ្ញាណទុក្ខតាយ ច វុត្តត្តា តិស្សោបិ សុខតោ តិស្សោបិ ច
ទុក្ខតោ អនុបស្សិតញ្ញាតិ អត្ថោ។ **សត្ត អនុបស្សនា** ហេដ្ឋា បកាសិតា ឯវ។

អារម្មណា...បេ.... ភេទានន្តិ រូបាទិអារម្មណាននត្តស្ស និលាទិតព្កេទស្ស,
ធន្ទាទិអធិបតិនានត្តស្ស ហីនាទិតព្កេទស្ស,
ញ្ញាណាយានាទិសហជាតនានត្តស្ស សសដ្ឋាវិកាសដ្ឋាវិក-សវិតក្ក-
សវិចារាទិតព្កេទស្ស, កាមាវចរាទិភូមិនានត្តស្ស, ឧក្កជ្ជមជ្ឈិមាទិតព្កេទស្ស,
កុសលាទិកម្មនានត្តស្ស, ទេវភតិសំវត្ថនិយតាទិតព្កេទស្ស,
កណ្តាសុក្កវិចាកនានត្តស្ស, ទិដ្ឋធម្មវេទនិយតាទិតព្កេទស្ស,
បរិត្តភូមកាទិកិរិយានានត្តស្ស, តិហេតុកាទិតព្កេទស្ស វសេន
អនុបស្សិតព្ពន្ធិ យោជនា។ **អាទិ-សន្នេន** សវត្ថុការត្ថកាទិនានត្តស្ស
បុគ្គលត្ថយសាធារណាទិតព្កេទស្ស ច សង្គហោ ទដ្ឋញ្ញោ។ **សរាគាទីនន្តិ**
មហាសតិបដ្ឋានសុត្ត (ជី. និ. ២.៣៨០; ម. និ. ១.១១៤) អាគតានំ
សរាគវីតរាគាទិភេទានំ។ **សលក្ខណ-សាមញ្ញលក្ខណានន្តិ**
ដុសនាទិតំតំសលក្ខណានញ្ញោវ អនិច្ចតាទិសាមញ្ញលក្ខណានញ្ញោ វសេនាតិ
យោជនា។

សុញ្ញតធម្មស្សតិ អនត្តតាសដ្ឋាតសុញ្ញតសភាវស្ស។ “សលក្ខណ-
សាមញ្ញលក្ខណាន”ន្តិ ហិ ឥមិនា យោ ឥតោ ពាហិរកេហិ
សាមិនិវាសីការកវេទកអធិដ្ឋាយកកាវេន បរិកប្បិតោ អត្តា, តស្ស
សដ្ឋារេសុ និច្ចតា សុខតាវិយ កត្តចិបិ អភាវោវិភាវិតោ។ នត្តិ ឯតេសំ
អត្តាតិ **អនត្តា**, យស្មា បន សដ្ឋារេសុ ឯកធម្មាបិ អត្តា ន ហោតិ, តស្មា តេ ន
អត្តាតិបិ អនត្តាតិ អយំ តេសំ សុញ្ញតធម្មោ។ តស្ស សុញ្ញតធម្មស្ស, យំ

វិភាវេតុំ អភិធម្មេ (ធរ. ស. ១២១) “តស្មី ខោ បន សមយេ ធម្មា ហោន្តី” តិអាទិនា
សុញ្ញតវារទេសនា វុត្តា។ សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

អម្ពចាលិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សតិសុត្តវណ្ណានា

៣៦៨. សវតីតិ សតោ។ អយំ បន ន យាយ កាយចិ សតិយា សតោ, អថ
ខោ ឯទិសាយាតិ ទស្សន្តោ “កាយាទិអនុបស្សនាសតិយា” តិ អាហា។
ចតុសម្មជញ្ញបញ្ញាយាតិ ចតុត្ថិធសម្មជញ្ញបញ្ញាយ, អភិក្កមនំ អភិក្កន្តន្តិ
អាហា - “អភិក្កន្តំវុច្ឆតិ គមន” ត្ថិ។ តថា បដិក្កមនំ បដិក្កន្តន្តិ វុត្តំ - “បដិក្កន្ត
និវត្តន” ត្ថិ។ និវត្តនញ្ចា និវត្តិមត្តំ, និវត្តិត្វា បន គមនំ គមនមេវ។ កាយំ
អភិហារន្តោ អភិគមនវសេន កាយំ នាមេន្តោ។ ហ្វាននិសង្ខាសយនេសុ យោ
គមនាទិវិធិនា កាយស្ស បុរតោ អភិហារោ, សោ អភិក្កមោ, បច្ឆតោ
អបហរណំ បដិក្កមោតិ ទស្សន្តោ “ហ្វានេបី” តិអាទិមាហា។ អាសនស្សាតិ
បីឋកាទិអាសនស្ស។ បុរិមអដ្ឋាភិមុខោតិ អជនិកាទិបុរិមាវយវាភិមុខោ។
សំសរន្តោតិ សំសប្បន្តោ។ បច្ឆាសំសរន្តោតិ បដិអាសប្បន្តោ។ ឯសេវ នយោតិ
ឥមិនា សរីរស្សេវ អភិមុខសំសប្បនបដិអាសប្បនាទិ និទស្សេតិ។

សម្មា បជាននំ សម្មជានំ។ តេន អត្តនា កាតព្វកិច្ចស្ស ករណសីលោ
សម្មជានការីតិ អាហា - “សម្មជញ្ញេន សព្វកិច្ចការី” តិ។ សម្មជានមេវ ហិ
សម្មជញ្ញំ។ សម្មជញ្ញស្សេវ វា ការីតិ សម្មជញ្ញស្សេវ ករណសីលោ។
សម្មជញ្ញំ ករោតេវាតិ អភិក្កន្តាទិសុ អសម្មោហំ ឧប្បាទេតិ ឯវ,
សម្មជានស្សេវ វា កាហោ ឯតស្ស អត្ថីតិ សម្មជានការី។

ធម្មតោ វុឌ្ឍិតសម្ពុតោ ន សហ អត្ថេន វុត្តតីតិ សាត្តកំ, អភិក្កន្ធាទិ,
សាត្តកស្ស សម្មជាននំ សាត្តកសម្មជញ្ញំ។ សប្បាយស្ស អត្ថនោ
ឧបការាវហស្ស ហិតស្ស សម្មជាននំ សប្បាយសម្មជញ្ញំ។ អភិក្កមាទីសុ
ភិក្ខាចារគោចរេ, អញ្ញត្ថាបិ ច បវត្ថេសុ អវិជហិតេ កម្មជ្ជានសម្ពុតោ គោចរេ
សម្មជញ្ញំ គោចរសម្មជញ្ញំ។ អភិក្កមាទីសុ អសម្មយ្ហនមេវ សម្មជញ្ញំ
អសម្មោហសម្មជញ្ញំ។ បរិគ្គណ្ហាត្វាតិ តុលយិត្វា ត្ថីវេត្វា, បដិសម្ពុយាតិ
អត្ថោ។ សង្ឃទស្សនេនេវ ឧចាសថបវារណាទិអត្ថំ គមនំ សង្កហិតំ។
អសុភទស្សនាទីតិ អាទិ-សន្តេន កសិណបរិកម្មាទីនំ សង្កហោ ទដ្ឋព្ពោ។
សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិវិត្តំ “ចេតិយំ ទិស្វាបិ ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ អរហត្តំ
ចាបុណាតីតិ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសោ ឯសោ។ សមថវិបស្សនុប្បាទនម្បិ ហិ ភិក្ខុនោ វុទ្ធិ
ឯវ។ ទក្ខិណាទ្វារេតិ ចេតិយដ្ឋណស្ស ទក្ខិណាទ្វារេ, តថា បដិមទ្វារេតិអាទីសុ។
អភយវាបិ ចាជ្ជិយន្តិ អភយវាបិយា បុរត្ថិមតីវេ។

ពុទ្ធវិស-អរិយវិស-ចេតិយវិស-ទីបវិសាទិវិសកថនតោ
មហាអរិយវិសកាលាកោ ថេរោ។ បញ្ញាយនដ្ឋានេតិ ចេតិយស្ស
បញ្ញាយនដ្ឋានេ។ ឯកបទុទ្ធាវេតិ បទុទ្ធាវេតិ ជ្ជានបរិវត្តនំ អកត្វា ឯកស្មីយេវ
អវដ្ឋានេ។ កេចីតិ អភយតិវិវាសិនោ។

តស្មី បនាតិ សាត្តកសម្មជញ្ញាវសេន បរិគ្គហិតអត្ថេបិ គមនេ។ អត្ថោ
នាម ធម្មតោ វុឌ្ឍិតិ យំ សាត្តកន្តិ អធិប្បតំ គមនំ, តំ សប្បាយមេវាតិ សិយា
កស្សចិ អាសង្កាតិ តន្តិវត្ថនត្ថំ “ចេតិយទស្សនំ តាវា”តិអាទិ អារទ្ធុ។
ចិត្តកម្មរូបកានិវិយាតិ ចិត្តកម្មកតា បដិមាយោវិយ, យន្តបយោគេន វា
វិចិត្តកម្មា បដិមាយ សទិសា យន្តរូបកាវិយ។ អសមបេក្ខនំ
គេហស្សិតអញ្ញាណុបេក្ខាវសេន អារម្មណោ អយោនិសោ ឌីលោកនាទិ។ យំ

សន្ទាយ វុត្តំ “ចក្កនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជតិ ឧបេក្ខា ពាលស្ស មុឡស្ស
បុព្វជ្ជនស្ស” តិអាទិ (ម. និ. ៣.៣០៨)។ ហត្ថិអាទិសម្មទ្កេន ជីវិតន្តរាយោ។
វិសភាគរូបទស្សនាទិណា ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ។

បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនំ អនុវត្តនកថា អាចិណ្ឌា, អនុវត្តនកថា
បន តស្ស អបរា ទុតិយា នាម ហោតីតិ អាហា - “ទ្វេ កថា នាម ន
កថិតបុញ្ញា” តិ។ ឯវន្តិ ឥមិនា “សចេ បនា” តិអាទិកំ សព្ពម្បី វុត្តាការំ
បច្ឆាមសតិ, ន “បុរិសស្ស មាតុកាមាសុភ” តិអាទិកំ វុច្ឆមាណំ។

យោគកម្មស្ស បវត្តិជ្ជានតាយ ភាវនាយ អារម្មណំ កម្មជ្ជានំ វុច្ឆតីតិ
អាហា “កម្មជ្ជានសម្ពាទំ គោចរ” តិ។ ឧគ្គហេត្វាតិ យថា ឧគ្គហនិមិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ,
ឯវ ឧគ្គហកោសល្លស្ស សម្មាទនវសេន ឧគ្គហេត្វា។

ហវតីតិ កម្មជ្ជានំ បវត្តតិ, យាវ បិណ្ឌាចាតបដិក្កមា អនុយុញ្ញតីតិ
អត្ថោ។ ន បច្ឆាហវតីតិ អាហារូបភោគតោ យាវ ទិវាជ្ជានុបសង្កមនា កម្មជ្ជានំ
ន បដិទេតិ។ សមាធាយ វត្តតិ សម្មា អាទិយិត្វា តេសំ វត្តានំ បរិបូរណាវសេន
វត្តតិ។ សរីរបរិកម្មន្តិ មុខធាវនាទិសរីរបដិជគ្គនំ។ ទ្វេ តយោ បល្លង្កតិ ទ្វេ
តយោ និសង្ហារាវ ទ្វេ តីណិ ឧណ្ហាសនាទិ។ តេនាហា - “ឧសុមំ
តាហាបេន្តោ” តិ។ កម្មជ្ជានសីសេនេវាតិ កម្មជ្ជានមុខេនេវ កម្មជ្ជានំ
អវិជហន្តោ ឯវ។ តេន “បត្តោបិ អចេតនោ” តិអាទិនា បវត្តតព្ពកម្មជ្ជានំ,
យថាបរិហរិយមាណំ វា កម្មជ្ជានំ អវិជហិត្វាតិ ទស្សេតិ។ តថេវាតិ តិក្ខុត្ថមេវ។
បរិភោគចេតិយតោ សរីរចេតិយំ គរុតវន្តិ កត្វា “ចេតិយំ វន្តិត្វា” តិ
ចេតិយវន្តនាយ បឋមំ ករណីយតា វុត្តា។ តថា ហិ អដ្ឋកថាយំ - “ចេតិយំ
ពាធយមាណា ពោធិសាខា ហរិតញ្ញា” តិ វុត្តា។ ពុទ្ធកុណានុស្សរណាវសេនេវ

ពោធិព្វា បណ្ឌិតករណ៍ត្ថិ អាហា - “ពុទ្ធស្ស ភក្កវតោ សម្មាសម្ពុទ្ធិវិយ និបច្ចការំ
ធស្សេត្វា” តិ។ កាមសមីបេតិ កាមស្ស ឧបចារជ្ជានេ។

ជនសង្គហណាត្ថន្តិ “មយំ អកថេន្តេ ឯតេសំ កោ កថេស្សតី” តិ
ធម្មានុគ្គហោន ជនសង្គហណាត្ថំ។ តស្មាតិ យស្មា “ធម្មកថា នាម កថេតព្វា
ឯវា” តិ អដ្ឋកថាចរិយា វុទ្ធិន្តិ, យស្មា ច ធម្មកថា កម្មជ្ជានវិនិមុត្តា នាម នត្ថិ,
តស្មា។ កម្មជ្ជានសីសេនេវាតិ អត្តនា បរិហរិយមាណំ កម្មជ្ជានំ អវិជហន្តោ
តទនុគុណំយេវ ធម្មកថំ កថេត្វា។ អនុមោទនំ កត្វាតិ ឯត្ថាបិ
“កម្មជ្ជានសីសេនេវា” តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្វំ។ សម្មត្ថបរិច្ឆេទេនេវាតិ បរិចិត្តោ
អបរិចិត្តោតិ អាធិវិភាគំ អកត្វា សម្មត្ថកោដិយា ឯវ, សមាគមមត្តេនេវាតិ
អត្តោ។ ភយេតិ បរេចក្កាទិភយេ។

កម្មជេតេជោតិ គហណី សន្ធាយាហា។ កម្មជ្ជានវីដី ធារេហាតិ
ខុទ្ទាបរិស្សមេន កិលន្តកាយត្តា សមាធានាភាវតោ។ អវសេសជ្ជានេតិ
យាគុយា អគ្គហិតជ្ជានេ។ ចោជ្ជានុចោជ្ជន្តិ កម្មជ្ជានុបជ្ជានស្ស អវិច្ឆេទ-
ធស្សនមេតំ, យថា ចោជ្ជានុចោជ្ជំ បរត្តាយ សរេបដិចាដិយា អនវិច្ឆេទោ,
ឯវមេតស្សបិ កម្មជ្ជានុបជ្ជានស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

និក្ខិត្តតុរោ ភាវនានុយោគេ។ វត្ថុបដិបត្តិយា អប្បរណោន សព្វវត្ថានិ
ភិក្ខិត្វា។ កាមេ អវីតរាគោ ហោតិ។ កាយេ អវីតរាគោ។ រូបេ អវីតរាគោ។
យាវទត្ថំ ឧទរាវទេហំ ភុណ្ណិត្វា សេយ្យសុខំ បស្សសុខំ មិទ្ធសុខំ អនុយុត្តោ
វិហារតិ។ អញ្ញាតរំ ទេវនិកាយំ បណ្ឌិយាយ ព្រហ្មចរិយំ ចរតី” តិ (ជី. និ. ៣.៣២០;
ម. និ. ១.១៨៦) ឯវំ វុត្ថំ បញ្ចវិធរេតោវិនិពន្ធិត្តោ។ ចរិត្វាតិ បរត្តិត្វា។

គតបច្ចាគតិកវត្ថុវសេនាតិ ការវនាសហិតំយេវ ភិក្ខុយ គតបច្ចាគតំ
គមនបច្ចាគមនំ ឯតស្ស អត្ថិតិ គតបច្ចាគតិកំ, តនេវ វត្ថុំ, តស្ស វសេន។
អត្ថនោ ហិតសុខំ កាមេន្តិ ឥច្ឆន្តិតិ អត្តកាមា, ធម្មច្ឆន្ទវន្តោ។ “ធម្មា” តិ ហិ
ហិតំ តំនិមិត្តកញ្ច សុខន្តិ។ អថ វា វិញ្ញនំ ធម្មានំ អត្ថនិយត្តា អត្តការបរិច្ឆន្នត្តា
ច អត្តា នាម ធម្មា។ តេនាហា ភគវា - “អត្ថទីចា, ភិក្ខុវេ, វិហារថ
អត្តសរណា” តិ អាទិ (សំ. និ. ៣.៤៣)។ តំ កាមេន្តិ ឥច្ឆន្តិតិ អត្តកាមា។ ឧសភំ
នាម វីសតិ យដ្ឋិយោ។ តាយ សញ្ញាយាតិ តាយ ចាសាណាសញ្ញាយ, “ឯត្តកំ
ហ្មនមាគតា” តិ ជានន្តាតិ អធិប្បាយោ។ សោ ឯវ នយោ អយំ ភិក្ខុតិ អាទិកោ
យោ ហ្មនេ វុត្តោ, សោ ឯវ និសង្ខាយមិ នយោ។ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តានំ
និច្ឆកត្តការវកយេនមិ យោនិសោមនសិការំ បរិព្រូហេតិ។

មទ្គន្តាតិ ធម្មករណជ្ជានេ សាលិសីសានិ មទ្គន្តា។ មហាបធានំ
បូជេស្សមីតិ អម្ពាភំ អត្តាយ លោកនាថេន ធន វស្សានិ កតំ ទុក្ខវចរិយំ ឯវាហំ
យថាសត្តិ បូជេស្សមីតិ។ បដិបត្តិបូជា ហិ សត្តបូជា, ន អាមិសបូជាតិ។
ហ្មនចង្គ្គមមេវាតិ អធិជ្ជាតព្ភតិយាបថកាលវសេន វុត្ថំ, ន កោជនាទិកាលេសុ
អវស្សំ កាតព្វនិសង្ខាយ បដិក្ខេបវសេន។

វីទី ឌីតវិទ្យា ឥតោ ចិតោ អនោលោកេត្វា បឋមមេវ វីទីយោ
សល្លកេតព្ភាតិ អាហា “វីទីយោ សល្លកេត្វា” តិ។ យំ សន្ធាយ វុច្ឆតិ -
“ចាសាទិកេន អភិក្កន្តេនា” តិ អាទិ។ តំ ទស្សេតុំ “តត្ថ ចា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ អាហារេ
បដិកូលសញ្ញំ ឧបជ្ឈបេត្វា តិ អាទិសុ យំ វត្ថុព្ពំ, តំ ហេជ្ជា វុត្ថមេវ។
អជ្ឈង្គសមន្នាគតន្តិ “យាវនេវ ឥមស្ស កាយស្ស វិទិតិយា” តិ អាទិនា (ម. និ.
១.២៣; ២.២៤; ៣.៧៥; សំ. និ. ៤.១២០; អ. និ. ៦.៥៨; ៨.៩) វុត្ថេហិ អជ្ឈហិ អន្តេហិ
សមន្នាគតំ កត្វា។ នេវ ទវាយាតិ អាទិ បន បដិក្ខេបទស្សនំ។

បច្ចេកពោធិ៍សន្និករោតិ, យទិ ឧបនិស្សយសម្មន្នោ ហោតីតិ សម្មន្នោ។
ឥនព្វា យថា ហោជ្ជា តីសុ ហំនេសុ, វេ ឥតោ បរេសុ ហំនេសុ ឧបនេត្វា
សម្មន្និតព្វំ។ តត្ថ បច្ចេកពោធិយា ឧបនិស្សយសម្មន្នា កប្បានំ ទ្វេ
អសន្នៀយ្យានិ សតសហស្សព្វា តន្ត្រំ បុញ្ញញ្ញាណាសម្ពារសម្ពរណំ,
សាវកពោធិយំ អគ្គសាវកានំ ឯកំ អសន្នៀយ្យំ កប្បសតសហស្សព្វា,
មហាសាវកានំ កប្បសតសហស្សមេវ តន្ត្រំ សម្ពារសម្ពរណំ, ឥតរេសំ
អតីតាសុ ជាតីសុ វិវដ្តសន្និស្សយវសេន និព្វត្តិតំ និព្វេជភាគិយំ កុសលំ។
ពាហិយោ ធារុច្ឆិរិយោតិ ពាហិយវិសយេ ជាតសំវទ្ធតាយ ពាហិយោ,
ធារុច្ឆិរបរិហារណេន ធារុច្ឆិរិយោតិ លទ្ធសមញ្ញោ។ សោ ហិ អាយស្មា
“តស្មាតិហ តេ, ពាហិយ, វេ សិក្ខិតព្វំ - ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តំ
ភវិស្សតី” តិអាធិវសប្បវត្តេន (ឧទា. ១០) សំឱត្តេនេវ ឱវាទេន ឱប្បតវំ វិសេសំ
អធិគច្ឆិ។ តេន វុត្តំ “ឱប្បាភិញ្ញោ វា ហោតិ សេយ្យថាបិ ថេរោ ពាហិយោ
ធារុច្ឆិរិយោ” តិ។ វេ មហាបញ្ញោ វា តិអាធិសុ យថាវហំ វត្តព្ពន្ធិ។

តន្ត្រី អសម្ពុយ្ហនំ។ វេ វន្តិ ឥនាធិ វុច្ឆមានាការទស្សនំ។ អត្តា អភិក្កមមីតិ
ឥមីនា អនុបុព្វន្នស្ស ទិដ្ឋិក្កាហាវសេន អភិក្កមេ សម្ពុយ្ហនំ ទស្សេតិ, អហំ
អភិក្កមមីតិ បន ឥមីនា មានក្កាហាវសេន, តទុកយំ បន តណ្ហាយ វិនា ន
ហោតីតិ តណ្ហាក្កាហាវសេនបិ សម្ពុយ្ហនំ ទស្សិតមេវ ហោតិ, “តថា
អសម្ពុយ្ហន្តោ” តិ វត្វា តំ អសម្ពុយ្ហនំ យេន យនវិនិព្វោគេន ហោតិ, តំ
ទស្សេន្តោ “អភិក្កមមីតិ ចិត្តេ ឧប្បជ្ឈមាទេ” តិអាធិមាហ។ តត្ថ យស្មា
វាយោធាតុយា អនុគតា តេជាធាតុ ឧទ្ធករណស្ស បច្ចយោ។ ឧទ្ធករណគតិកា ហិ
តេជាធាតុតិ ឧទ្ធករណោ វាយោធាតុយា តស្សា អនុគតកាវោ, តស្មា ឥមាសំ
ទិដ្ឋមេត្ត ធាតុនំ សាមត្តិយតោ អធិមត្តតា, ឥតរាសព្វា ឱមត្តតាតិ ទស្សេន្តោ
“ឯកេកថាឧទ្ធករណោ... ថេ... ពាលវតីយោ” តិ អាហ។ យស្មា បន តេជាធាតុយា

អនុគតា វាយោធាតុ អតិហរណំវីតិហរណានំ បច្ចយោ។ តិរិយគតិកាយ ហិ
វាយោធាតុយា អតិហរណំវីតិហរណោសុ សាតិសយោ ព្យាចារោតិ
តេដោធាតុយា តស្សានុគតកាវោ, តស្មា ឥមាសំ ទ្វិន្ទមេត្ត សាមត្តិយតោ
អធិមត្តតា, ឥតវាសញ្ច ឌីមត្តតាតិ ធស្សេន្តោ “តថា
អតិហរណំវីតិហរណោសូ”តិ អាហា។ សតិបិ អនុគមនានុគន្ធព្ពតាវិសេសេ
តេដោធាតុវាយោធាតុការមត្តំ សន្ធាយ តថា-សទ្ធក្កហណំ។

តត្ថ អក្កន្តជ្ជានតោ ចាទស្ស ឧត្តិបនំ ឧទ្ធករណំ, បិតជ្ជានំ អតិក្កមិត្វា
បុរតោ ហរណំ អតិហរណំ។ រុក្ខខាលុអាធិបរិហរណាត្ថំ,
បតិជ្ជិតចាទយដ្ឋនបរិហរណាត្ថំ វា បស្សេន ហរណំវីតិហរណំ។ យាវ
បតិជ្ជិតចាទោ, តាវ អាហរណំ អតិហរណំ, តតោ បរំ ហរណំវីតិហរណាត្ថិ
អយំ វា ឯតេសំវិសេសោ។ យស្មា បថីវីធាតុយា អនុគតា អាចោធាតុ
វោស្សដ្ឋនស្ស បច្ចយោ។ គរុតវសភាវា ហិ អាចោធាតុតិ វោស្សដ្ឋនេ
បថីវីធាតុយា តស្សានុគតកាវោ, តស្មា តាសំ ទ្វិន្ទមេត្ត សាមត្តិយតោ
អធិមត្តតា, ឥតវាសញ្ច ឌីមត្តតាតិ ធស្សេន្តោ អាហា “វោស្សដ្ឋនេ...បេ...
ពលវតិយោ”តិ។ យស្មា បន អាចោធាតុយា អនុគតា បថីវីធាតុ
សន្និក្ខេបនស្ស បច្ចយោ។ បតិជ្ជាកាវេវិយ បតិជ្ជាបនេបិ តស្សា
សាតិសយ កិច្ចត្តា អាចោធាតុយា តស្សា អនុគតកាវោ, តថា យដ្ឋនកិរិយាយ
បថីវីធាតុយា វិសេន សន្និរុម្ពនស្ស សិជ្ឈនតោ តត្ថាបិ បថីវីធាតុយា
អាចោធាតុអនុគតកាវោ, តស្មា វុត្ថំ - “តថា សន្និក្ខេបនសន្និរុម្ពនេសូ”តិ។

តត្ថាតិ តស្មី អភិក្កមនេ, តេសុ វា វុត្ថេសុ ឧទ្ធករណាធិសុ ធនុ
កោដ្ឋាសេសុ។ ឧទ្ធករណាតិ ឧទ្ធករណក្ខណោ។ រូបារូបធម្មាតិ ឧទ្ធករណាការេន
បវត្តា រូបធម្មា តំសមុដ្ឋាបកា អរូបធម្មា ច។ អតិហរណំ ន ចាបុណ្និ

ខណៈមត្តាវដ្តានតោ។ តត្ថ តត្ថវាតិ យត្ថ យត្ថ ឧប្បន្នា, តត្ថ តត្ថវា។ ន ហិ
ធម្មានំ នេសន្តរសង្គមនំ អត្ថិ។ បព្ពំ បព្ពន្ធអាទិ ឧទ្ធករណាទិកោដ្ឋាសេ សន្ធាយ
សកាកសន្តតិវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អតិសត្ថរោ ហិ រូបធម្មានម្បិ បវត្តិកូណោ,
គមនស្សានានំ នេវបុត្តានំ ហោជ្ជបរិយាយេន បដិមុខំ ជានុត្តានំ សិរសិ ចានេ ច
ពន្ធខុរជារាសមាគមតោបិ សីយតរោ។ យថា តិលានំ ភជ្ជិយមាណំ
តជតជាយនេន ភេនោលក្ខិយតិ, ឯវំ សង្ខតធម្មានំ ឧប្បាទេនាតិ ទស្សនត្ថំ
“តជតជាយន្តា”តិ វុត្តំ។ ឧប្បន្នា ហិ ឯកន្តតោ ភិជ្ជន្តិតិ។

សទ្ធិរូបេនាតិ ឥទំ តស្ស តស្ស ចិត្តស្ស និរោធន សទ្ធិ
និរុជ្ឈនករូបធម្មវសេន វុត្តំ, យំ តតោ សត្តរសមចិត្តស្ស ឧប្បាទកូណោ
ឧប្បន្នំ។ អញ្ញថា យទិ រូបារូបធម្មា សមាទកូណា សិយុំ, “រូបំ គរុបរិណាមំ
ទន្ធនិរោធគ”ន្តិអាទិវចនេហិវិរោធនា សិយា។ តថា - “នាហំ, ភិក្ខុវេ, អញ្ញំ
ឯកធម្មម្បិ សមនុបស្សមិ, យំ ឯវំ លហុបរិវត្តំ, យថយិទំ ចិត្ត”ន្តិ (អ. និ. ១.៤៨)
ឯវមាទិចាឡិយា ច។ ចិត្តចេតសិកា ហិ សារម្មណសភាវា យថាពលំ អត្តនោ
អារម្មណបច្ចយភូតមត្តំ វិភាវេន្តាយេវ ឧប្បជ្ជន្តិតិ តេសំ តំសភាវនិប្បត្តិអនន្តរំ
និរោធនា, រូបធម្មា បន អនារម្មណា បកាសេតញ្ចា។ ឯវំ តេសំ
បកាសេតញ្ចភាវនិប្បត្តិ សោឡសហិ ចិត្តហិ ហោតីតិ តទ្ធិណាយុកតា តេសំ
ឥច្ឆិតា, លហុកវិញ្ញាណស្ស វិសយសង្កតិមត្តបច្ចយតាយ តិណ្ណំ ខន្ធនំ,
វិសយសង្កតិមត្តតាយ ច វិញ្ញាណស្ស លហុបរិវត្តិតា,
ទន្ធមហាភូតបច្ចយតាយ រូបធម្មានំ ទន្ធបរិវត្តិតា។ នាណាតតុយា
យថាភូតញ្ញាណំ ខោ បន តថាគតស្សេវ, តេន ច បុរេជាតបច្ចយោ រូបធម្មាវ
វុត្តោ, បច្ឆាជាតបច្ចយោ ច តស្សេវាតិ រូបារូបធម្មានំ សមាទកូណាតា ន
យុជ្ជតេវ, តស្មា វុត្តនយេនេវេត្ថ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

អញ្ញំ ឧប្បជ្ឈតេ ចិត្តំ, អញ្ញំ ចិត្តំ និរុជ្ឈតីតិ យំ បុរិមុប្បន្នំ ចិត្តំ, តំ អញ្ញំ, តំ បន
និរុជ្ឈន្តំ អបរស្ស អនន្តរាទិបច្ចយោ ហុត្វា ឯវ និរុជ្ឈតីតិ តថាលទ្ធបច្ចយំ អញ្ញំ
ឧប្បជ្ឈតេ ចិត្តំ។ យទិ ឯវំ តេសំ អន្តរោ លព្កេយ្យាតិ, ឆោតិ អាហា
“អរិច្ចិមនុបពន្លោ” តិ។ យថា រិច្ចិ អន្តរោ ន លព្កតិ, “តទេវេត” ន្តិ អរិសេសវិទូ
មញ្ញន្តិ, ឯវំ អនុ អនុ បពន្លោ ចិត្តសន្តានោ រូបសន្តានោ ច នន្តិសោតោវ នទិយំ
ឧទកប្បវាហោ វិយ វត្ថុតិ។

អភិមុខំ លោកិតំ អាលោកិតន្តិ អាហា “បុរតោបេក្ខន” ន្តិ។ យស្មា
យំទិសាភិមុខោ កច្ចតិ តិជ្ជតិ និសីទតិ វា, តទភិមុខំ បេក្ខនំ អាលោកិតំ, តស្មា
តទនុកតំ វិទិសាលោកនំ វិលោកិតន្តិ អាហា “វិលោកិតំ នាម
អនុទិសាបេក្ខន” ន្តិ។ សម្មជ្ឈនបរិកណ្ណាទិករណោ ឱលោកិតស្ស,
ឧល្លោកាហារណាទីសុ ឧល្លោកិតស្ស, បច្ចតោ អាគច្ចន្តស្ស បរិស្សយស្ស
បរិវដ្ឋនាទិវសេន អបលោកិតស្ស ច សិយា សម្ពវោតិ អាហា - “ឥមិនា វា មុខេន
សព្វានិបិ តានិ គហិតានេវា” តិ។

កាយសក្ខិន្តិ កាយេន សង្ខិកតវន្តំ, បច្ចក្ខកាវិនន្តិ អត្តោ។ សោហាយស្មា
វិបស្សនាកាលេ ឯវ “យមេវាហំ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតំ និស្សាយ សាសនេ
អនភិរតិអាទិវិប្បការំ បត្តោ, តមេវ សុដ្ឋុ និគ្គហេស្សមី” តិ ឧស្សហជាតោ
ពលវហិរោត្តប្បោ, តត្ថ ច កតាធិការត្តា ឥន្ទ្រិយសំវរេ ឧក្កំសចារមិប្បត្តោ,
តេនេវ នំ សត្តា - “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ
យទិទំ នន្លោ” តិ (អ. និ. ១.២៣០) ឯតទគ្គេ វេបេសិ។

សាត្តកតា ច សប្បាយតា ច វេទិតញ្ញា អាលោកិតវិលោកិតស្សាតិ
អានេត្វា សម្ពន្ធោ។ តស្មាតិ កម្មជ្ជានាវិជហនស្សេវ
គោចរសម្មជញ្ញការតោតិ វុត្តមេវត្ថំ ហេតុការេន បច្ឆាមសតិ។ អត្តនោ

កម្មជ្ជានវសេនេវ អាណកនវិលោកនំ កាតតំ, ឧន្ទាទិកម្មជ្ជានិកេហិ អញ្ញោ
ឧបាយោ ន គវេសិតញ្ញាតិ អធិប្បាយោ។ យស្មា អាណកិតាទិសមញ្ញាបិ
ធម្មមត្តស្សេវ បវត្តិវិសេសោ, តស្មា តស្ស យាថាវតោ បដានំ
អសម្មោហសម្មជញ្ញន្តិ ធស្សេតុំ “អព្ពន្ធរេ” តិអាទិ វុត្តំ។
ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារវសេនាតិ កិរិយមយចិត្តសមុជ្ជានវាយោធាតុយា
ចលនាការបវត្តិវសេន។ អធា សីទតីតិ ថោកំ ឱតរតិ។ ឧទ្ធុ លង្ក្រតីតិ លង្ក្រន្តំ
វិយ ឧបរិ គប្បតិ។

អង្គកិច្ចំ សាធយមានន្តិ បដានភូតំ អង្គកិច្ចំ និច្ឆាទេន្តំ, ឧបបត្តិភវស្ស សរីរំ
ហុត្វាតិ អត្ថោ។ បឋមជវនេបិ... បេ... សត្តមជវនេបិ ន ហោតីតិ វេទំ
បញ្ចាទ្វារវិញ្ញាណវិជ្ជិយំ “ឥត្តិ បុរិសោ” តិ រជ្ជនាទីនំ អការំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តត្ថ ហិ
អារជ្ជនវោជ្ជត្តនានំ អយោនិសោ អារជ្ជនវោជ្ជត្តនវសេន ឥន្ទេ ឥត្តិរូបាទិម្ហិ
លោកមត្តំ, អនិដ្ឋេ បដិយមត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ មនោទ្វារេ បន “ឥត្តិ បុរិសោ” តិ
រជ្ជនាទិ ហោតិ, តស្ស បញ្ចាទ្វារជវនំ មូលំ, យថាវុត្តំ វា សត្តំ ភវផ្កាទិ។ ឯវំ
មនោទ្វារជវនស្ស មូលភូតធម្មបរិដាននវសេនេវ មូលបរិញ្ញា វុត្តោ,
អាគន្ធកតាវកាលិកតា បន បញ្ចាទ្វារជវនស្សេវ អបុព្វការវសេន ចេវ
ឥត្តរការវសេន ច វុត្តោ។ ហេដ្ឋបរិយវសេន ភិដ្ឋិត្វា បតិភេស្វតិ ហេដ្ឋិមស្ស
ឧបរិមស្ស ច អបរាបរំ ភដ្ឋប្បត្តិមាហ។

តន្តិ ជវនំ។ តស្ស ជវនស្ស ន យុត្តន្តិ សម្ពុទ្ធោ។ អាគន្ធកោ អញ្ញាគតោ។
ឧទយព្ពយបរិច្ឆិទ្នោ តាវតកោ កាលោ ឯតេសន្តិ តាវកាលិកានិ។

ឯតំ អសម្មោហសម្មជញ្ញំ។ សមវាយេតិ សាមគ្គិយំ។ តត្ថាតិ
បញ្ចក្ខន្ធវសេន អាណកនវិលោកនេ បញ្ញាយមាទេ តព្វិនិមុត្តោ - កោ ឯកោ
អាណកេតិ, កោវិលោកេតិ។ ឧបនិស្សយបច្ឆយោតិ វេទំ សុត្តន្តនយេន

បរិយាយតោ វុត្តំ។ សហជាតបច្ឆយោតិ និទស្សនមត្តមេតំ
អញ្ញមញ្ញសម្មយុត្តអត្ថិអវិគតាធិបច្ឆយានម្បិ លព្ពនតោ។

កាលេតិ សមិញ្ញតុំ យុត្តកាលេ សមិញ្ញន្តស្ស, តថា បសារេតុំ យុត្តកាលេ
បសារេន្តស្ស។ “មណីសប្បោ នាម ឯកា សប្បជាតី”តិ វេទន្តិ។ លទ្ធពន្តិ កម្មនំ,
លីឡាករណំ វា។

ឧណ្ហាបកតិកោ បរិឡាហាតហុលកាយោ។ សីលស្ស វិទូសនេន
អហិតារហត្តា មិច្ឆាជីវសេន ឧប្បន្នំ អសប្បាយំ។ “ចីវរម្បិ អចេតន”ន្តិអាធិនា
ចីវរស្ស វិយ កាយោបិ អចេតនោតិ កាយស្ស អត្តសុញ្ញតារិការនេន
“អព្ពន្ធរ”តិអាធិនា វុត្តមេវត្ថំ បរិធិបេន្នោ ឥតរីតរសន្នោសស្ស ការណំ
នស្សេតិ។ តេនាហ “តស្មា”តិអាធិ។

ចតុបញ្ចកណ្ឌិកាហតោតិ អាហាតចតុបញ្ចកណ្ឌិកោ,
ចតុបញ្ចកណ្ឌិកាហិ វា ហាតសោភោ។

អជ្ឈិជោបិ អត្តោតិ អជ្ឈិជោបិ បយោជនវិសេសោ។
មហាសិវត្ថេរវាធនសេន “ឥមស្ស កាយស្ស វិចិត្តិយា”តិអាធិនា នយេន វុត្តោ
នដ្ឋព្ពោ។ ឥមស្មី បក្ខេ “នេវ ធរាយាតិអាធិនា នយេនា”តិ បន ឥទំ
បដិក្ខេបផ្គុំនស្សនមុខេន ចាឡិ អាគតាតិ កត្វា វុត្តន្តិ នដ្ឋព្ពំ។

បថីសន្ធារកជលស្ស តំសន្ធារកវាយុនាវិយ បរិគុត្តស្ស អាហារស្ស
វាយោធាតុយាវ អាសយេ អវជ្ជានន្តិ អាហា - “វាយោធាតុវសេនេវ តិដ្ឋតី”តិ។
អតិហារតីតិ យាវ មុខា អតិហារតិ។ វិតិហារតីតិ តតោ កុច្ឆិយំ វិមិស្សំ ករោន្តោ
ហារតិ។ អតិហារតីតិ វា មុខធារំ អតិក្កាមេន្នោ ហារតិ។ វិតិហារតីតិ កុច្ឆិគតំ
បស្សតោ ហារតិ។ បរិវត្តេតីតិ អបរាបរំ ចារេតិ។ ឯត្ថ ច អាហារស្ស

ធារណបរិវត្តនសព្វាល្លាតវិសោសនាធិបតីជាតុសហិតា ឯវាយោធាតុ
ករោតិ, នកេវលាតិ តាធិបតីជាតុយា កិច្ចការេន វុត្តានិ, សា ឯវ
ធារណាធិនិ កិច្ចានិ ករោន្តស្ស សាធារណាតិ វុត្តានិ។ **អល្លត្តព្វ**
អនុចាលេតីតិ យថា វាយោធាតុអាធិហិ អញ្ញេហិវិសោសនំ នហោតិ, តថា
អនុចាលេតិ អល្លការំ។ **តេជោធាតុតិ** គហណីសម្ព័ន្ធាតា តេជោធាតុ។ សា ហិ
អន្តោបរិជ្ជំ អាហារំ បរិចាចេតិ។ **អញ្ញសោហោតីតិ** អាហារស្ស បរិសនាធិនំ
មគ្គោហោតិ។ **អាភុជតីតិ** បរិយេសនវសេន,
អន្លៀហារណាធិល្លាតាធិបជិសំវេទនវសេន ច អាវដ្ឋេតិ, វិជានាតីតិ
អត្ថោ។ តំតំវិជាននស្ស បច្ចយភូតោយេវ ហិ បយោគោ “សម្មាបយោគោ” តិ
វុត្តោ។ យេន ហិ បយោគេន បរិយេសនាធិ និប្បដ្ឋេតិ, សោ តត្ថិសយវិជាននម្បិ
និច្ឆានេតិ នាម តទវិនាការតោ។ អថ វា សម្មាបយោគំ សម្មាបជិបត្តិ **អន្វាយ**
អាគម្ម អាភុជតិ សមន្នាហរតិ។ អាភោគបុព្វកោ ហិ សញ្ញេហិ
វិញ្ញាណព្យាបាទោតិ តថា វុត្តំ។

គមនតោតិ ភិក្ខុចារវសេន គោចរកាមំ ឧទ្ទិស្ស គមនតោ។
បរិយេសនតោតិ គោចរកាមេ ភិក្ខុតំ អាហិល្លានតោ។ **បរិភោគតោតិ**
អាហារស្ស បរិភូត្តនតោ។ **អាសយតោតិ** បិត្តាធិអាសយតោ។ អាសយតិ ឯត្ថ
ឯកជ្ឈំ បវត្តមាធនេហិ កម្មពលវវត្តិតោ ហុត្វា មរិយាទវសេន អញ្ញមញ្ញំ
អសង្ករតោ សយតិ តិដ្ឋតិ បវត្តតីតិ **អាសយោ**, អាមាសយស្ស ឧបរិ តិដ្ឋនកោ
បិត្តាធិកោ។ មរិយាទត្ថោ ហិ អយមាការោ។ និដេតិ យថាភុត្តោ អាហារោ
និចិតោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ និធានំ, អាមាសយោ, តតោ **និធានតោ**។
អបរិបក្កតោតិ គហណីសម្ព័ន្ធាតេន កម្មជតេជេន អរិបក្កតោ។ **បរិបក្កតោតិ**
យថាភុត្តស្ស អាហារស្ស រិបក្កការតោ។ **ជលតោតិ** និប្បត្តិតោ។ **និស្សន្ទតោតិ**
តតោ ចិតោ ច វិស្សន្ទនតោ។ **សម្មក្ខនតោតិ** សព្វសោ មក្ខនតោ។ អយមេត្ថ

សង្ខេប, វិគ្គហេ បទ វិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណនាយ (វិសុទ្ធិ. មហាដ៏. ១.២៩៤)
គហេតត្តោ។

សរីរតោ សេនា មុច្ឆន្តិតំ វេគសន្ធារណោន ឧប្បន្នបរិឡាហិតោ សរីរតោ
សេនា មុច្ឆន្តិ។ អញ្ញោ ច រោគា កណ្តាសូលភកន្តរាទយោ។ អដ្ឋានេតិ
មនុស្សមនុស្សបរិគ្គហោ អយុត្តជ្ជានេ ខេត្តនេវាយតនាទិកោ។ កុដ្ឋា ហិ
មនុស្ស អមនុស្សបិ វា ជីវិតក្ខយំ ចាបេន្តិ។ វិស្សជ្ជត្តា នេវ តស្ស ភិក្ខុនោ
អត្តនោ, កស្សចិ អនិស្សន្និតត្តា ជិក្ខុច្ឆន្ទិយត្តា ច ន បរស្ស, ឧទកតុម្ពតោតិ
វេឡុនាឡិអាទិឧទកកាជនតោ។ តន្តិ ធម្មិតឧទកំ។

ឯត្ថ ច ឯកោ ភីរិយាបថោ ធ្វើសុ ហ៊ានេសុ អាគតោ, សោ បុត្ត
អភិក្កមបដិក្កមគហណោន។ “គមនេបិ បុរតោ បច្ឆតោ ច កាយស្ស
អភិហារណំ វុត្តន្តិ ឥធ គមនេមេវ គហិត” ត្ថិ អបរេ។ យស្មា ឥធ
សម្បជញ្ញាកថាយំ អសម្មាហសម្បជញ្ញាមេវ ធុរំ, តស្មា អន្តរន្តរេ ភីរិយាបថេ
បរត្ថានំ រូចារូបធម្មានំ តត្ថ តត្ថេវ និរោធនស្សនវសេន សម្បជានការីតា
គហិតាតិ។ មជ្ឈិមភាណាកា បទ ឯវំ វេទន្តិ - ឯកោ ហិ ភិក្ខុ គច្ឆន្តោ អញ្ញំ
ចិន្តន្តោ, អញ្ញំ វិតក្កេន្តោ គច្ឆតិ, ឯកោ កម្មជ្ជានំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ គច្ឆតិ, តថា
ឯកោ តិដ្ឋន្តោ, និសីទន្តោ, សយន្តោ អញ្ញំ ចិន្តន្តោ, អញ្ញំ វិតក្កេន្តោ សយតិ,
ឯកោ កម្មជ្ជានំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ សយតិ។ ឯត្ថកេន បទ ន ចាកជំ ហោតីតិ
ចង្គមនេន ជីបេន្តិ។ យោ ភិក្ខុ ចង្គមនំ ឱតិវត្វា ចង្គមនកោជិយំ វិតោ
បរិគ្គណាតិ - “ចាចីនចង្គមនកោជិយំ បរត្ថា រូចារូបធម្មា បច្ឆិមចង្គមនកោជិ
អប្បត្វា ឯត្ថេវ និរុទ្ធា, បច្ឆិមចង្គមនកោជិយំ បរត្ថាបិ ចាចីនចង្គមនកោជិ
អប្បត្វា ឯត្ថេវ និរុទ្ធា, ចង្គមនមជ្ឈេ បរត្ថា ឧភោ កោជិយោ អប្បត្វា ឯត្ថេវ
និរុទ្ធា, ចង្គមនេ បរត្ថា រូចារូបធម្មា ហ៊ានំ អប្បត្វា ឯត្ថេវ និរុទ្ធា, ហ៊ានេ បរត្ថា

និសង្គំ អប្បត្វា ឯត្រូវ និរុទ្ធា, និសង្គាយ បវត្តា សយនំ អប្បត្វា ឯត្រូវ និរុទ្ធា" តិ,
ឯ បរិគ្គណ្ណោ បរិគ្គណ្ណោ ឯ ចិត្តំ ភវន្តំ ឌីតារេតិ, ឧដ្ឋហន្តោ បន កម្មជ្ជានំ
គហេត្វាវ ឧដ្ឋហតិ។ អយំ ភិក្ខុ គតាធិសុ សម្បជានការី នាម ហោតីតិ។

ឯ ឆ្លៀ សុត្ត កម្មជ្ជានំ អវិភូតំ ហោតិ, កម្មជ្ជានំ អវិភូតំ ន កាតព្វំ, តស្មា
សោ ភិក្ខុ យាវ សក្កោតិ, តាវ ចន្ទមិត្វា ឫត្វា និសីទិត្វា សយមនោ ឯ
បរិគ្គហេត្វា សយតិ - "កាយោ អចេតនោ មញ្ចោ អចេតនោ, កាយោ ន
ជាតាតិ 'អហំ មញ្ចោ សយិតោ' តិ, មញ្ចោ បិ ន ជាតាតិ 'មយំ កាយោ
សយិតោ' តិ, អចេតនោ កាយោ អចេតនេ មញ្ចោ សយិតោ" តិ, ឯ បរិគ្គណ្ណោ
ឯ ចិត្តំ ភវន្តំ ឌីតារេតិ, បពុជ្ឈន្តោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វាវ បពុជ្ឈតីតិ អយំ សុត្ត
សម្បជានការី នាម ហោតិ។ កាយិ កាធិកិរិយានិព្ពត្តនេន តម្មយត្តា
អារជ្ជនកិរិយានិព្ពត្តកត្តា អារជ្ជនកិរិយាសមុដ្ឋិតត្តា ច ជវនំ, សព្វម្បី វា
ធម្មារប្បវត្តំ កិរិយាមយបវត្តំ នាម, តស្មី សតិ ជាគវិតំ នាម ហោតីតិ
បរិគ្គណ្ណោ ជាគវិតេ សម្បជានការី នាម។ អបិច វត្តិន្ទំ ន កោដ្ឋាសេ កត្វា
បញ្ច កោដ្ឋាសេ ជគ្គន្តោ បិ ជាគវិតេ សម្បជានការី នាម ហោតីតិ។

វិមុត្តាយ តនសីសេ ឫត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ បិ ពាត្តីសតិវច្ឆានកម្មំ បហាយ
ទសកថាវត្ថុនិស្សិតសប្បាយកម្មំ កថេន្តោ បិ ភាសិតេ សម្បជានការី នាម
ហោតិ។ អដ្ឋតីសាយ អារម្មណេសុ ចិត្តុច្ចយំ អារម្មណំ មនសិការំ បវត្តេន្តោ បិ
ទុតិយជ្ឈានំ សមាបន្នោ បិ តុណ្ហីភារេ សម្បជានការី នាម។ ទុតិយញ្ញំ ឈានំ
វិចីសម្ពារប្បហានតោ វិសេសតោ តុណ្ហីភារេ នាមាតិ។ ឌីដ្ឋេ ចាតិអាធិសុ ច-
សទ្ទេន កណ្ឌាសីសនាភិអាធិនំ សង្កហោ ធម្មញ្ញោ។ តទន្ទុបំ បយោគន្តិ តស្ស
ឧប្បត្តិយា អនុច្ឆរិកំ ចិត្តស្ស បវត្តិអាការសញ្ញតំ បយោគំ, យតោ សព្វេ
វិចារាធយោ និប្បជ្ឈន្តិ។ ឧបាទារូបបវត្តិយាតិ

វិញ្ញត្តិការសហិតសទ្ធាយតនុប្បត្តិយា។ ឯវត្ថុវុត្ថប្បការេន។ សត្តសុបិ
ហានេសុ អសម្មយ្ហនវសេន “មិស្សក”ន្តិវុត្ថំ។ មគ្គសម្មាសតិយាបិ
កាយានុបស្សនាទិអនុបត្តា សម្មជញ្ញានុបបុព្វភាគំ សត្តជ្ជានិយស្ស
ឯកន្តលោកិយត្តា។

សតិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ភិក្ខុសុត្តវណ្ណានា

៣៦៩. យស្មា សោភិក្ខុ “ទេសេតុ មេ, ភន្តេ, ភគវា សំខិត្តេន ធម្ម”ន្តិ
សំខិត្តេន ធម្មទេសនំ យាចិ, តស្ស សំខិត្តវុចិការតោ, តស្មា សំខិត្តេនេវ ធម្មំ
ទេសេតុកាមោ ភគវា “តស្មាតិហា”តិអាទិមាហាតិ វុត្ថំ - “យស្មា សំខិត្តេន
ទេសនំ យាចសិ, តស្មា”តិ។ កម្មស្សកតាទិដ្ឋិកស្សេវ
លោកិយលោកុត្តរគុណាវិសេសា ឥដ្ឋន្តិ, ន ទិដ្ឋិវិបន្នស្ស, តស្មា វុត្ថំ “ទិដ្ឋិតិ
កម្មស្សកតាទិដ្ឋិ”តិ។

៤. សាលសុត្តវណ្ណានា

៣៧០. យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានេ អចាយទុក្ខេ អចាតនវសេន ធារណាដ្ឋេន
ធម្មា, សាសនព្រាហ្មចរិយំ, តទេវ តទន្ត្រាទិវសេន កិលេសានំ វិនយនដ្ឋេន
វិនយោតិ អាហា - “ធម្មាតិ វា...បេ.... នាម”ន្តិ។ បដិបក្ខធម្មហិ អនភិក្ខុតតាយ
ឯកោ ឧទេតីតិ ឯកោទីតិ លទ្ធនាមោ សមាធិភូតោ ជាតោ ឯតេសន្តិ
ឯកោទិភូតា។ ឯត្ថ ច ឯកោទិភូតាតិ ឯតេន ឧបចារជ្ឈានាវហោ បុព្វភាគិកោ
សមាធិវុត្តោ។ សមាហិតាតិ ឯតេន ឧបចារប្បនាសមាធិ។ ឯកគ្គចិត្តាតិ
ឯតេន សុភាវិតោ វសិប្បត្តោ អប្បនាសមាធិវុត្តោតិ វេទិតញ្ចោ។ នវកភិក្ខុហិ
ភាវិតសតិបដ្ឋានា បុព្វភាគា។ តេ ហិ យថាភូតញ្ចាណាយ ភាវិតា។

យថាភូតញ្ញាណន្តិ ហិ សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណំ ឥធាធិប្បតំ។ វិណាសវេហិ
ការិតសតិបដ្ឋានាបិ បុព្វភាគា។ តេសញ្ញា កតករណីយានំ
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាយ សតិបដ្ឋានការីនា, សេក្ខានំ បន សតិបដ្ឋានការីនា
បរិញ្ញត្តាយ បវត្តា លោកិយា, បរិជាននវសេន បវត្តា លោកុត្តរាតិ
“មិស្សកា”តិ វុត្តំ។

៥. អកុសលរាសិសុត្តវណ្ណានា

៣៧០. បញ្ចមេ កេវលោតិ កុសលធម្មេហិ អសម្មិស្សោ, តតោ ឯវ
សកលោ សុក្កបក្ខោ អនវដ្ឋេជ្ជា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

៦. សកុណាគ្សីសុត្តវណ្ណានា

៣៧២. ចាកតិកសកុណាកុលេសុ ពលវការីតោ តេសំ ហាននតោ
សកុណាគ្សី។ សេនោតិ វុត្តំ “សេនស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ, សេនវិសេសោ បន សោ
វេទិតញ្ចោ។ អាមិសត្ថាយ បត្តត្ថា “លោភសាហសេន បត្តា”តិ វុត្តំ,
លោភនិមិត្តេន សាហសាការេន បត្តាតិ អត្ថោ។ នដ្ឋលេន កដ្ឋំ កសិតំ
នដ្ឋលកដ្ឋំ, តំ ករិយតិ ឯត្ថាតិ នដ្ឋលកដ្ឋករណន្តិ អាហា - “អធុនា កដ្ឋំ
ខេត្តដ្ឋាន”ន្តិ។ លេខុយោ តិដ្ឋន្តិ ឯត្ថាតិ លេខុដ្ឋានំ, លេខុនិមិត្តំ កសិតដ្ឋានំ។
វដ្ឋតីតិ វទំ, វចនំ។ កុច្ឆិតំ វទំ អវទំ។ គរហនេ ហិ អយំ អ-កាពោ យថា -
“អបុត្តោ អភិរិយា”តិ។ អវទំ មាណេតីតិ អវទមាណា, អត្ថនោ ពលមទេន លាបំ
អតិមញ្ញិត្វា វទន្តីតិ អត្ថោ។ តេនេវាហ “គច្ឆ ខោ, តុំ លាប, តត្របិ មេ គន្ធា ន
មោក្ខសី”តិ។ យំ បន អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ “អត្ថនោ ពលស្ស សុដ្ឋវណ្ណំ វទមាណា”តិ,
តត្ថ អត្ថតោ អាបន្នំ គហេត្វា វុត្តំ។ “វទមាណោ”តិ វា ចាថោ, សាវម្កវសេន
អម្បាយន្តោតិ អត្ថោ។ តេនាហ “ឯហិ ខោ ធានិ សកុណាគ្សី”តិ។ សុដ្ឋ បរេត្វាតិ

ជិយាមុត្តសរស្សវិយ សីយចាតយោគ្យតាករណោន ឧភោ បក្ខេ សម្មា
បេប្បា។ អយន្តិ សកុណាភ្លឺ។ ញាតាតិ យថាភូតទស្សនេន អត្ថនោ ញ្ញាណោន
ជានិត្វា។ ជាលីយិត្ថាតិ ជាលន្ទេនតិទិណសិខរេ សុក្ខលេខ្ពស្មី ភិដ្ឋិត្ថ។

៧. មក្ខដសុត្តវណ្ណានា

៣៧៣. សញ្ញារោតិ សញ្ញារណំ។ លេបន្តិ សិលេសសនិសំ អាលេបនំ។
កាជសិក្កាវិយាតិ កាជនណ្ហាកេ ឡិលក្កេតញ្ញា សិក្កាវិយ។ អបិច ចតស្សោ
រដ្ឋយោ ឧបរិ ពន្ធនដ្ឋានញ្ញាតិ បញ្ញាដ្ឋានំ។ ឌីឌ្ឋិតោតិ ឡិលម្ហិតោ។ ដុននោតិ
និត្តននោ។

៨. សូទសុត្តវណ្ណានា

៣៧៤. អាហារសម្មាទនេន តំតំអាហារវត្ថុកតេ សូទេតិ បក្សវេតីតិ
សូទោ, ភត្តការកោ។ ធម្មារេហិ មនាបតរំ អន្ទេតព្ពតោ អតិក្កមិតព្ពតោ
អច្ចយា, កោជនេ រសវិសេសា, តស្មា នានច្ចយេហិតិ
នានប្បការរសវិសេសេហិតិ អត្ថោ។ តេន វុត្ថំ “នានច្ចយេហី”តិអាទិ។
អគ្គិយតិ អសង្ករតោ វិភជ័យតីតិ អគ្គោ, អម្ពិលមេវ អគ្គោ អម្ពិលគ្គោតិ អាហា
- “អម្ពិលគ្គោហិតិ អម្ពិលកោដ្ឋាសេហី”តិ។ ធាតុំ អភិហរិតព្ពតាយ អភិហារា,
នេយ្យធម្មា។ តេនាហា - “អភិហាជានំ ធាយាន”ន្តិ។ ឥទំ មេ កម្មដ្ឋានំ
អនុលោមំវាតិ ឥទំ មម កម្មដ្ឋានំ ឯវំ បវត្ថមាជំ អនុលោមាវសានមេវ ហុត្វា
តិដ្ឋតិ។ ឯវំ បុន បវត្ថមាជំ ឧស្សក្កិត្វាវិសេសនិព្ពត្តនត្ថមេវ ហោតីតិ ឯវំ និមិត្តំ
គហេតុំ នសក្កោតិ ពាលោ អព្យត្ថោ, បណ្ឌិតោ បន សក្កោតិ។ អត្ថនោ
ចិត្តស្សាតិ អត្ថនោ ភាវនាចិត្តស្ស។ បុព្វភាគវិបស្សនា សតិបដ្ឋានាវ កថិតា
“សកស្ស ចិត្តស្ស និមិត្តំ ឧគ្គណ្ហាតិ”តិ វុត្ថត្វា។

៩. គិលានសុត្តន្តបិដក

៣៧៥. បាទភោមាតិ នករស្ស បទសទិសោ មហន្តកាមោ។ តេនេវាហ
“វេសាលិយំ វិហរតិ វេជ្ជវគាមកេ”តិ។ អហិតនិសេជន-ហិតនិយោជន-
ព្យសនបរិច្ឆេទន-លក្ខណោ មិត្តភារោ យេសុ អត្ថិ, តេ មិត្តា។ យេ បន
ទិដ្ឋមត្តសហាយា, តេ សន្និដ្ឋា។ យេ សវិសេសំ ភត្តិមន្តោ, តេ សម្ពត្តាតិ
នស្សេន្តោ “មិត្តាតិ មិត្តាវា”តិអាទិមាហា។ អស្សាតិ ភគវតោ។ បញ្ចមិយំ
អជ្ជមិយំ ចាតុទ្ទសិយំ បញ្ចទសិយន្តិ ឯកេកស្មី បក្ខេ ចត្តារោ វាវេ កត្វា
មាសស្ស អជ្ជវាវេ។

វេទនានំ ពលវភាវេន ខរោ ជរុសោ កក្កដោ។ អាពាធាតិ
បុព្វកម្មហេតុតាយ កម្មសមុជ្ជានោ អាពាធា សម្ពាទុក្ខតាសម្ពាទោ
សព្វកាលិកត្តា សរីរស្ស សភាគរោគោ នាម។ នាយមិទិសោ អាពាធា, អយំ
បន ពហលតរព្យាធិតាយ “វិសភាគរោគោ”តិ វុត្តោ។ អន្ត-សន្តោ
សមីបបវត្តោតិ អាហា - “មរណន្តំ មរណសន្តិក”ន្តិ។ វេទនា...ខេ... អករោត្តោ
ឧក្កំសគតភារីតកាយាទិតាយ។ អបិជ្ឈិយមាណោតិ អបិជ្ឈិយមាណោវិយ។
ឱវាទមេវ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អបលោកនន្តិ អាហា - “ឱវាទានុសាសនំ អទត្វាតិ វុត្តំ
ហោតិ”តិ។ បុព្វភាគវិយំ នាម ជលសមាបត្តិយា បរិកម្មភូតវិបស្សនាវិយំ។
ជីវិតម្យិ ជីវិតសម្ពារោ បតិភុំ អទត្វា អត្តការស្ស អភិសម្ពារោតោ។

“ឯត្ថកំ កាលំ អតិក្កមិត្វា វុដ្ឋហិស្សាមី”តិ ខណបរិច្ឆេទវតី សមាបត្តិ
ខណិកសមាបត្តិ។ និគ្គម្ហំ និដ្ឋជំ កត្វាតិ រូបសត្តការូបសត្តកវសេន
បរត្តិយមាណំ វិបស្សនាភារំ សព្វសោ ខិលវិរហេន និគ្គម្ហំ, អព្យាកុលតាយ
និដ្ឋជំ កត្វា។ មហាវិបស្សនាវសេនាតិ បច្ចេកំ សវិសេសំ វិត្តាវតានំ
អជ្ជារសាទីនំ មហាវិបស្សនានំ វសេន វិបស្សិត្វា សមាបន្នាយា សមាបត្តិ, សា

សុដ្ឋវិក្ខម្ភតិ វេទនំ មហាពលវតាយ បុញ្ញាម្ពណស្ស, មហានុភាវតាយ
តថាបវត្តិវិបស្សនាវិរិយស្ស។ យថា នាមាតិអាទិនា តស្ស និទស្សនំ
ទស្សេតិ។ វេទនាតិ ទុក្ខវេទនា។ ចុទ្ធសហាការេហិតិ តស្សេវ សត្តកទ្វយស្ស
វសេន វេទតិ។ សន្នេត្វាតិ អន្តរន្តរា សមាបន្នជ្ឈានសមាបត្តិសម្ពុតេន
វិបស្សនាបីតិសិនេហោន តេមេត្វា។ សមាបត្តិ ជលសមាបត្តិ។

គិលានា វុដ្ឋិតោតិ គិលានភាវតោ វុដ្ឋិតោ។ សរិរស្ស គរុជទ្ធការប្បត្តិ
មជ្ជរកតាតិ អាហា - “សញ្ញាតគរុភារោ សញ្ញាតជទ្ធការោ”តិ។
នាណការតោតិ បុរត្តិមាទិភេទតោ។ សតិបដ្ឋានធម្មាតិ បុព្វេ អត្តនា
ភាវិយមាណា សតិបដ្ឋានធម្មា។ ចាកដាន ហោត្តិ កាយចិត្តានំ
អកម្មញ្ញតាយ។ តន្តិ ធម្មាតិ បរិយត្តិធម្មា ន ព្យាយន្តិ។

អនន្តរំ អពាហិរន្តិ ធម្មវសេន បុគ្គលវសេន ច អន្តរពាហិរំ អកត្វា។
ឯត្តកន្តិអាទិនា វុត្តមេវត្ថំ វិវរតិ។ ទហារកាលេតិ អត្តនោ ទហារកាលេ។ ន ឯវំ
ហោតីតិ “អហំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិហរិស្សមី”តិអាទិកោ មានតណ្ហាមូលកោ
ឥស្សមច្ឆរិយានំ បវត្តិអាគារោ តថាគតស្ស ន ហោតិ, នត្ថេវ បគេវ តេសំ
សមុច្ឆិន្ទត្វាតិ អាហា - “ពោធិបល្លង្គេយេវ”តិអាទិ។ បដិសន្ធិវណោន វេបេន
មិស្សកេន។ មញ្ញេតិ យថាវុត្ថំ បដិសន្ធិវណាសញ្ញតេន វេបមិស្សកេន វិយ
ជវសកដំ។ អរហត្តជលវេបេនាតិ អរហត្តជលសមាបត្តិសញ្ញតេន
អត្តភាវវេបេន។

ជលសមាបត្តិយា អធិប្បតត្តា “ឯកទ្វានំ វេទនានន្តិ លោកិយានំ
វេទនាន”ន្តិវុត្ថំ។ អត្តទីចាតិ ឯត្ត អត្ត-សន្នេន ធម្មោ ឯវ វុត្តោ, ស្វាយមត្តោ
ហេដ្ឋាវិភាវិតោ ឯវ។ នវិវិដោ លោកុត្តរធម្មោ វេទិតព្ពោ។ សោ ហិ ចត្វហិ
ឡិយេហិ អនន្តេត្តរណីយតោ “ទីចោ”តិ វុត្តោ។ តមអគ្គេតិ តមយោគាភាវេន

សនេរកស្ស លោកស្ស អគ្គេ។ សព្វេសន្តិ សព្វេសំ សិក្ខាកាមាណំ។ តេ
“ធម្មទីចារិហរថា”តិ វុត្តា ចតុសតិបដ្ឋានគោចរាវ ភិក្ខុ អគ្គេ ភវិស្សន្តិ។

១០. ភិក្ខុនុបស្សយសុត្តវណ្ណា

៣៧៦. កម្មជ្ជានកម្មិកាតិ កម្មជ្ជានមនុយុត្តា។ វិសេសេតីតិ វិសេសោ,
អតិសយោ, ស្វាយំ បុព្វាបរិសេសោ ឧទាទាយុទាទាយ គហេតញ្ញាតិ តំ
ទស្សេតុំ “តត្ថា”តិអាទិមាហ។

ឧប្បជ្ជតិ កិលេសបរិឡាហោតិ កាយេ អសុភាធិវសេន មនសិការំ
អនហន្តស្ស មនសិការស្ស វីជយំ អបជិបន្នតា សុភាធិវសេន កាយាម្ពណោ
កិលេសបរិឡាហោ ច ឧប្បជ្ជតិ។ វីរិយាម្ពស្ស អភាវេន តស្មី អារម្មណោ
ចេតសោ វាលីនត្ថំ ហោតិ, គោចរជ្ឈត្តតោ ពហិទ្ធា បុព្វត្តារម្ពណោ ចិត្តំ
វិក្ខុបតិ។ ឯវំ កិលេសបរិឡាហោ ចាតិអាទិនា តិវិធម្មិ ភាវនានុយោគស្ស
កិលេសវត្ថុភាវំ ឧទាទាយ សមុច្ចយវសេន អដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ យស្មា បន តេ
បរិឡាហាលីនត្តវិក្ខុចា ឯកជ្ឈំ ន បវត្តន្តិ, តស្មា ចាឡិយំ “កាយាម្ពណោ
វា”តិអាទិនា អនិយមត្តោ វា-សន្នោ គហិតោ។ កិលេសានុវត្តិតេនាតិ
កិលេសវិវុត្តិតចិត្តេន ហុត្វា ន វត្តិតព្ពំ។ កថំ បន វត្តិតព្ពន្ធិ អាហ
“កិស្មិញ្ចិទេវា”តិ។ ន ច វិតក្កេតិ ន ច វិចារេតីតិ កិលេសសហគតេ
វិតក្កវិចារេ ន បវត្តតិ។ សុខិតោតិ ឈានសុខេន សុខិតោ។

ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ភាវនា បវត្តាតិ សម្ពន្ធោ។ យស្មា ហិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ តំ
មូលកម្មជ្ជានំ បរិបន្ថេ សតិ វេបេត្វា ពុទ្ធកុណាធិអនុស្សរណេន ចិត្តំ
បសាទេត្វា មូលកម្មជ្ជានភាវនា បវត្តា, តស្មា បណិធាយ ភាវនាតិ វុត្តន្តិ
សម្ពន្ធោ។ អដ្ឋបេត្វាតិ ចិត្តំ អប្បវត្តេត្វាតិ អត្តោ វេទិតញ្ញោ។ កម្មជ្ជានាទីនំ

តិណ្ឌាម្បី វសេន អត្ថយោជនា សម្ភវតី។ តេនាហ “តត្ថា” តិអាទិ។ សារេន្តោ
វិយាតិ រមំ វាហាយន្តោវិយ។ សមប្បមាណាតោ អដ្ឋកាធិវសេន សុតថ្មីតំ
បក្ខិបន្តោវិយ។ សុខេនេវ កិលេសានំ ឌីកាសំ អនេន្តោ អន្តរា អសដ្ឋន្តោ
អលគ្គន្តោ។ វិបស្សនាចារស្ស អារទ្ធុវត្ថុតំ អបរិបន្តតញ្ច ទស្សន្តោ
ឌីបម្មទ្ធវយមាហា។ ព្យាកង្គិយាតិ កាជទណ្ឌាន។ កិលេសបរិធិបាហានីនន្តិ
កិលេសបរិធិបាលីនត្ថវិកេចានំ។

គុឡ្យខណ្ឌាទីនីតិ គុឡ្យខណ្ឌាសក្ខវខណ្ឌាទីនី ឧប្បវិការក្ខតានិ។ “កាយេ
កាយានុបស្សីវិហារមី” តិអាទិវចនតោ “បុព្វភាគវិបស្សនា កថិតា” តិ វុត្ថំ។

អម្ពចាលីវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. លាបនូវគ្រោ

២. លាបនូវសុត្ថវណ្ណានា

៣៧៨. ទុតិយវគ្គ បឋមសុត្ថំ ហេដ្ឋា វុត្ថនយត្តា សុវិញ្ញយ្យន្តិ តំ លង្ខិត្វា
“ទុតិយេ” តិ វុត្ថំ។

ភិយ្យតរោ អភិញ្ញាតោតិ សម្ពោធិយា សេដ្ឋតរោតិ អភិលក្ខិតោ។
ភិយ្យតរាភិញ្ញាតិ សព្ពសត្តេសុ អធិកតរបញ្ញោ។ តេនាហ
“ឧត្តវិគរញ្ញាលោ” តិ។ សម្មា អនវសេសតោ ពុជ្ឈតិ ឯតេនាតិ សម្ពោធិតិ
អាហា - “សម្ពោធិយន្តិ សព្ពញ្ញាតញ្ញាលោ” តិ។ និប្បទេសា គហិតាតិ
អនវសេសា ពុទ្ធកុណា គហិតា អគ្គមគ្គសិទ្ធិយាវ ភគវតោ សព្ពគុណានំ
សិទ្ធិត្តា។ នកេវលញ្ច ពុទ្ធានំ, អថ ខោ អគ្គសាវកបច្ចេកពុទ្ធានម្បី

តំតំគុណសមិជ្ឈនំ អគ្គមគ្គាធិគមេនេវាតិ ទស្សនោ “ទ្វេបិ
អគ្គសាវកា”តិអាទិមាហ។

អបរោ នយោ - បសន្នោតិ ឥមិនា បសាទស្ស វត្តមានតា ធិបិតាតិ
ឧប្បន្នសន្នោតិ ឥមិនាបិ សទ្ធាយ បច្ចុប្បន្នតា បកាសិតាតិ អាហា - “ឯវំ
សទ្ធិហាមីតិ អត្ថោ”តិ។ អភិជាតាតិ អភិមុខភាវេន សត្តញ្ញោយ្យំ ជាតាតិ តិ
អភិញ្ញោ, ភិយ្យោ អធិកោ អភិញ្ញោតិ ភិយ្យោភិញ្ញោ។ សោ ឯវំ
អតិសយវចនិន្ទាវសេន ភិយ្យោភិញ្ញោតរោតិ វុត្តោតិ អាហា - “ភិយ្យតរោ
អភិញ្ញោតោ”តិ។ ទុតិយវិកប្បោ បន អភិជាតាតិ តិ អភិញ្ញោ, អភិវិសិដ្ឋា បញ្ញោ។
ភិយ្យោ អភិញ្ញោ ឯតស្សាតិ ភិយ្យោភិញ្ញោ, សោ ឯវំ អតិសយវចនិន្ទាវសេន
ភិយ្យោភិញ្ញោតរោ។ ស្វាយំ អស្ស អតិសយោ អភិញ្ញោយ ភិយ្យោភាវកតោតិ
អាហា - “ភិយ្យតរាភិញ្ញោ វា”តិ។ សម្ពុជ្ឈតិ ឯតាយាតិ សម្ពោធិ,
សត្តញ្ញោតញ្ញោណំ អគ្គមគ្គញ្ញោណាញោ។ សត្តញ្ញោតញ្ញោណាបទដ្ឋានញ្ញោ
អគ្គមគ្គញ្ញោណំ, អគ្គមគ្គញ្ញោណាបទដ្ឋានញ្ញោ សត្តញ្ញោតញ្ញោណំ សម្ពោធិ នាម។
តត្ថ បដានវសេន តទត្ថទស្សនេ បឋមវិកប្បោ, បទដ្ឋានវសេន
ទុតិយវិកប្បោ។ កស្មា បនេត្ថ អរហត្ថមគ្គញ្ញោណាស្សេវ គហាណំ, ននុ
ហេដ្ឋិមាធិបិ ភគវតោ មគ្គញ្ញោណាធិ សវាសនមេវ យថាសកំ
បដិបក្ខវិធមនវសេន បវត្តានិ។ សវាសនប្បហានញ្ញោ ព្រោយ្យវរណាប្បហានន្តិ?
សច្ចមេតំ, តំ បន អបរិបុណ្ណំ បដិបក្ខវិធមនស្ស វិប្បកតភាវតោតិ អាហា
“អរហត្ថមគ្គញ្ញោណា វា”តិ។ សត្តន្តិ សម្មាសម្ពុទ្ធន អធិគន្ធាត្ថំ សត្តំ។

ខាធិនីយានំ ឧឡារតា សាតវសានុភាវេនាតិ អាហា “មធុរេ អាគច្ឆតិ”តិ។
បសំសាយ ឧឡារតា វិសិដ្ឋភាវេនាតិ អាហា - “សេដ្ឋេ”តិ។ ឱភាសស្ស ឧឡារតា
មហានុភាវេនាតិ វុត្ថំ - “វិបុលេ”តិ។ ឧសភស្ស អយន្តិ អាសភី, ឥធិ បន អាសភី

វិយាតិ អាសភី។ តេជារា - “ឧសភស្ស វាចាសទិសី” តិ។ យេន គុណេន សា
តំសទិសា, តំ ធស្សេតុ “អចលា អសម្បវេធិ” តិ វុត្តំ។ យតោ កុតោចិ
អនុស្សវំ អនុស្សវោ។ វិជ្ជាជ្ជាធានីសុ កតបរិចយានំ អាចរិយានំ តំ តំ អត្ថំ
ញ្ញាបេន្តិ បវេណី អាចរិយបរម្មរា។ កេវលំ អត្ថនោ មតិយា “ឥតិ កិរ ឯវំ
កិរា” តិ បរិកប្បនា ឥតិកិរា។ បិដកស្ស គន្ធស្ស សម្បទានតោ ភូតតោ តស្ស
គហណំ បិដកសម្បទានំ។ យថាសុតានំ អត្តានំ អាការស្ស បរិវិតក្កនំ
អាការបរិវិតក្កោ។ តថេវស្ស “ឯវមេត” តិ ទិដ្ឋិយា និដ្ឋានក្ខមនំ
ទិដ្ឋិនិដ្ឋានក្ខន្តិ។ អាគមាធិគមេហិវិនា កេវលំ អនុស្សតតោ តក្កមគ្គំ
និស្សាយ តក្កនំ តក្កោ។ អនុមាធិវិធិ និស្សាយ គហណំ នយគ្គាហោ។ យស្មា
ពុទ្ធវិសយេ ឋត្វា ភគវតោ អយំ ថេវស្ស ចោទនា ថេវស្ស ច សោ អវិសយោ,
តស្មា “បច្ចុក្ខតោ ញ្ញាណេន បដិវិជ្ជិតា វិយា” តិ វុត្តំ។ សីហនាទោ វិយាតិ
សីហនាទោ។ តំសទិសតា ចស្ស សេដ្ឋភាវេន, សោ ចេត្ត ឯវំ វេទិតញ្ញាតិ
ធស្សេន្តោ “សីហនាទោ” តិ អាទិមាហា។ ឧន្ទាធយន្តេនាតិ អសនិសទិសំ
ករោន្តេន។

អនុយោគធាបនត្ថន្តិ អនុយោគំ សោធាបេតុ។ វិមទ្ធក្ខមញ្ញា សីហនាទំ
ននន្តោ អត្ថតោ អនុយោគំ សោធាតិ នាម, អនុយុជ្ឈន្តោ ច នំ សោធាបេតិ
នាម។ ធាតុន្តិ សោធាតុ។ កេចិ “ធានត្ថ” តិ អត្ថំ វេទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ ន ហិ យោ
សីហនាទំ ននតិ, សោ ឯវ តត្ថ អនុយោគំ ទេតីតិ យុជ្ឈតិ។ និយំសនន្តិ វិមទ្ធនំ។
ធមមាធន្តិ តាបយមាធនំ។ តាបនព្វេត្ថ គក្កវិយា ធម្មាបនសីសេន វេទតិ។

សព្វេ តេតិ សព្វេ តេ អតីតេ និរុទ្ធេ សម្មាសម្ពុទ្ធេ។ តេនេតំ ធស្សេតិ - យេ
តេ អហេសុំ អតីតមទ្ធានំ តវ អភិនិហារតោ ឡំ សម្មាសម្ពុទ្ធា, តេសំ តាវ
សាវកញ្ញាណគោចរេ ធម្មេ បរិច្ឆិន្តន្តោ មារាធយោវិយ ច ពុទ្ធានំ

លោកិយចិត្តាចារំ តំ ជានេយ្យសិ។ យេ បន តេ អព្ពតីតា, តតោ បរតោ
ធិន្ទរុដុមា ធិន្ទបបញ្ចា បរិយាធិន្ទរុដ្ឋា សព្ពទុក្ខវិវត្តា សម្មាសម្ពុទ្ធា, តេសំ
សព្ពេសម្បិ តវ សាវកញ្ញាណាស្ស អវិសយភូតេ ធម្មេ កថំ ជានិស្សសីតិ។
តេនាតិ សម្ពោធិសម្ពោតេន សព្ពញ្ញតញ្ញាណាបទដ្ឋានេន
អរហត្តមគ្គញ្ញាណេន។ ឯវំសីលាតិ តាធិសសីលា។ សមាធិបក្ខាតិ សមាធិ ច
សមាធិបក្ខា ច សមាធិបក្ខា ឯកទេសស្សបេកសេសនយេន។ តត្ថ
សមាធិបក្ខាតិ វិរិយសតិយោ តទនុគុណា ច ធម្មា វេទិតញ្ញា។
ឈានសមាបត្តិសុ យេតុយ្យេន វិហារវោហារោ, ឈានសមាបត្តិយោ
សមាធិប្បធានាតិ វុត្ថំ “សមាធិបក្ខានំ ធម្មានំ គហិតត្តាវិហារោ គហិតោ” តិ។

យថា បន ហេដ្ឋា គហិតាបិ សមាធិបញ្ញា បដិបក្ខតោវិមុត្តត្តាវិមុច្ចន-
សម្ពោត-កិច្ចវិសេស-ទស្សនវសេន វិមុត្តិបរិយាយេន បុន គហិតា
“ឯវិវិមុត្តា” តិ, ឯវំ ទិព្វវិហារោ ទិព្វវិហារវិសេសទស្សនវសេន បុន គហិតោ
“ឯវិវិហារី” តិ, តស្មា សព្ពេសំ សមាបត្តិវិហារានំ វសេនេត្ថ អត្ថោ យុជ្ជតីតិ
ទដ្ឋព្វំ។ វិមុត្តិសម្ពុ កច្ឆន្តិវិមុច្ចិត្តាតិ កត្វា។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
បដិប្បស្សន្តន្តេតិ បដិប្បស្សន្តនោសាបនេន។ សព្ពកិលេសេហិ និស្សជត្តា
អសំសជ្ជត្តាវិមុត្តត្តា ច និស្សរណាវិមុត្តិ និព្វានំ។

អនាគតពុទ្ធានំ បនាតិ បន-សន្នោវិសេសត្ថជោតនោ។ តេន អតីតេសុ
តាវ ខន្ធានំ ភូតបុព្ពត្តា តត្ថ សិយា ញ្ញាណាស្ស សវិសយេ គតិ, អនាគតេសុ
បន សព្ពសោ អសញ្ញាតេសុ កថន្តិ ឥមមត្ថំ ជោតេតិ។ តេនាហ
“អនាគតាបិ” តិអាទិ។ “អត្តនោ ចេតសា បរិច្ឆិន្ទិត្វាវិទិតា” តិ កស្មា វុត្ថំ? ននុ
អតីតានាគតេ សត្តាហោ ឯវ បរត្ថំ ចិត្តំ ចេតោបរិយញ្ញាណាស្ស វិសយោ, ន
តតោ បរត្ថំ? នយិទំ ចេតោបរិយញ្ញាណកិច្ចវសេន វុត្ថំ, អថ ខោ

បុព្វេនិវាសអនាគតសញ្ញាណានំ វសេន វុត្តំ, តស្មា នាយំ នោសោ។ វិទិតជ្ជានេ
ន ករោតិ សិក្ខាបទេនេវ តាទិសស្ស បដិក្ខេបស្ស បដិក្ខិត្តត្តា សេតុយាតតោ
ច។ កេចំ បន ថេរោ ទ្វយសម្ភវេ បដិក្ខេបមេវ អកាសិ, នវិភជ្ជ ព្យាកាសីតិ
អាហា “ថេរោ ភិរា” តិអាទិ។ ចារំ បរិយន្តំ មិនោតីតិ ចារមី, សា ឯវ ញ្ញាណន្តិ
ចារមិញ្ញាណំ, សាវកានំ ចារមិញ្ញាណំ សាវកចារមិញ្ញាណំ។ តស្មី សាវកានំ
ឧក្កំសបរិយន្តគតេ ជាននេ នាយមនុយោគោ, អថ ខោ សត្តញ្ញតញ្ញាណោ
សត្តញ្ញតាយ ជាននេ។ កេចំ បន “សាវកចារមិញ្ញាណោតិ
សាវកចារមិញ្ញាណាវិសយេ” តិ អត្ថំ វុទ្ធន្តិ, តថា សេសបទេសុបិ។ សីល... ថេ....
សមត្ថន្តិ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិញ្ញាណាសម្ពាតានំ ការណានំ ជាននសមត្ថំ។
ពុទ្ធសីលាទយោ ហិ ពុទ្ធានំ ពុទ្ធកិច្ចស្ស បរេហិ ឯតេ ពុទ្ធាតិ ជាននស្ស ច
ការណំ។

អនុមានញ្ញាណំ វិយ សំសយជ្ជិតំ អហុត្វា ឥទមិទន្តិ យថាសភាវតោ
ព្រោយ្យំ ធារេតិ និច្ឆិនោតីតិ ធម្មោ, បច្ចក្ខញ្ញាណន្តិ អាហា “ធម្មស្ស បច្ចក្ខតោ
ញ្ញាណាស្ស” តិ។ អនុឯតីតិ អនុយោតិ អាហា “អនុយោគំ អនុគន្ធា” តិ។
បច្ចក្ខសិទ្ធព្វិ អត្ថំ អនុគន្ធា អនុមានញ្ញាណាស្ស បវត្ថិ “ទិដ្ឋន អទិដ្ឋស្ស
អនុមាន” ន្តិ វេទិតញ្ញាវិទិតេ វេទកម្មិញ្ញាណំ អត្ថតោ វិទិតមេវ ហោតីតិ
“អនុមានញ្ញាណំ នយគ្គាហោវិទិតោ” តិ វុត្តំ។ វិទិតោតិ វិទ្ធោ បដិលទ្ធោ,
អធិគតោតិ អត្ថោ។ អប្បមាណោតិ អបរិមាណោ មហាវិសយត្តា។ តេនាហា
“អបរិយន្តោ” តិ។ តេនាតិ អបរិយន្តត្តា។ តេន វា អបរិយន្តេន ញ្ញាណោន។
ឯតេន ថេរោ យំ យំ អនុមេយ្យមត្ថំ ញ្ញាតុកាមោ ហោតិ, តត្ថ តត្ថ តស្ស
អសង្កមប្បដិហាតំ អនុមានញ្ញាណំ បវត្តេតីតិ ទស្សេតិ។ តេនាហា “សោ
ឥមិនា” តិអាទិ។ តត្ថ ឥមិនាតិ ឥមិនា ការណោន។

ចាកការស្ស ជីវភាវ៍ ឧទ្ទមុទ្ធំ អាបេតីតិ ឧទ្ធាបំ, ចាកការមូលំ។ អាទិ-សន្តេន
ចាកការទ្វារពន្ធបរិខាធិនំ សង្គហោ វេទិតញោ។ បច្ចន្តេភំ បច្ចន្តិមំ។
បណ្ឌិតនោវារិកជ្ជានិយំ កត្វា ថេរោ អត្តានំ ទស្សេតីតិ ទស្សេន្តោ “ឯកទ្វារន្តិ
កស្មា អាហា”តិ ចោទនំ សមុជ្ជាបេសិ។

យស្ស បញ្ញាយ វសេន បុរិសោ បណ្ឌិតោតិ វុច្ចតិ, តំ បណ្ឌិត្វន្តិ អាហា -
“បណ្ឌិត្វន សមន្នាគតោ”តិ។ តំតំសតិ កត្តត្ថតាសុ ធរកភាវោ ព្យត្តភាវោ
វេយ្យត្តិយំ។ មេធាតិ អញ្ញាណំ ហីសតិ វិធមតីតិ មេធា, សា ឯតស្ស អត្ថីតិ
មេធាវី។ ហំនេ ហំនេ ឧប្បត្តិ ឯតិស្ស អត្ថីតិ ហំនុប្បត្តិកា, ហំនសោ
ឧប្បជ្ជនបញ្ញា។ អនុបរិយាយន្តិ ឯតេនាតិ អនុបរិយាយោ, សោ ឯវ បថោតិ
អនុបរិយាយបថោ, បរិតោ ចាកការស្ស អនុយាយនមគ្គោ។ ចាកការភាគា
សម្ពន្ធិតត្តា ឯត្តាតិ ចាកការសន្ធិ, ចាកការស្ស ផុល្លិតបទេសោ។ សោ បន
ហោជ្ជិមន្តេន ទិដ្ឋម្យី ឥដ្ឋកានំ វិគមេន ឯវំ វុច្ចតីតិ អាហា - “ទិដ្ឋកានំ
អបគតជ្ជាន”ន្តិ។ ជិន្នជ្ជានន្តិ ជិន្នភិន្នបទេសំ, ជិន្នជ្ជានំ វា។ តញ្ចិ “វិវរ”ន្តិ វុច្ចតិ។
កិលិដ្ឋន្តិ មលីនំ។ ឧបតាបេន្តិតិ កិលេសបរិឡាហោន សន្តាបេន្តិ។ វិពាធន្តិតិ
បីឡេន្តិ។ ឧប្បន្នាយ បញ្ញាយ នីវរណោហិ ន កិញ្ចិ កាតុំ សក្កាតិ អាហា
“អនុប្បន្នាយ បញ្ញាយ ឧប្បន្តិតុំ ន ទេន្តិ”តិ។ តស្មាតិ បច្ចយបយាតេន ឧប្បន្តិតុំ
អប្បទានតោ។ ចត្វសុ សតិបដ្ឋានេសុ សុដ្ឋ ឋបិតចិត្តាតិ ចតុត្ថិធាយបិ
សតិបដ្ឋានការវនាយ សម្មទេវ ឋបិតចិត្តា អប្បិតចិត្តា។ យថាសភាវេន
ភាវេត្វាតិ យាថាវតោ សម្មទេវ យថា បដិបក្ខា សមុច្ឆិដ្ឋន្តិ, ឯវំ ភាវេត្វា។

បុរិមនយេ សតិបដ្ឋានានិ ពោជ្ឈន្តោ ច មិស្សកា អធិប្បតាតិ តតោ
អញ្ញាថា វត្ថុំ “អបិចត្តា”តិអាទិ វុត្ថុំ។ មិស្សកាតិ សមជីវបស្សនាមគ្គវសេន
មិស្សកា។ “ចត្វសុ សតិបដ្ឋានេសុ សុប្បតិដ្ឋិតចិត្តាតិ បឋមំ វុត្តត្តា

សតិបដ្ឋានេសុវិបស្សនំ គហេត្វា សត្ត ពោជ្ឈង្គេយ្យេថាភូតំ ភាវេត្វាតិ វុត្តត្តា
មគ្គបរិយាបន្នានំយេវ ច នេសំ និច្ចរិយាយពោជ្ឈង្គការតោ តេសុ ច
អធិគតមេវ ហោតីតិ ពោជ្ឈង្គេយ្យេ មគ្គោ ច សព្ពញ្ញតញ្ញាណញ្ញាតិ គហិតេ
សុន្ទរោ បញ្ញោ ភវេយ្យា”តិ មហាសិវត្ថុរោ អាហា។ នបនេវំ គហិតំ
ចោរណោហិតិ អធិប្បាយោ។ ឥតីតិ វុត្តប្បការបរាមសនំ។ ដេវោតិ
សាវិបុត្តត្ថុរោ។

តត្ថាតិ តេសុ បច្ចន្តនគរាធិសុ។ នគរំវិយ និព្វានំ តទត្ថិកេហិ ឧបគន្ធព្វតោ
ឧបគតានញ្ច បរិស្សយេវហិតសុខាធិគមដ្ឋានតោ។ ចាការោវិយ សីលំ
តទុបគតានំ បរិតោ អារក្ខការតោ។ អនុបរិយាយបថោវិយ ហិវ
សីលចាការស្ស អធិដ្ឋានការតោ។ វុត្តញ្ញោតំ - “បរិយាយបថោតិ ខោ ភិក្ខុ
ហិរិយា ឯតំ អធិវចន”ន្តិ។ ទ្វារំវិយ អរិយមគ្គោ និព្វាននគរប្បវេសនេ
អញ្ញាសភាវតោ។ បណ្ឌិតទោវិរកោវិយ ធម្មសេនាបតិ និព្វាននគរំ
បរិជ្ជបរិសនកានំ សត្តានំ សល្លក្ខណតោ។ ធិន្នោតិ ធាបិតោ, សោធិតោតិ
អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៣. បុណ្យសុត្តវណ្ណា

៣៧៩. បុព្វេ សាវត្ថិតោ វេជ្ជុវតាមស្ស គតត្ថា វុត្តំ “អាគតមគ្គេនេវ
បដិធិវត្តន្តោ”តិ។ សត្តន្ធន្តិ ឧបសេនោ, វេវតោ, ខទិវវនិយោ, បុន្នោ,
សមណុទ្ទេសោ អហន្តិ ចតុន្តិ, ចាលា, ឧបចាលា, សីស្វបចាលាតិ, តិស្សន្ធន្តិ
ឥមេសំ សត្តន្ធន្តិ អរហន្តានំ។ នត្ថិ នុ ខោតិ ឯត្ថាបិ “ឱលោកេន្តោ”តិ អានេត្វា
សម្ពន្ធា សីហារលោកនញ្ញាយេន។ ភវិស្សន្តិមេ វត្តារោ ហិវតុំ ធាសក្ខីតិ
សម្ពន្ធា។ ឥទំ ធានិ បច្ឆិមទស្សនន្តិ ភូតកថនមត្តំ, ន តត្ថ សាលយតាទស្សនំ
យថា តថាគតស្ស វេសាលិយា និក្ខមិត្វា ធាតាបលោកិតំ។

តស៊ូ តស៊ូ វិសេសស្ប អធិដ្ឋានវិសេស ឥន្ទ្រិកេន្ទ្រស្បនំ ឥន្ទ្រិកុព្វនំ។
សីហស្ប វិជម្ពនាធិវិសេន កីឡិក្ខា នាធសធិសី អយំ ធម្មកថាតិ វុត្ថំ
“សីហវិកីឡិកោ ធម្មបរិយាយោ”តិ។ គមនកាលោ មយ្ហន្តិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្តោ
បរិសមាបនេ។ តេន ថេវេន យថាវម្ពស្ប វចនបពន្ធស្ប សមាបិតការំ
ដោតេតិ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ ឯធិសេសុ សព្ពដ្ឋានេសុ។ យុគន្ធរាជយោ
បរិភណ្ឌបព្ពតាតិ វេទិតញ្ច។ ឯកប្បហារេនេវាតិ ឯកប្បហារេន ឥវ។ ស្វាយំ
ឥវ-សន្តោ ន សក្កោមីតិ ឯត្ថ អាធនត្វា សម្ពន្ធិតញ្ចោ។

បដិច្ចាទេស្សមីតិ បិតកាយំ បដិច្ចាទេស្សមី។ បត្តនាកាលេ
អនោមទស្សិស្ប ភកវតោ វចនសុតានុសារេន ញ្ញាលោន ទិដ្ឋមត្តតំ សន្ធាយ
“តំ បឋមទស្សន”ន្តិ វុត្ថំ។ ធាវេតុំ អសក្កោន្តិ គុណសារំ។ ឯស មក្កោតិ ឯសោ
ជាតានំ សត្តានំ មរណានិដ្ឋិតោ បន្តោ។ បុនបិ ឯវំការីនោ នាម សម្ពាហិតិ សម្ពាហ
នាម ឯវំការីនោ, មរណាបរិយោសាណាតិ អត្តោ។ ឯត្ថកន្តិ ឯត្ថកំ កាលំ។
សង្កត្តិក្ខា សំហរិក្ខា។ មុខំ បិដាយាតិ មុខំ ធានេត្វា។ អគ្គិកសតានីតិ
មកុឡន្ត្រីវចេតិយសតានិ។

បុរិមធិវិសេតិ អតីតធិវិសេ។ យស្មា ធម្មសេនាបតិនោ
អរហត្តប្បត្តិធិវិសេយេវ សត្តុ សាវកសន្និច្ចាតោ អហោសិ, តស្មា
“បុរិតសាវកសន្និច្ចាតោ ឯស ភិក្ខុ”តិ វុត្ថំ។ បញ្ចា ជាតិសតានីតិ ភុម្មត្ថេ,
អច្ចន្តសំយោគេ វា ឧបយោគវចនំ។

កណ្តោបិហត្ថោតិ វិលីវមយភាជនហត្ថោ។ “ធម្មមយភាជនហត្ថោ”តិ ប
វេទន្តិ។ បុរន្តវេតិ នគរមជ្ឈេ។ វេនេតិ អរញ្ញោ។

ឱសក្កនាការវិវហិតោតិ ធម្មទេសនាយ សង្កាចហេតុវិវហិតោ។
វិសារនោតិ សារទិវិវហិតោ។ ធម្មាជន្តិ ធម្មរសំ, ឱជវន្តំ ទេសនាធម្មន្តិ អត្ថោ។
ធម្មភោគន្តិ ធម្មបរិភោគំ, បរេហិ សទ្ធិ សំរិកជនវសេន បវត្តំ ធម្មសម្ភោគន្តិ
ទេសនាធម្មមេវ វទតិ។ តេន វុត្តំ “ឧកយេនបិ ធម្មបរិភោគោ កថិតោ” តិ។

បិយាយិតព្ពតោ បិយេហិ។ មនស្ស វឿនតោ មនាបេហិ។ ជាតិយាតិ
ខត្តិយាទិជាតិយា។ នាណាភារោ អសហាភារោ វិសុភារោ។ អញ្ញាថាភារោ
អញ្ញាថត្ថំ។ សរីរន្តិ រូបធម្មកាយសម្ពាតំ សរីរំ រូបកាយេ ហិ ភិជ្ឈន្តេ ភិជ្ឈន្តេវ។
សោ ភិជ្ឈេយ្យាតិ សោ មហន្តតរោ ខន្ធភិជ្ឈេយ្យ។

ទក្ខិណាទិសំ គតោតិ ទក្ខិណាទិសាមុខេ បវត្តោ។ មហាខន្ធវិយាតិ
មហាន្តោ សារវន្តោ សាខាខន្ធវិយ។ សាខាខន្ធវា ហិ ទិសាភិមុខបវត្តាការា,
មូលខន្ធវា បន ឧទ្ទមុគ្គតោ។ សោឡសន្នំ បញ្ញានន្តិ សោឡសន្នំ
អបរាបរិយបវត្តនិយានំ អត្តានំ។ ញាតុំ ឥន្ទ្រិតោ ហិ អត្ថោ បញ្ញោ។

៤-៥. ឧក្កេនេសុត្តាទិវណ្ណនា

៣៨០-៣៨១. អមាវសុចោសថេតិ អមាវសិឧចោសថេ,
កាលបក្ខឧចោសថេតិ អត្ថោ។ បុរិមនយេនេវាតិ អនន្តរសុត្ត វុត្តនយេនេវ។

៦. ឧត្តិយសុត្តវណ្ណនា

៣៨២. មច្ចុធម្ម្យស្សាតិ មច្ចុនោ បវត្តិជ្ជានស្ស។

៨. ព្រហ្មសុត្តវណ្ណនា

៣៨៤. តស៊ី កាលេតិ បឋមាភិសម្ពោធិយំ។ ភិក្ខុយេវ នត្ថិ ធម្មចក្កស្ស
អប្បវត្តិតត្តា, ភិក្ខុយេវ ភិក្ខុលក្ខណយោគតោ។ ឯកកោ មគ្គោ, ន
ទ្វេធាបថក្ខតោតិ ឯកមគ្គោ, តំ ឯកមគ្គំ។ ជាតិយា ខយោ វដ្ឋទុក្ខស្ស
អន្តក្ខតោតិ ជាតិក្ខយន្តោ, និព្វានំ, តំ ទិដ្ឋត្តា ជាតិក្ខយន្តទស្សីតិ ឯវមេត្ត
អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។

៨. សេនកសុត្តវណ្ណា

៣៨៥. អយំ តស្ស លទ្ធិតិ អយំ ឥនាទិ វុច្ចមានា តស្ស អាចរិយស្ស លទ្ធិ។
តតោ អនាមេន្តោតិ យេន វំសោ នមតិ, តេន កាយំ អនាមេន្តោ។ តថា នមេន្តោ
ហិ បតិក្ខា បុណ្ណាវិបុណ្ណំ ហោតិ។ តន្តិ កាយំ, តំ វំសំ វា។ អាកឡេន្តោវិយាតិ
នមិត្តជ្ជានតោ បរភាគេន អាកឡេន្តោវិយ។ ឯកតោភាគិយំ កត្វាតិ
យថាវុត្តំ សតី សូបដ្ឋិតំ កត្វា ឱនតំ វិយ កត្វា។ តថា ករណំ បន តថា
វាតូបត្ថម្ភតាហាបនេនាតិ អាហា - “វាតូបត្ថម្ភំ តាហាបេត្វា”តិ។ តញ្ច សតិយា
តទត្តំ ឧបជ្ជានេនាតិ វុត្តំ “សតី សូបដ្ឋិតំ កត្វា”តិ។ និច្ចលោវ និសីទន្តោ
អន្តេវាសី អាចរិយំ រក្ខតិ, ឯត្ថកំ អាចរិយស្ស លទ្ធិវសេន វុត្តំ។ “អាចរិយោ វំសំ
សុគ្គហិតំ គណ្ណន្តោ”តិអាទិ សព្វំ ហេជ្ជា វុត្តនយមេវ។

“អត្តានមេវ រក្ខតី”តិ ឥទំ អត្តនោ រក្ខណំ បធានំ កត្វា វុត្តំ, ន
អន្តេវាសិកន្តិ អវធារណាជលំ។ អត្តរក្ខាយ បនេត្ត សិជ្ឈមានាយ
អន្តេវាសិករក្ខាបិ សិទ្ធា ឯវ ហោតីតិ។ ទុតិយបក្ខេបិ ឯសេវ នយោ។ សោ តត្ថ
ញ្ញាយោតិ យា អត្តនោ ឯវ រក្ខា, សា អត្តតោ បររក្ខាបិ ហោតីតិ អយមេត្ត
ញ្ញាយោ យុត្តប្បយោគោ។ អនុវឌ្ឍិយាតិ យថាវឌ្ឍិតស្ស អនុអនុវឌ្ឍិយា។
ឯតេន បដិលទ្ធសម្បយុត្តបមោទនាការោ ទស្សិតោតិ អាហា -
“សបុព្ពកាកាយ មុទិតាយាតិ អត្តោ”តិ។ អាសេវនាយាតិអាទិធិ បធានិ

អនុធម៌តាបរិយោសានានិ (យស្មា សតិបដ្ឋានំ សេវន្តស្ស សិទ្ធិំ អត្តនោ ច
បរស្ស ច រក្ខណំ បកាសេន្តិ, តស្មា) - “អត្តានំ, ភិក្ខុវេ, រក្ខិស្សមីតិ សតិបដ្ឋានំ
សេវិតត្ថ”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។

១០. ជនបទកល្យាណីសុត្តវល្លាណា

៣៨៦. ជនបទស្មី កល្យាណីតិ សកលជនបទេ ភន្តា រូបសម្បត្តិយា
សិក្ខាសម្បត្តិយា ច សុន្តរា សេដ្ឋា។ រូបសម្បត្តិ ច នាម សព្វសោ
រូបនោសាការវេន រូបគុណាចារិច្ចរិយា ហោតីតិ តទុកយំ ធស្សេតុំ
“ធរសីរេនោសរហិតា បញ្ចកល្យាណាសមន្នាគតា”តិ វុត្ថំ។ តំ ទុរិយម្បិវិវេន្តោ
“សា ហិ”តិអាទិមាហា។ បញ្ចកល្យាណាសមន្នាគតាតិ
បញ្ចវិធរសីរេគុណាសម្បទាហិ សមន្នាគតា។ នាតិទីយា នាតិរស្សតិ
បមាណមជ្ឈិមា ទីយតវប្បមាណា ន ហោតិ, ន អតិរស្ស, លកុណ្ណាករូចា ន
ហោតិ។ នាតិកិសាតិ អតិរិយ កិសេដ្ឋមំសលោហិតា ទិស្សមាណា អដ្ឋិសីរិក
ជាលសីរិក ន ហោតិ។ នាតិដូលាតិ ភារិយមំសា មហោទរា ន ហោតិ។
នាតិកាឡា នាឆ្មាណាតិ អតិរិយ កាឡវល្លាណាមជ្ឈារោរិយ,
ធជិតក្កាទីហិ បមជ្ឈិតមត្តកំសលោហាវល្លាណា ន ហោតិ។ មនុស្សលោកេ
តាទិសិយា រូបសម្បត្តិយា អភាវតោ អតិក្កន្តា មនុស្សវល្លំ។ យថា
បមាណយុត្តា, ឯវំ អាហោបរិណាហាយោគតោ ច បរេសំ បសាទាវហា
នាតិទីយតាធម្មោ។ ឯវំ មនុស្សានំ ទិព្វរូបតាសម្បត្តិបីតិ វុត្ថំ “អប្បត្តា
ទិព្វវល្លា”ន្តិ។ ឯត្ថ ច នាតិទីយនាតិរស្សតាវចនេន អាហោបរិណាហាសម្បត្តិ វុត្តា
ឧព្ពេជេន ចាសាទិកភាវតោ។ កិសេដ្ឋលនោសាការវេនេន បរិណាហាសម្បត្តិ
វុត្តា។ ឧកយេនបិ សល្លាណសម្បទាវិភាវិតា, នាតិកាឡា តាវចនេន
វល្លាសម្បត្តិ វុត្តា វិវល្លាតាភាវតោ។ បិយដ្ឋុសាមាតិ

បរិណាតបិយដ្ឋបុប្ផសទិសសរីរនិកាសា។ មុខបរិយោសានន្តិ អធិរោជ្ជមាហា។
អយំ យថាវុត្តា សរីរវណ្ណសម្បត្តិ។ អស្សាតិ ជនបទកល្យាណិយា។
ធូរិកល្យាណតា ធូរិសម្បត្តិហេតុកត្តា តស្សា។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ នខា
ឯវ បត្តសទិសតាយ នខបត្តានិ។

(បសារោ សរីរារយវេន ភិយនន្តិ អាហា - “បវត្តិតិ អត្ថោ”តិ, បសារោ
យថាបរិតមេវ កនតន្តិ, ន សភាវសន្ធានំ។ យថាវិការសេន ឧត្តមមេវ នច្ចំ
នច្ចតិ។ តេ វា វិសតិយាស្វតិវំ ធានប្បត្តិយា បវត្តិយា បវត្តិមកតមន្តតា
វិការសុជតស្ស ឧត្តមមេវ គីតញ្ចា កាយតីតិ អត្ថោ។) [ឯត្ថន្តវេ ចាថោ អសុទ្ធា
ធុស្សោធនិយោ ច។ សុទ្ធាថោ គវេសិតញ្ចោ។] សមតិវត្តិកោ តេលបត្តោតិ
មុខវត្តិសមំ តេលានំ បូរិតត្តា សមតិវត្តិកមុខំ តេលកាជនំ។ អន្តវេន ច
មហាសមជ្ជំ អន្តវេន ច ជនបទកល្យាណិន្តិ ជនបទកល្យាណិយា, តស្សា ច
នច្ចគីតំ បេក្ខិតុំ សន្និបតិមហាជនសមូហស្ស មជ្ឈតោ បរិហរិតញ្ចោ
នេតញ្ចោ។ នន្តិ តេលំ។ អាហារេយ្យាតិ អាបន្នេយ្យ។ តត្រិទំ ឱបម្មសំសន្តំ -
តេលបត្តំ វិយ កាយគតាសតិ, តស្ស បរិហារណាបុគ្គលោ វិយ វិបស្សកោ,
ជនកាយាវិយ បុព្វត្តារម្មណានិ, អសិបុរិសោ វិយ មនោ, តេលស្ស ចជនំ វិយ
កិលេសុប្បាទនំ, សីសចាតនំ វិយ អរិយមគ្គញ្ញាណសីសានុប្បត្តិ។
“កាយគតា សតិ នោ ភាវិតា...បេ.... សិក្ខិតត្ថ”ន្តិ វុត្តត្តា “បុព្វភាគវិបស្សនាវ
កថិតា”តិ វុត្តំ។

នាលន្តវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សីលដ្ឋិតិវគ្គោ

៣-២. សីលសុត្តានិវណ្ណានា

៣៨៧-៣៨៨. សីលានីតិ ពហុវចនំ អនេកវិធក្កា សីលស្ស។ តញ្ញិ
សីលនដ្ឋេន ឯកវិធម្មិ ចារិត្តាធិវសេន អនេកវិធម៌។ តេនាហា -
“ចតុចារិសុទ្ធិសីលានី”តិ។ បញ្ញាមគ្គោតិ ញាតុំ ឥច្ឆិតស្ស អត្តស្ស វិមំសនំ។
តេនាហា - “បញ្ញាគវេសន”ន្តិ។

៣-៥. បរិហានសុត្តាធិវណ្ណានា

៣៨៩-៣៩០. បុគ្គលវសេន បរិហានំ ហោតិ ន ធម្មវសេន។ យោ ន ភាវេតិ,
តស្សេវ បរិហាយតិ។ តេនាហា “យោ ហី”តិអាធិ។

៦. បទេសសុត្តាធិវណ្ណានា

៣៩២. បទេសតោ ភាវិតត្តាតិ ឯកទេសតោ ភាវិតត្តា ភាវនាចារិប្បិយា
អនុប្បត្តត្តា។ តេនាហា - “ចត្តារោ ហិ មគ្គេ”តិអាធិ។

៧. សមត្តសុត្តាធិវណ្ណានា

៣៩៣. សមត្តា ភាវិតត្តាតិ បរិយត្តា ភាវិតត្តា។

៨-១០. លោកសុត្តាធិវណ្ណានា

៣៩៤-៣៩៦. មហាវិសយត្តា មហាតិយោ អភិញ្ញា ឯតស្សាតិ មហាភិញ្ញោ,
តស្ស ភាវេតិ សព្ពំ វត្តព្ពំ។ “សតតវិហារវសេន វុត្ត”ន្តិ វត្វា តមត្តំ ចាកជំ
កាតុំ “ថេរោ កិរា”តិអាធិ វុត្តំ។ តស្សាតិ ថេរស្ស។ អារជ្ជនស្ស គតិន្តិ
ឯការជ្ជនស្សេវ គមនីយី។ អនុពន្ធតិ ចក្កវាឡានំ សហស្សំ ឯការជ្ជនេនេវ
សហស្សលោកធាតុយា ឥច្ឆិតមត្តំ ជានិតុំ សមត្តោតិ ទស្សេតិ។

សីលដ្ឋិតិវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. អនុស្សតវគ្គវណ្ណា

៣៩៧-៤០៧. យា វេទនា សម្មសិទ្ធាតិ យា តេក្ខមកវេទនា សម្មសិទ្ធា។
តាវស្សាតិ តា តេក្ខមកវេទនា វេ អស្ស ភិក្ខុនោ។ សទិសវសេន ចេតំ វុត្ថំ,
អនិច្ចាទិសម្មសនវសេន វិទិតា បុព្វភាគេ សម្មសនកាលេ ឧបជ្ឈហន្តិ។
បរិគ្គហិតេស្វតិ បរិជាននវសេន បរិច្ឆិដ្ឋ កហិតេសុ។ “វេទនា
តណ្ហាបបញ្ចស្ស, វិតក្កោ មានបបញ្ចស្ស, សញ្ញា ទិដ្ឋបបញ្ចស្ស មូលវសេន
សម្មសនំ វុត្ថា”តិ វេទន្តិ។ “វេទនាវិតក្កសញ្ញា តណ្ហាមានទិដ្ឋបបញ្ចានំ
មូលទស្សនវសេនា”តិ អបវេ។

អនុស្សតវគ្គវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៥. អមតវគ្គោ

២. សមុទយសុត្តវណ្ណា

៤០៨. សារម្មណាសតិបដ្ឋានាតិ អារម្មណាលក្ខិតា សតិបដ្ឋានា កចិតា, ន
សតិលក្ខណា។

៤. សតិសុត្តវណ្ណា

៤១០. សុទ្ធិកំ កត្វាវិសុំវិសុំ កត្វា។ តថា ច វុត្ថំ ចាឡិយំ “កាយេ វា
ភិក្ខុ”តិ។

៦. ចាតិមោក្ខសំវេរសុត្តវណ្ណា

៤១២. ដេដ្ឋកសីលន្តិ បធានកសីលំ។ សីលគ្គហណញ្ចា ចាឡិយំ
ចាតិមោក្ខសំវេរសេនេវ អាគតំ។ តេនាហ “តិបិដកច្ចឡនាគត្តេរោ

បនា"តិអាទិ។ តត្ថ ចាតិមោក្ខសំវរោ សីលន្តិ អវជារណំ ឥតវេសំ តិណ្ណំ
ឯកទេសេន ចាតិមោក្ខន្តោគធារំ ជីបេតិ។ តថា ហិ
អនោលោកិយោលោកនេ អាជីវហេតុ ច ធម៌ក្លាបធីតិក្កមនេ
គិលានបច្ចយស្ស អប្បច្ចវេត្តិតបរិភោគេ ច អាបត្តិវិហិតាតិ។ តីណីតិ
ឥន្ទ្រិយសំវរាទីនិ។ សីលន្តិ វុត្តជ្ជានំ នាម នត្ថិតិ សីលបរិយាយេន តេសំ កត្តចិ
សុត្ត គហិតជ្ជានំ នាម នត្ថិតិ និប្បរិយាយសីលតំ តេសំ បដិក្ខបតិ។
ធម្មារក្ខណមត្តមេវាតិ តស្ស សល្លហុកតមាហា ចិត្តាធិជ្ជានមត្តេន
បដិចាកតិកការ្យប្បត្តិតោ។ ឥតវទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។ បច្ចយុប្បត្តិមត្តកន្តិ
ជលេន ហេតុំ ទស្សេតិ។ ឧប្បាទនហេតុកា ហិ បច្ចយានំ ឧប្បត្តិ។ ឥទមត្តន្តិ ឥទំ
បយោជនំ ឥមស្ស បច្ចយស្ស បរិភុញ្ញានេតិ អធិប្បាយោ។ និប្បរិយាយេនាតិ
ឥមីនា ឥន្ទ្រិយសំវរាទីនិ តីណី បធានសីលស្ស បរិចាលនបរិសោធនវសេន
បរត្តិយា បរិយាយសីលានិ នាមាតិ ទស្សេតិ។ ឥទានិ ចាតិមោក្ខសីលស្សេវ
បធានការំ ព្យតិវេកតោ អន្ធយតោ ច ឧបមាយ វិភាវេតុំ
“យស្ស”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សោតិ ចាតិមោក្ខសំវរោ សេសានិ
ឥន្ទ្រិយសំវរាទីនិ។ ចាតិមោក្ខសទ្ធស្ស អត្តោ បនវិសុទ្ធិមគ្គសំវណ្ណានាទីសុ
វិត្តារិតោ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

អាចារេន ច គោចរេន ច សម្មន្នោតិ
កាយិកចេតសិកអវីតិក្កមសម្ព័ន្ធតេន អាចារេន ច
នវេសិយាធិគោចរតាទិសម្ព័ន្ធតេន គោចរេន ច សម្មន្នោតិ,
សម្មន្នអាចារគោចរោតិ អត្តោ។ អប្បមត្តកេស្វតិ អតិបរិត្តកេសុ
អនាបត្តិគមនីយេសុ។ “ធុក្កជធុញ្ញាសិតមត្តេស្វ”តិ អបវេ។ វុទ្ធស្វតិ
អករណីយេសុ ការយ្ហេសុ។ តេ បន ឯកន្តតោ អកុសលា ហោន្តិតិ អាហា -
“អកុសលធម្មេស្វ”តិ។ ភយទស្សវីតិ ភយតោ ទស្សនសីលោ,

បរមាណុមត្តម្យី វដ្តំ សិលេខុប្បមាណំ វិយ កត្វា ទស្សនសីលោ។ សម្មា
 អាទិយិត្វាតិ សម្មនេវ សក្កច្ចំ សត្តសោ ច អាទិយិត្វា។ សិក្ខាបទេស្វតិ
 និទ្ធារណេ ភុម្មន្តិ សមុទាយតោ អវយវនិទ្ធារណំ ទស្សនោ “សិក្ខាបទេស្វ តំ
 តំ សិក្ខាបទ”ន្តិអាទិមាហា។ សិក្ខាបទំ សមាធាតត្ថំ សិក្ខិតត្ថញ្ញាតិ
 អធិប្បាយោ។ សិក្ខាតិ អធិសីលសិក្ខា។ បុព្វេ បទ-សន្តោ អធិដ្ឋានដ្ឋោ, ឥធន
 ភាគត្ថោតិ ទដ្ឋត្ថន្តិ អាហា - “សិក្ខាកោដ្ឋាសេស្វ”តិ។
 មូលបញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តិអាទិភេទំ យំ កិញ្ចិ សិក្ខិតត្ថំ បូរេតត្ថំ សីលំ, តំ បទ
 ទ្ធារវសេន ធុរិធមេវាតិ អាហា - “កាយិកំ វា វាចសិកំ វា”តិ។ ឥមស្មី អត្ថវិកប្ប
 សិក្ខាបទេស្វតិ អាធារេ ភុម្មំ សិក្ខាការកេសុ កស្សចិ វិសុំ អគ្គហាលោតោ។
 តេនាហា - “តំ តំ សត្ត”ន្តិ។ “តតោ ត្វំ ភិក្ខុ សីលំ និស្សាយ”តិ វេចនតោ
 អនភិជ្ឈា អព្យាចាទសម្មាទិដ្ឋិយោបិ សីលន្តិ វុត្តា, តស្មា ឥមស្មី សុត្ត
 “ចាតិមោក្ខសំវរសីលមេវ កថិត”ន្តិ វុត្តំ។

៧. ធុរិកសុត្តន្តបិដក

៤១៣. ឯត្ថាបិ មនោសុចរិតំ សីលំ នាមាតិ ទស្សនីតិ កត្វា វុត្តំ “បច្ឆិមាបិ
 តយោ”តិ។ អនភិជ្ឈាអព្យាចាទសម្មាទិដ្ឋិធម្មា សីលំ ហោតីតិ វេទិតញ្ញា
 កាយវីរីសុចរិតេហិ សន្តិ មនោសុចរិតម្យី វត្វា “តតោ ត្វំ ភិក្ខុ សីលំ និស្សាយ
 សីលេ បតិដ្ឋាយា”តិ វុត្តត្តា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ ធម្មសត្តមេស្វតិ
 ធម្មសត្តមវគ្គេសុ អបុព្វំ នត្ថិ។ តេន វុត្តំ “ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ អត្តោ
 វេទិតញ្ញោ”តិ។ វគ្គបេយ្យាលតោ បទ ឥមស្មី សតិបដ្ឋានសំយុត្តេ កតិបយវគ្គា
 សង្កហំ អារុទ្ធា, តថាបិ តេសំ អត្ថវិសេសាការតោ ឯកច្ឆេសុ ចោត្តកេសុ
 មុខមត្តំ ទស្សត្វា សំឡត្តា, ឯកច្ឆេសុ អតិសំឡត្តាវ, តេ សង្ខេបវសេន ទ្វេ កត្វា
 “ធម្មសត្តមេស្វ”តិ វុត្តំ។

អមតវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សតិបដ្ឋានសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឥន្ទ្រិយសំយុត្តំ

១. សុទ្ធិកវគ្គោ

១. សុទ្ធិកសុត្តវណ្ណានា

៤៧១. ចតុក្កមក ...បេ... លព្ពន្ធិ កុសលាព្យាកតភាវតោ តេសំ តិណ្ណំ
ឥន្ទ្រិយានំ។ វីរិយឥន្ទ្រិយសមាធិន្ទ្រិយានិ...បេ... សព្ពត្ថ លព្ពន្ធិ
កុសលត្ថិកសាធារណត្តា។ ចតុក្កមក ...បេ... វសេនាតិ
ចតុក្កមកធម្មបរិច្ឆេទវសេន ចេវ កុសលាធិបិ
សព្ពសង្គាហកធម្មបរិច្ឆេទវសេន ច វុត្ថន្តិ អត្តោ។

ទុតិយសមណាព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា

៤៧៧. ទុក្ខសច្ចវសេនាតិ ទុក្ខសច្ចភាវេន ន បជាទន្តិ។ តញ្ជិ
បរិញ្ញាយុតាយ ទុក្ខសច្ចសង្កហំ។ សមុទយសច្ចវសេនាតិ តណ្ហាវិជ្ជាធិ
សន្ធិន្ទ្រិយស្ស សមុទយសច្ចភាវេន ន បជាទន្តិ។ និរោធន្តិ សន្ធិន្ទ្រិយស្ស
អនុបាទាយ និរោធនិមិត្តំ និព្វានំ។ បដិបទន្តិ សន្ធិន្ទ្រិយនិរោធភាមិនី បដិបទំ
អរិយមគ្គំ។ សេសេស្វតិ វីរិយឥន្ទ្រិយាធិសុ។

សុក្កបក្ខេតិ “សន្ធិន្ទ្រិយំ បជាទន្តិ” តិអាទិនយប្បវត្ត អនវដ្ឋបក្ខេ។
អធិមោក្ខវសេន អារាជ្ជនសមុទយាតិ “អត្ថិ
ទិន្ន” តិអាទិនយប្បវត្ត បុព្វភាគក្ខតសន្ធាធិមោក្ខវសេន អារាជ្ជនុប្បត្តិយា។

តស៊ូ បឋមុប្បន្នា សទ្ធា ឯ ហេតុ “អារជ្ជន” ត្តិ វុត្តា, ន មនោទ្វារាវដ្ឋនំ។ ឯស
នយោ សេសេសុបិ។ តស៊ូ បឋមុប្បន្នា អារជ្ជនា បគ្គហុប្បត្តិជ្ជានំ តិក្ខានំ
វិរិយំ ព្រិយាទិនំ បឋមុប្បត្តិយា អារជ្ជនបរិយាយេន វុត្តាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ទុព្ពលា ហិ
បឋមុប្បន្នា បគ្គហាការតោ វិរិយំ ព្រិយាទិនំ សមុទយោតិ
ពលវការប្បត្តិវិរិយំ ព្រិយាទិកស្ស អារជ្ជនជ្ជានិយានិ ហោន្តីតិ តេសំ
សមុទយោតិ វុត្តា, បុព្វេ អធិមុច្ឆនាទិវសេន បវត្តស្ស អារជ្ជនស្ស សមុទយាតិ
អត្ថោ។ បុន ធន្ទវសេនាតិ កត្តកាមតាកុសលច្នន្ទវសេន សទ្ធាទិនំ
ឧប្បាទេតុកាមតាការប្បវត្តស្ស ធន្ទស្ស វសេន។ មនសិការវសេន
អារជ្ជនសមុទយាតិ សទ្ធិព្រិយាទិវសេន បវត្តស្ស ទុព្ពលស្ស តស្ស
និព្ពត្តកយោនិសោមនសិការវសេន អារជ្ជនស្ស ឧប្បត្តិយា។ ឯវម្បីតិ
“អធិមោក្ខវសេនា” តិ អាទិនា វុត្តាការេនបិ។ ធនុ សុត្តេស្វតិ ទុតិយតោ
បដ្ឋាយ ធនុ សុត្តេស្វ។ ចតុសច្ចមេវ កថិតំ។ អស្សាទគ្គហណោន ហិ
សមុទយសច្ចំ, អាទិនវគ្គហណោន ទុក្ខសច្ចំ, និស្សរណគ្គហណោន
និរោធមគ្គសច្ចានិ គហិតានិតិ។ បឋមសុត្តេ បន ឥព្រិយានំ
សរុបទស្សនមេវាតិ។

៨. ទព្ពសុត្តវណ្ណានា

៤៧៨. សោតោ អាបជ្ជិយតិ ឯតេនាតិ សោតាបត្តិ, អនាគតំ បតិ
បឋមមគ្គោ។ សោតោតិ អរិយមគ្គសោតោ ទដ្ឋព្ពោ។ អាបជ្ជិយតិ តិ អាទិតោ
បជិបជ្ជិយតិ។ បឋមមគ្គបជិលាភនិមិត្តានិ សោតាបន្នស្ស អង្គានិ ឥធ
“សោតាបត្តិយង្គានី” តិ វុត្តានិ។ តានិ បន តីសុ ហិ នេសុ សទ្ធា
អរិយកន្តសីលព្វាតិ វេទិតព្ពានិ។ សវិសយេតិ សកវិសយេ។
ជេដ្ឋកការទស្សនត្ថន្តិ បធានការទស្សនត្ថំ។ យត្ថ សទ្ធាទិឥព្រិយានំ

សាតិសយកិច្ចំ, តេសំ កិច្ចាតិវេកតំ ធស្សេតុន្តិ អត្ថោ។ ឥនានិ តមត្ថំ
ឧបមាហិវិកាវេតុំ “យថា ហិ” តិអាទិ វុត្ថំ។ បត្វាតិ អត្ថនោ កិច្ចាតិវេកជ្ជានំ
បដិលភិក្ខុ។ បុព្ពង្គមន្តិ សទ្ធិបាណកិច្ចេសុ បុរេចារំ ឆោរយ្ហំ។ សេសានិ
វិរិយំ ព្រិយាធិនិ។ តទន្ធយានីតិ តទនុគតានិ តស្ស សទ្ធិព្រិយាធិកស្ស
បក្ខិកានិ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ឈានវិមោក្ខតិ ឈានសម្ពាតេ វិមោក្ខ
សមាធិបធានតាយ ឈានានំ។ ឯវញ្ច កត្វា “សោតាបត្តិយផ្កានិ បត្វា” តិ
ឥនញ្ច វេចនំ សមត្ថតំ ហោតិ។ សទ្ធិបនិសញ្ញា សីលន្តិ។ អរិយសទ្ធានិ បត្វាតិ
ចត្តារិ សទ្ធានិ អភិសមេតញ្ញានិ ចាបុណិក្ខា។

៩-១០. បឋមវិភង្គសុត្តានិវង្គានា

៤៧៩-៤៨០. នេបក្កំ វុច្ចតិ បញ្ញាតិ អាហា - “បញ្ញាយេតំ នាម” ន្តិ។ និចាយតិ
សំកិលេសធម្មេ វិសោសេតិ និក្ខាមេតីតិ និបកោ, ជិវតិក្ខុសតិបុគ្គលោ, តស្ស
ភាវោ នេបក្កន្តិ សតិយាបិ នេបក្កភាវោ យុជ្ឈតេវ។ ឯវញ្ញ “សតិនេបក្កេនា” តិ
ឥនំ វេចនំ សមត្ថតំ ហោតិ, សតិយា ច នេបក្កេនាតិ ឯវំ វុច្ចមាណេន
សតិនិទ្ទេសោ នាម កតោ ហោតិយេវ។ អសុកំ នាម សុត្ថំ វា កម្មជ្ជានំ វា មេ
ភាសិតន្តិ។ វោស្សជ្ជិយតិ សម្ពារគតំ ឯតស្មី អធិគតេតិ វោស្សត្ថោ, និព្វានំ។ តំ
អារម្មណំ កិវត្វាតិ អាហា - “និព្វានារម្មណំ កត្វា” តិ។ គច្ឆន្តិយាតិ សម្ពារានំ
ឧទយញ្ច វេយញ្ច ឧទយព្ពយំ គច្ឆន្តិយា ពុជ្ឈន្តិយា។ តេនាហា
“ឧទយព្ពយបរិក្កាហិកាយា” តិ។ សទ្ធាសតិបញ្ញាព្រិយានិ បុព្ពភាគានិ “ឥតិបិ
សោ ភគវា អរហំ, ជិវកតម្បិ ជិវភាសិតម្បិ សវិតា អនុស្សវិតា,
ឧទយត្ថកាមិនិយា បញ្ញាយា” តិ ច វុត្ថត្តា។ “អារទ្ធីវិរិយោ វិហារតិ, សោ
អនុប្បដ្ឋាន” ន្តិអាទិនា ច វុត្ថត្តា វិរិយំ ព្រិយំ មិស្សកំ។ “វោស្សត្តារម្មណំ

ករិត្យា" តិ វុត្តត្តា សមាធិន្ទ្រិយំ និព្វត្តិតលោកុត្តរមេវ។ អយមេវាតិ យ្វាយំ
នវមេ វុត្តោ។ អយមេវ បុព្វភាគមិស្សកលោកុត្តរត្ថធម្មបរិច្ឆេទោ។

សុទ្ធិកវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. មុទុតវវត្តោ

១. បដិលោកសុត្តវណ្ណានា

៤៨១. សម្មប្បធានេ អារត្តាតិ សម្មប្បធានេ ភាវនាវសេន អារត្ត។ តេនាហ
“ភាវេន្តោ” តិ។ យថា វិរិយំ ទ្រិយនិទ្ទេសេ “ចត្តារោ សម្មប្បធានេ អារត្ត វិរិយំ
បដិលភតី” តិ ទេសនា អាគតា, វរំ សតិទ្រិយនិទ្ទេសេ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ
អារត្ត សតី បដិលភតី” តិ, តស្មា “សតិទ្រិយេបិ ឯសេវ នយោ” តិ វុត្តំ។
សុទ្ធិន្ទ្រិយានិទ្ទេសេសុ បន ន តថា ទេសេតិ។

២. បឋមសំខិត្តសុត្តវណ្ណានា

៤៨២. ឥន្ទ្រិយានំ តិក្ខាធិការោ វិបស្សនាវសេន វា មគ្គវសេន វា ជលវសេន
វា គហេតញ្ញោតិ វុត្តំ “តតោតិ... បេ... វេទិតព្ព” តិ។ ននុ ចេត្ត មុទុកាវោ វរំ
ចាឡិយំ គហិតោតិ? សច្ចមេតំ, តំ បន តិក្ខាកាវោ អសតិ នហោតិ
តិក្ខាធិការោតិ វុត្តំ។ យតោ ហិ អយំ មុទុ, ឥតោ តំ តិក្ខន្តិ វុត្តព្ពតំ លភតិ
អបេក្ខាសិទ្ធត្តា តិក្ខមុទុកាវានំ ចារាចារំ វិយ។ ឥទានិ “តតោ” តិអាធិនា
សន្នេបតោ វុត្តមត្តំ វិត្តារតោ ទស្សេតុំ “សមត្តានី” តិអាធិ វុត្តំ។ តត
សមត្តានីតិ សម្បជ្ជានិ។ ឥតវំ តស្សេវ វេវចនំ។ សមត្តានីតិ វា បរិយត្តានិ,
សមត្តានីតិ អត្តោ។ “តតោ មុទុតរាជិ ធម្មានុសារីមគ្គស្ស” តិ កស្មា វុត្តំ?
តតោតិ ហិ សោតាបត្តិមគ្គវិបស្សនិទ្រិយានិ អធិប្បតានិយេវ, “តតោ

មុនុតរាជី"តិ វុត្តបឋមមគ្គោ ធម្មានុសារី វា សិយា សទ្ធានុសារី វាតិ ព្យតិចរតិ?
នាយំ ទោសោ, សោតាបត្តិមគ្គកទេសវសេនេវ លទ្ធព្ថបឋមមគ្គាបេក្ខាយ
វិបស្សនាយ វិភាគស្ស អធិប្បតត្តា។ យោ ហិ សោតាបន្នោ ហុត្វា ឥរិយាបថំ
អកោបេត្វា យថានិសិន្នោវ សកទាគាមិមគ្គំ ចាបុណ្ហាតិ, តស្ស
វិបស្សនិទ្រិយានិ សន្ទាយ អវិភាគេន វុត្តំ - "តតោ មុនុតរាជី
សោតាបត្តិមគ្គស្ស វិបស្សនិទ្រិយានិ នាមា"តិ។ យោ បន សោតាបន្នោ ហុត្វា
កាលន្តរេន សកទាគាមី ហោតិ, តស្ស សោតាបត្តិមគ្គត្ថាយ បវត្តានិ
វិបស្សនិទ្រិយានិ នាម ហោតិ។ សោ ច ធម្មានុសារីគោត្តោ, តស្ស
យថាវុត្តវិបស្សនិទ្រិយតោ មុនុតរាជីតិ "តតោ មុនុតរាជី
ធម្មានុសារីមគ្គស្ស"តិ វុត្តំ។ វិបស្សនិទ្រិយានិ នាមាតិ អានេត្វា សម្ពុត្តោ។
ធម្មានុសារីវិបស្សនិទ្រិយតោ សទ្ធានុសារីវិបស្សនិទ្រិយានំ មុនុភាវស្ស
ការណំ សយមេវ វត្ថុតិ។ ធម្មេន បញ្ញាយ មគ្គសោតំ អនុស្សរតីតិ
ធម្មានុសារី, បញ្ញត្តរោ អរិយោ។ សន្ទាយ មគ្គសោតំ អនុស្សរតីតិ សទ្ធានុសារី,
សទ្ធិត្តរោ អរិយោ។

ឯវំ វិបស្សនាវសេន ទស្សេត្វា មគ្គវសេន ទស្សេត្តំ "តថា"តិអាទិ អារទ្ធុ។
សម្មយោគតោ សភាវតោ ច អរហត្តមគ្គបរិយាបន្នានិ អរហត្តមគ្គិទ្រិយានិ។
អរហត្តជលិទ្រិយានីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

ឥទានិ ជលវសេន ទស្សេត្តំ "សមត្ថានិ បរិបុណ្ណានិ"តិអាទិ វុត្តំ។
សោតាបត្តិមគ្គជ្ជបុគ្គលវសេន នានត្ថំ ជាតំ, តស្មា តេ ទ្វេបិ ឥធ តតិយវារេ ន
លព្ពន្ធិតិ អធិប្បាយោ។ ធម្មានុសារីសទ្ធានុសារីនំ នានត្ថំ កថំ ជាតន្តិ អាហា
"អាគមនេនបិ មគ្គេនបិ"តិ។ តទុកយំ ទស្សេត្តោ
"សទ្ធានុសារីបុគ្គលោ"តិអាទិមាហា។ ឧទ្ទិសាបេន្តោតិ ឧទ្ទេសំ គណ្ណោត្តោ។

មគ្គោតិកោហោតិ ឧបនិស្សយិទ្ធិយានំ តិក្ខុវិសទការតោ។ តេនាហ
 “សូរំ ញាណំ វហតី” តិ។ អសម្ពាវេនាតិ សរសេនេវ។ អប្បយោគេនាតិ តស្សេវ
 វេវចនំ។ ធម្មានុសារីបុគ្គលោ ហិ អាគមនម្ហិ កិលេសេ វិក្ខម្ពេន្តោ អប្បទុក្ខេន
 អប្បកសិវេន អកិលមន្តោវ វិក្ខម្ពេតុំ សក្កោតិ។ សទ្ធានុសារីបុគ្គលោ បន
 ទុក្ខេន កសិវេន កិលមន្តោ ហុត្វា វិក្ខម្ពេតុំ សក្កោតិ, តស្មា ធម្មានុសារីស្ស
 បុព្វភាគមគ្គក្ខណោ កិលេសច្នេនកញ្ញាណំ អនន្ធពំ តិច្ឆិណំ ហុត្វា វហតី, យថា
 នាម តិច្ឆិណេន អសិនា កធលី ជិន្ធព្ពស្ស ជិន្ធជ្ឈានំ មជ្ឈិមោតិ, អសិ ទិប្បំ
 វហតី, សន្នោ ន សុយ្យតិ, ពលវវាយាមកិច្ចំ ន ហោតិ, ឯវរុចា ធម្មានុសារីនោ
 បុព្វភាគការតោ ហោតិ, សទ្ធានុសារីនោ បន បុព្វភាគក្ខណោ
 កិលេសច្នេនកញ្ញាណំ អនន្ធពំ តិច្ឆិណំ អសូរំ ហុត្វា វហតី, យថា នាម
 នាតិ តិច្ឆិណេន អសិនា កធលី ជិន្ធព្ពស្ស ជិន្ធជ្ឈានំ ន មជ្ឈិមោតិ, អសិ សីយំ ន
 វហតី, សន្នោ សុយ្យតិ, ពលវវាយាមកិច្ចំ ឥច្ឆិតតំ ហោតិ, ឯវរុចា
 សទ្ធានុសារីនោ បុព្វភាគការតោ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ កិលេសក្ខយេ នានត្ថំ
 នត្ថិ។ តេនាហ “កិលេសក្ខយេ បនា” តិអាទិ។ អវសេសា ច កិលេសា ទីយន្តិ
 សំយោជនក្ខយាយ យោគត្តា។

៣. ទុតិយសំខិត្តសុត្តវណ្ណោ

៤៨៣. តតោតិ ជលតោ ជលវេមត្តតាយ ចរិយមានត្តា។ ឥន្ទ្រិយវេមត្តតា
 សទ្ធាជីនំ ឥន្ទ្រិយានំ នានត្ថេន។ ជលនានត្តន្តិ អវហត្តជលាទិនានត្តំ។
 បុគ្គលនានត្តន្តិ អនាគាមិអាទិបុគ្គលនានត្តំ។

៤. តតិយសំខិត្តសុត្តវណ្ណោ

៤៨៤. សីលក្ខន្ធាធិបា សិទ្ធិន្ទ្រិយាធិបា ច បរិតោ បូរណេន បរិបូរំ
 អរហត្តមគ្គំ ករោនោ និប្បត្តិតោ អរហត្តផលំ អារាធនិ និច្ឆានេតិ។ តយោ
 បទេសមគ្គេតិ សីលក្ខន្ធាធិនំ អចារិបូរិយា ឯកទេសភូតេ តយោ ហេដ្ឋិមមគ្គេ។
 បទេសំ ហេដ្ឋិមផលត្ថយំ។ ចតុស្សតិ ឥមស្មី វគ្គេ បឋមាធិសុ ចតុសុ សុត្តេសុ។
 កាមព្យោត្ត តតិយេ “តតោតិ ផលវសេន និស្សក្ក”ន្តិ វុត្ថំ, ចតុត្ថ “បរិបូរំ
 បរិបូរការី អារាធនិ, បទេសំ បទេសការី”តិ, “ចតុសុបិ សុត្តេសុ មិស្សកានេវ
 ឥន្ទ្រិយានិ កថិតានី”តិ បន វចនតោ វិបស្សនាវសេនបិ យោជនា លព្ពតេវាតិ
 ទដ្ឋព្ពំ។

៥.៧. បឋមវិញ្ញាសុត្តានិវគ្គោ

៤៨៥-៤៨៧. វិបស្សនាវសេន និស្សក្កំ វេទិតព្ពំ, ន មគ្គផលវសេន, ឥមស្មី
 សុត្តេ សព្ពសោវ វិបស្សនិឥន្ទ្រិយានំ ឯវ អធិប្បេតត្តា។ ឥទានិ តមត្ថំ ចាកជំ
 កាតុំ “បរិបុណ្ណានិ បា”តិ អាធិ វុត្ថំ។ អវិហាធិសុ បញ្ចសុ សុទ្ធាវាសេសុ តត្ថ
 តត្ថ អាយុវេមជ្ឈំ អនតិក្កមិត្វា អន្តរា កិលេសបរិនិព្វានេន បរិនិព្វាយនតោ
 អន្តរាបរិនិព្វាយី, អសម្ព័នេន អប្បយោគេន សរសតោវ បរិនិព្វាយនតោ
 អសម្ព័ន្ធរាបរិនិព្វាយី, តត្ថិបរិយាយតោ សសម្ព័ន្ធរាបរិនិព្វាយី, ឧទ្ធុំ វាហិកាវេន
 ឧទ្ធុមស្ស តណ្ហាសោតំ វដ្តសោតំ វាតិ ឧទ្ធុសោតោ, ឧទ្ធុំ វា គន្ធា បដិលភិតតព្ពតោ
 ឧទ្ធុមស្ស មគ្គសោតន្តិ ឧទ្ធុសោតោ, អកនិជ្ជករំ កច្ចតីតិ អកនិជ្ជកាមីតិ
 ឯវមេត្ត សទ្ធត្ថោ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥមស្មី បន ហ្មធនេតិ “វិបស្សនាវសេន និស្សក្ក”ន្តិ វុត្ថជ្ជានេ។
 អរហត្តមគ្គយេវ ឋត្វាតិ ឥមស្មីយេវ ភវេ អរហត្តមគ្គយេវ, ន វិបស្សនាយ ច
 ឋត្វា។ បញ្ច និស្សក្កានិ និហិតព្ពានីតិ “តតោ មុទុតវេហិ អន្តរាបរិនិព្វាយី
 ហោតី”តិ អាធិនិ បញ្ច និស្សក្កានិ និទ្ធាវេត្វា កថេតព្ពានិ។ ឥទានិ តមត្ថំ វិវរន្តោ

“អរហត្តមគ្គសូ ហី” តិអាធិមាហ។ តត្ថ អវិហាទីសុ ឧប្បជ្ជិត្វា
 ឧប្បន្នសមនន្តរាយ បរិនិព្វាយនតោ បឋមអន្តរាបរិនិព្វាយី។ តត្ថ
 អាយុប្បមាណវេមជ្ឈំ អប្បត្វាវ បរិនិព្វាយនតោ ទុតិយអន្តរាបរិនិព្វាយី,
 អាយុវេមជ្ឈំ បត្វា បរិនិព្វាយនតោ តតោ បរំ តតិយអន្តរាបរិនិព្វាយី
 វេទិតញោ។ “បញ្ចា និស្សក្កានី” តិ កស្មា វុត្ថំ? ននុ អសម្ព័ន្ធវិសម្ព័ន្ធវិបរិនិព្វាយី តិ
 វុត្ថព្ភន្តិ? ន វុត្ថព្ភន្តិ ទស្សន្តោ អាហា “អសម្ព័ន្ធវិបរិនិព្វាយីស្ស
 សសម្ព័ន្ធវិបរិនិព្វាយីនោមិ ឯតេវ បញ្ចា ជនា” តិ។

តីណិ និស្សក្កានី តិ “តតោ មុទុតវេហិ សោតាបន្នោ ហោតី” តិអាធិនិ
 តីណិ និស្សក្កបទានិ។ ឥធិ សកទាគាមី ន គហិតោ, សោ អនាគាមិមគ្គេ បត្វា
 នីហិតញោ, អនាគាមិមគ្គសូ វិបស្សនិជ្រៀយេហិ មុទុតវេហិ សកទាគាមី
 ហោតី។ សកទា... បេ... មុទុតវេហិ តិ ឥទំ សកទាគាមិមគ្គសូ
 វិបស្សនិជ្រៀយេហិ ឯកតីជិសម្ព័ន្ធវិសោតាបន្នវិបស្សនិជ្រៀយានិ មុទុតវេហិ
 ហោតី តីណិ កត្វា វុត្ថំ។ ធម្មានុសារី តិអាធិទ្ធវយំ កោលំកោលាទិទ្ធវយេន
 គហិតំ ហោតី តិ។ សកទាគាមិមគ្គសូ ហី តិអាធិ វុត្ថស្សេវ អត្ថសូ វិវរណំ។
 សេសំ ហេជ្ជា វុត្ថនយមេវ។ ធម្មសត្តមានិ វុត្ថនយានេវាតិ ធម្មសត្តមានិ សុត្តានិ
 ទុតិយតតិយេសុ វុត្ថនយានេវ។ តត្ថ បន មិស្សកានិ ឥន្ទ្រិយានិ កថិតានិ, ឥធិ
 បុព្វភាគវិបស្សនិជ្រៀយានិ កថិតានី តិ អយមេវ វិសេសោ។

៨. បដិបទ្ធសុត្តវណ្ណានា

៤៨៨. តន្តិ មគ្គជលវសេន និស្សក្កំ។ ចាឡិយំ វុត្ថមេវ
 “អរហត្តជលសច្ចិកិរិយាយ បដិបន្នោ ហោតី” តិអាធិនា។ អដ្ឋហិតិ ចត្វហិ
 ជលេហិ ចត្វហិ ច មគ្គហិតិ អដ្ឋហិ។ ពហិត្វតោ ន អន្តោភាវោ។
 លោកុត្តរានេវ ឥន្ទ្រិយានិ កថិតានិ មគ្គជលចិត្តប្បាទបរិយាបទ្ធគ្នា។

៩-១០. សម្បទ្ទសុត្តន្តវណ្ណនា

៤៨៩-៤៩០. ឥន្ទ្រិយសម្បជ្ជោតិ ឯត្ថ សម្បទ្ទសន្តោ បរិបូរិអត្តោតិ អាហា
“បរិបុណ្ណាទ្រិយោ”តិ។ មិស្សកានិ ឥន្ទ្រិយានិ កថិតានិ សាមញ្ញតោវ
ទេសិតត្តា។

មុនុតរវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ធម្មិទ្ធិយវគ្គោ

២. ជីវិតិទ្ធិយសុត្តវណ្ណនា

៤៩២. ឥត្ថិការវេតិ ឥត្ថិតាយ។ ឥន្ទជ្ជំ ករោតិ
តថាសត្តជនសាមញ្ញការណាការតោ។ ឥត្ថិយា ឯវ ឥន្ទ្រិយំ ឥត្ថិទ្ធិយំ។ ឯស
នយោ បុរិសិទ្ធិយេ។ ជីវិតេតិ សហជាតធម្មានំ ជីវនេ ចាលនេ បវត្តនេ។
វដ្ឋិទ្ធិយានីតិ វដ្ឋហេតុភូតានិ ឥន្ទ្រិយានិ។ ឥមេសុ ហិ ឧបាទិន្នឥន្ទ្រិយេសុ សតិ
វដ្ឋំ វត្តតិ បញ្ញាយតិ។

៣. អញ្ញិទ្ធិយសុត្តវណ្ណនា

៤៩៣. អជានិតបុព្វំ ធម្មន្តិ ចតុសច្ចធម្មមាហា, តថា តេសំយេវ
ញាតធម្មានន្តិ។ អយំ បនេត្ត អត្តោ - អាជានាតីតិ អញ្ញា, បឋមមគ្គេន
ញាតមនតិក្កមិត្វា ជាតាតីតិ អត្តោ។ សោតាបន្នាធិនំ ធម្មិយានំ ឯតំ នាមំ។
អញ្ញស្ស ឥន្ទ្រិយានិ អញ្ញិទ្ធិយានិ។ អញ្ញាតារីស្វតិ អាជានិតវន្តេសុ។ យស្មា
អគ្គជលធម្មេសុ ញាណកិច្ចំ សាតិសយំ, តស្មា តំ កិច្ចំ សេសធម្មេសុបិ
សមាហេបេត្វា វុត្តំ “អញ្ញាតារីសុ អរហត្តជលធម្មេសុ”តិ។ តត្ថ តត្ថ តេសុ
តេសុ មគ្គជលេសុ។ តេន តេនាការេនាតិ អនញ្ញាតជាននាទិអាការេន។

៤. ឯកពិជិសុត្តវណ្ណា

៤៩៤. វិបស្សនតោ និស្សក្កន្តិវិបស្សនិទ្រិយេហិ និស្សក្កំ។ ឥនានិ តមេវ
សន្នេបតោ វុត្តមត្តំវិវរុត្តោ “សមត្ថានី” តិអាទិមាហ។ តីណិ និស្សក្កានិ ឯវមិធបញ្ច
និស្សក្កានិ នីហរិតញ្ចានិ ឯកពិជិអាទិវិការវនតោ។ តេនាហ
“សកទាគាមិមគ្គស្ស ហិ” តិអាទិ។ សោតាបត្តិមគ្គស្ស វិបស្សនិទ្រិយានិ នាម
តេនត្ថភាវេន សកទាគាមិមគ្គំ បត្តំ គច្ឆន្តស្ស សោតាបន្នស្ស
វិបស្សនិទ្រិយានិ។ បញ្ចបិ តេ សោតាបត្តិមគ្គស្ស ភេទាយេវាតិ
“សកទាគាមិមគ្គេ ឋត្វា នីហរិតញ្ចានី” តិ វុត្តំ។

ឯកពិជិ ឯត្ថ ខន្ធពីជំ នាម កថិតំ។ យស្ស ហិ សោតាបន្នស្ស ឯកំ ខន្ធពីជំ
អត្ថិ, ឯកំ អត្ថការវគ្គហណំ, សោ ឯកពិជិ នាម។ តេនាហ - “សោតាបន្នោ
ហត្វា” តិអាទិ។ មាណុសកំ ភវន្តិ ឥទំ បនេត្ថ ទេសនាមត្តំ, ទេវភវំ និព្ពត្តតីតិបិ
វុត្តំ វុត្តតិយេវ។ ភគវតា គហិតនាមាទេតានិ។ ឯត្ថកញ្ញិ បមាណំ គតោ
សត្តក្ខត្តបរមោ នាម ហោតិ, ឯត្ថកំ កោលំកោលោ, ឯត្ថកំ ឯកពិជិ
ភគវតា ឯតេសំ នាមំ គហិតំ។

ទ្វេ តយោ ភវេតិ ទេវមនុស្សសុ ឯវ ទ្វេ តយោ ភវេ។ សម្ពោធិបតុសច្ចធម្មោ
បរំ អយនំ និស្សយោ គតិ ឯតស្សាតិ សម្ពោធិបរាយណោ។ កុលតោ កុលំ
គច្ឆតីតិ កោលំកោលោ។ សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយតោ បជ្ជាយ ហិ
និចកុលេ ឧប្បត្តិ នាម នត្ថិ, មហាភោគេសុ កុលេសុ ឯវ និព្ពត្តតីតិ អត្តោ។
កេវលោបិ ហិ កុល-សន្នោ មហាភោគកុលមេវ វនតិ។ ទ្វេ វា តីណិ វា
កុលានីតិ ទេវមនុស្សវសេន ទ្វេ វា តយោ វា ភវេតិ អយម្យិ មិស្សកភវេន
កថិតោ។ ជាតស្ស កុមារស្ស វិយ អរិយាយ ជាតិយា ជាតស្ស នាមមេតំ,

យទិទំ និយតោតិ សត្តក្ខត្តបរមាទិកោតិ ច សមញ្ញាតិ ទស្សន្តោ អាហា
“ភកវតា ភហិតនាមវសេនេវ”តិអាទិ។

យទិ បុព្វហេតុនិយមតោ សោតាបន្នោ ច និយតោតិ សោតាបត្តិមគ្គតោ
ឡុំ តិណ្ណំ មគ្គានំ ឧបនិស្សយាកាវតោ បុព្វហេតុកិច្ចំ នត្ថិតិ
សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឧបនិស្សយកាវោ អាបជ្ជតិ។ យទិ តស្សបិ
បុព្វហេតុឧបនិស្សយោ សិយា, តាវ និយមតោ សោតាបត្តិមគ្គប្បត្តិតោ បុព្វ
ឯវ និយមិតោ, យាវញ្ច អកនិដ្ឋំ តស្ស បុព្វហេតុ នាម, អហេតុកតា អាបន្នា,
តេជស្ស អហេតុ អប្បជ្ជយា និប្បត្តិ ចាបុណាតិ។ កិញ្ច ហេតុ ចេ? និយមតោ
សោតាបន្នោ ច និយតោតិ បឋមមគ្គានិគមេនេវ អនុក្កមេន ឧបរិ តិណ្ណំ
មគ្គានំ កិច្ចានិ និប្បជ្ជន្តិ, ឯវំ សត្តក្ខត្តបរមតាទិនិយមេ សតិ សត្តមកវាទិតោ
ឡុំ បវត្តតាយ ទុក្ខស្ស មូលភូតា កិលេសា បឋមមគ្គេនេវ ខីណាតិ ឧបរិ
តយោ មគ្គា អកិច្ចា សិយុំ។ តេនាហា “បឋមមគ្គស្ស ឧបនិស្សយោ កតោ
នាមា”តិអាទិ។

យទិ ឧបរិ តយោ មគ្គា សត្តក្ខត្តបរមាទិតំ និយមេន្តិ, តតោ ច អញ្ញោ
សោតាបន្នោ នត្ថិតិ សោតាបត្តិមគ្គស្ស អកិច្ចកតា និប្បយោជនតា
អាបន្នេយ្យ។ អថ សក្កាយទិដ្ឋិអាទិប្បហានំ តស្ស កិច្ចំ, តេសំ តេសំ បហានេន
សត្តក្ខត្តបរមាទិនិយមតាយ។ ភវិតព្វំ, យាវ ឧបរិមគ្គា ឯវ ហោន្តិតិ
សត្តកវាទិតោ ឡុំមបវត្តនតោ តេនវិនានេន សក្កាយទិដ្ឋិអាទិប្បហានេន ច
តេនវិនា ភវិតព្វន្តិ អាហា - “បឋមមគ្គេ អនុប្បន្នេវ ឧបរិ តយោ មគ្គា ឧប្បន្នាតិ
អាបជ្ជតិ”តិ។ តិណ្ណំ មគ្គានន្តិ ឧបរិ តិណ្ណំ មគ្គានំ។ វិបស្សនា និយមេតិ តិ
យុជ្ជតិ វុត្តមត្តំ វិវរន្តោ “សចេ ហី”តិអាទិមាហា។

សោតាបន្នោវដ្ឋន្ត្រាសយោ។ តត្រេកកេត្តោ ចាកដេ បញ្ញាតេ ទស្សន្តោ
“អនាថបិណ្ឌិកោ” តិអាទិមាហា។ ឥធម្មករោកិណ្ឌាសុក្ខវិបស្សកស្សាតិ យោ
 ឥមស្មី កាមភវេ វិគោ មនុស្សនេវវសេន រោកិណ្ឌាភវុបបត្តិកោ
 សុក្ខវិបស្សកោ ច, តស្ស វសេន។ **នាមំ កថិតន្តិ** សត្តក្ខត្តបរមោតិ នាមំ
 កថិតំ។ កេចិ បន **“កាមភវេ សត្តក្ខត្តំយេវ ឧប្បជ្ឈតិ, ន តតោ”** តិ វទន្តិ, តំ
 វិមំសិតតំ។

សោធស្សមីតិ ជម្ពុទ្ធិបេ កេនចិ តេបិជកេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ បិដកត្ថយមេវ
 មយ្ហំ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាវសេន សោធស្សមីតិ **បរតិវំ** ជម្ពុទ្ធិបំ គតោ។ យោ ភិក្ខុ
 សក្កោតីតិ យោជនា។ អនិច្ចានុបស្សនាទិសុ ឯកមុខេន អភិនិវេជ្ជនបិ
 អភិធម្មបរិយាយេន តីហិ ឯវិមោក្ខហិ មគ្គំ លភតីតិ អភិនិវេសភេនេន
 តយោ បុគ្គលា សុញ្ញតតោ វុដ្ឋិតា, តថា តយោ អប្បណិហិតតោ វុដ្ឋិតាតិ ធន
 ហោន្តិ, តេវ សទ្ធាធុរេបញ្ញាធុរេវសេន **ទ្វាទស សកទាគាមិនោ**។ តថា អរហន្តោ,
 តយោ អន្តរាបរិនិព្វាយិនោ ឯកោ ឧបហច្ចបរិនិព្វាយី ឯកោ ឧទ្ធិសោតោ
 អកនិជ្ជគាមីតិ បញ្ច, តេ អសម្ព័ន្ធវិបស្សនាបរិនិព្វាយិភេនេន ទសាតិ
 អវិហាទិសុ ចតុសុបិ ចត្តាលីស, អកនិជ្ជេ បន ឧទ្ធិសោតោ នត្ថិតិ
អដ្ឋចត្តាលីស អនាគាមិនោវិបស្សនា កថិតា សម្មសនចារស្ស កថិតត្តា។

៥-១០. សុទ្ធកសុត្តាទិវណ្ណនា

៤៩៥-៥០០. យថា ចក្ខុស្ស សហជាតតទិន្ទ្រិយនិស្សិតធម្មេសុ អធិបតេយ្យំ
 អនុវត្តនីយត្តា, ឯវំ តំទ្វារិកធម្មេសុបិ អធិបតេយ្យំ តេហិ អនុវត្តនីយត្តាតិ វុត្ថំ
 - **“អធិបតេយ្យសម្ពាតេន ឥន្ទ្រជ្ជនា”** តិ។ ឯស នយោ សេសិន្ទ្រិយាទិសុបិ។
 ចតុសច្ចវសេន កថិតានិ សភាវាទិវិភាវនស្ស កថិតត្តា។

ធម្មិទ្ធិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. សុខិទ្ធិយវគ្គោ

១-៥. សុទ្ធិកសុត្តាវណ្ណានា

៥០១-៥០៥. យថា ចក្កុ ធន្យនេ អធិបតេយ្យជ្ជន ចក្កុទ្ធិយំ, ឯវំ សុខវេទនា
សុខនេ អធិបតេយ្យជ្ជន សុខិទ្ធិយំ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ សេសំ
តេភូមកន្តិ សេសំ ភូមិត្តយវសេន តេភូមកំ។

៦. បឋមវិភង្គសុត្តវណ្ណានា

៥០៦. កាយិកន្តិ អយមស្ស និស្សយវសេន និទ្ទេសោតិ អាហា -
“កាយបសាទវត្ថុក”ន្តិ។ សរូបនិទ្ទេសោ សុខំ សុខិទ្ធិយស្ស សរូបន្តិ។
សាធនីយជ្ជន ធម្មបទានិ អត្តនិ អស្សាធយតីតិ សាតំ, មជ្ជវំ។ វេទយិតន្តិ
វេទិយនំ, អនុកវនន្តិ អត្តោ។ អញ្ញធម្មវិសិដ្ឋោតិ ជស្សាធិហិ អញ្ញោហិ ធម្មោហិ
វិសធិសោ។ កាយិកន្តិ បសាទកាយសន្និស្សិតំ។ ចេតសិកន្តិ ចេតោសន្និស្សិតំ,
តេន វុត្តំ “ឯត្ថ បទា”តិអាទិ។ កាយបសាទ...បេ.... នត្ថិ, តស្មា “ចត្តារោ
បសាទកាយេ វុត្តំ កត្វា”តិ វុត្តំ។

៧. កដ្ឋាបមសុត្តវណ្ណានា

៥០៧. ទិទ្ធិ អរណីនន្តិ អធសុត្តារណីនំ។ កិញ្ចិ ទ្វយំ សង្ឃដ្ឋិតមត្តំ ហុត្វា ន
សមោធានគតំ ហោតីតិ តំនិវត្តនត្តំ “សង្ឃដ្ឋនសមោធានា”តិ វុត្តំ។ បុនប្ប្នំ
សង្ឃដ្ឋនេន ហិ តេជោចាតុកាវោ។ អធសារណីវិយ វត្តារម្មណំ អសតិបិ
វាយាមេ តជ្ជសម្មស្សបច្ចយតោ។ ឧត្តារណីវិយ ជស្សោ
វត្តារម្មណាធិជស្សន បវត្តនតោ។ សង្ឃដ្ឋោវិយ ជស្សសង្ឃដ្ឋនំ

អរណីទ្វយសង្ឃដ្ឋនាវិយ ជស្សស្សេវ វត្តាវម្ពណេសុ សង្ឃដ្ឋនាការេន
បវត្តិតោ។ អគ្គិវិយ វេទនា អនុធានជ្ជន ខណិកាវាយញ្ច។ វត្តាវម្ពណំ វា
ឧត្តរាវណីវិយ ឥន្ទនាចាតកហណាទីសុ ឧស្សហស្សវិយ បវត្តិសម្ពវតោ។
ជស្សោ អធិរាវណីវិយ និរុស្សហនីវហតាវសេន អត្តសាធនតោ។

១០. ឧប្បជិចាជិកសុត្តវណ្ណនា

៥១០. វសនំ ភញ្ញនំ និរុជ្ឈនំ វសោ។ យោ យោ ធម្មានំ វសោ យថាធម្មវសោ,
តេន យថាធម្មវសេន។ បជិចាជិយាតិ កមេន, ឧភយេនបិ ធម្មានំ
បហានក្កមេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមស្មី ឥន្ទ្រិយវិភង្កេតិ ឥមស្មី
ឥន្ទ្រិយសំយុត្តសញ្ញិតេ ឥន្ទ្រិយវិភង្កេ។ អនេសិតត្តាតិ សេសសុត្តានិវិយ
“សុទ្ធិន្ទ្រិយ”ន្តិអាទិនា អនេសិតត្តា ឥទំ ឧប្បជិចាជិកសុត្តំ នាម។ វលិយា
ខវសម្ពស្សាយ ជុជ្ឈស្ស។ តន្តិ កណ្តាកវេទនាទី។ ឯតស្ស ទុក្ខិន្ទ្រិយស្ស។

តេសំ តេសន្តិ ទោមនស្សិន្ទ្រិយាទីនំ។ ការណាវសេនេវាតិ
តំតំអសាធារណការណាវសេន។ តេសញ្ញិ វិសេសការណំ ធស្សេន្តោ
“បត្តិជីវរាទីនំ វា”តិ អាហា។

ឯកតោវាតិ បុនប្បនំ បទុទ្ធារណំ អកត្វា ឯកជ្ឈមេវ។ ទុតិយជ្ឈនាទីនំ
ឧបចារក្ខណេ ឯវ និរុជ្ឈន្តិ អាទេត្វា សម្ពន្ធា។ តេសំ
ទុក្ខិន្ទ្រិយទោមនស្សនិទំ។ អតិសយនិរោធាតិ សុដ្ឋ បហានំ ឧប្បជិបក្ខេន
វ្របសមោ។ និរោធាយេវាតិ និរោធមត្តមេវ។ នាវាវជ្ជនេតិ យេន អាវជ្ជនេន
អប្បនាវីចិ ហោតិ, តតោ ភិជ្ជាវជ្ជនេ, អនេការវជ្ជនេ វា។ អប្បនាវីចិយញ្ញិ
ឧបចារោ ឯការវជ្ជនោ, ឥតរោ អនេការវជ្ជនោ អនេកក្ខត្តំ បវត្តនតោ។
វិសមនិសង្កាយ ឧប្បន្ទកិលមថោ វិសមាសនុបតាថោ។ បីតិជរណេនាតិ

បីតិយា ជរលាវសត្តា។ បីតិសមុជ្ជាធានំ វា បណីតរូបាធានំ កាយស្ស ព្យាបនតោ
វុត្តំ។ តេនាហា “សព្ពោ កាយោ សុខោក្កន្តោ ហោតី” តិ។ វិតក្កវិចារបច្ចយេបីតិ
បិ-សន្តោ អដ្ឋានបយុត្តោ, សោ “បហីនស្ស” តិ ឯត្ថ អាណេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពោ
“បហីនស្សបិ ទោមនស្សិន្ទ្រិយស្ស” តិ។ ឯតំ ទោមនស្សិន្ទ្រិយំ ឧប្បជ្ជតីតិ
សម្ពន្ធា។ “តស្ស មយ្ហំ អតិចំ វិតក្កយតោវិចារយតោ កាយោបិ កិលមិ,
ចិត្តម្បិវិហញ្ញី” តិ ច វេចនតោ កាយចិត្តទេធានំ វិតក្កវិចារបច្ចយតា
វេទិតព្ពា។ វិតក្កវិចារភាវេ ឧប្បជ្ជតិ ទោមនស្សិន្ទ្រិយន្តិ អាណេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។
តត្ថស្ស សិយា ឧប្បត្តិ តត្ថ ទុតិយជ្ឈានុបចារេ អស្ស ទោមនស្សស្ស ឧប្បត្តិ
កវេយ្យ។ “តត្ថស្ស សិយា ឧប្បត្តិ” តិ ឥទំ បរិកប្បវចនំ ឧបចារក្ខណោ
ទោមនស្សស្ស សុប្បហីនការទស្សនត្ថំ។ តថា ហិ វុត្តំ “នត្វេវ ទុតិយជ្ឈានេ
បហីនបច្ចយត្តា” តិ។ បហីនម្បិ សោមនស្សិន្ទ្រិយំ បីតិ វិយ ន ទូរេតិ កត្វា
“អាសន្នត្តា” តិ វុត្តំ។ ធានាវជ្ជនុបចារេ បហីនម្បិ បហានជ្ជំ បដិបក្ខេន
អវិហតត្តា អន្តរន្តរា ឧប្បជ្ជេយ្យាតិ ឥមមត្តំ ទស្សន្តោ
“អប្បនាប្បត្តាយា” តិ អាទិមាហា។ “តាទិសាយ អាសេវនាយ ឥច្ឆិតព្ពត្តាយថា
មគ្គីវិចិតោ បុព្ពេ ទ្វេ តយោ ជវនវាវា សទិសានុបស្សនាវ បវត្តន្តិ, ឯវមិធាបិ
អប្បនាវារតោ បុព្ពេ ទ្វេ តយោ ជវនវាវា ឧបេក្ខាសហគតាវ បវត្តន្តិ” តិ វេទន្តិ។
អបរិសេសន្តិ សុវិក្ខម្ហិតន្តិ កត្វាវិក្ខម្ហនេន អនវសេសំ។

តថត្តាយាតិ តថភាវាយ បឋមជ្ឈានសមន្តិតាយ។ សា បនស្ស ឧប្បាទនេន
វា ឧប្បន្នស្ស សមាបជ្ជនេន វា ហោតីតិ វុត្តំ “ឧប្បាទនត្តាយ
សមាបជ្ជនត្តាយា” តិ។ ទ្វិស្វតិ នវមទសមេសុ សុត្តន្តេសុ។

សុខិន្ទ្រិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ជរាវត្តោ

១. ជរាធម្មសុត្តន្តបិដក

៥០០. បម្ភេ, ចាសាទស្ស ច បច្ឆិមភាគេ អាតថោ បច្ឆាតថោ, តស្មី
បច្ឆាតថេ។ សោ ហិ ចាសាទស្ស បម្ភេខភាវេន កតោ។ កី បន ភគវតោ
វជិរសារំ សរីរំ ឌីតាបេតព្ពំ ហោតីតិ អាហា - “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស” តិអាទិ។ អយញ្ច
ឥមំ សុត្តំ ទេសិតសមយេ។ ន សក្កោតិ ព្យាមប្បកាយ កាយចិ បកាយ
អនភិកវនីយត្ថា។ កិញ្ចាបិ ពុទ្ធាកា សូរិយាកាយ អនភិកវនីយា,
យម្មសភាវតាយ បន វស្មីនំ បរិតោ ជវន្តិ សូរិយាកា តិខិណ្ណា ឧណ្ណាតិ អាហា
“វស្មីតេជ” ភិណ្ឌិ។ ឥទានិ តមត្ថំ ឧបមាយ វិភាវេតុំ “យថេវ ហិ” តិអាទិ វុត្ថំ។

សុវណ្ណាវដ្ឋវិយាតិ អច្ឆេ សុវណ្ណាបត្តេ វិនិវត្តអារដ្ឋវិយ។ គរហណ្ឌន្ធវិយំ
នាម កិវេតំ “អច្ឆវិយមេតំ អវិសិច្ឆេជលវេន” ភិណ្ឌិអាទិសុវិយ។ ន ឯវមេតវហិតិ
អត្តនោ ចាកជវសេន វេនតិ, ន ឥតវេសម្បីតិ។ សិរាជាលាតិ សិរាសន្តាណា។
ឯវរូបំ ន ហោតីតិ អញ្ញេសំ ចាកតិកសត្តានំ វុត្តាការំ វិយ ន ហោតិ
បុញ្ញសម្ភារស្ស ឧឡារតមត្តាវិបច្ឆនស្ស បរិយន្តកតត្តា។ តេនាហា “អញ្ញេសំ
អចាកជ” ភិណ្ឌិ។ វលិយាវដ្ឋកន្តិ អប្បកំ វលិយាវដ្ឋេ។ តេនាហា
“កេសគ្គប្បមាណ” ភិណ្ឌិ។ សញ្ញាជិតិ សិរាជាលាតិ។ បុរតោ វង្កាតិ ថោកំ បុរតោ
នតមត្ថំ សន្ធាយាហា។ តេន វុត្ថំ “ស្វាយំ អញ្ញេសំ អចាកជោ” តិ។
នយគ្គាហតោតិ អនុមាណតោ។ ជីតន្តិ ជីសន្តិយោគេ ឧបយោគវេនំ។ ជីតិ
ជិគុច្ឆនត្ថេ និចាតោ។ ជិក្ការោតិ ជិគុច្ឆាបយោគោ។ តំ ជុសត្វតិ តុយ្ហំ
ចាបុណាតុ។

២. ឧណ្ណកថាប្បកាយសុត្តន្តបិដក

៥១២. អញ្ញមញ្ញស្សតិ អញ្ញោ អញ្ញស្ស។ ន បច្ចនុភោតិ អត្ថនោ
អវិសយការតោ។ ឥនាទិ តំ អញ្ញវិសយតំ អន្ធយតោ ព្យតិរេកតោវិការេតុំ
“សចេ ហិ”តិអាទិ វុត្ថំ។

វិសយានិ បដិសរន្តិ ឯត្ថាតិ បដិសរណំ។ ឥន្ទ្រិយវិញ្ញាណានិ ហិ អសតិបិ
តាទិសេ អធិប្បាយេ អត្ថនោ អារម្មណស្ស យាថាវតោ សម្មជាទនតោ
បវេទនវិជាននាទិ ករោន្តានិវិយ បវត្ថន្តិ, តថា លោកស្ស អញ្ញត្ថ សិទ្ធិតោ។
តេនាហា ភគវា - “មនោ បដិសរណំ, មនោវ នេសំ គោចរវិសយំ បច្ចនុភោតិ”តិ
មនោទ្វារិកជវនមនោ ហិ សវិសេសំ មនោវិសយំ បច្ចនុភោតិ,
បញ្ចទ្វារិកជវនមនោ មននមត្តមេវ បច្ចនុភវតិ។ រដ្ឋនាទិគ្គហណាញោត្ថ
និទស្សនមត្តំ, តស្មា សទ្ធិហនាទិបិ គហិតមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ, បញ្ចទ្វារប្បវត្តិវសេន
តថា វុត្ថំ។ ឯកស្មី បន ទ្វារេតិ ចក្កទ្វារេ។

ទុព្ពលភោជកាតិ អប្បានុភាវា រាជភោគ្គា។ អាយន្តិ ភោគុប្បត្តិដ្ឋានំ។
យោត្តពន្ធាទិនិមិត្តំ លទ្ធព្ពកហាបណោ យោត្តកហាបណោ។ អទ្ធពន្ធាទិនិមិត្តំ
គហោតព្ពកហាបណោ អទ្ធកហាបណោ។ មាឃាតយោសនាយ កតាយ
ហិសានិមិត្តំ គហោតព្ពកហាបណោ មាបហារកហាបណោ។ តស្ស
បរិមាណំ ទស្សេតុំ “អទ្ធកហាបណោ”តិអាទិ វុត្ថំ។ សតវត្ថុកន្តិ
សតករិសវត្ថុកំ។

មគ្គសតីតិ អរិយមគ្គសតិ។ ភាវនមនុយុញ្ញន្តស្ស ហិ ជវនមនោ
ឧស្សក្កិទ្ធវាវ មគ្គសតី បដិសរតិ តប្បវិយោសានត្ថា។ តន្តិ និព្វានំ។ សាតិ
ជលវិមុត្តិ។ បដិសរតិ អគ្គមគ្គសតិយា។ ជលវិមុត្តិ និព្វានន្តិ ឧភយំ មគ្គស្ស
សិទ្ធាយេវាតិ។ អារម្មណាវសេន នត្ថិ ឯតស្ស បដិសរណាន្តិ អប្បដិសរណំ
អសម្ពតាមតស្ស សន្តិនិច្ឆសភាវត្ថា។ សយំ បន សព្វេសំយេវ អរិយានំ

បដិសរណំ។ តេនាហ “និព្វានំ អរហតោ គតី” តិ (បរិ. ៣៣៩)។ និព្វានំ អនុបរិដ្ឋំ
និព្វាននិស្សយត្តា។ ន តតោ បរំ គច្ឆតិ គតស្ស អញ្ញស្ស តាទិសស្ស អភារា។
និព្វានំ បរិ សព្វសោ ឌីសានន្តិ និព្វានបរិយោសានំ។

មូលជាតា ជាតមូល។ តតោ ឯវ បតិដ្ឋិតា។ កា បនស្សតិ អាហ “មគ្គន
អាគតសទ្ធា” តិ។ មគ្គោ ទទ្ធិយ អសំហារិយសទ្ធាយ មូលំ ទិដ្ឋិសម្មយុត្តានិ
ចេវ វិចិកិច្ឆាចិត្តញាតិ បញ្ច អកុសលចិត្តានិ សមុច្ឆេទវសេន បហីនានិ។ បញ្ច
នីវរណានីតិ ឯត្ថ អចាយគមនីយានិ បឋមមគ្គនេវ បហីនានិ, ឥតរានិ
វិក្ខម្កនវសេន ឈានេន បហីនានីតិ បញ្ចសុ ឌីរម្កាគិយ កិលេសសំយោជនេសុ
ឯកទេសវិគមេនេវ ពហិទ្ធាសំយោជនោវិយ ជាតោតិ វុត្ថំ
“ឈានអនាគាមិដ្ឋានេ បីតោ” តិ។ តេនាហ “សោ អបរិហីន... បេ....
និព្វាយេយ្យា” តិ។

៥. បឋមបុព្វរាមសុត្តវណ្ណនា

៥១៥. បុព្វកោដ្ឋកេ ឯវ អាគតសុត្ថំ អាទី កត្វា ជលិទ្រិយានេវ កថិតានិ
អគ្គជលវសេន ទេសនាយ អាគតត្តា។

១០. អាបណសុត្តវណ្ណនា

៥២០. ឧបរិ សហវិបស្សនាយ តយោ មគ្គាតិ វិបស្សនាយ សហ
សោតាបត្តិជលតោ ឧបរិ តយោ មគ្គា។ មគ្គាធិគមេន ឥនានិ បច្ចក្ខតត្តា
“ឥមេ ខោតេ ធម្មា” តិ វុត្តា។ តត្ថ យំ អគ្គភូតំ, តស្ស វសេន ទស្សេតុំ
“អរហត្តជលិទ្រិយំ នាមា” តិ វុត្ថំ ឥន្ទ្រិយភាវសាមញ្ញេន ឯកជ្ឈំ កត្វា។
អតិវិជ្ឈិត្វា បស្សមីតិ សច្ចិកត្វា យាថាវតោ បស្សមិ។ ចត្វហិ ឥន្ទ្រិយេហីតិ

វិរិយឆ្ន័យានីហិ ចតុហិ ឥន្ទ្រិយេហិ។ សារិបស្សនាមគ្គដលសហគតា សិយាតិ
មិស្សកា វុត្តា។

ជរាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សូករាខតវគ្គោ

១. សាលសុត្តវណ្ណានា

៥២១. សូរភាវេនាតិ អតិសូរភាវេន។ ពុជ្ឈនត្តាយាតិ សច្ចបដិវេជាយ។

២. មល្លិកសុត្តវណ្ណានា

៥២២. ចត្តារិ ឥន្ទ្រិយានីតិ បញ្ញាឆ្ន័យំ វេបេត្វា សេសានិ ចត្តារិ។
“អរិយញ្ញាណំ លោកុត្តរ”ន្តំ វុត្តំ មគ្គញ្ញាណំ កត្វា។ អរិយ-សន្នេហា បន យថា
តថាវិសុទ្ធបិ ហោតីតិ តាធិសំ សន្ធាយ វុត្តំ “តម្បិ បនា”តិអាទិ។ យថា ហិ
ចត្តារិឆ្ន័យានិ មិស្សកានិ, វេ បញ្ញាឆ្ន័យម្បិ មិស្សកន្តំ វុច្ចមានេ ន កោចិ
វិរោជោតិ អធិប្បាយេនាហ “តម្បិ បន...បេ....វដ្ឋតី”តិ។

៣. សេខសុត្តវណ្ណានា

៥២៣. ន សក្កោតិ ឥន្ទ្រិយានំ អបរិបក្កត្តា។ អត្ថិតិ បដានាតិ
នយក្កាហេន, ន បច្ចក្ខតោ។ ន ហិ អរិយាបិ អនធិកតំ មគ្គដលំ បច្ចវេក្ខិតុំ
សក្កោន្តិ។

៦. បតិដ្ឋិតសុត្តវណ្ណានា

៥២៦. សាសវេស្វតិ ចតុរាសវរិទិមុត្តេសុ សេសធម្មេសុ អារម្មណេសុ។
តេសុបិ ឧប្បជ្ឈនកអនត្តតោ ចិត្តំ រក្ខតិ នាម។

៨. សូករាតសុត្តវណ្ណានា

៥២៨. តំ សន្ធាយាតិ តំ សូករាតលេណំ សន្ធាយ។ ឯតំ “សូករាតាយ”ន្តិ
វចនំ វុត្តំ។ ភាវនបុំសកន្តិ ភាវជោតកំ នបុំសកវចនំ យថា “វិសមំ វាតា
វាយន្តិ, ឯកមន្តំ និសីទី”តិ។ កិច្ចបដិបត្តិ តេសំ សំកាសនជ្ជន សបតិសោ,
សបតិសោ ឯវ សប្បតិស្សោ, សដេដ្ឋកោតិ អាហា “សប្បតិស្សោតិ
សដេដ្ឋកោ”តិ។

សូករាតវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ពោធិបក្ខិយវគ្គវណ្ណានា

៥៣០-៦៥០. សត្តានំ ជលានំ ហេតុភូតានិ “ឥមេសំ ខោ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចន្តំ
ឥន្ទ្រិយានំ ភាវិតត្តា”តិអាទិនា វុត្តានិ, បញ្ចិន្ទ្រិយានិយេវ ជលូបចារេន “សត្ត
ជលានី”តិ វុត្តានិ។ តានិ ច បុព្វភាគានិ “ឥមេសំ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចន្តំ ឥន្ទ្រិយានំ
ភាវិតត្តា...បេ.... សត្តានិសំសា ចាជិកម្លា”តិ វចនតោ។ តេសន្តិ សត្តានំ
ជលានំ។ “ទិន្នំ ជលានំ អញ្ញាតរំ ជល”ន្តិ ឯវំ អតីតសុត្តេ វុត្តានិ ហេដ្ឋា ទេ ជលានិ
នាមាតិ វទន្តិ។ យេហិ បន ឥន្ទ្រិយេហិ អញ្ញាត្រ បន អន្តរាបរិទិព្វាយី សេសានិ
ជលានិ ហោន្តិ, តានិ ចត្តារិ សបុព្វភាគានិ លោកុត្តរានីតិ វុត្តំ សិយា។

ឥន្ទ្រិយសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. សម្មប្បធានសំយុត្តវណ្ណានា

៦៥១-៧០៤. សម្ពុប្បធានសំយុត្ត បុព្វភាគវិបស្សនាវ កថិតា “អកុសលានំ
ធម្មានំ បហាឆាយា” តិអាធិវចនតោ។

សម្ពុប្បធានសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ពលសំយុត្តវណ្ណានា

៧០៥-៨១២. ពលសំយុត្ត ពលានិ មិស្សកានេវ កថិតានិ “វិវេកានិស្សិត” ន្តិ
វចនតោ។

ពលសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ឥទ្ធិចានសំយុត្តំ

១. ចាចាលវគ្គោ

១. អចារសុត្តវណ្ណានា

៨១៣. ធន្តំ និស្សាយ បវគ្គោ សមាធិតិ កត្តកម្មតាធន្តំ អធិបតី កត្វា
បដិលទ្ធសមាធិ ធន្តសមាធិ។ បធានសម្ពាវាតិ ចតុកិច្ចសាធកស្ស
សម្ពុប្បធានវីរិយស្សេតំ អធិវចនំ។ តេហិតិ ធន្តសមាធិបធានសម្ពាវេហិ។
ឥទ្ធិយា ចានន្តិ និប្ពត្តិបរិយាយេន ឥដ្ឋនដ្ឋេន, ឥដ្ឋន្តិ ឯតាយ សទ្ធា ឥទ្ធា វុទ្ធា
ឧក្កំសគតា ហោន្តិតិ ឥមិនា វា បរិយាយេន “ឥទ្ធិ” តិ សម្ពាតានំ
ឧបចារជ្ឈានាធិកុសលចិត្តសម្បយុត្តានំ ធន្តសមាធិបធានសម្ពាវានំ
អធិជ្ឈានដ្ឋេន ចានភូតំ, សេសចិត្តចេតសិករាសិន្តិ អត្តោ។ សា ឯវ ច
យថាវុត្តឥទ្ធិ យស្មា ហេដ្ឋិមា ហេដ្ឋិមា ឧបរិមាយ ឧបរិមាយ ចានភូតា, តស្មា

វុត្តំ “ឥទ្ធិក្ខតំ វា ចាទន្តិ ឥទ្ធិចាទ”ន្តិ។ សេសេស្វតិ វិរិយសមាធិអាទីសុ។ តត្ថ ហិ
វិរិយំ ចិត្តំ វិមំសំ អធិបតី កត្វា បដិលទ្ធសមាធិវិមំសាសមាធិតិ អត្ថោ
វេទិតញោ។ ឥធាតិ ឥមស្មី ឥទ្ធិចាទសំយុត្តោ។ ឯកបរិច្ឆេទោ អត្ថនិទ្ទេសោ។

៥. ឥទ្ធិបទេសសុត្តវណ្ណានា

៨១៧. ឥទ្ធិបទេសន្តិ ឥទ្ធិយា ឯកទេសំ។ កោ បទ សោតិ អាហា - “តយោ ច
មគ្គតីណិ ច ជលានី”តិ។

៦. សមត្ថសុត្តវណ្ណានា

៨១៨. សមត្ថន្តិ សាមញ្ញស្ស សមំ អត្ថនំ ឥជ្ឈនំ សមត្ថំ បរិបុណ្ណំ។
វិវុដ្តចាទកា ឯវ ឥទ្ធិចាទា កថិតា “អចារា ចារំ គមនាយ
សំវត្ថន្តិ”តិ អាទិវចនតោ។

១០. ចេតិយសុត្តវណ្ណានា

៨២២. ឧទេនយក្ខស្ស ចេតិយដ្ឋានេតិ ឧទេនស្ស នាម យក្ខស្ស
ទេវាយតនសង្ខេបេន ឥជ្ឈកាហិ កតេ មហាជនស្ស ចិត្តិ កតដ្ឋានេ។
កតវិហារោតិ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស តត្ថ កតវិហារោ។ វុច្ឆតីតិ បុរិមវេហារេន
“ឧទេនចេតិយ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ កោតមកាទីសុប័តិ កោតមកចេតិយន្តិ
ឯវ មាទីសុប័តិ។ ឯសេវ នយោតិ ចេតិយដ្ឋានេ កតវិហារភារំ អតិទិសតិ។
វុឡិតាតិ ភាវនាចារិប្បវិវសេន បរិព្រហិតា។ បុនប្បុនំ កតាតិ ភាវនាយ
ពហុលីករណាវសេន អបរាបរំ បវត្តិតា អាទីតា។ យុត្តយានំ វិយ កតាតិ
យថា យុត្តមាជញ្ញយានំ នេកេន សារថិនា អធិដ្ឋិតំ យថារុចិ បវត្តិមរហតិ, ឯវំ
យថារុចិ បវត្តនារហតំ គមិតា។ បតិដ្ឋានជ្ជេនាតិ អធិដ្ឋានជ្ជេន។ វត្ថុវិយ

កតាតិ សព្វសោ ឧបក្កិលេសវិសោធនេន ឥទ្ធិវិសេសានំ បវត្តិដ្ឋានការតោ
សុវិសោធិតបរិស្សយវត្ថុវិយ កតា។ អធិដ្ឋិតាតិ បដិបក្កទ្ធវិការតោ
សុការិតការវេន តំតំអធិដ្ឋានយោគ្យតាយ វេបិតា។ សមន្តតោ ចិតាតិ
សព្វភាគេន ការនុបចយំ គមិតា។ តេនាហា “សុវត្ថិតា”តិ។ សុដ្ឋសមាវទ្ធាតិ
ឥទ្ធិការតាយ សិខប្បត្តិយា សម្មនេវ សំសេវិតា។

អនិយមេនាតិ “យស្ស កស្សចី”តិ អនិយតវចនេន។ និយមេត្វាតិ
“តថាគតស្ស”តិ សរុបគ្គហណេន និយមេត្វា។ អាយុប្បមាណានិ
បរមាយុប្បមាណំ វេទិតិ។ តស្សេវ គហណេ ការណំ ព្រហ្មជាលវណ្ណោនាយំ
វុត្តនយេនេវ វេទិតតំ។ មហាសីវត្ថុរោ បន មហាពោធិសត្តានំ ចរិមកវេ
បដិសន្ធិនាយិទោ កម្មស្ស អសន្នេយ្យាយុកតាសំវត្តនសមត្ថតំ ហនយេ
វេបេត្វា ពុទ្ធានំ អាយុសន្និវាស្ស បរិស្សយវិក្ខម្ពនសមត្ថតា ចាឡិយំ អាគតា
ឯវាតិ ឥមំ ភទ្កកប្បមេវ តិដ្ឋេយ្យាតិ អវោច។

ខណ្ឌិទ្ធាធិហិ អភិសុយ្យតីតិ ឯតេន យថា ឥទ្ធិពលេន ជរាយ ន បដិហតោ,
ឯវំ តេន មរណស្សចិ ន បដិហតោតិ អត្ថតោ អាបន្នមេវាតិ។ “កូ សរោ ឱត្តោ,
កូចនិ បតិតោ”តិ អញ្ញោថា វុដ្ឋិតេនចិ ថេវវាទេន អដ្ឋកថាវចនមេវ សមត្ថិតនិ
ទដ្ឋតំ។ តេនាហា “សោ បន ន វុច្ឆតិ...ថេ... និយមិត”និ។

បរិយុដ្ឋិតចិត្តោតិ យថា កិញ្ចិ អត្តានត្ថំ សល្លក្ខេតុំ ន សក្កា, ឯវំ
អភិភូតចិត្តោ។ សោ បន អភិភវោ មហតា ឧទកោយេន អប្បកស្ស ឧទកស្ស
អដ្ឋោត្តរណំវិយ អហោសីតិ វុត្ថំ “អដ្ឋោត្តជចិត្តោ”តិ។ អញ្ញោតិ ថេវតោ,
អរិយេហិ វា អញ្ញោ យោកោចិ បរោ បុទុដ្ឋនោ។ បុទុដ្ឋនគ្គហណាញោត្ថ យថា
សព្វេន សព្វំ អប្បហ័នវិបល្លាសោ មារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តោ កិញ្ចិ អត្តានត្ថំ
សល្លក្ខេតុំ ន សក្កាតិ, ឯវំ ថេវោ ភគវតា កតំ និមិត្តោភាសំ សព្វសោ ន

សល្លកេសីតិ ធន្យនត្ថំ។ តេនាហ “មារោហី”តិអាទិ។ ចត្តារោវិបល្លាសាតិ
អសុភេ “សុភ”ន្តិ សញ្ញាវិបល្លាសោ, ចិត្តវិបល្លាសោ, ធុកេ “សុខ”ន្តិ
សញ្ញាវិបល្លាសោ, ចិត្តវិបល្លាសាតិ ឥមេ ចត្តារោវិបល្លាសា។ តេនាតិ យទិបិ
ឥតវេ អដ្ឋវិបល្លាសា បហីនា, យថាវុត្តានំ ចតុន្នំវិបល្លាសានំ អប្បហីនកាវេន។
អស្សាតិ ថេរស្ស។

មទ្គតីតិ ដុសនមត្ថេន មទ្គន្តោវិយ ហោតិ, អញ្ញាថា តេន មទ្គិតេ សត្តានំ
មរណាមេវ សិយា, កី សក្ខិស្សតិ ន សក្ខិស្សតីតិ អធិប្បាយោ។ កស្មា ន
សក្ខិស្សតិ? ននុ ឯស អគ្គសាវកស្ស មហិទ្ធិកស្ស មហានុភាវស្ស កុច្ឆិ
បរិជ្ជោតិ? សច្ចំ បរិជ្ជោ, តញ្ច ខោ អត្តនោ មហានុភាវស្ស ធន្យនត្ថំ, ន
វិពាធនាធិប្បាយេន។ វិពាធនាធិប្បាយេន បន ឥធ “កី សក្ខិស្សតិ”តិ វុត្ថំ
បាធយមទ្គនស្ស អធិកតត្តា។ និមិត្តោភាសន្តិ ឯត្ថ “តិដ្ឋតុ ភគវា កប្ប”ន្តិ
សកលកប្បំ អវជ្ជានយាចនាយ “យស្ស កស្សចិ, អានន្ត, ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទា
ភាវិតា”តិអាទិនា អញ្ញាបទេសេន អត្តនោ ចតុវិទ្ធិចាទភាវនានុភាវេន កប្បំ
អវជ្ជានសមត្ថភាវសេន សញ្ញាប្បាទនំ និមិត្តំ។ តថា បន បរិយាយគ្គហណំ
មុញ្ញាត្វា ឧដុកំយេវ អត្តនោ អធិប្បាយវិការំនំ ឱកាសោ។ ជានន្តោយេវាតិ
មារេន បរិយុដ្ឋិតការំ ជានន្តោ ឯវ។ អត្តនោ អបរាជហេតុកោ សត្តានំ
សោកោ តនុកោ ហោតិ, ន ពលវាតិ អាហ - “នោសារោបនេន
សោកតនុករណត្ថ”ន្តិ។ កី បន ថេរោ មារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តកាលេ បវត្តី បច្ឆា
ជានាតីតិ? ន ជានាតិ សភាវេន, ពុទ្ធានុភាវេន បន ជានាតិ។

អនត្ថេ និយោជេន្តោ គុណមារណេន មារេតិ, វិរាគវិពន្ធនេន វា
ជាតិនិមិត្តតាយ តត្ថ តត្ថ ជាតំ មារេន្តោវិយ ហោតីតិ “មារេតីតិ មារោ”តិ
វុត្ថំ។ អតិចាបត្តា ចាបិមា។ កណ្ណាធម្មសមន្នាគតោ កណ្ណោ។ វិរាគាទិគុណានំ

អន្តរកាលតោ អន្តរកាល។ សត្វានំ អនត្តារហំ បដិបត្តី ន មុញ្ញតីតិ នមុចិ។
អត្ថនោ មារចាសេន បមត្ត ពន្ធិតិ, បមត្តា វា ពន្ធិ ឯតស្សតិ បមត្តពន្ធិ។
សត្តមសត្តាហតោ បរំ សត្ត អហានិ សន្ធាយាហ “អដ្ឋមេ សត្តាហ”តិ, ន បន
បល្លង្គសត្តាហាធិវិយ និយតកិច្ចស្ស អដ្ឋមសត្តាហស្ស នាម លព្ពនតោ។
សត្តមសត្តាហស្ស ហិ បរតោ អជចាលនិក្រោធម្មលេ ព្រហ្មនោ សក្កស្ស ច
បដិញ្ញាតធម្មទេសនំ ភក្កវន្តំ ញាត្វា “ឥនានិ សត្ត ធម្មទេសនាយ មម វិសយំ
អតិក្កាមេស្សតី”តិ សញ្ញាតនោមនស្សោ ហុត្វា ឋិតោ ចិន្តេសិ, “ហន្តាហំ នានិ
នំ ឧចាយេន បរិនិព្វានបេស្សមិ, ឯវមស្ស មនោរថោ អញ្ញាចត្ថំ គមិស្សតិ, មម
មនោរថោ ឥន្ទ្រិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ភក្កវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ -
“បរិនិព្វាតុ នានិ, ភន្តេ, ភក្កវ”តិ អាធិនា បរិនិព្វានំ យាចិ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ
“អដ្ឋមេ សត្តាហ”តិ អាធិ។ តត្ថ អដ្ឋាតិ អាយុសម្ព័ន្ធវារោស្សជ្ជនទិវសំ
សន្ធាយាហ។ ភក្កវា ចស្ស អតិពន្ធនាធិប្បាយំ ជានន្តោបិ តំ អនាវិកត្វា
បរិនិព្វានស្ស អកាលភាវមេវ បកាសេន្តោ យាចនំ បដិក្ខិបិ។ តេនាហ “ន
តាវាហ”តិ អាធិ។

មគ្គវសេន ព្យត្តាតិ សច្ចបដិវេធរេយ្យត្តិយេន ព្យត្តា។ តថេវិជីតាតិ
មគ្គវសេន កិលេសានំ សមុច្ឆេទវិទយេន វិជីតា។ តថាវិសារនាតិ
អរិយមគ្គាធិគមេនេវ សត្តសាសនេ វេសារជ្ជប្បត្តិយាវិសារនា, សារជ្ជករានំ
ទិដ្ឋិចិកិច្ឆាទិចាបធម្មានំ វិគមេន វិសារនការំ បត្តាតិ អត្ថោ។ យស្ស សុតស្ស
វសេន វជ្ជទុក្ខតោ និស្សរណំ សម្ពុតិ, តំ ឥធម ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសេន “សុត”តិ
អធិប្បេតត្ថិ អាហ “តេបិជកវសេនា”តិ។ តិណ្ណំ បិដកានំ សមូហោ តេបិជកំ,
តិណ្ណំ វា បិដកានិ តិបិដកំ, តិបិដកមេវ តេបិជកំ, តស្ស វសេន។ តនេវាតិ យំ
តំ តេបិជកំ សោតព្ពកាវេន សុតត្ថិ វុត្ថំ, តមេវ។ ធម្មត្ថិ បរិយត្តិធម្មំ។ ធាវេន្តិ
សុវណ្ណភាជនេ បក្ខិត្តសីហាវសំ វិយ អវិនស្សន្តំ កត្វា

សុប្បត្តុណសុប្បវត្តិការេន ជារេន្តិ ហនយេ ឋបេន្តិ។ ឥតិ បរិយត្តិធម្មវសេន
ពហុស្សុតធម្មធរការំ ទស្សេត្វា ឥនានិ បដិវេជវសេនបិ តំ ទស្សេន្តោ “អថ
វា”តិអាទិ វុត្តំ។ អរិយធម្មស្សាតិ មគ្គជលធម្មស្ស, នវវិធស្ស វា
លោកុត្តរធម្មស្ស។ អនុធម្មភូតន្តិ អធិគមាយានុប្បំ ធម្មភូតំ។
អនុច្ឆរិកបដិបទន្តិ តមេវ វិបស្សនាធម្មមាហ, ធម្មិធា វិសុទ្ធិយោ វា។ អនុធម្មន្តិ
និព្វានធម្មស្ស អនុធម្មោ, យថាវុត្តបដិបទា, តស្សានុប្បំ អភិសល្លេខិតំ
អប្បិច្ឆតាទិធម្មំ។ ចរណសីលាតិ សមាធាយ វត្តនសីលា។ អនុមគ្គជលធម្មោ
ឯតិស្សាតិ វា អនុធម្មា, វុជ្ជានកាមិនិវិបស្សនា, តស្ស ចរណសីលា។ អត្តនោ
អាចរិយវាទន្តិ អត្តនោ អាចរិយស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស វាទំ។ សនេវកស្ស
លោកស្ស អាចារសិក្ខាបនេន អាចរិយោ, ភគវា, តស្ស វាទោ,
ចតុសច្ចទេសនា។

អាចិត្តិស្សន្តិ អាទិតោ កថេស្សន្តិ, អត្តនា ឧត្តហិតនិយាមេន បរេ
ឧត្តណ្ណាបេស្សន្តិ អត្តោ។ ទេសេស្សន្តិ វាចេស្សន្តិ, ចាធូរី សម្មា
បពោធស្សន្តិ អត្តោ។ បញ្ញាបេស្សន្តិ បដាណាបេស្សន្តិ, សង្គាសេស្សន្តិ
អត្តោ។ បដ្ឋបេស្សន្តិ បកាវេហិ ឋបេស្សន្តិ, បកាសេស្សន្តិ អត្តោ។
វិវរិស្សន្តិ វិវដំ ករិស្សន្តិ។ វិភជិស្សន្តិ វិភត្តំ ករិស្សន្តិ។ ឧត្តានំករិស្សន្តិ
អនុត្តានំ គម្ពីរំ ឧត្តានំ ចាកជំ ករិស្សន្តិ។ សហធម្មនាតិ ឯតុ ធម្ម-សន្តោ
ការណាបរិយាយោ “ហេតុម្ហិ ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា”តិអាទីសុ (វិភ. ៧២០)
វិយាតិ អាហា “សហេតុកេន សការណេន វេចនេនា”តិ។

សប្បាដិហារិយន្តិ សនិស្សរណំ។ យថា បរវាទំ ភព្វិក្ខា សកវាទោ
បតិជ្ជហតិ, ឯវំ ហេតុធាហារណេហិ យថាជិតតមត្តំ សម្មាទេត្វា ធម្មំ
កថេស្សន្តិ។ តេនាហា “និយ្យានិកំ កត្វា ធម្មំ ទេសេស្សន្តិ”តិ, នវវិធំ លោកុត្តរំ

ធម្មំ បពោធស្សន្តីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច “បញ្ញាបេស្សន្តី”តិអាទីហិ ធម្មា បទេហិ ធម្ម
អត្ថបទានិ ទស្សតានិ, អាទិតោ បទ ធម្មិហិ បទេហិ ធម្ម ព្យញ្ញនបទានិ។ ឯត្ថាវតា
តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ សំវណ្ណានានយេន សង្កហេត្វា ទស្សតំ ហោតិ។ វុត្តញ្ញេតំ
នេត្តិយំ (នេត្តិ. សង្កហាវរ) “ឆ្ងាទស បទានិ សុត្តំ, តំ សព្វំ ព្យញ្ញនព្វា អត្ថោ
ចា”តិ។

សិក្ខត្ថយសង្កហិតន្តិ អធិសីលសិក្ខាទិសិក្ខត្ថយសង្កហំ។ សកលំ
សាសនព្រាហ្មចរិយន្តិ អនវសេសំ សត្តសាសនភូតំ សេដ្ឋចរិយំ។ សមិទ្ធន្តិ
សម្មនេវ វុឡីតំ។ ឈានស្សនវសេនាតិ តេហិ តេហិ ភិក្ខុហិ
សមធិគតឈានសុខវសេន។ វុឡីប្បត្តន្តិ ឧឡារបណ័តការ្យបគមនេន សព្ពសោ
បរិវុឡីមុបគតំ។ សព្ពចាលិដុល្លំ វិយ អភិញ្ញាសម្បទាហិ សាសនាភិវុឡីយា
មត្តកប្បត្តិតោ។ បតិដ្ឋិតវសេនាតិ បតិដ្ឋានវសេន, បតិដ្ឋប្បត្តិយាតិ អត្ថោ។
បដិវេជវសេន ពហុនោ ជនស្ស ហិតំ ពាហុជញ្ញំ។ តេនាហ
“មហាជនាភិសមយវសេនា”តិ។ បុព្វ បុព្វលំ ភូតំ ជាតំ, បុព្វតំ ភូតំ បត្តន្តិ វា
បុព្វភូតំ។ តេនាហ “សព្ពាការេន បុព្វលការ្យប្បត្ត”ន្តិ។ សុដ្ឋ បកាសិតន្តិ
សម្មនេវ អាទិកល្យាណាទិការេន បវេទិតំ។

សតី សូបដ្ឋិតំ កត្វាតិ អយំ កាយាទិវិភាគោ អត្តការ្យសញ្ញិតោ ទុក្ខភារោ
មយា ឯត្ថកំ កាលំ វហិតោ, ឥទានិ បទ នវហិតញោ, ឯតស្ស អវហានត្ថំ ចិតវំ
កាលំ អរិយមគ្គសម្ពាហេ សម្ពតោ, ស្វាយំ អរិយមគ្គោ បដិវិទ្ធោ, យតោ ឥមេ
កាយាទយោ អសុភាទិតោ សភាវាទិតោ សម្មនេវ បរិញ្ញាតាតិ ចតុត្ថិធម្មិ
សតី យថាតថំវិសយេ សុដ្ឋ ឧបដ្ឋិតំ កត្វា។ ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិតាតិ យស្មា
ឥមស្ស អត្តការ្យសញ្ញិតស្ស ទុក្ខភារស្ស វហានេ បយោជនភូតំ អត្ថហិតំ
ពោធិមូលេ ឯវ បរិសមាបិតំ, បរហិតំ បទ ពុទ្ធវេនេយ្យវិនយនំ បរិសមាបិតំ

មត្តកប្បត្តំ, តំ ទានិ មាសត្ថយេនេវ បរិសមាបនំ ចាបុណ្យស្សតិ, តស្មា អាហា
“វិសាខបុណ្ណាមាយំ បរិនិព្វាយិស្សមី”តិ, វេ ពុទ្ធក្រាណេន បរិនិព្វត្ថា
សច្ចភាគេន វិនិច្ឆយំ កត្វា។ អាយុសន្ធាវំ វិស្សជីតិ អាយុនោ ជីវិតស្ស
អភិសន្ធាវំ ជលសមាបត្តិធម្មំ ន សមាបន្តិស្សមីតិ វិស្សជិ, តំ វិស្សន្តេនេវ
តេន អភិសន្ធាវយមាណំ ជីវិតសន្ធាវំ ន បរត្ថយិស្សមីតិ វិស្សជិ។ តេនាហា
“តត្ថា”តិអាធិ។

ឋានមហន្តតាយបិ បរត្ថិអាការមហន្តតាយបិ មហន្តោ បថវិកម្យោ។ តត្ថ
ឋានមហន្តតាយ ភូមិចាលស្ស មហន្តតំ ទស្សេតុំ “តទា...បេ.... អកម្មិត្ថា”តិ
វុត្តំ, សា បន ជាតិខេត្តភូតា ទសសហស្សី លោកធាតុ វេ, ន យា កាចិ។ យា
មហាភិជីហារមហាជាតិអាធិសុបិ អកម្មិត្ថ, តទាបិ តត្ថកាយ វេ កម្មនេ
កី ការណំ? ជាតិខេត្តភាវេន តស្សេវ អាធិតោ បរិគ្គហស្ស កតត្ថា,
បរិគ្គហណាញស្ស ធម្មតាវសេន វេទិតព្ពំ។ តថា ហិ បុរិមពុទ្ធានម្បិ តត្ថកមេវ
ជាតិខេត្តំ អហោសិ។ តថា ហិ វុត្តំ “ទសសហស្សី លោកធាតុ និស្សន្ទា ហោតិ
និរាកុលា...បេ.... មហាសមុទ្រា អាភុជតិ, ទសសហស្សី បកម្បតិ”តិ ច អាធិ។
ឧទកបរិយន្តំ កត្វា ធម្មការប្បវេជនេន។ អវីតរាគេ ភីសេតីតិ ភីសនោ, សោ
វេ ភីសនកោតិ អាហា “ភយជនកោ”តិ។ ទេវភេរិយោតិ ទេវទុន្ទភិសទ្ធស្ស
បរិយាយវេចនមត្តំ, ន ចេត្ត កាចិ ភេរិ ទេវទុន្ទភិតិ អធិប្បតា, អថ ខោ
ឧប្បាតភាវេន លព្ពមាទោ អាភាសតោ និគ្រោសសន្តោ។ តេនាហា
“ទេវោ”តិអាធិ។ ទេវោតិ មេយោ។ តស្ស ហិ តទា អច្ចភាវេន អាភាសស្ស
វស្សភាវេន សុក្ខគន្ធិតសញ្ញិតេ សន្តេ និច្ឆរន្តេ ទេវទុន្ទភិសមញ្ញា។ តេនាហា
“ទេវោ សុក្ខគន្ធិតំ គន្ធិ”តិ។

បីតិវេតវិស្សជ្ជន្តិ “ឯវំ ចិត្តកាលំ វហិតោ អយំ អត្តការសញ្ញិតោ
ទុក្ខភារោ, ធានិន ចិត្តស្សេវ និក្ខិបិស្សមី” តិ សញ្ញាតសោមនស្សោ ភគវា
សភាវេនេវ បីតិវេតវិស្សជ្ជន្តិ ឧទានំ ឧទានេតិ, ឯវំ ឧទានេន្តេន អយម្បិ អត្តោ
សាធិតោ ហោតីតិ ធន្សនត្ថំ អដ្ឋកថាយំ “កស្មា” តិ អាទិ វុត្ថំ។

តុល្លយតីតិ តុលន្តិ តុល-សន្តោ កម្មសាធនោតិ ធន្សេតុំ “តុលិត” ត្ថិ វុត្ថំ។
អប្បានុភាវតាយ បរិច្ឆ័ន្តំ។ តថា ហិ តំ បដិបក្ខេន បរិតោ ខណ្ឌិតភារេន
បរិត្តន្តិ វុត្ថតិ។ បដិបក្ខវិក្ខម្ពនតោ ធីយសន្តានតាយ វិបុលជលតាយ ច ន
តុលំ ន បរិច្ឆ័ន្តំ។ យេហិ ការណេហិ បុព្វេ អវិសេសតោ “មហាគ្គតំ អតុល” ត្ថិ
វុត្ថំ, តានិ ការណានិ រូចាវចរតោ អារុប្បស្ស សាតិសយំ វិជ្ជន្តិ តិ អរូចាវចរំ
អតុលន្តិ វុត្ថំ, ឥតរញ្ច តុលន្តិ។ អប្បវិចាកន្តិ តិ សុបិ កម្មេសុ យំ អប្បវិចាកំ
ហីនំ, តំ តុលំ។ ពហុវិចាកន្តិ យំ មហាវិចាកំ បណ្ឌិតំ, តំ អតុលំ។ យំ បនេត្ត
មជ្ឈិមំ, តំ ហីនំ ឧក្កជ្ជន្តិ ទិដា ភិទ្ធិត្វា ទិសុ ភាគេសុ បក្ខិបិតព្មំ។
ហីនត្ថិ កវណ្ណានាយំ វុត្ថនយេនេវ អប្បពហុវិចាកតំ និទ្ធាវេត្វា តស្ស វសេន
តុលាតុលភារោ វេទិតព្ពោ។ សម្ភវតិ ឯតស្មាតិ សម្ភវោតិ អាហា “សម្ភវា
ហេតុភូត” ត្ថិ។ និយកជ្ឈត្តវតោតិ សសន្តានធម្មេសុ វិបស្សនាវសេន
គោចរាសេវនាយ ច វតោ។ សវិចាកំ សមាជំ បរិត្តិវិចាកមត្តនាយិ កម្មំ
សវិចាកជ្ជេន សម្ភវំ, ន ច តំ កាមាទិ^ ភវាភិសម្ពារកន្តិ តតោវិសេសនត្ថំ
សម្ភវត្ថិ វត្វា “ភវសម្ពារ” ត្ថិ វុត្ថំ។ ឱស្សជីតិ អរិយមគ្គេន អវស្សជិ។ កវចំ វិយ
អត្តការំ បរិយោនទិត្វា បីតំ អត្តនិ សម្ពុតត្តា អត្តសម្ភវំ កិលេសញ្ច អភិទ្ធិតិ
កិលេសភេទសហការិកម្មោស្សជ្ជនំ ធន្សេន្តោ តទុកយស្ស ការណាមាហា
“អជ្ឈត្តវតោ សមាហិតោ” តិ។

បឋមវិកល្យ អវសន្ធិនមេវ វុត្ថំ។ ឯត្ថ អវសន្ធិនាការោតិ តំ ទស្សន្តោ
“អថ វា”តិអាទិមាហ។ តត្ថ តីរេន្តោតិ “ឧប្បាទោ ភយំ, អនុប្បាទោ
ខេម”ន្តិអាទិនាវីមសន្តោ។ តុលេន្តោ តីរេន្តោតិអាទិនា សង្ខេបតោ វុត្ថមត្ថំ
វិត្តារតោ ទស្សតុ “បញ្ចក្ខន្ធា”តិអាទី វត្តា ភវសម្ពាស្ស អវសន្ធិនាការំ
សរុបតោ ទស្សតិ។ ឯវន្តិអាទិនា បន ឧទានតាថាវណ្ណោនាយំ អាទិតោ វុត្ថមត្ថំ
និគមនវសេន ទស្សតិ។ អភិភាវញ្ញាបនត្ថញ្ញាតិ អយម្មិ អត្ថោ
សង្ខហិតោតិ ទដ្ឋព្វំ។

បាចាលវគ្គវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

២. ចាសាទកម្មនវគ្គោ

១-២. បុព្វសុត្តាទិវណ្ណោនា

៨២៣-៨២៤. បរតោ ឥមស្មី ចាសាទកម្មនវគ្គោ ទសមសុត្តោ អាវិ ភវិស្សន្តិ។
ធម្មភិញ្ញាចាទកាតិ ធន្នំ អភិញ្ញាទំ ចាទកក្ខតា បធានក្ខតា។ យថា
បឋមសុត្តោ, តថា ទុតិយតតិយសុត្តសុបិ ច ធម្មភិញ្ញាចាទកា ឥទ្ធិចាទា
កថិតាតិ អត្ថោ។

៣. ធន្នសមាធិសុត្តវណ្ណោនា

៨២៥. យោ សមាធិស្ស និស្សយក្ខតោ ធន្នោ, សោ ឥធាធិប្បតោតិ អាហ
“ធន្នន្តិ កត្តកម្មតាធន្ន”ន្តិ។ តស្ស ច អធិបតេយ្យដ្ឋោ និស្សយដ្ឋោ, នវីនា តំ
ធន្នំ និស្សយាតិ អាហ - “និស្សយាតិ និស្សយំ កត្វា, អធិបតី កត្វាតិ
អត្ថោ”តិ។ បធានក្ខតាតិ សេដ្ឋក្ខតា, សេដ្ឋកាវោ ច ឯកស្សបិ
ចតុកិច្ចសាធនវសេន បវត្តិយា, តតោ ឯវ ពហុវចននិទ្ទេសោ,

បដានសង្ខារជ្ជេន បដានសង្ខារណតោ។ “ឆន្ទំ ចេ និស្សាយ... បេ... អយំ វុច្ចតិ
ឆន្ទសមាធិ” តិ ឥមាយ ចាឡិយា ឆន្ទាធិបតិ សមាធិ ឆន្ទសមាធិតិ
អធិបតិសទ្ធុលោបំ កត្វា សមាសោ វុត្តោតិ វិញ្ញាយតិ,
អធិបតិសទ្ធុត្ថនិស្សន្ទវសេន វា ឆន្ទហតុកោ, ឆន្ទាធិកោ វា សមាធិ
ឆន្ទសមាធិ។ តេន “ឆន្ទសមាធិនា ចេវ បដានសង្ខារេហិ បដានភូតសង្ខារេហិ ច
សមន្មាគតា” តិ វុច្ចតិ, តំ អាណេត្វា សម្ពុត្តោ។ បដានភូតាតិ វិរិយភូតា។ កេចិ
វទន្តិ - “សង្ខតសង្ខារាទិនិវត្តនត្ថំ បដានគ្គហណា” ត្ថិ។ អថ វា តំ តំ វិសេសំ
សង្ខារេតីតិ សង្ខារោ, សព្ពម្មី វិរិយំ។ តត្ថ ចតុកិច្ចសាធកតោ តទញ្ញស្ស
និវត្តនត្ថំ បដានគ្គហណាត្ថិ។ យថា ឆន្ទោ ឆន្ទសមាធិនា ចេវ បដានសង្ខារេហិ ច
សមន្មាគតោ, ឯវំ ឆន្ទសមាធិ ឆន្ទេន ចេវ បដានសង្ខារេហិ ច សមន្មាគតោ។
បដានសង្ខារាបិ ឆន្ទេន ចេវ ឆន្ទសមាធិនា ច សមន្មាគតាតិ តីសុបិ បទេសុ
សមន្មាគតសន្មោ យោជេតញ្ញោ។ តស្មាតិ យស្មា តយោបិ ឆន្ទាទយោ
ឯកចិត្តប្បាទបរិយាបន្នា, តស្មា សព្ពេ តេ ធម្មា ឯកតោ កត្វា “អយំ
វុច្ចតិ... បេ... ឥទ្ធិចាទោ” តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ឆន្ទាទិនិយេវ ចេត្ត ឥទ្ធិចាទកាវោ វុត្តោ,
វិភង្កេ បន តេសំ ឥទ្ធិកាវោ សម្មយុត្តានំ ឥទ្ធិចាទកាវោ វុត្តោតិ ទស្សេន្តោ
“ឥទ្ធិចាទវិភង្កេ បនា” តិ អាទិមាហ។

ឥទានិ នេសំ ឥទ្ធិចាទតាបិ សម្ពុត្តិ តិ ទស្សេន្តោ “អបិចា” តិ អាទិមាហ។
តត្ថ ឆន្ទញ្ញា ភាវយតោ បដានំ កត្វា ភាវេន្តស្ស តថា បវត្តបុញ្ញាភិសង្ខារវសេន
ឥជ្ឈមាទោ ឆន្ទោ ឥទ្ធិ នាម, តស្ស និស្សយភូតា បដានសង្ខារា ឥទ្ធិចាទោ នាម។
សេសទ្ធិយេបិ ឯសេវ នយោ។ តថា ភាវយន្តស្ស មុខ្យតាមត្ថំ សន្ធាយ វុត្ថំ,
ឥជ្ឈនត្តោ បន សព្ពេសំ សមាទន្តិ ទស្សេន្តោ “សម្មយុត្ត... បេ... ឥជ្ឈន្តិយេវា” តិ
អាហ។

ឥទ្ធិចារទេ អសង្ករតោ ទស្សនតំ “អបិចា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ធន្ទានយោតិ
ធន្ទសមាធិបធានសម្ពាវា។ សេសិទ្ធិចារទេស្វតិ វិរិយិទ្ធិចារទាទីសុ។ តត្ថ
វិរិយសមាធិបធានសម្ពាវាសមន្នាកតោតិ ទ្វិក្ខត្ថំ វិរិយំ អាគតំ, តត្ថ បុរិមំ
សមាធិវិសេសំ, វិរិយាធិបតិសមាធិ វេ វិរិយសមាធិតិ ទុតិយំ
សមន្នាកមង្គ្គនស្សនំ។ ទ្វេយេវ ហិ សព្វត្ថ សមន្នាកមង្គ្គានិ សមាធិ
បធានសម្ពាវោ ច, ធន្ទានយោ សមាធិវិសេសនានិ, បធានសម្ពាវោ បន
បធានវេចនេនេវ វិសេសិតោ, ន ធន្ទាទីហិ តិ ន ឥធន វិរិយាធិបតិតា
បធានសម្ពាវស្ស វុត្តា ហោតិ។ វិរិយញ្ច សមាធិវិសេសេត្វា បិតមេវ
សមន្នាកមង្គ្គវេសន បធានសម្ពាវវេចនេន វុត្តន្តិ នាបិ ទ្វិហិ វិរិយេហិ
សមន្នាកមោ វុត្តា ហោតិ។ យស្មា បន ធន្ទាទីហិ វិសិដ្ឋោ សមាធិ, តថាបិ
វិសិដ្ឋនេវ ច តេន សម្បយុត្តោ បធានសម្ពាវោ សេសធម្មា ច, តស្មា
សមាធិវិសេសនានំ វេសេន ចត្តារោ ឥទ្ធិចារទា វុត្តា, វិសេសនភារោ ច ធន្ទាទីនំ
តំតំអវស្សយទស្សនវេសេន ហោតិ តិ “ធន្ទសមាធិ... បេ... ឥទ្ធិចារទា” តិ ឯត្ថ
និស្សយត្ថេបិ ចាទ-សទ្ធ ឧចារាយជ្ជេន ធន្ទាទីនំ ឥទ្ធិចារទតា វុត្តា ហោតិ,
តេនេវ អភិធម្ម ឧត្តរច្ចុឡភាជនិយេ “ចត្តារោ ឥទ្ធិចារទា ធន្ទិទ្ធិចារទា” តិអាទិនា
(វិភ. ៤៥៧) ធន្ទាទីនំយេវ ឥទ្ធិចារទតា វុត្តា, បញ្ញបុច្ឆកេ ច - “ចត្តារោ ឥទ្ធិចារទា
ឥធន ភិក្ខុ ធន្ទសមាធិ” តិអាទិនាវ (វិភ. ៤៣០) ឧទ្ទេសំ កត្វាបិ បុន ធន្ទាទីនំយេវ
កុសលាទិភារោ វិភត្តោ។ ឧចាយិទ្ធិចារទទស្សនត្ថមេវ ហិ
និស្សយិទ្ធិចារទទស្សនំ កតំ, អញ្ញថា ចតុត្ថិធនា ន ហោតិ តិ អយមេត្ថ
ចាឡិវេសេន អត្ថវិនិច្ឆយោ។ តត្ថ ឧចាយិទ្ធិចារទទស្សនត្ថមេវា តិ ធន្ទាទិកេ ធុរេ
ជេដ្ឋកេ បុព្វង្គមេ កត្វា និព្វត្តិតសមាធិ ធន្ទាធិបតិសមាធិតិ ធន្ទាទីនំ ឥទ្ធិយា
អធិកម្មចាយទស្សនំ ឧចាយិទ្ធិចារទទស្សនំ, តទត្ថមេវ “តថាភូតស្ស
វេទនាក្ខន្ធន្ទា... បេ... វិញ្ញាណាក្ខន្ធន្ទា” តិ តត្ថ តត្ថ ចាឡិយំ

និស្សយិទ្ធិបាទនិស្សនំ កតំ ធន្ទាទិវិសិដ្ឋានំយេវ វេទនាក្ខន្ធាទិនំ អធិប្បតត្តា។
ឯវព្វោតំ សម្មជិដ្ឋិតតំ, អញ្ញាថា កេវលំ ឥទ្ធិសម្មយុត្តានំយេវ ខន្ធនំ វសេន
ឥទ្ធិបាទភាវេ កយ្ហមាទេ តេសំ ចតុត្ថិជតា ន ហោតិ វិសេសការណភាវតោតិ
អធិប្បាយោ។

កេដីតិ ឧត្តរវិហារវាសិនោ។ អនិព្ពត្តោតិ ហេតុបច្ចយេហិ ន និព្ពត្តោ, ន
សភាវធម្មោ, បញ្ញត្តិមត្តន្តិ អធិប្បាយោ។ វាទមទ្គនត្ថាយ ហោតិ, អភិធម្មេ ច
អាគតោ ឧត្តរចូឡវារោតិ យោជនា។ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទាតិអាទិ
ឧត្តរចូឡវារទស្សនំ។ ឥមេ បន ឧត្តរចូឡវារេ អាគតា ឥទ្ធិបាទា។

រដ្ឋបាលត្ថេរោ ធន្ទេសតិ កថំ នាទុជានិស្សន្និតិ សត្តាហានិ ភត្តានិ
អភុញ្ញាត្វា មាតាបិតារោ អនុជានាបេត្វា បព្ពជិត្វា ធន្ទមេវ និស្សាយ អរហត្តំ
ចាបុណ្ថិតិ អាហា - “រដ្ឋបាលត្ថេរោ ធន្ទំ ធុរំ កត្វា លោកុត្តរធម្មំ និព្ពត្តេសី” តិ។
សោណាត្ថេរោតិ សុខុមាលសោណាត្ថេរោ។ សោ ហិ អាយស្មា អត្ថនោ
សុខុមាលភាវំ អចិន្តេត្វា អតិវេលំ ចង្គ្គមនេន ចាទេសុ ឧដ្ឋិតេសុបិ ឧស្សហំ
អវិស្សន្នេន្តា វីរីយំ ធុរំ កត្វា លោកុត្តរធម្មំ និព្ពត្តេសី។ សម្ពុតត្ថេរោ “ចិត្តវតោ
ចេ អលមរិយញ្ញាណទស្សនវិសេសោ ឥន្ទ្រយ្យ, មយ្ហំ ឥន្ទ្រយ្យាតិ ចិត្តំ ធុរំ
កត្វា លោកុត្តរធម្មំ និព្ពត្តេសី។ មោយរាជា “បញ្ញវតោ ចេ មគ្គភាវនា
ឥន្ទ្រយ្យ, មយ្ហំ ឥន្ទ្រយ្យ” តិ បញ្ញាបុព្ពត្ថមំ បញ្ញាធុរំ បញ្ញាជេដ្ឋកំ កត្វា
អរហត្តំ ចាបុណ្ថិតិ អាហា “មោយរាជា វីមសំ ធុរំ កត្វា លោកុត្តរធម្មំ
និព្ពត្តេសី” តិ។ ឥទានិ នេសំ អរិយានំ ឧបដ្ឋានុស្សហមន្តជាតិសម្មទំ និស្សាយ
រញ្ញោ សន្តិកេ លទ្ធិវិសេសេ អមច្ចបុត្តេ និទស្សនភាវេន ទស្សេតុ “តត្ថ
យថា” តិអាទិមាហា។ ឯត្ថ ច បុនប្បនំ ធន្ទប្បាទនំ តោសនំវិយ ហោតិ ធន្ទស្ស
ឧបដ្ឋានសទិសតា វុត្តា, ថាមភាវតោ ច វីរីយស្ស ស្វត្ថសទិសតា,

ចិន្តនប្បធានត្តា ចិត្តស្ស មន្តសំរិទ្ធានសទិសតា, យោនិសោមនសិការ-
សម្មតេសុ កុសលធម្មេសុ បញ្ញា សេដ្ឋាតិ វិមំសាយ ជាតិសម្បត្តិសទិសតា
វុត្តា។

៤. មោគ្គល្លានសុត្តវល្លាណ

៨២៦. ឧទ្ធច្ចបកតិកាតិ វិក្ខិត្តសភាវា, វិព្ពន្ធចិត្តាតិ អត្ថោ។ អនវដ្ឋិតតាយ
វិប្បន្តិតចិត្តតាយ វិប្បន្តមាណចិត្តា។ តុច្ចតាយ នធឿ វិយាតិ នធឿ, មាណ,
ឧគ្គតោ នធឿ ឯតេសន្តិ ឧទ្ធយាតិ អាហា - “ឧទ្ធយាតិ... បេ... វុត្តំ ហោតី” តិ។
ចបលាតិ ចាបល្យតា នាម លោលភាវោ។ មុរាតិ ខវវចនា, ជរុសវចនាតិ
អត្ថោ។ វិក្ខិត្តាវាចា នាម សម្ពប្បលាបិណោតិ វុត្តំ “អសំយតវចនា” តិអាទិ។
បដិបត្តិធម្មេ បមុជ្ជាវិនិច្ឆ័យ បដិវិនិច្ឆ័យ សតិ ឯតេសន្តិ មុជ្ជសតីតិ អាហា -
“នដ្ឋស្សតិនោ” តិ។ ឧព្ពន្ធចិត្តាតិ សមាធិនោ អភាវេន ឧទ្ធច្ចេនេវ ឧបរូបវិ
ភន្តចិត្តា។ ចាកតិទ្រិយា អភាវិតកាយតាយ គាមធារកាវិយ
បកតិភូតតទ្រិយា។ នេមោ វុច្ចតិ ភូមិយា ពទ្ធកាវនិមិត្តបទេសោ, គម្ពីរោ នេមោ
ឯតេស្សាតិ គម្ពីរនេមោ។ សុដ្ឋនិខាតោតិអាទិ តស្ស ចានស្ស
សុប្បតិដ្ឋិតការវនស្សនំ។

៥. ឧល្លាភព្រាហ្មណសុត្តវល្លាណ

៨២៧. បហានត្ថន្តិ អនុប្បាទបហានត្ថំ។

៦. ឥន្ទ្រិទេសនាសុត្តវល្លាណ

៨៣០. អភិញ្ញាចានកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ អធិប្បេតំ “ឥន្ទ្រិលកាយ បវត្តតី” តិ
វចនតោ។

១០. វិភាគសុត្តន្តបិដក

៨៣២. ធម្មំ ឧប្បាទេត្ថាតិ ភាវនាធម្មំ ឧប្បាទេត្ថា។ លីនាការោតិ
ភាវនាចិត្តស្ស លយាបត្តិ។ កោសដ្ឋេន វោកិណ្ណាបជ្ឈនំ វុត្តំ។

ឯវំ បសាទាភាវេន ចិត្តស្ស វិក្ខេបាបត្តិ, តត្ថ បសាទុប្បាទនេន យំ
សម្បហំសនំ ឥច្ឆិតតំ, តស្ស ឧប្បាទនាការំ ទស្សេតុំ វុត្តំ “សោ
ពុទ្ធជម្ពសង្ឃគុណា អារដ្ឋេត្ថា” តិអាទិ។ វុត្តកាមេ អារត្តវិក្ខិត្តោ បុនប្បុនំ
វិក្ខិត្តោ ហោតិយេវាតិ វុត្តំ “អនុវិក្ខិត្តោ” តិ។ ឧប្បជំ បដិបន្នស្ស ចិត្តស្ស
ទណ្ឌនដ្ឋេន និគ្គណ្ឌនដ្ឋេន សុត្តានិ ឯវំ ទណ្ឌោតិ សុត្តទណ្ឌោ, តេន
សុត្តទណ្ឌោ ចិត្តំ តដ្ឋេត្ថា។ បញ្ចកាមគុណា អារត្ត បវត្តោ ចិត្តវិក្ខេបោ
បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជេតេវាតិ វុត្តំ “អនុវិក្ខិត្តោ អនុវិសដោ” តិ។

បុរេបច្ឆាភាវោ កម្មជ្ជានស្ស មនសិការវសេន ឧគ្គហវសេន វាតិ តទុកយំ
ទស្សេតុំ “កថ” តិអាទិ វុត្តំ។ អតិលីនាទិសុ ចត្វសុ ឋានេស្វតិ
អតិលីនាតិបគ្គហិតសំខិត្តអនុវិក្ខិត្តសញ្ញិតេសុ ចត្វសុ ឋានេសុ។ តត្ថ ភាវនំ
អនុជ្ឈោកាហេត្វាវ សង្ខារោ អតិលីនតា, អនុជ្ឈោកាហេត្វា អន្តោ សង្ខារោ
សំខិត្តតា, អន្តោសង្ខារោ អតិបគ្គហិតតា, អន្តរាទ្ធវីរិយតា អនុវិក្ខិត្តតា។
ពហិទ្ធាវិសមវិតក្កានុភាវនំ អាបជ្ជន្តោ ទុត្តិសាការវសេន អដ្ឋិកសញ្ញាវសេន
វា គហេតព្ពន្ធិ អាហា - “សរីរវសេន វេទិតព្ព” តិ។ តេនាហា “ឧទ្ធ
ចាទតលា” តិអាទិ (ធី. និ. ២.៣៧៧; ម. និ. ១.១១០)។

អញ្ញមញ្ញំ អសង្ករតោ អាករិយន្តិ បកាវតោ ឋប័យន្តិ តិ អាការា, ភាគាតិ
អាហា - “យេហិ អាការេហិតិ យេហិ កោដ្ឋាសេហិ” តិ។ លីដ្ឋីយតិ
សល្លក្ខិយតិ តិ លីដ្ឋី, សល្លកាណំ។ និមីយតិ និទ្ធាវេត្វា បរិច្ឆិដ្ឋិយតិ តិ និមិត្តំ,

ឧបដ្ឋានំ។ យោ ភិក្ខុតិអាទិ អាណេកសញ្ញំ យោ ឧគ្គណ្ហាតិ, តំ ទស្សនំ។
អង្គណេតិ វិវេជ្ឈណេ។ អាណេកសញ្ញំ មនសិករោតិ វត្ថុយំ។ វិវយាទីសុប័តិ
យថា “ឥធិ ភិក្ខុ ធន្តំ ឧប្បាទេត្វា” តិ ធន្តេ វិត្តារនយោ វុត្តោ, វិវយាទីសុប័ ឯសោ
ឯវ វិត្តារនយោ យោជេតញ្ញោ។

ចាសាទកម្មនវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អយោគុធុវុត្តោ

២. អយោគុធុសុត្តវណ្ណានា

៨៣៤. ឥមិនា ចតុមហាភូតមយេនាតិ ឥមិនា សព្វលោកបច្ចុក្ខេន ចតុហិ
មហាភូតេហិ និព្ពត្តេន ចតុមហាភូតមយេន។ មនោមយោ បន និម្មិតកាយោ
ភគវតោ វុច្ឆិវសេន បរេសំ បច្ចុក្ខោ ហោតិ។ ឱមាតីតិ អវមាតិ។ អវ-បុញ្ញោ ហិ
មា-សន្នោ សត្តិអត្តោបិ ហោតីតិ “បហោតិ សក្កោតី” តិ អត្តោ វុត្តោ។
អសម្ពិទ្ធបទន្តិ អសាធារណបទំ អញ្ញត្ថ អនាគតត្តា។ កាយស្ស ចិត្តេ
សមោទហនំ អាហេបនំ តន្តិស្សិតតាករណញ្ច អត្ថតោ ចិត្តគតិយា
បវត្តនមេវាតិ អាហា “ចិត្តគតិយា បេសេតី” តិ។

តត្ថ ចិត្តគតិគមនំ នាម ចិត្តវសេន កាយស្ស បរិណាមនេន “អយំ
កាយោ ឥមំ ចិត្តំ វិយ ហោតូ” តិ កាយស្ស ចិត្តេន សមាទគតិកតាបបនំ។
កេមំ បន កាយោ ទន្ធបវត្តិកោ លហុបវត្តិនា ចិត្តេន សមាទគតិកោ
ហោតីតិ? ន សព្វថា សមាទគតិកោ។ យថេវ ហិ កាយវសេន ចិត្តបរិណាមនេ
ចិត្តំ សព្វថា កាយេន សមាទគតិកំ ន ហោតិ។ ន ហិ កនាចិ តំ សភាវសិទ្ធន
អត្ថនោ ខណេន អវត្តិត្វា ទន្ធពុត្តិកស្ស រូបធម្មស្ស វសេន បវត្តិតុំ សក្កោតិ,
“ឥទំ ចិត្តំ អយំ កាយោ វិយ ហោតូ” តិ បន អធិដ្ឋានេន ទន្ធគតិកស្ស

កាយស្ស អនុវត្តនតោ យាវ ឥន្ទ្រតជ្ជានប្បត្តិ, តាវ កាយគតិអនុលោមេនេវ
ហុត្វា សន្តានវសេន បវត្តមាទំ ចិត្តំ កាយគតិយា បរិណាមិតំ នាម ហោតិ។
ឯវំ “អយំ កាយោ ឥទំ ចិត្តំ វិយ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋានេន បគេវ
សុខលហុសញ្ញាយ សម្មាទិតត្តា អភាវិតិទ្ធិចាទានំ វិយ ទន្ធិ អវត្តិត្វា យថា
លហុកំ កតិបយចិត្តវារេនេវ ឥន្ទ្រតជ្ជានប្បត្តិ ហោតិ, ឯវំ បវត្តមាទោ កាយោ
ចិត្តគតិយា បរិណាមិតោ នាម ហោតិ, ន ឯកចិត្តក្ខណេន
ឥន្ទ្រតជ្ជានប្បត្តិយា, ឯវញ្ច កត្វា ពាហាសមិញ្ញនបសាវណ្ណាបមាបិ ឧបចារេន
វិទា សុដ្ឋតំ យុត្តា ហោតិតិ។ អញ្ញថា ធម្មតាវិលោមតា សិយា, នាបិ ធម្មានំ
លក្ខណញ្ញាបត្តំ ឥន្ទ្រតលេន កាតុំ សក្កា, ភាវញ្ញាបត្តមេវ បន កាតុំ សក្កាតិ។

៣-១០. ភិក្ខុសុត្តាទិវណ្ណានា

៨៣៥-៨៤២. “ទិដ្ឋំ ជលាន”ន្តិ អាគតសុត្តំ សន្ធាយ “ទ្វេ ជលានិ អាទី កត្វា”តិ
វុត្តំ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

អយោគុឡវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥន្ទ្រចាទសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. អនុវត្តសំយុត្តំ

១. វហោគតវគ្គោ

១-២. បឋមវហោគតសុត្តាទិវណ្ណានា

៨៩៩-៩០០. ធីត្ថីសាយ ហិរេស្វតិ អជ្ឈត្តំ កាយេ សមុទយធម្មានុបស្សី,
វយោ, សមុទយវយោ, ពហិទ្ធា សមុទយោ, វយោ, សមុទយវយោ,

អង្គត្តពហិទ្ធា សមុទយោ, វេយោ, សមុទយវយេយ្យានុបស្សីតិ នវ អនុបស្សនា,
តថា វេទនាយ ចិត្តេ ធម្មេសូតិ វេទនាសាយ ហំ ធម្មេសូតិ ធម្មេសូតិ ធម្មេសូតិ ធម្មេសូតិ
ហំ ធម្មេសូតិ កាយេ អង្គត្តពហិទ្ធា អង្គត្តពហិទ្ធា, វេទនាយ ចិត្តេ ធម្មេសូតិ វេទនា
ធម្មេសូតិ ហំ ធម្មេសូតិ

៣. សុតនុសុត្តវណ្ណានា

៩០០. ឥមាយ ចាឡិយាតិ ឥមាយ ហំ ធម្មេសូតិ កាយេ ឥមេ ធម្មេសូតិ
លាមកេជ្ជនេ។ ឥមេ ធម្មេសូតិ មជ្ឈិមា ហំ ធម្មេសូតិ ឥមេ ធម្មេសូតិ ឥមេ ធម្មេសូតិ
អត្ថប្បកេជ្ជនេ បដានភារំ និពាតិ បដានភារំ

៤-៧. បឋមកណ្ឌកិសុត្តាធិវណ្ណានា

៩០២-៩០៥. កណ្ឌកា ឧតិស្សា អត្ថេតិ កណ្ឌកិ, ករមន្តកេន្ទ្រា។
ឥសិភារាវេក្ខាយ ឥតិលិដ្ឋនិទ្ទេសោ, តត្ថហុលតាយ តំ វេទនា “កណ្ឌកិវេទនា” ឆ្នេរ
បញ្ញាយិត្ត។ សហស្សលោកន្តិ សហស្សចក្កវាឡលោកំ។
ធម្មចក្កវាឡសហស្សំ ឧបាស្សនស្ស អាចារ្យ អាចារ្យតិ តថា
អាចារ្យឧបាស្សនស្ស កតត្តា។

៨. អម្ពចាលិវេទនុត្តវណ្ណានា

៩០៧. អរហត្តភារិធិបកន្តិ អរហត្តស្ស អត្ថភារិធិបកំ។
“អរហត្តភារិធិបក” ឆ្នេរ ចាហោ។

រហោតតវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ឧតិយវគ្គវណ្ណានា

៩០៩-៩២២. ធនពលញ្ញាណន្តិ ធនវិធពលញ្ញាណំ។ ឯកទេសេនាតិ
បទេសវសេន។ សាវកានម្បិ អត្តនោ អភិជីហារាវន្តបំ ញ្ញាណំ បវត្តតីតិ តេ
កាលបទេសវសេន ចេវ យថាបរិចយសត្តបទេសវសេន ច ថាវាជីតិ ជានន្តិ,
សម្មាសម្ពុទ្ធានំ បន អនន្តញ្ញាណតាយ សព្វត្រូវ អប្បជីហតមេវ ញ្ញាណន្តិ
អាហា - “សព្វញ្ញតុទ្ធានំ បនា” តិអាទិ។ ឯតំ ធនពលញ្ញាណំ អនន្តវិសយត្តា
និប្បទេសំ អន្ធនតាយ សព្វាការបរិបូរំ។

ទុតិយវត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អនុវុទ្ធសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ឈានសំយុត្តវណ្ណានា

៩២៣. ឈានសំយុត្តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ, មិស្សកន្តិ វទន្តិ។

ឈានសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. អាណាថានសំយុត្តំ

១. ឯកធម្មវគ្គោ

១. ឯកធម្មសុត្តវណ្ណានា

៩៧៧. ឯត្ថាតិ ឯតស្មី បឋមសុត្តេ។ វុត្តមេវ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ
វេទិតព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។

២. អវិជ្ជសុត្តវណ្ណានា

៩៨២. នៅ-សន្តោ បុប្ផាយំ, តស្មា នូតិ ឥមិនា សមាធន្តោតិ អាហា “កាវេថ
នូ”តិ។ កាមច្ឆន្ទោតិ វុត្ថុកាមេសុ ឥច្ឆាតិ អាហា “បញ្ចកាមគុណិករាគោ”តិ។
ទ្វាទសសុ អាយតនធម្មេសុ សបរសន្តតិបរិយាបន្នេសុ។ ឥមិនា
កាមច្ឆន្ទប្បហានកិត្តនេន បដិយសញ្ញាបដិវិនយកិត្តនេន ច អនាគាមិមគ្គំ
កាវេតិ បញ្ចោរម្ហាគិយសញ្ញាជនសមុប្បទស្ស ព្យាកតត្តា។ វិបស្សនំ
ទស្សន្តោតិ “វិបស្សនំ អនុយុញ្ជថា”តិ ទស្សន្តោ។

៨. បទីចោបមសុត្តវណ្ណានា

៩៨៤. “នេវ កាយោបិ កិលមតិ ន ចក្ខុនិ”តិ អដ្ឋកថាយំ បទុទ្ធារោ កតោ។
“កាយោបិ កិលមតិ, ចក្ខុនិបិ វិហញ្ញន្តិ”តិ វត្ថាយត្ថ យថា ហោតិ, តានិ
ទស្សតុំ “ធាតុកម្មជ្ជានស្មី ហិ”តិ អាទិ វុត្ថុ។ ចក្ខុនិ ជន្នន្តិ កិលមន្តិ តិ អាទិ
អតិវេលំ ឧបនិជ្ឈាយនេ ហោតិ តិ កត្វា វុត្ថុ។ ឥមស្មី បន កម្មជ្ជានេតិ
អាណាចានកម្មជ្ជានេ។ ឯវមាហាតិ “ភិក្ខុ ចេបិ អាកង្ខេយ្យ, នេវ កាយោ
កិលមេយ្យ”តិ ឯវមាហា។

លព្ពតីតិ អដ្ឋកថាធិប្បាយេ វត្ថា វុត្ថុ, បរតោ អាគតេន ថេរវាទេន សោ
អនិច្ចតោ។ ន ហិ តារករុបមុត្តាវជ្ជិ កាទិសទិសំ និមិត្តបដ្ឋានាការមត្តំ
ខណមត្តជ្ជាយំនំ កសិណានិមិត្តេសុ វិយ ឧក្សាជនំ កាតុំ សក្កោតិ។ តេនាហា
“ន លព្ពតេវា”តិ។ អាទិសំសទស្សនត្ថំ គហិតោ, អាណាចានស្សតិសមាធិស្មី
សិទ្ធិ អយំ គុណោ សុខេនេវ ឥជ្ឈតីតិ។ យស្មា ភិក្ខុតិ ឥមស្មី វារេ ធាតុតន្តិ
យថា បុរិមវារេ “ភិក្ខុ ចេបិ អាកង្ខេយ្យ”តិ អាគតំ, ឯវំ ឥធ “ភាវិតេ ទោ,
ភិក្ខុវេ, អាណាចានស្សតិសមាធិម្ហី”តិ អាគតវារេ ភិក្ខុគ្គហធាមកតំ, តស្មា
“សោ”តិ ន វុត្ថុ។

៩. វេសាលីសុត្តន្តបិដក

៩៨៥. ចាការបរិក្ខេបវឌ្ឍនេនាតិ ចាការបរិក្ខេបេនភូមិយាវឌ្ឍនេន។
រាជគហសាវត្ថិយោវិយ ឥនម្បិ ច នគរំ... បេ... សញ្ញាការវេបុល្លតំ បត្តំ។
អនេកបរិយាយេនាតិ ឯត្ថ បរិយាយសន្នេ ការណាវចនេនាតិ អាហា
“អនេកេហិ ការណេហិ”តិ, អយំ កាយោ អវិញ្ញាណកោចិ សវិញ្ញាណកោចិ
ឯវម្បិ អសុភោ ឯវម្បិ អសុភោតិ នាដាវិធមហិ ការណេហិតិ អត្ថោ។
អសុភាការសន្នស្សនប្បវត្តន្តិ កេសាធិវសេន តត្ថាចិ វណ្ណាធិតោ
អសុភាការស្ស សព្វសោ ធស្សនវសេន បវត្តំ។ កាយវិច្ឆន្ននិយកថន្តិ អត្តនោ
បរស្ស ច ករណាយេ វិច្ឆន្ននុប្បាធនកថំ។ មុត្តំ វាតិអាធិនា ព្យតិវេកមុខេន
កាយស្ស អមនុញ្ញតំ ធស្សេតិ។ តត្ថ អាធិតោ តីហិ បទេហិ អធស្សនិយតាយ
អសារកតាយ ច, មជ្ឈេ ចតូហិ ទុគ្គនូតាយ, អន្តេ ឯកេន លេសមត្តេនចិ
មនុញ្ញតាកាវមស្ស ធស្សេតិ។ អថ ខោតិអាធិនា អន្ធយតោ សរូបេនេវ
អមនុញ្ញតាយ ធស្សនំ។ “កេសលោមាធិ”តិ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិភាគេន
ធស្សេតុ “យេថី”តិអាធិ វុត្តំ។

វណ្ណោន្តាតិ វិត្តាវេន្តោ។ អសុភាយាតិ អសុភមាតិកាយ។ ជាតិកម្មន្តិ
ពហុលីកាវោ។ កិលេសចោវេហិ អនភិកវនិយត្តា ឈានំ “ចិត្តមញ្ញស”ន្តិ វុត្តំ។
និស្សាយាតិ ចាធកំ កត្វា។

អបរេ បន “តស្មី កិវ អទ្ធមាសេ ន កោចិ ពុទ្ធវេនេយ្យោ អហោសិ, តស្មា
ភគវា ឯវមាហា - ‘ឥន្ទាមហំ, ភិក្ខុវេ’តិអាធិ”តិ វធិន្តិ។ បរេ កិរាតិ កិវ-សន្នោ
អរុចិសំសូចនត្ថោ។ តេនាហា “ឥទំ បន ឥន្ទាមត្ត”ន្តិ។

អនេកការណសម្មិស្សោតិ ឯត្ថ ការណំ នាម កាយស្ស
អសុចិទុគ្គន្ធដេតុច្ចបដិកូលតាវ។ សព្ពមកំសូតិ បុប្ផនា នាម សាវន្នេបិ តត្ថ
អនុវដ្ឋសញ្ញានោ ហុត្វា ករណាការាបនសមនុញ្ញតាកេទំ សព្ពំ ចាបំ អកំសុ។
កាមំ ទសានុស្សតិគ្គហណោនេវ អាណាចានស្សតិ គហិតា, សា បន តត្ថ
សន្និបតិភិក្ខុសុ ពហុនំ សប្បាយា សាត្តិកា ច, តស្មា បុន គហិតា។ តថា ហិ
ភគវា តមេវ កម្មជ្ជានំ ឥមស្មី សុត្តេ កថេសិ។ អាហារេ បដិកូលសញ្ញា
អសុភកម្មជ្ជានសទិសា, ចត្តារោ បន អារុប្បា អាទិកម្មកានំ អយោគ្យាតិ តេសំ
ឥធ អគ្គហណំ ទជ្ជតំ។

វេសាលី ឧបនិស្សយាតិ វេសាលីនគរំ គោចរកាមំ កត្វា។ មុហុត្តេនេវាតិ
សត្វិ សទ្ធម្មេ ច ការវេន ឧបគតិក្ខនំ វេនសមនន្តរមេវ ឧដ្ឋហីសូតិ កត្វា
វុត្តំ។ ពុទ្ធកាលេ កិវ ភិក្ខុ ភគវតោ សន្នេសំ សិរសា សម្មជិដ្ឋិតុំ ឱហិតសោតា
វិហារន្តិ។

អាណាចាបរិគ្គាហិកាយាតិ អស្សាសបស្សាសេ បរិគ្គណ្ណានវសេន
បវត្តាយ សតិយា។ សម្មយុត្តោ សមាធិតិ តាយ
សម្មយុត្តអញ្ញាមញ្ញបច្ចយភូតាយ ឧប្បន្នោ សមាធិ។ អាណាចានស្សតិយំ វា
សមាធិតិ ឥមនា ឧបនិស្សយបច្ចយសភាវម្មិ ទស្សេតិ, ឧភយត្ថាបិ
សហជាតាធិនំ សត្តន្ធម្មិ បច្ចយានំ វសេន បច្ចយភាវំ ទស្សេតិ។
“យថាបដិបន្នា មេ សាវកា ចត្តារោ សតិបជ្ជានេ ភាវេន្តិ”តិអាទិសុ
ឧប្បាទនវឿនដ្ឋេន ភាវនាតិ វុច្ចតីតិ តទុភយវសេន អត្ថំ ទស្សេន្នោ
“ភាវិតោតិ ឧប្បាទិតោ វឿនតោ វា”តិ អាហា។ តត្ថ ភាវំ វិជ្ជមានតំ ឥតោ
គតោតិ ភាវិតោ, ឧប្បាទិតោ បដិលទ្ធមត្តោតិ អត្តោ។ ឧប្បន្នោ បន
លទ្ធសេវនោ ភាវិតោ, បគុណភាវំ អាចាទិតោ វឿនតោតិ អត្តោ។

ពហុលីកតោតិ ពហុលំ បវត្តិតោ។ តេន អារដ្ឋនាទិវសីការវប្បត្តិមាហា។ យោ
ហិ វសីការមាទាទិតោ, សោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណោ សមាបច្ឆិតត្ថតោ បុនប្បុនំ
បវត្តិស្សតិ។ តេន វុត្តំ “បុនប្បុនំ កតោ” តិ។ យថា “ឥដេវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ
(ម. និ. ១.១៣៩; អ. និ. ៤.២២១), វិវិច្ឆេវ កាមេហិ” តិ (ធិ. និ. ១.២២៦; ម. និ.
១.២៧១; សំ. និ. ២.១៥២; អ. និ. ៤.១២៣) ច វេទនាទិសុ បឋមបទេ វុត្តោ វេ-
សន្នោ ទុតិយាទិសុបិ វុត្តោយេវ ហោតិ, វេទនាទិសុ វេទនាទិសុ វេទនាទិសុ វេទនាទិសុ
និយមោ វេទិតតោ” តិ។ ឧបាសន្ត វេទនាទិសុ វេទនាទិសុ វេទនាទិសុ វេទនាទិសុ
ហិ” តិអាទិ វុត្តំ។

អសុភកកម្មជ្ជានន្តិ អសុភារម្មណំ ឈានមាហា។ តញ្ញិ អសុភេសុ
យោគកម្មការតោ យោគិនោ សុខវិសេសានំ ការណាការតោ ច
“អសុភកកម្មជ្ជាន” ន្តិ វុត្តិតិ។ កេវលន្តិ ឥមិនា អារម្មណំ និវត្តិតិ។
បដិវេទនាសេនាទិ ឈានបដិវេទនាសេនា។ ឈានញ្ញិ ការណាវិសេសេន ឥដ្ឋន្តំ
អត្តនោវិសយំ បដិវេទនាមេវ បវត្តិតិ យថាសការតោ បដិវេទនាទិ ចាតិ
បដិវេទនាទិ វុត្តិតិ។ ឧបាសន្ត ការម្មណត្ថាទិ ពិភព្វារម្មណត្ថា។
បដិក្ខណារម្មណត្ថាទិ ជិតុច្ឆិតញ្ញារម្មណត្ថា។ បរិយាយេនាទិ ការណេន,
លេសន្តរេន វា។ អារម្មណសន្តតាយាទិ អនុក្កមេន វិចិតត្ថតំ បត្តារម្មណស្ស
បរមសុខមតំ សន្តាយាហា។ សន្តេហិ សន្តិសិទ្ធិ អារម្មណោ បវត្តមាណោ ធម្មោ
សយម្បិ សន្តិសិទ្ធិវេ ហោតិ។ តេនាហា “សន្តោ វេសន្តោ និព្វតោ” តិ,
និព្វតសព្វបរិធិហោតិ អត្តោ។ អារម្មណសន្តតាយ តទារម្មណានំ ធម្មានំ
សន្តតា លោកុត្តរធម្មារម្មណាហិ បច្ចវេក្ខណាហិ វេទិតតោ។

នាស្ស សន្តបណីតការវេហំ កិញ្ញិ សេចនន្តិ អសេចនកោ។ អសេចនកត្តា
អនាសិទ្ធកោ, អនាសិទ្ធកត្តា វេ អញ្ញោកិណ្ណោ, អសម្មិស្សោ បរិកម្មាទិណ។

តតោ ឯវ ចាដិយេក្កោវិសុយេវេកោ។ អាវេណីកោ អសាធារណោ។
សត្តមេតំ សរសតោ ឯវ សន្តការំ ទស្សេតុំ វុត្តំ, បរិកម្មំ វា សន្តការំនិមិត្តំ។
បរិកម្មន្តិ ច កសិណករណាទិនិមិត្តប្បាទបរិយោសានំ, តាទិសំ ឯត្ថ នត្ថិតិ
អធិប្បាយោ។ តទា ហិ កម្មជ្ជានំ និរស្សាទត្តា អសន្តំ អប្បណីតំ សិយា។
ឧបចារេ វា នត្ថិ ឯត្ថ សន្តតាតិ យោជនា។ យថា ឧបចារក្ខណោ
នីវរណាទិវិគមេន អង្គចាតុកាវេន ច បរេសំ សន្តតា ហោតិ, ន ឯវមិមស្ស។
អយំ បន អាទិសមន្នា... បេ... បណីតោ ចាតិ យោជនា។ កេចីតិ
ឧត្តរិហារវាសិនោ។ អនាសិទ្ធកោតិ ឧបសេចនេន អនាសិទ្ធកោ។ តេនាហ -
“ឡិដវន្តោ”តិ ឡិដវន្តសទិសោតិ អត្ថោ។ មជ្ជរោតិ ឥដ្ឋោ។
ចេតសិកសុខបដិលាភសំវត្ថនំ តិកចតុក្កជ្ឈានវសេន, ឧបេក្ខាយ វា
សន្តកាវេន សុខតតិកត្តា សព្វេសម្បិ ឈានានំ វសេន វេទិតព្ពំ។
ឈានសមុជ្ជានបណីតរូបដុដ្ឋសរីរតាវសេន បន
កាយិកសុខបដិលាភសំវត្ថនំ ទដ្ឋព្ពំ, តញ្ច ខោ ឈានតោ វុដ្ឋិតកាលេ។ ឥមស្មី
បក្ខេ “អប្បិទប្បិទក្ខណោ”តិ ឥទំ ហេតុម្ហិ ភុម្មវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។

អរិក្ខម្ហិតេតិ ឈានេន សកសន្តានតោ អនិហតេ អប្បហីនេ។
អកោសល្លសម្ពុតេតិ អកោសល្លំ វុច្ឆតិ អរិដ្ឋា, តតោ សម្ពុតេ។ អរិដ្ឋាបុព្ពង្គមា
ហិ សព្វេ ចាបធម្មា។ ខណេនវាតិ អត្ថនោ បវត្តិក្ខណេនវ។ អន្តរធាបេតីតិ
ឯត្ថ អន្តរធាបនំវិនាសនំ, តំ បន ឈានកត្តកំ ឥធាដិប្បេតន្តិ
បរិយុដ្ឋានប្បហានំ ហោតីតិ អាហា - “វិក្ខម្ហេតី”តិ។ វូបសមេតីតិ វិសេសេន
ឧបសមេតិ។ វិសេសេន ឧបសមនំ បន សម្មនេវ ឧបសមនំ ហោតីតិ អាហា “សុដ្ឋ
ឧបសមេតី”តិ។ សាសនិកស្ស ឈានភាវនា យេកុយ្យេន និព្វេជភាគិយា
ហោតីតិ អាហា “និព្វេជភាគិយត្តា”តិ។ អរិយមគ្គស្ស ចាទកក្ខតោ អយំ
សមាធិ អនុក្កមេន វុឡិក្ខា អរិយមគ្គការំ ឧបគតោវិយ ហោតីតិ អាហា

“អនុបុព្វេន អរិយមគ្គវុឌ្ឍិប្បត្តោ” តិ។ អយំ បនត្ថោ
វិរាគនិរោធបដិទិស្សត្តានុបស្សនានំ វសេន សម្មទេវ យុទ្ធីតិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

១០. កិមិលសុត្តវណ្ណាន

៩៨៦. ថេរោតិ អានន្ទត្ថេរោ។ អយំ ទេសនាតិ “កថំ វិភាវិតោ នុ ខោ
កិមិលា” តិ អាទិនា បវត្តា ទេសនា។ កាយញ្ញាតវន្តិ រូបកាយេ
អញ្ញាតវកោដ្ឋាសេ។ ឯវន្តិ យថា អាណាទានំ អនុស្សវន្តោ ភិក្ខុ កាយេ
កាយានុបស្សី ជាតោ, ឯវំ សត្តត្ថ វាវេសុ វេទនានុបស្សី តិ អាទិ អត្ថោ
វេទិតញ្ញោ។

ទេសនាសីសន្តិ ទេសនាបទេសំ។ មនសិការបទេសេន វេទនា វុត្តាតិ តំ
សត្តំ សរូបតោ អញ្ញាបទេសតោ អបទិសតិ។ យថេវ ហិ តិ អាទិនា តត្ថ
និទស្សនំ ទស្សេតិ។ ចិត្តសង្ខារបទទ្ធយេ តិ “ចិត្តសង្ខារបទិសំ វេទិ បស្សម្ពយំ
ចិត្តសង្ខារ” តិ ឯវតស្មី បទទ្ធយេ។

ឯវំ សន្តេបិ តិ បីតិ មនសិការចិត្តសង្ខារបទេសេន យទិ វេទនា វុត្តា, ឯវំ
សន្តេបិ។ ឯសា យថា វុត្តា វេទនា អារម្មណំ ន ហោតិ។ វេទនា អារម្មណា ច
អនុបស្សនា, តស្មា វេទនានុបស្សនា ន យុទ្ធីតិ។ យទិ ឯវំ
មហាសតិបដ្ឋានាទីសុ “វេទនា វេទិយតិ” តិ វុត្តំ, តំ កថន្តិ អាហា -
“មហាសតិបដ្ឋានាទីសុបិ” តិ អាទិ។ តត្ថ សុខាទីនំ វត្ថុន្តិ សុខាទីនំ ឧប្បត្តិយា
វត្ថុភូតំ រូបសធាទី អារម្មណំ កត្វា វេទនា វេទិយតិ, ន បុគ្គលោ បុគ្គលស្សេវ
អភាវតោ។ វេទនាប្បវត្តី ឧបាទាយ និស្សាយ យថា “បុគ្គលោ វេទនំ
វេទិយតិ” តិ វោហារមត្តំ ហោតិ។ ឯវំ ឥធាបិ វេទនាយ អស្សាសបស្សាសេ

អារព្ភ បវត្ថុ, តថា បវត្ថុមនសិការសីសេន “វេទនាសុ វេទនាបុស្សី ភិក្ខុ តស្មី
សមយេ វិហារតី” តិ វុត្តោ។ តំ សន្ធាយាតិ តំ វេទនាយ អារម្មណភារំ សន្ធាយ។
អាទិនំ បទានំ។ ឯតស្ស “វេទនាបុស្សនា ន យុដ្ឋតី” តិ វុត្តអនុយោគស្ស។

សប្បីតិកេ ទ្វេឈានេ សមាបជ្ជតីតិ បីតិសហគតានិ បឋមទុតិយជ្ឈានានិ
បដិចាជិយា សមាបជ្ជតិ។ តស្សាតិ តេន។ បដិសំវិទិតសន្ធាបេក្ខាយ ហិ
កតុអត្ថេ ឯតំ សាមីវចនំ។ សមាបត្តិក្ខណេតិ សមាបជ្ជនក្ខណេ។
ឈានបដិលាភេនាតិ ឈានេន សមដ្ឋីការេន។ អារម្មណតោតិ អារម្មណមុខេន
តទារម្មណឈានបរិយាបន្នា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ, អារម្មណស្ស
បដិសំវិទិតត្ថាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថា នាម សប្បបរិយេសនំ ចរន្តេន តស្ស
អាសយេ បដិសំវិទិតេ សោបិ បដិសំវិទិតោ ហោតិ មន្តាគទពលេន តស្ស
គហឈានស្ស សុករត្ថា, ឯវំ បីតិយា អាសយក្ខតេ អារម្មណេ បដិសំវិទិតេ សា
បីតិ បដិសំវិទិតាវ ហោតិ សលក្ខណតោ សាមញ្ញលក្ខណតោ ច តស្សា
គហឈានស្ស សុករត្ថា។ វិបស្សនក្ខណេតិ វិបស្សនាបញ្ញាយ
តិក្ខុវិសទការប្បត្តាយ វិសយតោ ទស្សនក្ខណេ។ លក្ខណប្បដិវេធនាតិ
បីតិយា សលក្ខណស្ស សាមញ្ញលក្ខណស្ស ច បដិវិជ្ឈនេន។ យញ្ញំ បីតិយា
វិសេសតោ សាមញ្ញតោ ច លក្ខណំ, តស្មី វិទិតេ សា យាថាវតោ វិទិតា ឯវំ
ហោតិ។ តេនាហ “អសម្មាហតោ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតី” តិ។

ឥទានិ តមត្ថំ ចាឡិយា ឯវំ វិភាវេតុំ “វុត្តញ្ញេត” តិអាទិមាហ។ តត្ថ ធីយំ
អស្សាសវសេនាតិ ធីយស្ស អស្សាសស្ស អារម្មណភូតស្ស វសេន។ បដានតោ
សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតីតិ សម្ពុទ្ធា។ ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ
បដានតោតិ ឈានបរិយាបន្នំ “អវិក្ខេបា” តិ លទ្ធនាមំ ចិត្តស្ស កគ្គតំ
តំសម្បយុត្តាយ បញ្ញាយ បដានតោ។ យថា ហិ អារម្មណមុខេន បីតិ

បដិសំរិទ្ធិតា ហោតិ, ឯវំ តំសម្បយុត្តធម្មាបិ អារម្មណមុខេន បដិសំរិទ្ធិតា ឯវំ
ហោន្តិតិ។ សតិ ឧបជ្ជិតា ហោតិ តិ ធីយំ អស្សាសវសេន ឈានសម្បយុត្តា សតិ
តស្មី អារម្មណេ ឧបជ្ជិតា អារម្មណមុខេន ឈានេបិ ឧបជ្ជិតា នាម ហោតិ។
តាយ សតិយាតិ ឯវំ ឧបជ្ជិតាយ តាយ សតិយា យថាវុត្តន តេន ញាណេ
សុប្បដិវិទិតត្តា អារម្មណស្ស តស្ស វសេន តទារម្មណា សា បីតិ បដិសំរិទ្ធិតា
ហោតិ។ ធីយំ បស្សាសវសេនាតិ អាទិសុបិ ឥមិនាវ នយេន អត្តោ វេទិតញ្ចា។
តេន វុត្តំ “ឯតេនេវ នយេន អវសេសបទានិបិ អត្តតោ វេទិតញ្ចានី” តិ។

យថេវាតិ អាទិសុ អយំ សង្ខេបត្តោ - ឈានបដិលាភេន យថា អារម្មណតោ
បីតិ អាទិយោ បដិសំរិទ្ធិតា ហោន្តិតេន វិនា តេសំ អប្បវត្តនតោ។ ឯវំ
ឈានសម្បយុត្តេន តំបរិយាបន្នេន វេទនាសម្ពាទមនសិការបដិលាភេន
អារម្មណតោ វេទនា បដិសំរិទ្ធិតា ហោតិ អរុណុត្តមេន វិយ ស្វរិយស្ស តេន
វិនា វេទនាយ អប្បវត្តនតោ។ តស្មា វុត្តនយេន អតិសយប្បវត្តិ វេទនា
សុប្បដិវិទិតា, តស្មា សុវុត្តមេតន្តិ បុព្វេ វុត្តចោទនំ និរាគរោតិ។

អារម្មណេតិ អស្សាសបស្សាសនិមិត្តំ វេទិតិ។ ចិត្តានុបស្ស័យេវ នាមេស
ហោតិ អសម្មោហតោ ចិត្តស្ស បដិសំរិទ្ធិតត្តា។ តេនាហ “តស្មា” តិ អាទិ។
ចិត្តបដិសំរិទ្ធិតវសេនាតិ អាទិ-សន្នេន ឥតរា តិស្សេនាបិ ចិត្តានុបស្សនា
សន្តិណ្ឌាតិ។

សោតិ ធម្មានុបស្សនំ អនុយុត្តោ ភិក្ខុ។ យំ តំ បហានំ បហាយ កញ្ញាណំ។
បញ្ញាយាតិ អបរាយ វិបស្សនាបញ្ញាយ អនិច្ចវិរាគាទិតោ ទិស្វា ធុរិយាយបិ
អន្លៀបេត្តិតា ហោតិ។ ឥទញ្ចា ចតុក្កន្តិ អនិច្ចានុបស្សនាទិវសេន វុត្តំ ចតុក្កំ។
តស្សាបិ ធម្មានុបស្សនាយ។ បដហាតីតិ បហានន្តិ អាហា “និច្ចសញ្ញំ... បេ...
បហានករញ្ញាណំ អធិប្បត” ត្ថិ។ វិបស្សនាបរម្មវន្តិ បដិចាជិយា

វិបស្សនមាហា។ បឋមជីបន្ទំ អដ្ឋបេក្ខតិ មជ្ឈិមាយ បឋមត្តិយា សម្មនេវ
វិធិបឋមន្ទំ ការវាចិត្តំ បគ្គហនិគ្គហានំ អករណេន អដ្ឋបេក្ខតិ។ ឯកតោ
ឧបជ្ជានន្ទិ យស្មា មជ្ឈិមសមជីវីជិតិវត្តិយា តត្ថ ច បក្ខន្ធនេន ឥន្ទ្រិយានំ
ឯករសភាវេន, តត្រមជ្ឈត្តតាយ ភាវតោ អវិសេសំ ឯកគ្គភារូបគមនេន
ឯកន្តតោ ឧបជ្ជាតិ, តស្មា ន តត្ថ កិញ្ចិ កាតព្វន្តិ អដ្ឋបេក្ខតិ។ តត្ថាតិ ឯវំ
អដ្ឋបេក្ខនេ។ សហជាតានម្បិ អដ្ឋបេក្ខនា ហោតិ តេសំ បវត្តនាការស្ស
អដ្ឋបេក្ខនតោ។ “បញ្ញាយ ធិស្វា”តិ វុត្តត្ថា អារម្មណអដ្ឋបេក្ខនា
អធិប្បតា។ ន កេវលំ នីវរណាធិធម្ម អដ្ឋបេក្ខតា, អថ ខោ អភិជ្ឈា ...បេ...
បញ្ញាយ ធិស្វា អដ្ឋបេក្ខតា ហោតិ តិ យោជនា។

បំសុបុញ្ញជ្ជានិយស្ស កិលេសស្ស ឧប្បត្តិជ្ជាននស្សនត្ថំ “ចតុមហាបថោ
វិយ ធរ អាយតនានិ”ឥន្ទ្រ វុត្តំ។ កាយាធម្មោ ចត្តារោ អារម្មណសតិបដ្ឋានា។
ចតុសុ អារម្មណស្វតិ កាយាធិសុ ចតុសុ អារម្មណសុ បវត្តា ចត្តារោ
សតិបដ្ឋានា បំសុបុញ្ញជ្ជានិយស្ស កិលេសស្ស ឧបហាននតោ។

ឯកធម្មវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១-២. ឥន្ទ្រានផ្តលសុត្តានិវណ្ណានា

៩៨៧-៩៨៨. កស្មាតិអាទិ វិហារសមាបត្តិអាចិត្តលោ ការណំ វិភាវេតុំ
អារទ្ធី។

ឯវ-វាការោតិ ឯវ-កាវោ វា-កាវោ ច។ ឯកន្តសន្តត្ថា ឯកន្តេន
សន្តមនសិការភាវតោ។ សេក្ខវចនេនេវ តេសំ សិក្ខិតព្វស្ស អត្ថិភាវេ សិទ្ធិបិ

សិក្ខិតត្រូវហ៊ានតែសុំ តែសុំបី សេក្ខបរិយាយស្ប វុច្ចមានត្តា សិក្ខិតត្រូវសង្ខេប
សេក្ខវិសេសេត្វា វុត្តា។ អាសវក្ខយត្ថំ សិក្ខិតត្រូវស្ប អភារេបិ
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារត្ថំ ឈានាទិសិក្ខនេនវិនា សិក្ខិតត្រូវការវា “អសេក្ខា
នាមា” តិ វុត្តា។ ពុទ្ធានំ បន សព្វសោ សម្មនេវ បរិនិដ្ឋិតសិក្ខត្តា “សិក្ខាមី” តិ ន
វុត្តំ។ អាណាចានជ្ឈានជលសមាបត្តិ តថាគតវិហារោ។

៣-១០. បឋមអានន្ទសុត្តាទិវណ្ណានា

៩៨៩-៩៩៦. អនិច្ចាទិវសេនាតិ អនិច្ចទុក្ខានត្តវសេន។ បរិចិនតិ បកាវេហិ
វិចិនតិ។ និក្ខិលេសាតិ អបគតកិលេសាវិក្ខម្ពិតកិលេសា។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ,
បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោតិ ចាថោ។

យាយ អនោសក្កនំ អនតិវត្ថនញ្ច ហោតិ, អយំ តត្រមជ្ឈត្ថបេក្ខា
មជ្ឈត្តាការោតិ វុត្តា។ ឯកចិត្តក្ខណ៍កាតិ ឯកចិត្តប្បាទបរិយាបន្នត្តា។

ចតុន្នំ ចតុក្កានំ វសេន សោឡសក្ខត្តកា។ អាណាចានសន្និស្សយេន
បវត្តត្តា អារម្មណាវសេន បវត្តា អាណាចានារម្មណាបិ អបរភាគេ សតិ
អាណាចានស្សតីតិ បរិយាយេន វត្តព្ពតំ អរហតីតិ “អាណាចានស្សតិ មិស្សកា
កចិតា” តិ វុត្តំ។ អាណាចានមូលកាតិ អាណាចានសន្និស្សយេន បវត្តា
សតិបដ្ឋានា។ តេសំ មូលក្ខតាតិ តេសំ សតិបដ្ឋានានំ មូលការណក្ខតា។
ពោជ្ឈង្គមូលកាតិ ពោជ្ឈង្គបច្ចយក្ខតា។ តេបិ ពោជ្ឈង្គាតិ ឯតេវីសតិ
សតិបដ្ឋានហេតុកា ពោជ្ឈង្គា។ វិជ្ជាវិមុត្តិបូរកាតិ តតិយវិជ្ជាយ តស្ស
ជលស្ស ច បរិបូរណាវសេន បវត្តា ពោជ្ឈង្គា។ ជលសម្បយុត្តាតិ
ចតុត្ថជលសម្បយុត្តា, ចតុត្ថិជលសម្បយុត្តា វា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

၇၇. **ဟောစာပစ္စုပ္ပန်**

១. បញ្ជីវត្ថុរាជសុត្តរណ្ឌា

អវេច្ចប្បសាទេនាតិ វត្ថុត្តយស្ស គុណោ យាថាវតោ អវេច្ច បរិសិត្វា
 បសាទោ។ សោ បន កេនចិ ចលនវិហិតោតិ អាហា “អចលប្បសាទេនា”តិ។
 មគ្គេនាតិ អរិយមគ្គេន។ អាគតប្បសាទោ តស្ស អធិគមេនលទ្ធិប្បសាទោ។
 អបុព្វំ អចរិមន្តិ ឯកជ្ឈំ។ អរិយសាវកានញ្ញំ អរិយមគ្គោ ឧប្បជ្ឈន្តោវ តីសុ
 វត្ថុសុ អវេច្ចប្បសាទំ អាវហន្តោ ឯវ ឧប្បជ្ឈតិ។ តេសន្តិវិសយភូតានំ តិណ្ណំ
 វត្ថុនំ វសេន តិធាវុត្តោ។ យស្មា ច អត្ថតោ ឯកោ, តស្មាវ និរុទ្ធានាករណោ
 ហោតិ បវត្តជ្ជានភេទេ សតិបិ។ អរិយសាវកស្ស ហិតិអាទិនា នយេន តមត្ថំ
 វិវរតិ។ បសាទោ ឱកប្បនា។ បេមំ ភត្តិ។ ការវំ គរុករណំ។ មហន្តំ ឧឡារំ។ ឯតំ
 វិភាកេន នត្ថិ សព្វត្ថ សមាទត្តា។

ឯវន្តិ កវន្តរេបិ អកោបនីយតាយ។ សទិសវសេនាតិ អញ្ជេហិ
អខណ្ឌាធិហិ សទិសវសេន។ តេនាហ “មុខវន្តិយញ្ជិ ជិន្នេ” តិអាទិ។ ខណ្ឌា
ឯតិស្សា អត្ថិ តិ ខណ្ឌា។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ចាតិមោក្ខ
អាគតានុក្កមេន សីលស្ស អាទិមជ្ឈវិភាគោ វេទិតញ្ជោ។ ទិវន្តំ វា តិណ្ណំ វា តិ
សីលកោដ្ឋាសានំ។ ឯកន្តំ ភិក្ខុន្តិ អភិក្ខេន ឯកន្តំ ហុត្វា ភិក្ខុំ។ តេសំ
ខណ្ឌាធិនំ។ “ភុជិស្សេហិ” តិ ឧត្តរបទលោបេន និទ្ទេសោតិ អាហ
“ភុជិស្សការករេហិ” តិ។ ឥទំ វីតិក្កន្តន្តិ ឥទម្បិ សីលំ វីតិក្កន្តំ។ “អយំ សីលស្ស
វីតិក្កមោ” តិ ឯវំ បរាមសិតុំ អសក្កុណោយេហិ។

២. ព្រហ្មចរិយោកធសុត្តវណ្ណនា

៩៩៨. យេសន្តិ អនិយមតោ សទ្ធាធិនមាធាវភូតបុគ្គលទស្សនំ។ ពុទ្ធ
បសាទោ គហិតោ។ សោ ហិ ឥតរេហិ បឋមំ គហិតញ្ជោតិ។ អរិយកន្តានិ
សីលានិ គហិតានិ សោតាបន្នស្ស សីលានំ អធិប្បតត្តា។ សង្ឃេ បសាទោ
គហិតោ ធម្មប្បសាទស្ស អនន្តំ វុច្ចមានត្តា។ ធម្មេ បសាទោ គហិតោ
អវេច្ចប្បសាទភាវតោ។ សោតំ អរិយមគ្គំ អាទិតោ បត្តិ សោតាបត្តិ, តស្សា
អផ្គានិ សោតាបត្តិយផ្គានិ។ បច្ឆេន្តិ តិ បជាយន្តិ អធិកច្ឆន្តិ។ តេនាហ
“ចាបុណ្ណិ” តិ។ ព្រហ្មចរិយន្តិ មគ្គព្រហ្មចរិយំ។ កតវបសាទោ វត្តមាទោតិ
អធិប្បាយោ។ មគ្គប្បសាទោតិ មគ្គសម្បយុត្តោ បសាទោ។ អាគតមគ្គស្សាតិ
អធិកតមគ្គស្ស។ មិស្សកប្បសាទោ ឯសោតិ តស្មា ឧភោមិ ថេរា បណ្ឌិតា
ពហុស្សតា។

៣. ធីយារុទ្ធាសកសុត្តវណ្ណនា

៩៩៩. យនគ្គន តស៊ី ឧបាសកេ យថាវុត្តានិ សោតាបត្តិយង្គានិ សំវិជ្ជន្តិ,
តនគ្គន សោតេសុ វុត្តិស្សតីតិ អាហា “បត្តសុ សោតាបត្តិយង្គេសុ
សន្និស្សសី”តិ។ វិជ្ជំ ភជន្តិតិ វិជ្ជាកាគិយា, តេសុ កោដ្ឋាសេសុ បរិយាបន្នាតិ វុត្តំ
“វិជ្ជាកាគិយេតិ វិជ្ជាកោដ្ឋាសិកេ”តិ។

២-៥. បឋមសារីបុត្តសុត្តាធិវណ្ណា

១០០០-១០០១. “សោតាបត្តិ”តិ បឋមមគ្គោ អធិប្បតោ, តស្ស
អធិគម្ភាយោ សោតាបត្តិយង្គំ។ តេនាហា “សោតាបត្តិយា
បុព្វភាគបដិលាភង្គ”ន្តិ។ សោតាបត្តិអត្តាយាតិ សោតាបត្តិមគ្គត្ថាយ។ អង្គន្តិ
ការណំ។ ឥតវេ រតនត្ថយប្បសាទាធយោ។ បុព្វភាគិយាយ សោតាបត្តិយា
អង្គំ ការណាន្តិ។

៦. ធម្មតិសុត្តាធិវណ្ណា

១០០២. (វិតានំ កាយានំ កាលនកាយ, ការណស្ស ឧបគតានំ សាតបរិយា
សិជ្ឈតិ។ តត្ថ កាយបរិបជ្ឈាយមុខេន តន្តិ ឋបេសិ ភគវា។ ន ហិ បស្សថ
នមត្ថេហិ ករណេ និវត្តកោ មិតិ វុត្តតិ។ “និយតត្តា”តិ វុត្តំ។ តមេវ និយមំ
“មជ្ឈិមបទេសេយេវា”តិ អវជារណេន វិភាវេតិ។ មហាមណ្ឌលចារិកំ
ចរន្តោមិ មជ្ឈិមបទេសស្ស អន្តន្តេនេវ ចរតិ។ តត្ថ ច វិនេយ្យជនស្ស
សមោសរណតា មត្តបនវាចមហាត្ថសុបនន្តិ។) [ឯត្ថន្តវេ ចាហោ អសុខោ
ទុស្សោធនីយោ ច, សុទ្ធចាហោ គវេសិតញោ។] អរុណុដ្ឋាបនម្បិ តត្ថេវ ហោតិ។
បច្ចន្តបទេសេ បនទ្ធវេ វិនេយ្យជនា ហោន្តិ, តត្ថ គន្ធា មគ្គដលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា
តតោ បច្ឆាគន្ធា មជ្ឈិមបទេសេ ឯវ វាសំ ឧបគច្ឆតិ, តត្ថ មនុស្សេហិ កតានំ

ការរំលោភបំពាន មហាប្បលការនិយមនត្តន្ត ទង្គ័ម្នាំ “អាសន្ន ឆោតគរា” តិ ៩ ទំ
និទស្សនមត្តន្ត ទស្សន្ត “ន កេវល” ត្តិ អាទិមាហ។

សកិញ្ចនសបលិពោធនដ្ឋនាតិ ឯត្ត កិញ្ចនំ បលិពោធនា
អសមាបិតកិច្ចតា, តទុកយស្ស អត្តិការវេនាតិ អត្តោ។ មហាវាសេតិ
មហាគេហោ។

ទ្វេបិ ជនាតិ ៩ សិទ្ធិបុរាណា។ សិទ្ធិ ឆាម មន្ទហសិទ្ធិ។ ហសិទ្ធិ ឆាម
វិស្សជ្ជហសិទ្ធិ។ មុត្តចាគោតិអាទិសុ យំ វត្តត្ថំ, តំ វិសុទ្ធិមគ្គដីកាយំ (វិសុទ្ធិ.
មហាដ៌. ១.១៦០) វត្តនយេន វេទិតត្ថំ។ សិរិកាគេតិ បរស្ស ឆានវសេន
សិរិកជនេ។ អកតវិភាគន្តិ ទេយ្យធម្មវសេន ន កតវិភាគំ។ បុគ្គលវសេន បន
“សីលវន្តេហិ” តិ វត្តត្តា កតវិភាគមេវ មហាប្បលតាករណេន។ តេនាហ “សត្តំ
ធាតព្វមេវ ហុត្វា បិត” ត្តិ។

(ឯត្តន្តរេ ចាថោ អសុទ្ធា ទុស្ស្យធនិយោ ច, សុទ្ធាថោ គវេសិតត្តោ។)

៧. វេទ្យទ្វារយ្យសុត្តន្តវណ្ណនា

១០០៣. បវេណិអាគតស្សាតិ អនេកបុរិសយុគវសេន បរម្បរាគតស្ស។
អត្តនិ ឧបនេតត្តន្តិ អត្តនិ នេត្វា បរស្មី ឧបនេតត្តំ។ តេនាហ “យោ ខោ ម្យាយំ
ធម្មោ អប្បិយោ អមនាថោ, បរស្សបេសោ ធម្មោ អប្បិយោ អមនាថោ” តិអាទិ។
អមន្តភាសេនាតិ សម្មស្ស សម្មប្បលាបស្ស អមន្តាយ មន្តាវហិតភាសនេន។

៨. បឋមគិញ្ញការសេសុត្តានិវណ្ណនា

១០០៤-៥. ទ្វេ គាមា ទិដ្ឋិញ្ញាតីនំ គាមាតិ កត្វា។ ញាតិកេតិ ឯវំលទ្ធនាមេ
ឯកស្មី គាមកេ។ គិញ្ញការសេសេតិ គិញ្ញកា វុច្ឆន្តិ ៩ ជ្ជកា, គិញ្ញកាហិ ឯវំ

កតោ អាវសថោ, តស្មី។ សោ កិវ អាវាសោ យថា សុធាហិ បរិកម្មេន
បយោជនំ នត្ថិ, ឯវំ ឥដ្ឋកាហិ ឯវំ ចិនិត្វា កតោ។ តេន វុត្ថំ “ឥដ្ឋកាមយេ
អាវសថេ” តិ។ តុលាថម្ពត្វារពន្ធកវាជជលកានិ បន ទារុមយា ឯវំ។ ឡំ វុច្ឆតិ
កាមធាតុ, បច្ចយភាវេន តំ ឡំ ភជន្តិតិ ឡំ ម្កាតិយានិ, ឡំ ម្កាតិស្ស វា ហិតានិ
ឡំ ម្កាតិយានិ។ តេនាហ “ហេដ្ឋាកាតិយាន” ន្តិអាទិ។ តិហិ មគ្គេហិតិ ហេដ្ឋិមេហិ
តិហិ មគ្គេហិ។ តេហិ បហាតព្ភតាយ ហិ តេសំ សញ្ញោជនានំ ឡំ ម្កាតិយតា, ឡំ
ភញ្ញាយានិ វា ឡំ ម្កាតិយានិ វុត្ថានិ និវុត្តិនយេន។ ឥទានិ ព្យតិវេកមុខេន នេសំ
ឡំ ម្កាតិយភារំ វិភាវេតុំ “តត្ថា” តិអាទិ វុត្ថំ។ វិក្ខម្ពិតានិ សមត្ថតាវិយាតេន
បុច្ឆន្តានំ, សមុច្ឆន្តានិ សព្វសោ អភាវេន អរិយានំ រូចារូបភវូបបត្តិយា
វិពន្ធនាយ ន ហោន្តិតិ វុត្ថំ “អរិក្ខម្ពិតានិ មគ្គេន វា អសមុច្ឆន្តានិ” តិ។
និព្ពត្តិវសេនាតិ បដិសន្ធិគ្គហធាវសេន គន្ធាន ទេន្តិ។
មហាគ្គតកវកាមិកម្មាយូហនស្ស វិពន្ធនតោ សក្កាយទិដ្ឋិអាទិនិ តីណិ
សញ្ញោជនានិ កាមច្ឆន្ទព្យាបាទាវិយ មហាគ្គតកវូបបត្តិយា វិសេសបច្ចយត្តា
តត្ថ មហាគ្គតកវេ និព្ពត្តម្បិ តន្តិព្ពត្តិហេតុកម្មបរិក្ខយេ
កាមភវូបបត្តិបច្ចយតាយ មហាគ្គតកវតោ អានេត្វា ឥដេវ កាមភវេ ឯវំ
និព្ពត្តាបេន្តិ។ តស្មា សព្វានិបិ បញ្ចបិ សំយោជនានិ ឡំ ម្កាតិយានេវ។
បដិសន្ធិវសេន អនាគមនសភាវោតិ បដិសន្ធិគ្គហធាវសេន តស្មា លោកា
ឥដ ន អនាគមនសភាវោ។ ពុទ្ធនិស្សន-ថេរនិស្សន-ធម្មស្សវនានំ បន អត្ថាយ
អស្ស អនាគមនំ អនិវាវិតំ។

កថាចិ ឧប្បត្តិយាវិរឡាភារតា, បរិយុដ្ឋានមន្តតាយ អពហលតាតិ
ទ្វេធាបិ តនុភាវោ។ អភិណ្ឌាន្តិ ពហុសោ។ ពហលពហលាតិ តិព្ពតិញ្ញា។ យត្ថ
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តំ សន្តានំ មទ្គន្តា ជវន្តា សាដេន្តា អនុការំ ករោន្តា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ធ្វើហិ បន
មគ្គេហិ បហិនត្តា តនុកតនុកា មន្តមន្តា ឧប្បជ្ឈន្តិ។ បុត្តដិតរោ ហោន្តិតិ ឥទំ

អការណ៍។ តថា ហិ អង្គបច្ចុប្បន្នបរាមសនមត្តនបិ តេ ហោន្តិ។ ឥន្ទន្តិ
“រាគនោសមោហានំ តនុត្តា” តិ ឥន្ទំ វចនំ។ ភវតនុកវសេនាតិ
អប្បកកវវសេន។ តន្តិ មហាសីវត្តេស្ស វចនំ បដិក្ខិត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ យេ ភវា
អរិយានំ លព្ពន្តិ, តេ បរិបុណ្ណលក្ខណភវា ឯវ។ យេ ន លព្ពន្តិ, តត្ថ កីធិសំ តំ
ភវតនុកំ។ តស្មា ឧភយថាបិ ភវតនុកស្ស អសម្ពវោ ឯវាតិ ទស្សេត្តំ
“សោតាបន្នស្ស” តិ អាទិ វុត្តំ។ អដ្ឋមេ ភវេ ភវតនុកំ នត្ថិ អដ្ឋមស្សេវ ភវស្ស
សព្ពស្សេវ អភាវតោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

កាមាវចរលោកំ សន្ធាយ វុត្តំ ឥតវស្ស លោកស្ស វសេន តថា វុត្តំ
អសក្កុណោយ្យត្តា។ យោ ហិ សកធាតាមី ទេវមនុស្សលោកេសុ
វោមិស្សកវសេន និព្ពត្តតិ, សោបិ កាមកវវសេនេវ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោ។ ភកវតា ច
កាមលោកេ បត្វា - “សកិទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ធា” តិ វុត្តំ។ ឥមំ លោកំ
អាគន្ធាតិ ច ឥមិនា បព្វាសុ សកធាតាមីសុ ចត្តារោ វដ្ឋេត្វា ឯកោវ គហិតោ។
ឯកោត្វា ហិ ឥធ សកធាតាមិជលំ បត្វា ឥធេវ បរិនិព្ពាយតិ, ឯកោត្វា ឥធ បត្វា
ទេវលោកេ បរិនិព្ពាយតិ, ឯកោត្វា ទេវលោកេ បត្វា តត្ថេវ បរិនិព្ពាយតិ,
ឯកោត្វា ទេវលោកេ បត្វា ឥធូបបដ្ឋិត្វា បរិនិព្ពាយតិ, ឥមេ ចត្តារោ ឥធ ន
លព្ពន្តិ។ យោ បន ឥធ បត្វា ទេវលោកេ យាវតាយុកំ វសិត្វា បុន ឥធូបបដ្ឋិត្វា
បរិនិព្ពាយតិ, អយមិធ អធិប្បតោ។ អដ្ឋកថាយំ បន “ឥមំ លោកន្តិ កាមភវោ
អធិប្បតោ” តិ ឥមមត្តំ វិភាវេត្តំ “សចេ ហិ” តិ អាទិនា អញ្ញំយេវ ចតុក្កំ
ទស្សិតំ។

ចត្វសុ... បេ.... សភាវោតិ អត្តោ អចាយគមនីយានំ ចាបធម្មានំ សព្ពសោ
បហ័នត្តា។ ធម្មនិយាមេនាតិ មគ្គធម្មនិយាមេន និយតោ ឧបរិមគ្គាធិកមស្ស
អវស្សំភាវិតាវតោ។ តេនាហ “សម្ពោធិបរាយណោ” តិ។ តេសំ តេសំ

ព្រាណគតិន្ទ្រតេសំ តេសំ សត្តានំ “អសុកោ សោតាបន្នោ, អសុកោ
សកទាតាមី” តិអាទិនា តំតំព្រាណាធិគមនំ ព្រាណូបបត្តិ។

ព្រាណាភិសម្មរាយន្ត្រ តតោ បរម្ម័ - “និយតោ សម្ពោធិបរាយណោ សកិទេវ
ឥមំ លោកំ អាគន្ធា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សតី” តិអាទិនា ព្រាណាសហិតំ
ឧបបត្តិបច្ឆយករំ។ ឱលោកេន្តស្ស ព្រាណាចក្ខនា អបេក្ខន្តស្ស។ កេវលំ
កាយកិលមថោវ, នតេន កាចិ បរេសំ អត្ថសិទ្ធិតិ អធិប្បាយោ។ ចិត្តវិហាសា
ចិត្តខេនោ, សា កិលេសូបសំហិតត្តា ពុទ្ធានំ នតិ។

អាទិស្សតិ អាលោកីយតិ អត្តា ឯតេនាតិ អាទាសំ, ធម្មភូតំ អាទាសំ
ធម្មាទាសំ, អរិយមគ្គព្រាណស្សេតំ អធិវចនំ។ តេន ហិ អរិយសាវកោ ចតុសុ
អរិយសច្ចេសុ វិទូស្តសម្មោហត្តា អត្តានំ យាថាវតោ ព្រាត្វា យាថាវតោ
ព្យាករេយ្យ, តប្បកាសនតោ បន ធម្មបរិយាយស្ស សុត្តស្ស ធម្មាទាសតា
វេទិតញ្ញាតិ។ យេន ធម្មាទាសេនាតិ ឥធម បន មគ្គធម្មមេវ វេទិតិ។ សេសំ
ឧត្តានត្តត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

វេទ្យុទ្ធាវវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. រាជកាវមវគ្គោ

១. សហស្សភិក្ខុនិសង្ឃសុត្តវណ្ណានា

១០០៧. ធម្មិកត្តា ទេសវាសីហិ អនុកម្មិតោ រាជាតិ រាជកោ, តស្ស
អាវាមោ រាជកាវមោ, តស្មី។ ភូមិសីសំ សេដ្ឋប្បទេសោ, យត្ថ វសន្តោ
លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ ហោតីតិ តេសំ អធិប្បាយោ។

វារាបេហ៍តិ បដិសេធម្យា។ យុជ្ឈាបេតុន្តិ កលហំ ការាបេតុំ។ បុន
អាគច្ឆន្តាតិ អបរស្មី សំវច្ឆរេ អាគច្ឆន្តា។ ឧត្តដ្ឋេត្វាតិ មហាតិ វិចិយោ ឧត្តដ្ឋេត្វា។
យថា តស្ស សកលមេវ រដ្ឋំ ឯកោធកីក្ខតំ ហោតិ, ឯវំ កត្វា សមុទ្ទមេវ ជាតំ។
តេន វុត្តំ “សមុទ្ទមេវ អកំសូ”តិ។

ឥសីនមន្តំ កត្វាតិ ឥសីនំ ការណំ កត្វា, ឥសីនំ ហេតុតិ អត្ថោ, ឥសីនំ វា
អន្តរកេទំ កត្វា។ តថា លោកេ កោលាហលស្ស បត្តជតំ វិភាវេន្តោ ភគវា “មេ
សុត”ន្តិ អាហា បច្ចក្ខតោ ជានម្មិ។ ឧច្ឆិន្នោតិ កុលច្នេនេន ឧច្ឆិន្នោ។ ន កេវលំ
សយមេវ, អថ ខោ សហា រដ្ឋេហិ។ វិកវន្តិ វិធាសំ ឧបគតោ។

តំ សន្វាយេតំ វុត្តន្តិ តំ យថាវុត្តំ បសេនទិនា កោសលរាជេន ការិតំ វិហារំ
សន្វាយ ឯតំ “រាជការាមេ”តិ វុត្តំ។

២-ក. ព្រាហ្មណសុត្តន្តវណ្ណា

១០០៨-៩. ឧទយតាមិនិន្តិ អារម្ភតោ បជ្ជាយ សម្មត្តិអារហំ។

៤. ទុគ្គតិកយសុត្តវណ្ណា

១០១០. ទុដ្ឋា គតិ និប្ពត្តិ ទុគ្គតិ, ទុគ្គតភារោ ទាលិទ្ធិយំ, តទេវ ភយំ, តំ សត្វំ
អនវសេសំ វា ទុគ្គតិកយំ ទលិទ្ធកយំ។ សម្មទេវ អតិក្កន្តោតិ សមតិក្កន្តោ។

៦. បឋមមិត្តាមច្ចសុត្តវណ្ណា

១០១២. វោហារមិត្តាតិ តំតំទានគ្គហណាវសេន វោហារកា មិត្តា។
អាមន្តនបដិមន្តនសិយាបថាទីសុប័តិ
អាហាបសល្លាបគមននិសង្ខាទិអត្ថសំវិធានាទីសុ។ ឯកតោ បវត្តកិច្ចាតិ

សហ បវត្តកត្តញ្ញ។ អមា សហ ភវន្តិ អមទ្វា។ “អម្ពាគំ ឥមេ” តិ ញ្ញាយន្តិ តិ ញ្ញាតិ, អាវាហវិវាហសម្ពុទ្ធា។ តេនាហ “សស្សុសស្សុបភ្លិកា” តិ។
យោនិសម្ពុទ្ធា វា សាលោហិតា។ តេនាហ “ភាតិភតិនិមាតុលាធយោ” តិ។

៧. ទុតិយមិត្តាមជ្ជសុត្តវណ្ណនា

១០១៣. កិស្សិញ្ចិ កស្សុចិ ច តថា តថា ឧប្បន្នស្ស បសាទស្ស អញ្ញថាភារោ
បសាទញ្ញថត្ថំ។ ភូតសង្ឃាតស្ស យនអាទិកស្ស អញ្ញថាភារោ ភាវញ្ញថត្ថំ។
និរយាទិកតិអន្តរឧបបត្តិ គតិអញ្ញថត្ថំ។ សភាវជម្ពានំ
កក្កឡុជុសនាទិលក្ខណស្ស អញ្ញថាភារោ លក្ខណញ្ញថត្ថំ។ “បិតស្ស
អញ្ញថត្ថំ បញ្ញាយតី” តិ ឯវំ វុត្ថំ អញ្ញថត្ថំ វិបរិលាមញ្ញថត្ថំ។ លក្ខណញ្ញថត្ថំ ន
លព្ពតិ។ តេនាហ “លក្ខណំ បន នវិគច្ឆតី” តិ, សេសំ លព្ពតីតិ។
បដវីធាតុយាតិ សសម្ពារបដវីធាតុយា។ អាថោធាតុយាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ
នយោ។ បុរិមភារោតិ យនកបិនភារោ។ ភាវញ្ញថត្ថំ វសញ្ញថត្ថសភារោ។
គតិអញ្ញថត្ថំ ឧគ្គតុបបត្តិ។ តេនាហ “តញ្ជិ អរិយសាវកស្ស នត្ថិ” តិ។
បសាទញ្ញថត្ថម្យំ នត្ថិយេវ អរិយសាវកស្ស។

រាជកាវាមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. សរណានិវត្តោ

១-២. បឋមមហានាមសុត្តានិវណ្ណនា

១០១៧-១៨. សមិទ្ធន្តិ សម្បុណ្ណំ។ សុបុប្ផិតន្តិ ឧបសោភិតតាយ
សុបុប្ផិតសទិសត្តា។ ព្យូហា នាម យេហិ ឯវំ បរិសន្តិ, តេហិ ឯវំ និក្ខមន្តិ។
តេនាហ “ព្យូហា វុច្ឆន្តិ អរិនិព្ពិទ្ធវច្ឆាយោ” តិ។ ឧទ្ធតចារិណតិ យជ្ឈន្តរា។

៣. គោដសក្កសុត្តវណ្ណា

១០១៩. តីហិ វតនត្ថយេ ឧប្បន្នេហិ តីហិ បសាទធម្មេហិ។ ចតុហិ តេហិ ឯវ សុទ្ធិ សីលេន។ កោចិទេវាតិអាទិ បរិកប្បវសេន វុត្តំ ភកវតិ អត្តនោ សទ្ធាយ ឧឡារតមការទស្សនត្ថំ។ តេនាហ “ភកវតោ សព្ពញ្ញតាយា” តិអាទិ។ ធម្មោ សមុប្បនោតិ វិវាទធម្មឧប្បត្តិហេតុ។ តទេវ ហិ សទ្ធាយាហ “កិញ្ចិទេវ ការណ” ត្ថិ។ ការណត្ថិ នាណការណំ។ កល្យាណកុសលវិមុត្តត្ថិ អកល្យាណំ អកុសលំ, តទិទំ យថាវុត្តអប្បសាទនេន អបនីតអត្តទស្សនត្ថំ។ អស្សាតិ មហានាមសក្កស្ស។ អនវជ្ជនទោសោ ឯសោតិ ចតុសុ ធម្មេសុ ឯកេនបិ សមន្នាគតោ សោតាបន្នោ ហោតីតិ អនុជានិត្វា ចតុហិបិ សមន្នាគតេន អាចិត្តិតត្ថន្តិ យាថាវតោ អនវជ្ជនទោសោតិ អត្ថោ។

៤. បឋមសរណានិសក្កសុត្តវណ្ណា

១០២០. បមាណោនាតិ ឯកេន បមាណេន, ន សព្ពសោ។ ឱលោកនំ ឧមន្តីតិ ទស្សនមគ្គេន ចតុសច្ចធម្មា បច្ចត្ថំ បស្សិតញ្ញា បដិវិជ្ជិតញ្ញា។ បឋមមគ្គក្ខណោ ហិ ចតុសច្ចធម្មា ឯកទេសតោវ ទិដ្ឋា នាម ហោត្ថិ។ “បរិមុច្ចតិ” តិ បនវត្ថុំ វដ្តតិ បដិវិជ្ជនកិរិយាយ វត្តមានត្ថា។ អគន្ធា អចាយេសុ អនុប្បត្តិវហត្ថា។ តេនាហ “ន គច្ចតិ” តិ, ន ឧប្បជ្ជតិ តិ អត្ថោ។ មហាសារុក្ខេ ទស្សនត្ថោ អាហា - “យោ កោចិ វិញ្ញាជាតិកោ មម ចេ កោចរំ គច្ចតិ, ឯកស្ស អាគមនំ អវញ្ញំ អមោយ” ត្ថិ ទស្សនត្ថំ។

៥. ទុតិយសរណានិសក្កសុត្តវណ្ណា

១០២១. ទុក្ខត្ថំ និរោជកំ, តាយ ឯវ ទុក្ខត្ថតាយ វិសមំ ហោតីតិ អាហា “វិសមទេត្ថ” ត្ថិ។ លោឈ្លាបហតត្ថិ ជាតសភាវេន លោឈោន ឧសវេន ឧបហតំ។

ខណ្ឌានីតិ ខណ្ឌិតានិ។ តេមេត្វាតិ តេមិតត្តា។ វាតាតបហតានីតិ ចិរកាលំ
វាតេន ចេវ អាតបេន ច ឧបហតានិ អាពាធិតានិ។

៦. បឋមអនាថបិណ្ឌិកសុត្តវណ្ណាន

១០២២. ឋានន្តិ ឋានសោ។ តេនាហ “ខណោនា”តិ។ និយ្យានិកន្តិ បវត្តំ
ញាណាបដិរូបកំ បកតិបុរិសន្តរជាននាទិមិច្ឆាញាណំ។ តំ បន អនិយ្យានិកំ
“និយ្យានិក”ន្តិ បច្ចវេក្ខណាវសេន បវត្តេយ្យាតិ អាហ
“មិច្ឆាបច្ចវេក្ខណោនា”តិ។ គុណាវិយុត្តស្ស អត្តនោ សកត្តនិ អវជ្ជានសម្មាសា
វិមុត្តិ មិច្ឆាវិមុត្តិ។

៧. ទុតិយអនាថបិណ្ឌិកសុត្តវណ្ណាន

១០២៣. យថាកម្មំ សម្មវេតត្តតោ សម្មរាយោ, បេច្ចកវោ,
សម្មរាយហេតុកំ សម្មរាយិកំ, មរណភយំ។

សរណានិវត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. បុញ្ញាភិសន្ធុគ្គោ

១. បឋមបុញ្ញាភិសន្ធុសុត្តវណ្ណាន

១០២៧. អវិច្ឆេទន និច្ចប្បវត្តិយមាណនិ បុញ្ញានិ អភិសន្ធុនដ្ឋេន
“បុញ្ញាភិសន្ធុ”តិ វុត្តា, តេន បុញ្ញនទិយោតិ អត្តោ វុត្តោ។ សុខស្ស
អាហារណតោ អានយនតោ សុខស្សាហារោ។

២. បឋមទេវបទសុត្តវណ្ណាន

១០៣០. ទេវានុវិសុទ្ធិទេវានំ។ ទេវបទានីតិ តេសំ បទានិ ទេវបទានិ,
ទេវោតិ វា សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ ទេវស្ស ញាណោ អក្កន្តបទានីតិ បដិវេធស្សាណោ
ចេវ ទេសនាញាណោ ច អក្កន្តបទានិ។ ទេវា នាម ជាតិទេវា។ តេសម្ម័
ទេវជ្ឈេន ទេវោតិ ទេវទេវោ, សម្ពុទ្ធោ។

៨. វស្សសុត្តវណ្ណាន

១០៣២. ចារំ វុច្ចតិ និព្វានំ សំសារមហោយស្ស បរតីរភាវតោ។ តេនាហ -
“តិណ្ហោ ចារុត្ថោ, ជលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ (សំ. និ. ៤.២៣៨; ឥតិវុ. ៦៩; បុ. ប.
១៨៨), យេ ជនា ចារកាមិនោ”តិ (ធរ. ប. ៨៥) ច។ អថ វា ចាតិ វក្ខតិ ចារំ,
និព្វានំ។ យោ បដិវិជ្ឈតិ, តំ វុដ្ឋទុក្ខតោ ចាតិ វក្ខតិ, អច្ចន្តហិតេន ច
វិមុត្តិសុខេន ច រមេតិ, តស្មា ចារុត្ថ វុច្ចតិ។ គច្ឆមាណ ឯវាតិ ចារំ និព្វានំ
គច្ឆមាណ ឯវ។ តេ ធម្មា អាសវានំ ខយាយ សំវត្ថុន្តិ
សច្ចិកិរិយាបហានបដិវេធានំ សមកាលត្តា។

១០. នទ្ទិយសក្កសុត្តវណ្ណាន

១០៣៦. បរិវេកត្តាយាតិ បរិវេកសុខត្តាយ។ បដិសល្លាណត្តាយាតិ ពហិទ្ធា
នាណាម្ពណតោ ចិត្តំ បដិនិវត្តេត្វា កម្មដ្ឋានេ សម្មទេវ លីនត្តាយ។

បុញ្ញាភិសន្តវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៥. សគាថកបុញ្ញាភិសន្តវគ្គោ

១. បឋមអភិសន្តសុត្តវណ្ណាន

១០៣៧. សង្ឃា អត្ថិ ហេដ្ឋា មហាបជីយា, ឧបរិ អាគាសេន, បរិភោ
ចក្កវាឡបព្ពតេន, មជ្ឈេ តត្ថ តត្ថ បិតេហិ ធិបបព្ពតបរិយន្តេហិ បរិច្ឆន្ទត្តា។
ជានន្តេន យោជនេតោ សង្ឃាតុំ សក្កាតិ អធិប្បាយោ។ មហាសរីរមច្ឆ-កុម្ភីល-
យក្ខ-រក្ខស-មហានាគធានវាទីនំ សរិញ្ញាណកានំ, ពឡវាមុខចាតាលាទីនំ
អរិញ្ញាណកានំ ភេរវាវម្ពណានំ វសេន ពហុភេរវំ។

២. ធុតិយអភិសន្តសុត្តវណ្ណាន

១០៣៨. សម្ពុទ្ធតិ សម្ពុទ្ធិំ សមោធានំ គតជ្ជានេ។ យត្ថិមា មហានទិយោ
សំសន្នន្តិ សមេន្និតិ បរិកប្បវចនមេតំ។ តាទិសាសុ ហិ មហានទិសុ កាចិ
បុរតិមសមុទ្ធិំ បរិដ្ឋា, កាចិ បច្ឆិមំ។

៣. តតិយអភិសន្តសុត្តវណ្ណាន

១០៣៩. “កុសលេ បតិដ្ឋិតោ”តិ ឯត្ថ យំ អច្ឆន្តិកំ កុសលេ បតិដ្ឋានំ។ តំ
នស្សេន្តោ “មគ្គកុសលេ បតិដ្ឋិតោ”តិ អាហា, ហេដ្ឋិមមគ្គកុសលេតិ
អធិប្បាយោ។ តេនាហា “ភាវេតិ មគ្គ”ន្តិ។ អរិយជលំយេវ ធម្មសារោ។ កិលេសា
ជ័យន្តិ ឯត្ថាតិ កិលេសក្ខយោ, និព្វានំ, តស្មី កិលេសក្ខយេ រតោ។

៤. បឋមមហាទូនសុត្តវណ្ណាន

១០៤០. អរិយានំ ពុទ្ធានំ ធនន្តិបិ អរិយធនំ, និព្វានន្តិ កេចិ។ អនយតោបិ
វិសុទ្ធស្នេន អរិយញ្ច តំ ធនញ្ច ធនាយិតជ្ជនាតិ អរិយធនំ, តេន អរិយធនេន។
តេនេវ ភោគេនាតិ អរិយធនភោគេន។

សភាជកបុញ្ញាភិសន្តវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៦. សប្បញ្ញវគ្គោ

២. វស្សវុត្តសុត្តវណ្ណោ

១០៤៨. សមោទានេត្វាតិ យេហិ ឥន្ទ្រិយាធិហិ ភាវិយមាទេហិ
សោតាបត្តិមគ្គោ អនុប្បត្តោ, តានេវ។ ធម្មសមាទតាយ ចេតំ វុត្តំ។ អញ្ញានេវ
ហិ អត្ថតោ តំ តំ មគ្គំ សាធកានិ ឥន្ទ្រិយាធិនិ។ តន្តិ បវេណី កថិតាតិ យំ កញ្ចំ
វិនេយ្យបុគ្គលំ អនបេក្ខិត្វា កេវលំ តន្តិវសេន បិតិ កថិតា។

៣. ធម្មទិន្នសុត្តវណ្ណោ

១០៤៩. សត្តសុ ជនេស្វតិ សត្តសុ កិត្តិយមាទេសុ ឧបាសកជនេសុ។
គម្ពីរាតិអាទិសុ ធម្មគម្ពីរាតិ ចាឡិកតិយា គម្ពីរា, តថា ច សល្លសុត្តំ ហេដ្ឋា
បកាសិតមេវ។ “ចេតនាបំ, ភិក្ខុវេ, កម្មំ វេទាមី”តិអាទិនា (អ. និ. ៦.៦៣; កថា.
៥.៣៩) អាគតំ ចេតនាសុត្តំ។ តត្ថ “ចេតនាសហជាតំ នាណក្ខណ្ឌិក”ន្តិអាទិនា
បដ្ឋានេ អាគតនយេន, សុត្តេសុ (អ. និ. ៣.១០១) ច “ទិដ្ឋធម្មវេទនីយ”ន្តិអាទិនា
អាគតនយេន គម្ពីរភារោ វេទិតត្តោ, និព្វានស្ស ចេវ អរិយមគ្គស្ស ច
បកាសនតោ អសម្ព័ត្តសំយុត្តស្ស លោកុត្តរត្ថធិបកតា។ “អតីតំចាហំ រូបេន
ខន្ធិ, ឯតវហិ ខន្ធាមី”តិអាទិនា បញ្ចន្ធិ ខន្ធនំ ខាទកភាវស្ស, បុគ្គលស្ស
ខាទិតព្ពតាយ វិភាវនេន ខន្ធនីយបរិយាយេ (សំ. និ. ៣.៧៩) វិសេសតោ
និស្សត្តនិជ្ឈិវតា ធិបិតាតិ វុត្តំ “សត្តសុញ្ញតាធិបកា ខន្ធនិកសុត្តន្តាទយោ”តិ។
ឧបសម្បជ្ជវិហរិស្សមាតិ យេ តេសុ សុត្តេសុ វុត្តបដិបទំ សម្មនេវ បរិបូរេន្តិ,
តេ តេសុ ឧបសម្បជ្ជវិហរន្តិ នាម។ ឯត្ថាតិ “ន ខោ នេត”ន្តិ ឯត្ថ ន-កាហេ
“អញ្ញមញ្ញ”ន្តិ ឯត្ថ ម-កាហេវិយ ព្យញ្ញនសន្ធិមត្តមេវ, នាស្ស កោចិ អត្តោ។

៤. តិលានសុត្តវណ្ណោ

១០៥០. ន ខោ បនេតន្តិ ន ខោ ឯតំ, នោតិ ច អម្ពេហ៍តិ អត្ថោតិ អាហា “ន
ខោ អម្ពេហ៍” តិអាទិ។ អស្សសន្តិ អស្សសនិយាតិ អាហា
“អស្សសករេហ៍” តិ។ មរិស្សតិ មរិសោ, ឯកន្តការិមរណោ, សោ បន
មរណាជិនុត្តិកោតិ វុត្តំ “មរណាបដិពន្ធា” តិ។ អធិមុច្ឆេហ៍តិ អធិមុត្តិ
ឧប្បាទេហ៍។ តំ បន តថា ចិត្តស្ស បណិធានំ បបនន្តិ អាហា “បបេហ៍” តិ។
អាគមនីយគុណោស្វតិ បុព្វភាគគុណោសុ។ បមាណំ នាម នត្តិ
អនន្តាបរិមាណត្តា។ នាណករណំ នត្តិ វិមុត្តិយា និជ្ជានត្តា។

៩. បញ្ញាបដិលាភសុត្តវណ្ណានា

១០៥៥. បញ្ញាបដិលាភាយាតិ មគ្គជលបញ្ញាយ បដិលាភត្ថំ។ តេនាហា
“សត្ត សេក្ខា” តិអាទិ។

សប្បញ្ញវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. មហាបញ្ញវគ្គោ

១. មហាបញ្ញសុត្តវណ្ណានា

១០៥៨. មហាន្តេ អត្ថេ បរិគ្គណាតីតិ សច្ចបដិច្ចសមុប្បាទាទិកេ
មហាវិត្ថារេ អត្ថេ បរិច្ឆិដ្ឋ អសេសេត្វា មុដ្ឋិតតេ វិយ កត្វា គណ្ហាតិ។ សេសំ
ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

មហាបញ្ញវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សោតាបត្តិសំយុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. សច្ចសំយុត្តំ

១. សមាធិវគ្គោ

១. សមាធិសុត្តវណ្ណានា

១០៧១. ចិត្តកក្កតាយាតិ និស្សក្កវចនំ “បរិហាយន្តី” តិ បទំ អបេក្ខិត្វា។
យថាភូតាធិវសេនាតិ យថាភូតាធិវសេន។ យថាភូតំ នាម ឥមស្មី សុត្ត
“សមាហិតោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ យថាភូតំ បដាណតី” តិ អាធិ។ អាធិ-សន្នេន “តថា
យស្មា” តិ អាធិសន្នេហោ ទដ្ឋញ្ចោ។ តថា ហិ យថាភូតវសេន ការណាច្ឆេនោ
កតោ “តថា យស្មា” តិ អាធិវចនេហិ។ វណ្ណាតិ អក្ខរា, “គុណា” តិ កេចិ។
បទព្យញ្ញានីតិ នាមាធិបទានិ ចេវ តំសមុទាយភូតព្យញ្ញានិ ច។

៣. បឋមកុលបុត្តសុត្តាធិវណ្ណានា

១០៧៣-៧៥. សាសនាវចរា អធិប្បតោ ពាហិរកានំ សច្ចាភិសមយស្ស
អភារតោ។ តថាតិ ឥមិនា ចតុត្ថបញ្ចមេសុ អត្ថវិសេសាភារំ ទស្សេតិ។ យធិ
ឯវំ កស្មាវិសុំវិសុំ ទេសនាតិ អាហា “តេន តេន អភិលាបេនា” តិ អាធិ។

១០. តិរច្ឆានកថាសុត្តវណ្ណានា

១០៨០. ទុក្ខតិកោ សំសារតោ ច និយ្យាតិ ឯតេនាតិ និយ្យានំ, សគ្គមគ្គោ
មោក្ខមគ្គោ ច។ តស្មី និយ្យានេ និយុត្តា, តំ ឯត្ថ អត្ថីតិ និយ្យានិកា។
វចីទុច្ឆរិតសំកិលេសតោ វា និយ្យាតីតិ ព្យា-ការស្ស វស្សត្ថំ យ-ការស្ស ក-ការ
កត្វា និយ្យានិកា។ ចេតនាយ សន្និសម្ពប្បលាថា វេរមណី។ តប្បដិបក្ខតោ
អនិយ្យានិកា, តស្ស ភារោ អនិយ្យានិកត្ថំ។ តិរច្ឆានភូតន្តិ តិរោករណាភូតំ។

កម្មជ្ជានភាវេតិ អនិច្ចតាបដិសំយុត្តចតុស្កកម្មជ្ជានភាវេ។ សាត្តកន្ត្រិ
ធានសីលាទិនិស្ស័តត្តា ហិតបដិសំយុត្តំ។

វិសិខាតិ យរសន្និវេសោ។ វិសិខាគហណោន ច គាមាទិគហណោវិយ
តន្តិវាសិនោវិសេសតោ គហិតា “អាគតោ គាមោ” តិអាទីសុ វិយ។ តេនាហ
“សូរា សមត្ថា” តិ។ កុម្មជ្ជានាបទេសេន កុម្មទាសិយោ វុត្តាតិ អាហា -
“កុម្មទាសិកថា” តិ។ អយាថាវតោ ឧប្បត្តិដ្ឋិតិសំហារាទិវសេន លោកោ
អក្ខាយតិ ឯតេនាតិ លោកក្ខាយិកា។ ឥតិ ឥមិនា បកាវេន ភវេ, ឥមិនា
អភវេតិ ឯវំ បវត្តាយ ឥតិភវាភវកថាយ សទ្ធិ។

សមាធិវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ធម្មចក្កប្បវត្តនវគ្គោ

១. ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តវណ្ណានា

១០៨១. “ឥសីនំ បតនុប្បតនវសេន ឱសីននឧប្បតនជ្ជានវសេន ឯវំ
‘ឥសិបតន’ ន្តិ ‘លទ្ធានមេ’ តិ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ វិវិទុំ ‘ឯត្ថ ហី’” តិអាទិ វុត្តំ។

អាមន្តេសីតិ ឯត្ថ យស្មា ធម្មចក្កប្បវត្តនត្ថំ អយំ អាមន្តេនា, តស្មា
សមុទាគមតោ បដ្ឋាយ សត្តុ បុព្វចរិតំ សង្ខេបេនេវ បកាសេតុំ វុដ្ឋតិ តិ
“ធិបត្តិវចនមូលេ កតាភិនិហារតោ បដ្ឋាយា” តិអាទិ អារទ្ធិ។ តត្ថ មារពលំ
ភិនិច្ឆាតិ មារញ្ចា មារពលញ្ចា ភញ្ញិត្វា។ អថ វា មារស្ស អព្ពន្ធាំ ពាហិរញ្ចាតិ
ធុរិដំ ពលំ ភញ្ញិត្វា។ “ទ្វេមេ, ភិក្ខុវេ, អន្តា” តិ ឯត្ថ អន្ត-សន្តោ “បុព្វន្តេ ញាណំ
អបរន្តេ ញាណា” ន្តិអាទីសុ (ធរ. ស. ១០៦៣) វិយ ភាគបរិយាយោតិ អាហា “ទ្វេ
ឥមេ, ភិក្ខុវេ, កោដ្ឋាសា” តិ។ សហ សមុទាហារេនាតិ ឧទ្ទារណាសមកាលំ។

បត្តិវិទ្យា អដ្ឋាសិ ពុទ្ធានុកាវេន។ ព្រហ្មនោ សមាគម្មីសុ បរិបក្កកុសលមូលា
សច្ចាភិសម្ពោធាយ កតាធិការា។

គិហិសញ្ញោជនន្តិ គិហិពន្ធនំ។ ជិន្និត្វាតិ ហិរិវិទ្យា។ នវឡញ្ញោតញ្ញាតិ
នានុយុញ្ញោតញ្ញា។ កិលេសកាមសុខស្សាតិ កិលេសកាមយុត្តស្ស សុខស្ស។
អនុយោគោតិ អនុភវោ។ កាមវាសីហិ សេវិតញ្ញា កាមវាសីនំ សន្តកោ។
អត្តនោតិ អត្តការស្ស។ អាហិតោ អហំមាណោ ឯត្តាតិ អត្តា, អត្តភាវោ។
ទុក្ខករណន្តិ ទុក្ខប្បននំ។ អត្តមារណោហិ អត្តពាធនេហិ។ ឧបសមាយាតិ
កិលេសរូបសមោ អធិប្បតោ, តទត្ថសម្បទានវចនន្តិ អាហា
“កិលេសូបសមត្ថាយា”តិ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។

សច្ចញ្ញាណាធិវសេន តយោ បរិវដ្តា ឯតស្សាតិ តិបរិវដ្តំ, ញ្ញាណាទស្សនំ។
តេនាហ “សច្ចញ្ញាណា”តិអាទិ។ យថាភូតំ ញ្ញាណន្តិ បដិវេធស្វាណំ អាហា។
តេសុយេវ សច្ចេសុ។ ញ្ញាណោន កត្តត្ថស្ស ច បរិញ្ញាបដិវេធាធិកិច្ចស្ស ច
ជាននញ្ញាណំ, “តញ្ញោ ខោ បដិវេធតោ បគេវា”តិ កេចិ។ បច្ឆាតិ អបរេ។ តថា
កតញ្ញាណំ។ ធានសាការន្តិ ធានសវិធាការភេទំ។ អញ្ញត្ថាតិ អញ្ញេសុ
សុត្តេសុ។

បដិវេធស្វាណាម្បិ ទេសនាញ្ញាណាម្បិ ធម្មចក្កន្តិ ឥទំ តត្ថ ញ្ញាណកិច្ច
បធានន្តិ កត្វា វុត្តំ។ សទ្ធិន្ត្រិយាធិធម្មសមុទាយោ បន បវត្តនជ្ជន ចក្កន្តិ
ធម្មចក្កំ។ អថ វា ចក្កន្តិ អាណា, ធម្មតោ អនបេតត្តា ធម្មញ្ញោ តំ ចក្កញ្ញោ, ធម្មេន
ញ្ញាយេន ចក្កន្តិបិ ធម្មចក្កំ។ យថាហ “ធម្មញ្ញោ បវត្តេតិ ចក្កញ្ញាតិ ធម្មចក្កំ,
ចក្កញ្ញោ បវត្តេតិ ធម្មញ្ញាតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មេន បវត្តេតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មចរិយាយ
បវត្តេតិ ធម្មចក្ក”ន្តិអាទិ (បដិ. ម. ២.៤០-៤១)។ ឧភយម្បិ តិ បដិវេធស្វាណំ
ទេសនាញ្ញាណន្តិ ឧភយម្បិ។ ឯតន្តិ តទុកយំ។ ឥមាយ ទេសនាយាតិ ឥមិនា

សុត្តន្តបក្កោសេន្តនភក្កវត្ថោយថាវុត្តញ្ញាណទ្វយសង្ខាតំ ធម្មចក្កំ បវត្តិតំ
នាម បវត្តនកិច្ចស្ស អនិដ្ឋិតត្ថា។ បតិដ្ឋិតេតិ អញ្ញាសិ កោណ្ឌញ្ញត្ថេវេន
សោតាបត្តិជលេ បតិដ្ឋិតេ។ បវត្តិតំ នាម កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
សាសនន្តរធានតោ បដ្ឋាយ យាវ ពុទ្ធប្បាទោ, ឯត្ថកំ កាលំ អប្បវត្តបុព្វស្ស
បវត្តិតត្ថា, ឧបរិមគ្គាធិគមោ បនស្ស អត្ថផ្ដុតោ ឯវាតិ។

ឯកប្បហារេនាតិ ឯកេនេវ បហារសញ្ញិតេន កាលេន។ ទិវសស្ស ហិ
តតិយោ ភាគោ បហារេ នាម។ ចាឡិយំ បន “តេន ខណោន តេន លយេន
តេន មុហុត្ថេនា” តិ វុត្តំ។ តំ បហារក្ខណាសល្លក្ខណាមេវ។
សព្ពញ្ញតញ្ញាណោភាសោតិ សព្ពញ្ញតញ្ញាណានុភាវេន បវត្តោ ឱភាសោ ចិត្តំ
បដិច្ច ឧតុសមុជ្ឈានោ វេទិតញ្ចោ។ យស្មា ភក្កវតោ ធម្មចក្កប្បវត្តនស្ស អារម្ម
រិយ បរិសមាបនេ អតិរិយ ឧទ្យានតមំ បីតិសោមនស្សំ ឧទទាធិ, តស្មា
“ឥមស្សបិ ឧទានស្ស” តិ អាធិ វុត្តំ។

៩. សង្គ្គាសនសុត្តវណ្ណាន

១០៨៩. អត្ថសំវណ្ណានេ វណ្ណាយន្តេតិ វណ្ណា។ តេយេវ បរិយាយេន
អក្ខរណតោ អក្ខរាធិ។ អត្ថំ ព្យញ្ជេន្តិ ព្យញ្ជនាធិ។ យស្មា បន អក្ការាធិកេ
សរសមញ្ញា, កក្ការាធិកេ ព្យញ្ជនសមញ្ញា, ឧកយត្ថ វណ្ណាសមញ្ញា, តស្មា វុត្តំ
“វណ្ណានំ វា ឯកទេសាយទិទំ ព្យញ្ជនា នាមា” តិ។ នេត្តិយំ បន វា ក្សេ
ព្យញ្ជនសមញ្ញា។ ព្យញ្ជនគ្គហណោនេវ ចេត្ត អាការិនុត្តិនិទ្ទេសា គហិតា
ឯវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ សង្គាសនាតិ អត្ថស្ស ញ្ញាបនា ភាគសោ។ តេនាហ
“វិភត្តិយោ” តិ។ សង្គាសនគ្គហណោនេវ ចេត្ត បកាសនា វុត្តា ហោតិ។
វិភត្តិយោ ហិ អត្ថវេនេនេវ វិវរុទ្ធិ, តាហិ ការណាបញ្ញត្តិយោ វុត្តាយេវាតិ,
តាហិបិ អត្ថបទានិ គហិតានេវ ហោន្តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន

វិសុទ្ធិមគ្គវណ្ណនាយំ នេត្តិអដ្ឋកថាយញ្ច វុត្តនយេន វេទិតញ្ចេ។
សព្វាការេនាតិ សភាគាធិវិការវនាការេន។ វណ្ណាធិនន្តិ តស្មី បនវិត្តារេ
បវត្តវណ្ណាធិនំ។ តស្មាតិ វណ្ណាធិនំ អន្តរការតោ។ ឯវមាហាតិ “អបរិមាណា
វណ្ណា ព្យញ្ញនា សង្គាសនា”តិ ឯវមាហ។

១០. តថសុត្តវណ្ណនា

១០៩០. សភាវាវិជហនដ្ឋេនាតិ អត្ថនោ ទុក្ខសភាវស្ស កតាចិចិ
អបរិច្ឆេនេន តថសភាវំ។ តេនាហ “ទុក្ខញ្ចំ ទុក្ខមេវ វុត្ត”ន្តិ។ សភាវស្សាតិ
ទុក្ខសភាវស្ស។ អមោយតាយាតិ អវញ្ញតាយ។ អវិតថន្តិ នវិតថំ។ តេនាហ
“ន ហិ ទុក្ខំ អទុក្ខំ នាម ហោតី”តិ។ អញ្ញភាវានុបគមេនាតិ
សមុទយាធិសភាវានុបគមនេន មុសា ន ហោតីតិ អញ្ញោ អញ្ញថា ន ហោតីតិ
អនញ្ញថំ។ តេនាហ “ន ហិ”តិអាធិ។

ធម្មចក្កប្បវត្តនវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. កោដិកាមវគ្គោ

១. កោដិកាមសុត្តវណ្ណនា

១០៩១. អននុពោធាតិ បដិវេធស្ស អនុបពោធាភាវេន។ អប្បដិវេធាតិ
សទ្ធានំ បដិមុខំ វេធាភាវេន។

២. ទុតិយកោដិកាមសុត្តវណ្ណនា

១០៩២. ដលសមាធិដលបញ្ញានន្តិ អគ្គដលសមាធិអគ្គដលបញ្ញានំ។

៧. តថសុត្តវណ្ណនា

១០៩៧. អរិយានុត្ត ពុទ្ធានំ អរិយានំ។ តេនាហា “ន ហី” តិអាទិ។

៨. លោកសុត្តវល្លាណា

១០៩៨. បដិវិទូត្តា ទេសិតត្តា ចាតិ ឥមិនា បដិវេធស្វាណោន
ទេសនាស្វាណោន ច បរិគ្គហិតត្តា អរិយសន្តកានិ ហោន្តិ អរិយស្ស ភកវតោ
សន្តកការតោ។

១០. កវម្មតិសុត្តវល្លាណា

១១០០. ឯកប្បដិវេធជាតិ ឯកេនេវ ស្វាណោន ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ ឯកជ្ឈំ
បដិវេធជា។

កោដិកាមវគ្គវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៤. សីសចារនវគ្គោ

៣. ទណ្ឌសុត្តវល្លាណា

១១០១. បុនប្បនំ វដ្តស្មីយេវ និព្ពត្តន្តិ អទិដ្ឋត្តា ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ។

៥. សត្តិសតសុត្តវល្លាណា

១១០៥. ភវេយ្យ ចេតិ ទុក្ខទោមនស្សានិ អដ្ឋបេក្ខិត្វា សហិតេហិ តេហិ
សច្ចាភិសមយោ ភវេយ្យាតិ ឯវំ បរិកប្បនា ន កាតញ្ចាតិ។

៩. ឥន្ទឺលសុត្តវល្លាណា

១១០៩. អដ្ឋាសយន្តិ សស្សតាធិកេទំ អដ្ឋាសយំ។ សោ ហិ “ឥនមេវ សច្ចំ
មោយមញ្ញ”ន្តិ កាហស្ស មុខភូតត្តា មុខន្តិ អធិប្បតោ។ តញ្ចា អបរេ
អធិជ្ឈសច្ចា ឌីលោកេន្តិ, ធិជ្ឈសច្ចា បន នេវ ឌីលោកេន្តិ។

១០. វាទត្ថិកសុត្តវល្លាណ

១១១០. កុក្កកោ បមាណមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ហត្ថោតិ អត្ថោ។ កុក្កតិ
តស្សេវ នាមំ។

សីសទាវនវគ្គវល្លាណ ធិដ្ឋិតា។

៥. បទាតវគ្គោ

១. លោកចិន្តាសុត្តវល្លាណ

១១១១. លោកចិន្តន្តិ លោកសន្និវេសបដិសំយុត្តវីមំសាវ។ “លោកចិត្ត”ន្តិបិ
ចាថោ, តំតំលោកបរិយាបន្នំ ចិត្តន្តិ អត្ថោ។ នាឡិកេរាទយោតិ អាទិ-សន្នេន
អវុត្តានំ ឌីសធិតិណាវនប្បតិអាទិនំ សង្កហោ។ ឯវុបន្តិ ឯទិសំ អញ្ញាម្បិ
តំតំលោកចិត្តំ។

វិភត្តចិត្តោតិ អត្តត្ថបរត្ថតោ អបគតវិភក្តោ អន្ទុស ឯវំ អធិជ្ឈហីសូតិ
សម្ពន្ធា។ សម្ពរិមាយន្តិ សម្ពរេន អសុរិន្ទន ឧប្បាទិតំ អសុរមាយំ, យំ
“ឥន្ទជាល”ន្តិបិ វុច្ចតិ ឥន្ទស្ស មោហានត្ថំ ឧប្បាទិតត្តា។ សម្បវិវត្តត្វាតិ
បរិធាវេត្វា។ យថា នេតិ នេ អសុរេ យថា សោ បុរិសោ បស្សតិ, ឯវំ អធិជ្ឈហីសុ។
កស្មា បនេតេ ឯវំ អធិជ្ឈហីសូតិ? តំ បុរិសំ តត្ថ តថាធិសិន្នំ ទិស្វា “អយញ្ចា
ទេវោ”តិ អាសង្កត្តា តថា អធិជ្ឈហីត្វា ភិសមុឡាលនិទ្ទេហិ បរិសិត្វា អត្តនោ
អសុរកវនំ គតា។ តេនាហ ភគវា - “ទេវានំយេវ មោហាយមាណ”តិ។

២-ក. បច្ចាតសុត្តាធិវណ្ណានា

១១១២-ក. មរិយាធិបាសាលោកតិ គឺជ្រួតជ្រាបបញ្ចតស្ស
មរិយាធិបាសាលោកតិ មហាឆោ ចាសាលោកា។ អនិជ្ឈបន្តិ ឯត្ថ រូប-សធា
សភាវត្ថោ “បិយរូបេ សាតរូបេ” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៤០៨-៤០៩) វិយាតិ អាហា -
“អនិជ្ឈសភាវ” ត្ថិ។

៥. វាលសុត្តវណ្ណានា

១១១៥. ឧចាសនន្តិ អាចរិយឧចាសនំ, អាចរិយំ អន្តោវាសិនា វា ធិវសេ
ធិវសេ សិក្ខនវសេន ឧចាសិតត្ថោ ឧចាសនន្តិ លទ្ធិនាមំ កណ្ណាឱបនសិប្បំ។
កណ្ណំ អតិក្កមន្តេតិ សំ ឱបន្តេ។ ចោដ្ឋានុចោដ្ឋន្តិ ចោដ្ឋសន្តត្ថំ ចាកជំ កត្វា
នស្សេតុំ “ឯកំ កណ្ណំ ឱបិត្វា” តិអាធិ វុត្ថំ។ អបំ អនុចោដ្ឋន្តិ ឯត្ថ អបរន្តិ
តតិយកណ្ណំ។ អនុចោដ្ឋំ នាម ឥនន្តិ នស្សេតុំ “អនុចោដ្ឋំ នាម ធុតិយស្ស
ចោដ្ឋ” ត្ថិ វុត្ថំ។ តញ្ចា តតិយេន សវេន វិជ្ជិយតិ។ បុន អបំ តស្ស ចោដ្ឋន្តិ ឥនំ
បុន អបរាបំ អវិវជ្ឈនំ នស្សេតុំ វុត្ថំ។ ធុរភិសម្ពុតវន្តិ អភិភវិតុំ
អសក្កុណោយ្យតវំ។ វាលន្តិ កេសំ។ សត្តនា ភិណ្ឌិតាតិ សត្តក្ខត្តំ វិជាលេត្វា។
តស្ស ឯកំ ភេទន្តិ តស្ស កេសស្ស ឯកំ អំសុសដ្ឋាតំ ភេទំ គហេត្វា។
វាតិដ្ឋណាមជ្ឈេ ពន្ធិត្វាតិ វាតិដ្ឋណាជលស្ស មជ្ឈដ្ឋានេ ពន្ធិត្វា។ អបំ ភេទន្តិ
អបំ កេសស្ស អំសុសដ្ឋាតំ ភេទំ។ អគ្គកោដិយំ ពន្ធិត្វាតិ យថា តស្ស
វាលភេទស្ស ឧកាមត្តំ លិខាមត្តំ វា កណ្ណាស្ស អគ្គកោដិ អធិកំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ,
ឯវំ ពន្ធិត្វា។ ឧសភមត្ថេតិ វិសតិយដ្ឋិមត្ថេ ហានេ បិតោ។ កណ្ណាពន្ធាយ
កោដិយាតិ កណ្ណាពន្ធាយ វាលស្ស កោដិយា វាតិដ្ឋណាពន្ធនវាលស្ស កោដិ
បដិវិជ្ឈយ្យ។

៨. ទុតិយដ្ឋក្ខណ្ឌយុគសុត្តន្តវណ្ណនា

១១១៨. អធិប្បត្តិកន្តិយទិច្ឆាវសេន ឧប្បជ្ឈនកំ។ ដិគ្គឡេនាតិ
ដិគ្គឡបទេសេន។ ដិគ្គឡបរិវាទិ ហេដ្ឋិមយុគស្ស ដិគ្គឡបទេសស្ស ឧបរិ។
អារុឡស្ស ដិគ្គឡេនាតិ ឧភិទ្ធម្មិ ជិទ្កេន។ ភីវប្បវេសនំវិយាតិ ចតុន្នំ យុគានំ
ដិទ្ធិបទេសេនេវ ឧបរុបរិ បិទានំ ដិទ្ធិន្តវេន កាលាកច្ចបស្ស ភីវប្បវេសនំ
អធិច្ចតវសម្ពុរោ។ តតោបិ អធិច្ចតវសម្ពុរោ មនុស្សត្ថលាកោ, តតោ
អធិច្ចតមសម្ពុរោ អរិយមគ្គបដិលាកោតិ ទស្សន្តោ អាហា “ចតុសច្ចបដិវេនោ
អភិវិយ អធិច្ចតវសម្ពុរោ”តិ។

បចាតវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អភិសមយវគ្គវណ្ណនា

១១២១. អភិសមយសំយុត្តេវិត្តារិទោវ, តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ តស្ស
អត្តោ វេទិតញោ។

៧. បឋមអាមកធម្មាបយ្យាលវគ្គោ

៣. បញ្ញាសុត្តវណ្ណនា

១១៣៣. លោកិយម្បិវិសុទ្ធត្ថេន “អរិយ”ន្តិ វុត្តព្ពតំ លភតីតិ
“លោកិយលោកុត្តវេនា”តិ វុត្តំ។

៤. សុរាមេរយសុត្តវណ្ណនា

១១៣៤. បិដ្ឋសុរាតិ បិដ្ឋេន កាតព្វសុរា, តថា ឱទនសុរា បូរសុរា,
មជ្ឈរសាទិភូតេ កិណ្ណោ បក្ខិបិទ្វា កត្តញ្ញា សុរា កិណ្ណាបក្ខិក្ខសុរា។

សម្ភារសំយុត្តាភិ មូលភេសជ្ជៈសម្ភារេហិ សំយុត្តា។ បុច្ឆាសវោភិ
នាឡិកេរបុច្ឆាទិតោ អស្សវនកអាសវោ។ មុទ្ធិកដលាទិតោ
អស្សវនកអាសវោ ដលាសវោ។ ឥតិភិអាទិអត្ថោ។ តេន
មជ្ជាសវគុណ្ឌាសវសម្ភារសំយុត្ត សង្កណ្ឌាភិ។ សុរាសវវិនិមុត្តន្តិ
យថាវុត្តសុរាសវវិនិមុត្តំ។

១០. បចាយិកសុត្តវណ្ណានា

១១៤០. នីចវុត្តិនោភិ កុលេ ជេដ្ឋានំ មហាបិបុច្ឆឡបិបុត្តេដ្ឋភាតិកាទីនំ
អភិវាទនបច្ឆដ្ឋានអញ្ញាលិកម្មសាមីចិកម្មាទិវសេន នីចវុត្តិនោ។

៨. ទុតិយអាមកធម្មបេយ្យាលវគ្គោ

៨. ពិជគាមសុត្តវណ្ណានា

១១៤៨. “មូលពិជ”ន្តិអាទិសុ មូលមេវ ពិជន្តិ មូលពិជំ, មូលពិជំ ឯតស្សាភិបិ
មូលពិជំ។ តត្ថ បុរិមេន ពិជគាមោ វុត្តោ “ពិជានំ សមូហោ”តិ កត្វា, ទុតិយេន
ភូតគាមោ។ ទុវិជោបេសោ សាមញ្ញនិទ្ទេសេន, “មូលពិជញ្ច មូលពិជញ្ច
មូលពិជ”ន្តិ ឯកសេសនយេន វា ពិជត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
ជឡុពិជន្តិ បព្ពពិជំ។ ពាហិរបច្ឆយន្តរសមវាយេ សទិសជលុប្បត្តិយា
វិសេសការណាការតោ វិរុហនសមត្ថ សារជលេ និរុទ្ទោ ពិជ-សន្នោ។
តទត្ថសិទ្ធិយា មូលាទិសុបិ កេសុចិ បវត្តតិភិ តតោ និវត្តនត្ថំ ឯកេន ពិជ-
សន្នេន វិសេសេត្វា វុត្តំ “ពិជពិជ”ន្តិ “រូបរូបំ, ទុក្ខទុក្ខ”ន្តិ (សំ. និ. ៤.៣២៧) ច
យថា។ និលតិណវុក្ខាទិកស្សាភិ អល្លតិណាស្ស ចេវ អល្លវុក្ខាទិកស្ស ច។
អាទិ-សន្នេន ឱសទិកច្ចលតាទីនំ គហាលំ។

៩. វិកាលភោជនសុត្តន្តបិដក

១១៤៩. អរុណុត្តមនតោ បដ្ឋាយ យាវ មជ្ឈន្តិកា, អយំ ពុទ្ធាធិអរិយានំ
អាចិណ្ណាសមាចិណ្ណោ ភោជនស្ស កាលោ, តទញ្ញោ វិកាលោតិ អាហា -
“វិកាលភោជនាតិ កាលាតិក្ខន្ធភោជនា”តិ។

១០. កន្ទវិលេបនសុត្តន្តបិដក

១១៥០. យំ កិញ្ចិ បុប្ផន្តិ គន្ថមំ អគន្ថមំ វា យំ កិញ្ចិ បុប្ផជាតំ, តថា
បិសិទាធិភេទំ យំ កិញ្ចិ គន្ធជាតំ។

៩. តតិយអាមកធម្មបេយ្យាលវគ្គោ

១. នច្ចគីតសុត្តន្តបិដក

១១៥១. សង្ខេបតោ “សព្ពចាបស្ស អករណា”ន្តិអាធិនយប្បវត្តំ (ធី.និ. ២.៩០;
ធម.ប. ១៨៣) ភគវតោ សាសនំ អច្ចន្តធន្តរាគបវត្តិតោ នច្ចាធិនំ ធស្សនំ ន
អនុលោមេតីតិ អាហា “សាសនស្ស អនុលោមត្តា”តិ។ អត្តនា បរេហិ ច
បយោជិយមានំ បយោជាបិយមានញ្ច ឯតេនេវ នច្ច-សន្តេន គហិតំ, តថា
គីតវាធិតសន្តេហិ ចាតិ អាហា - “នច្ចននច្ចាបនាធិវសេនា”តិ។ អាធិ-សន្តេន
កាយន-កាយាបន-វាធន-វាធាបនាធិនិ សង្កណ្ហាតិ។ ធស្សនេន ចេត្ត សវនម្បិ
សង្កហិតំ វិរូបេ កសេសនយេន។ យថាសកំ វិសយស្ស អាហោចនសភាវតាយ
វា បញ្ចន្តិ វិញ្ញាណានំ សវនកិរិយាយបិ ធស្សនសង្ខេបសញ្ញាវតោ
“ធស្សនា”ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ អវិស្វកក្ខតស្ស គីតស្ស សវនំ កធាចិ វដ្តតីតិ អាហា -
“វិស្វកក្ខតា ធស្សនា ចា”តិ។ តថា ហិ វុត្តំ បរមត្ថជោតិកាយ

ឧទ្ទកអដ្ឋកថាយ (ឧ. ចា. អដ្ឋ. ២. បដិមបញ្ចសិក្ខាបទវណ្ណានា) - “ធម្មបសំហិតំ គីតំ វដ្តតិ, គីតុបសំហិតោ ធម្មោ ន វដ្តតិ” តិ។

២. ឧទ្ទាសយនសុត្តវណ្ណានា

១១៥២. ឧទ្ទាតិ ឧច្ឆ-សន្តេន សមាទត្ថំ ឯកំ សទ្ធគំ។ សេតិ ឯត្តាតិ សយនំ,
ឧទ្ទាសយនំ មហាសយនញ្ច សមណសារុប្បវហិតំ បដិក្ខិត្តន្តិ អាហា -
“បមាណាតិក្កន្តំ អកប្បិយត្ថរណា” តិ។ អាសន្នាទិអាសនញ្ចេត្ត សយនេនេវ
សន្តិហិតំ។ យស្មា បន អាធាវេ បដិក្ខិត្តេ តទាធារកិរិយា បដិក្ខិត្តាវ ហោតិ,
តស្មា “ឧទ្ទាសយនមហាសយនា” ឥច្ឆេវ វុត្ថំ។ អត្ថតោ បន
តទុបកោកក្ខតនិសង្ខានិបដ្ឋនេហិ វិវតិ ទស្សិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា
ឧទ្ទាសយនមហាសយនញ្ច ឧទ្ទាសយនមហាសយនញ្ចាតិ
ឧទ្ទាសយនមហាសយនន្តិ ឯតស្មី អត្ថេ ឯកសេសនយេន អយំ និទ្ទេសោ
កតោ យថា - “នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន” តិ (ឧទា. ១)។
អាសនកិរិយាបុព្វកត្តា វា សយនកិរិយាយ សយនគ្គហណេនេវ អាសនម្បិ
គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៣. ជាតរូបសុត្តវណ្ណានា

១១៥៣. អញ្ញេបិ ឧគ្គហាបនេ ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនេ ច បដិគ្គហណេត្តា
លព្ពតីតិ អាហា - “ន ឧគ្គល្លាហេន្តិ, ន ឧបនិក្ខិត្តំ សាទិយន្តិ” តិ។ អថ វា តិវិដំ
បដិគ្គហណំ កាយេន វាចាយ មនសាតិ។ តត្ថ កាយេន បដិគ្គហណំ
ឧគ្គហណំ, វាចាយ បដិគ្គហណំ ឧគ្គហាបណំ, មនសា បដិគ្គហណំ សាទិយនំ។
តិវិធម្បិ បដិគ្គហណំ សាមញ្ញនិទ្ទេសេន, ឯកសេសនយេន វា គហេត្វា

“បដិគ្គហណា”តិ វុត្តន្តិ អាហា - “នេវ នំ ឧត្តន្តោន្តិ”តិអាទិ។ ឯស នយោ
“អាមកធម្មបដិគ្គហណា”តិអាទិសុបិ។

៤. អាមកធម្មសុត្តវណ្ណា

១១៥៤. នីវារាទិឧបធម្មស្ស សាលិអាទិមូលធម្មន្តោគធន្តា វុត្ត
“សត្តវិធស្ស”តិ។

៥. អាមកមំសសុត្តវណ្ណា

១១៥៥. “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចា វសានិ ភេសជ្ជានិ - អច្ឆវសំ, មច្ឆវសំ,
សុសុការវសំ, សូកវវសំ, គប្បភវស”ន្តិ (មហាវ. ២៦២; ចារា. អដ្ឋ. ៦២៣) វុត្តន្តា
តំឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតំ នាម។ តស្ស បន “កាលេ បដិគ្គហិត”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)
វុត្តន្តា បដិគ្គហណំ វដ្តតីតិ អាហា - “អញ្ញាត្រ ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតា”តិ។
វិនយវសេន ឧបបរិក្ខិតតោ, តស្មា សមន្តចាសាទិកាយ វិនយដ្ឋកថាយ
វុត្តនយេនេត្ត វិនិច្ឆយោ វេទិតតោ។

១០. បតុត្តអាមកធម្មបេយ្យាលវគ្គោ

២-៣. កយវិក្កយសុត្តាទិវណ្ណា

១១៦២-៦៣. កស្សចិ ភណ្ឌាស្ស គហណំ កយោ, ធានំ វិក្កយោ។ តត្ថ
តត្ថាតិ គាមន្តវេ សន្តិកេ ច គមនំ ទូតកម្មន្តិ វុច្ឆតីតិ យោជនា។ បហិណាគមនំ
ឧទ្ធកគមនំ។

៤. តុលាក្ខដសុត្តវណ្ណា

១១៦៤. រូបកូដំ សរូបេន សទិសេន ធនវោហារោ។ អង្គកូដំ អត្ថនោ
ហត្ថាទិនា អង្គានំ ធនករណំ។ គហណាកូដំ មាណេសុ គហណាវសេន។
បដិច្ចន្ទកូដំ អយចុណ្ណាទិនា បដិច្ចន្ទេន ធនករណំ។ មហាតិយា តុលាយ។
បច្ឆាភាគេតិ តុលាយ បច្ឆិមភាគេ។ ហត្ថនាតិ ហត្ថបទេសេន។ អក្កមតីតិ
ឧដ្ឋាតុំ អនេន្តោ គណ្ណាតិ។ ទទន្តោ បុព្វភាគេតិ បរេសំ ទទន្តោ បុព្វភាគ
ហត្ថេន តុលំ អក្កមតិ។ តន្តិ អយចុណ្ណំ។

លោហាទាតិយោតិ តម្កលោហាទាតិយោ។ សុវណ្ណាវណ្ណា ករោន្តិតិ
អសនិខាទសុវណ្ណាកនកលិម្បិតា សុវណ្ណាវណ្ណា ករោន្តិ។ មានភាជនស្ស
ហធយភូតស្ស អព្ពន្ធស្ស ភិទ្ធិំ ហធយភេនោ។ និមិយមានស្ស
តិលតណ្ហាលាទិកស្ស សិខាយ អគ្គកោដិយា ភិទ្ធិំ សិខាភេនោ។ ខេត្តាទីនំ
មិននវជ្ជយា អញ្ញាថាករណំ វដ្តុភេនោ។ វដ្តុគហណេនេវ ចេត្ត ទណ្ហាកស្ស
គហណំ កតមេវាតិ ទដ្ឋព្វំ។

៦-១១. ធននេសុត្តាទិវណ្ណនា

១១៦៦-៧១. វជោតិ មុដ្ឋិប្បហារកសាតាឡនាទីហិ ហីសនំ, វិហោឋនន្តិ
អត្ថោ។ វិហោឋនត្ថោបិ ហិ វធ-សន្នោ ទិស្សតិ “អត្តានំ វធិត្វា វធិត្វា
រោទេយ្យា” តិអាទីសុ។ អដ្ឋកថាយំ បន “មារណា” ត្ថិវុត្ថំ, តំ បន ចោជនំ
សន្ធាយាតិ សក្កាវិញ្ញាតុំ មារណាសទ្ធស្ស វិហីសនេបិ ទិស្សនតោ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

អាមកធម្មបេយ្យាលវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

មហាវគ្គវណ្ណនាយ លីនតូប្បកាសនា និដ្ឋិតា។

និកមនកថាវណ្ណនា

សកលរូបាបសម្មសនេ សណ្ឋាសុខុមរិសយញ្ញាណតាយ
វិបស្សនាចារិបុណ្ណាពុទ្ធិនំ សុសំយតកាយវិសមាចារតាយ
សមថវិបស្សនាសុ សម្មនេវ យតនតោ ច យតីនំ ភិក្ខុនំ
ខន្ទាយតនធាតុសង្ខិន្ទិយបដិច្ចសមុប្បាទភេទេ បរមត្ថធម្មេ នាធានយេហិ
ញ្ញាណវិភាគស្ស សន្និស្សយេន ពហុការស្ស សំយុត្តាគមវរស្ស អត្ថសំវណ្ណានំ
កាតុំ សារតូប្បកាសនតោ ឯវ និបុណ្ណាយា មយា អដ្ឋកថា អារម្មាតិ
សម្ពន្ធោ។ សរិសេសំ បញ្ញាវហគុណត្តា ឯវ ហិស្ស គន្ធារម្ពេ អាធិតោបិ
“បញ្ញាបភេទជននស្ស” តិ វុត្តំ។ មហាអដ្ឋកថាយ សារន្តិ
សំយុត្តមហាអដ្ឋកថាយ សារំ។ ឯក្ខនសង្ខមត្តោតិ ថោកំ ឧនការតោ មត្ត-
សទ្ធក្កហណំ។

មូលដ្ឋកថាយ សារន្តិ បុព្វេ វុត្តសំយុត្តមហាអដ្ឋកថាយ សារមេវ បុន
និកមនវសេន វុត្តន្តិ។ អថ វា មូលដ្ឋកថាយ សារន្តិ ចោរាណដ្ឋកថាសុ
អត្ថសារំ។ តេន ឯតំ ទស្សេតិ “សំយុត្តមហាអដ្ឋកថាយ អត្ថសារំ អាធាយ ឥមំ
សារតូប្បកាសិនី ករោន្តេន សេសមហានិកាយានម្បិ មូលដ្ឋកថាសុ ឥធ
វិយោគក្ខមំ អត្ថសារំ អាធាយ អកាសិ” ន្តិ។ “មហាវិហារាធិវាសីន” ន្តិ ច ឥទំ
បុរិមបច្ឆិមបទេហិ សទ្ធិ សម្ពន្ធិតត្ថំ “មហាវិហារាធិវាសីនំ សមយំ បកាសយន្តិ
មហាវិហារាធិវាសីនំ មូលដ្ឋកថាយ សារំ អាធាយា” តិ ច។ តេន បុព្វេន។
ហោតុ សញ្ញា សុខី លោកោតិ កាមាវចរាធិវិភាគោ សញ្ញា សត្តលោកោ
យថាវហំ ពោធិត្តយាធិកមវសេន សម្បយុត្តេន និព្វានសុខេន សុខិតោ

ហោត្វតិ សនេកស្ស លោកស្ស អប្ពន្តំ សុខាធិកមាយ អត្ថនោ បុព្វំ
បរិណាមេតិ។

ឯត្តាវតា សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ លីនត្ថប្បកាសនា និដ្ឋិតា។

សំយុត្តដីកា សមត្តា។

